

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI

MALATYA KIRKARDEŞLER MEZARLIĞINDAKİ MEZAR TAŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selim YAVUZ
168118011011

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ŞİMŞİR

Konya-2019

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Selim YAVUZ		
	Numarası	168118011011		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ŞİMŞİR		
Tezin Adı	Malatya Kırkardeşler Mezarlığındaki Mezar Taşları			

Selim YAVUZ tarafından hazırlanan “Malatya Kırkardeşler Mezarlığındaki Mezar Taşları” başlıklı bu çalışma 21/10/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Ünvanı/Adı Soyadı	İmza
1	Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ŞİMŞİR	
2	Dr. Öğr. Üyesi Necla DURSUN	
3	Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer YILMAZ	
4		

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Selim YAVUZ		
	Numarası	168118011011		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ŞİMŞİR		
Tezin Adı	Malatya Kırkardeşler Mezarlığındaki Mezar Taşları			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Selim YAVUZ
İmza

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Selim YAVUZ		
	Numarası	168118011011		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ŞİMŞİR		
Tezin Adı	Malatya Kırkardeşler Mezarlığındaki Mezar Taşları			

ÖZET

Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan Türklerdeki mezar taşı geleneği burada İslam dininin etkileri ile değişerek şekillenmiştir. Kırkardeşler Mezarlığı da kendi yöresinde ve civar illerde bu etki ile şekillenmiş örneğine az rastlanan Türk-İslam döneminin erken dönem mezar taşlarını bünyesinde bulundurmaktadır. Döneminin sosyo-ekonomik durumu, siyasi kişilikleri ve sanat anlayışını günümüze ulaştırması bakımından önemli bir boşluk dolduran tarihi nitelikteki bu mezar taşları saygı duyulması gereken bir medeniyetin mirasıdır.

Anahtar Kelimeler: Kırkardeşler Mezarlığı, Mezar Taşı, Kültür.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	---	---

Öğrencinin	Name Surname	Selim YAVUZ		
	Student Number	168118011011		
	Department	History of Art		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph. D.)		
	Supervisor	Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ŞİMŞİR		
Title of the Thesis/Dissertation	Tombstones in Malatya Kırkardeşler Cemetery			

ABSTRACT

The tombstone tradition in the Turks extending from Central Asia to Anatolia is shaped here by changing the effects of Islam. The Kırkardeşler Cemetery also contains the early tombstones of the Turkish-Islamic period, which are rare in this region and in the surrounding provinces. These historical tombstones, which fill an important gap in terms of the socio-economic situation, political personalities and the understanding of art to the present day, are the legacies of a civilization that must be respected.

Keywords: Kırkardeşler Cemetery, Tombstone, Culture.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	I
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖN SÖZ.....	X
KISALTMALAR.....	XI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	XII
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Konunun Tanımı, Niteliği Ve Önemi.....	1
1.2 İlgili Yayın Ve Kaynaklar.....	2
1.3 Metot Ve Düzen	5
1.4 Malatya'nın Tarihi Gelişimi.....	7
2. TÜRKLERDE MEZAR GELENEĞİ VE GELİŞİMİNE GENEL BAKIŞ	12
2.1 İslamiyet Öncesi Türklerde Mezar ve Mezar Taşı Geleneği	15
2.2 İslamiyetin Kabulünden Sonra Türklerde Mezar ve Mezar Taşı Geleneği.....	20
3. KIRKARDEŞLER MEZARLIĞI.....	23
3.1 Mezarlık Alanı	23
3.2 Mezarlık Alanında Yapılmış Kazı Çalışmaları	24
3.3 Kazı Deposuna Alınan Mezar Taşlarının Kataloğu	27
3.3.1 Kümbetten Çıkan Sandık Mezar 1	27
3.3.2 Kümbetten Çıkan Sandık Mezar 2	30
3.3.3 Mezar Taşı-1	32
3.3.4 Mezar Taşı-2	33
3.3.5 Mezar Taşı-3	34
3.3.6 Ömer'in Mezar Şahidesi	35
3.3.7 Ali'nin Mezar Şahidesi.....	36
3.3.8 Mezar Taşı-4	38
3.3.9 Cihan Zeki'nin Mezar Taşı	39
3.3.10 Mezar Taşı-5	40
3.3.11 Mezar Taşı-6	41
3.3.12 Mezar Taşı-7	43

3.3.13 Mezar Taşı-8	44
3.3.14 Mezar Taşı-9	45
3.3.15 Mezar Taşı-10	46
3.3.16 Mezar Taşı-11	47
3.3.17 Mahmud'un Oğlu Üstad Hüsam'ın Sandukası.....	48
3.3.18 Mevlana Bedreddin Mahmud'un Mezar Şahidesi	49
3.3.19 Malatyalı Fatıma'nın Mezar Taşı	51
3.3.20 Yusuf'un Mezar Taşı.....	52
3.3.21 Şucâ' Oğlu Mahmud Bey'in Mezar Taşı.....	53
3.3.22 Carullah'ın Kızı Kalur Melek'in Mezar Taşı	54
3.3.23 Mezar Taşı-12	55
3.3.24 Merhume Baran'ın Mezar Taşı	56
3.3.25 Mezar Taşı-13	57
3.3.26 Mezar Taşı-14	58
3.3.27 Mezar Taşı-15	59
3.3.28 Sultan Hatun Mezar Taşı.....	60
3.3.29 Mezar Taşı-16	62
3.3.30 Emir Ömer'in Kızına Ait Mezar Taşı	64
3.3.31 Mezar Taşı-17	65
3.3.32 Kazı Deposunda Bulunan Devşirme Taşlar	66
3.4 Kazı Alanında Bırakılan Mezar Taşları Kataloğu	67
3.4.1 Mezar Taşı-18	67
3.4.2 Mezar Taşı-19	68
3.4.3 Mezar Taşı-20	69
3.4.4 Mezar Taşı-21	70
3.4.5 Mezar Taşı-22	71
3.4.6 Mezar Taşı-23	72
3.4.7 Mezar Taşı-24	73
3.4.8 Mezar Taşı-25	74
3.4.9 Mezar Taşı-26	75
3.4.10 Mezar Taşı-27	76
3.4.11 Ali'nin Mezar Taşı.....	77
3.4.12 İmaduddin Yusuf'un Mezar Taşı.....	78
3.4.13 Ferruh'un Mezar Taşı.....	79

3.4.14 Mezar Taşı-28	80
3.4.15 Mezar Taşı-29	81
3.4.16 Abdullah'ın Mezarı	82
3.4.17 Mezar Taşı-30	84
3.4.18 Hacı Arslan Kemal'in Mezar Taşı	85
3.4.19 Mezar Taşı-31	86
3.4.20 Mezar Taşı-32	87
3.4.21 Mezar Taşı-33	88
3.4.22 Mezar Taşı-34	89
3.4.23 Mezar Taşı-35	90
3.4.24 Mezar Taşı-36	91
3.4.25 Mezar Taşı-37	92
3.4.26 Mezar Taşı-38	93
3.4.27 Mezar Taşı-39	94
3.4.28 Mezar Taşı-40	95
3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası	96
3.4.30 Mezar Taşı-41	97
3.4.31 Mezar Taşı-42	98
3.4.32 Hacı Kadı Kızı Kira Hatun'un Sandukası	99
3.4.33 Mezar Taşı-43	100
3.4.34 Malik Bey'in Mezar Taşı	101
3.4.35 Mezar Taşı-44	102
3.4.36 Mezar Taşı-45	103
3.4.37 Mezar Taşı-46	104
3.4.38 Mezar Taşı-47	105
3.4.39 Mezar Taşı-48	106
3.4.40 Mezar Taşı-49	107
3.4.41 Erdebir Oğlu Emîr Bekî'nin Mezar Taşı	108
3.4.42 Mezar Taşı-50	109
3.4.43 Mezar Taşı-51	110
3.4.44 Mezar Taşı-52	111
3.4.45 Mezar Taşı-53	112
3.4.46 Mezar Taşı-54	113
3.4.47 Mezar Taşı-55	114

3.4.48 Kapak Taşlı Mezar-1.....	115
3.4.49 Kapak Taşlı Mezar-2.....	116
3.4.50 Kapak Taşlı Mezar-3.....	117
3.4.51 Kapak Taşlı Mezar-4.....	118
3.4.52 Mezar Taşı-56	119
3.4.53 Mezar Taşı-57	120
3.4.54 Rıdvan Ali'nin Mezar Taşı	121
4. DEĞERLENDİRME.....	122
4.1 MEZAR TIPLERİ.....	122
4.1.1 Sandık Tipli Mezarlar	122
4.1.2 Şahideli Mezarlar	123
4.1.3 Sandukalı Mezarlar.....	125
4.1.4 Kapak Taşlı Mezarlar	127
4.2. MEZAR TAŞI SÜSLEMELERİ	128
4.2.1 Bitkisel Motifler.....	128
4.2.1.1 Palmet	128
4.2.1.2 Rumi	130
4.2.1.3 Peuç.....	132
4.2.1.4 Lale	133
4.2.1.5 Kıvrım Dallar.....	133
4.2.1.6 Rozet Çiçek	135
4.2.1.7 Yonca	135
4.2.2 Geometrik Motifler	136
4.2.2.1 Yıldızlar	136
4.2.2.2 Mühr-ü Süleyman.....	137
4.2.2.3 Zencerek	139
4.2.2.4 Zikzak	140
4.2.2.5 İstiridye	141
4.2.2.6 Kabara	141
4.2.2.7 Burma	143
4.2.2.8 Baklava Dilimi	144
4.2.3 Nesnel Motifler	145
4.2.3.1 Kandil-Şamdan	145
4.2.3.2 Çark-ı Felek	148

4.3. Dil ve Kitabe İeriği	151
4.4. Malzeme ve Teknik	153
5. SONUÇ	154
KAYNAKÇA	158
ŞEKİLLER	165
HARİTA VE PLANLAR	167
FOTOĞRAFLAR	170
ÇİZİMLER	263

ÖN SÖZ

Eski Malatya, sahip olduğu coğrafi konumu, ticaret yollarının buralardan geçmesi, verimli ve sulak arazilerinin bulunması gibi nedenlerden ötürü daima gözde olan bir şehir olmuştur. Böyle bir şehrin zaman içerisinde “tarihi” sıfatını kazanması pek doğaldır. Özellikle Anadolu Selçukluları zamanında hayli imar görmüş, ticari ve kültürel yönden gelişerek zengin tarihi eserlere sahip olmuştur. Bu zenginlik Osmanlı zamanında da devam etmiş ve günümüze kadar gelmiştir.

Fakat bir takım nedenlerden dolayı halkın şehri terk edip bugünkü Malatya’ya taşınmaları, şehrin ve tarihi eserlerin zarar görmesine, hatta birçoğunun günümüze ulaşamamasına sebep olmuştur. Bu duruma insanımızın tarihi eser bilinçsizliği de eklenince durum daha da vahim olmuştur. Geride kalan eserlerin birçoğu özgün halini yitirmiş ve sonradan yapılan eklemelerle günümüze ulaşmıştır. Bu özelliklere sahip bir şehirde yaşayanların hayatın içerisinde olan ölüm sonrası defin işlemlerini yaptığı mezarlıkların olması ve bunların da tarihi sıfatını kazanması kaçınılmaz olmuştur.

Ele alacağımız Kırkkardeşler Mezarlığı tarihi sıfatını kazanmış mezarlıklardan bir tanesidir. İlk definden itibaren günümüze kadar kullanılagelmiş olan mezarlık alanı içerisinde çeşitli dönemlerde farklı plan tiplerinde mezarlar bulunmaktadır. Daha önce alanda yapılan kazılara rağmen yayınlarda yeteri kadar yerini bulamamış mezarlık üzerindeki yazı karakterleri ve içerikleriyle tarihe ışık tutacağına inandığımız mezar taşlarını bünyesinde bulundurmaktadır. Bu durum bizi bu çalışmayı yapmak için cezbetmiştir.

Bu çalışmayı yapmam için beni teşvik eden Malatya Müzesi’nin emekli müdürü Arkeolog Sayın Tevhit KEKEÇ’e, özellikle de danışmanlığımı yapan ve beni bu konuda teşvik eden Doktor Öğretim Üyesi Zekeriya ŞİMŞİR hocama saygılarımı sunar canı gönülden teşekkür ederim. Mezar taşlarının okumasını yaparak benimle paylaşan M. Emin ÇİMENDAĞ’a, kazı dönemine ait bilgi ve belgeleri benimle paylaşan B. Bayram GÜNGÖR’e, çalışmam sırasında yardımlarını esirgemeyen meslektaşım Samet EROL’a, öğrenim hayatım boyunca çeşitli konularda bana kılavuzluk eden yolumu aydınlatan bütün öğretmenlerime teşekkürü bir borç bilirim. Mesleğimi daha iyi icra etmem için bana bilgilerini aktaran yüksek lisans ders hocalarıma, beni büyütüp bugünlere getiren aileme, yüksek lisans eğitimim sırasında hayatımı birleştirdiğim ve eğitimim sırasında maalesef ihmal ettiğim eşim Rukiye YAVUZ’a teşekkür ederim. Bu dönemde ailemize katılan canım oğlum Osman Sencer YAVUZ’a sevgilerimle.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
a.g.t.	:Adı geçen tez
C.	: Cilt
cm.	: Santimetre
fot.	: Fotoğraf
H.	: Hicri
M.	: Miladi
M.Ö	: Milattan Önce
M.S	: Milattan Sonra
No.	:Numara
S.	: Sayı
s.	:sayfa
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
yy.	: Yüzyıl

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ī)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ث	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

1.GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı, Niteliği Ve Önemi

Ülkemizde, özellikle son yüzyıllarda tarihi eserlerin bakımsızlık ve bilinçsizlikten dolayı büyük zararlara uğradığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Çoğu zaman verilen zararların telafisi olmamaktadır. Tarihi sıfatını kazanmış mezarlık alanları ise bu konuda biraz daha şanssızdır. Çünkü ya bakımsızlıktan ya da yeni defin yeri elde etmek amacıyla tarihi mezarlıklarımız hızlıca yok edilmektedir. Eski Malatya’da yer alan Kırkkardeşler Mezarlığı da bu kapsamda payına düşeni fazlasıyla almıştır. 2011-2012 yıllarında temizlik kazısı adı altında yapılan çalışmanın yarım bırakılması da açığa çıkan eserlerin tahribatının hızlanmasına neden olmuştur. Bu durum Kırkkardeşler Mezarlığında bir çalışma yapılarak belgelenmesini zorunlu kılmıştır. Bu fikir doğrultusunda tezimize konu olarak belirlediğimiz “Malatya Kırkkardeşler Mezarlığındaki Mezar Taşları”nı tanıtmayı ve onların belgelemesini yapmayı amaçladık.

Yerinde yaptığımız araştırmalar, incelediğimiz kaynaklar ışığında Eski Malatya’da en eski tarihli İslami döneme ait mezarlığın Kırkkardeşler Mezarlığı olduğu anlaşılmıştır. Alandaki mezar taşları zaman içerisinde zemin seviyesinin yükselmesiyle toprak altında kalmıştır. Alanın bakımsızlığından ötürü de mezar taşlarının birçoğu otlar arasında görünmez olmuştur. Aslında toprak altında kalması bir bakıma mezar taşlarının korunmasını sağlamıştır. Çünkü alandaki mezar taşları kolay eriyebilen kayaç yapısına sahip olan kireç taşından yapılmıştır. Bu sebeple üzerinden yüzyıllar geçen alanda mezar taşları açıkta olsaydı doğal ve beşeri faktörlerle daha fazla tahrip olabilirdi. 2011-2012 yıllarında Malatya Müzesi Müdürlüğü başkanlığında yapılan kazı çalışmaları sonrası açığa çıkarılan mezar taşlarının bütünlüme çalışması yapılmaması, eserlerin birçoğunun kazı alanında bırakılması bir kısmının kazı deposuna bir kısmının ise Malatya Arkeoloji Müzesi ile Geleneksel Malatya Evi ve Etnografya Müzesine taşınmasından ötürü eserler çok dağılmıştır. Çalışma sonuçlandırılmadığı için de toprak altından çıkan eserlerin tahribatı hızlanmıştır. Bu sebeple mezar taşlarının bilimsel çalışmasının yapılması zorunluluğu doğmuştur. Yaptığımız çalışma bu bakımdan bu mezarlığın mezar taşlarını bir araya toplayan ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır.

Kırkkardeşler Mezarlığı; yerelde Malatya olmak üzere bölgesel anlamda tarihi değere ait en eski mezarlıklardan biridir. Bu mezarlığın incelenmesi kendi dönemine ışık tutması açısından önemlidir. Dönemin sosyal yapısına, siyasal ve ekonomik yapısına buradan elde edeceğimiz verilerin ışık tutacağı kanaetindeyiz. Ayrıca yine dönemin sanat anlayışını yansıtması

bakımından da Kırkkardeşler Mezarlığı önemli bir rezerv alanıdır. Dört farklı tip mezara ev sahipliği yapan mezarlıkta toplamda 86 adet mezar taşı incelenmiştir. Malatya da Türk-İslam erken dönemine ait en önemli eserlerin bu mezarlıkta yer aldığı bu çalışmayla ortaya konulmuş oldu.

1.2 İlgili Yayın Ve Kaynaklar

Çalışmamız sırasında Malatya tarihi ve sanat eserleri için en büyük kaynak olan eser “*Eski Malatya’daki Türk-İslam Eserleri*” başlıklı Bekir ESKİCİ’ ye ait yüksek lisans tezidir¹.

M. Z. ORAL’ın “*Malatya Kitabeleri ve Tarihi*”² adlı makalesi kent hakkında kısa bilgiler veren kaynaklardan biridir. Ayrıca bu eser sayesinde mezar taşlarından birinde yer alan isimler ve ilçe merkezinde yer alan bir mescidin kitabesi karşılaştırılarak mezar taşının tarihlendirilmesi yapılmıştır.

Şehrin siyasi tarihini veren, Ö. Rıza DOĞRUL’un Türkçeye çevirdiği “*Abu’l- Faraç Tarihi*”³ yararlandığımız başka bir kaynaktır. Bu eser aslen Malatyalı olan Gregory Abu’l- Faraç tarafından, yaşadığı devrin ve önceki dönemlerin siyasi olaylarını kronolojik olarak verir. İslam Ansiklopedisinin yedinci cildinde Besim DARKOT ve E. HONİNGMANN’ın birlikte yazmış oldukları “*Malatya*”⁴ maddesi, Malatya tarihi hakkında en derli toplu olanlardandır. Ekrem YALÇINKAYA’nın “*Muhtasar Malatya Tarih ve Coğrafyası*”⁵, adlı kitapları mahalli yayınlar arasında yararlandığımız kaynaklardır. Yerel kaynaklarda halk ağzından toplanan bilgiler de yer aldığı için bilimselliği tartışma konusudur.

Osmanlı zamanında 17. yüzyılda yaşamış önemli seyyahlarımızdan olan Evliya Çelebi Malatya şehri ve eserleri hakkında detaylı bilgi vermiştir. Yine Gökür GÖĞEBAKAN’ın “*XVI. Yüzyıl Malatya Kazası*”⁶ adlı kitabı Malatya’nın tarihi ve eserleri hakkında bilgiler verdiği için yararlandığımız kaynaklardandır.

Sanat tarihi bilim dalına adım attığımız günden beri başucu kitabımız olan Oktay ASLANAPA’ya ait “*Türk Sanatı*”⁷ kitabı yine elimizden düşmemiştir. Rahmetli Nejat

¹ B. Eskici, *Eski Malatya’daki Türk-İslam Eserleri* (A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1993.

² M. Zeki Oral, “*Malatya Kitabeleri ve Tarihi*”, **3. Türk Tarih Kongresi (1943), Kongreye Sunulan Tebliğler**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1943.

³ Gregory Abu’l- Faraç, *Abu’l- Faraç Tarihi*, C.1, Ankara, 1987.

⁴ E. Honingmann,-B. Darkot, “*Malatya*” **İslam Ansiklopedisi**, C.XII, İstanbul, 1956.

⁵ E. Yalçinkaya, *Muhtasar Malatya Tarihi ve Coğrafyası*, İstanbul, 1940.

⁶ G. Gögebakan, *XVI. Yüzyıl Malatya Kazası*, Malatya, 2002.

⁷ O. Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul, 1984.

DİYARBEKİRLİ'nin “Hun Sanatı”⁸ kitabı, Metin HASEKİ'nin “Plastik Açından Türk Mezar Taşları”⁹ adlı kitabı da yararlandığımız eserlerdendir. Yaşar ÇORUHLU'nun “Erken Devir Türk Sanatının ABC'si”¹⁰ isimli eseri sık sık başvurduğumuz kaynaklardandır. Anadolu için önemli bir mezarlık olan Ahlat ile ilgili yapmış olduğu çalışmaları “Ahlat Mezar Taşları”¹¹ isimli eseriyle bizimle paylaşan rahmetli Beyhan KARAMAĞARALI çalışmamızda bize yardımcı olmuştur.

Özellikle geometrik süsleme konusunda Selçuk MÜLAYİM hocamızın çeşitli yayınlarından, bitkisel süsleme konusunda Zekeriya ŞİMŞİR hocamızın yüksek lisans tezinden, çeşitli motifler hakkında Ahmet ÇAYCI hocamızın farklı makalelerinden sıkça yararlanmış bulunuyoruz. Semra ÖGEL'in “Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı”¹² adlı eseri, Gönül ÖNEY'in “Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi Ve El Sanatları”¹³ adlı makalesi bize yardımcı olmuştur.

Türklerde mezar geleneği ile ilgili yaptığımız araştırmada bize İlder İGİT, Furgan AKDAĞ, Hasan BUĞRUL'un ayrı ayrı hazırladıkları yüksek lisans tezleri özellikle bölgedeki mezar taşları ile karşılaştırma konusunda ışık tutmuştur.

Eski Malatya'da yer alan Kırkkardeşler Mezarlığındaki Mezar Taşları ile ilgili daha önceden yapılmış bir tez çalışması bulunmamaktadır. Bekir ESKİCİ; “Eski Malatya Türbeleri”¹⁴ isimli makalesinde mezarlık alanında bulunan sekizgen planlı kümbet kalıntısından kısaca bahsetmiştir. Dönemin Müze Müdürü Tevhit KEKEÇ ve Müze Araştırmacısı Hüseyin ŞAHİN'in hazırlamış olduğu “Malatya - Battalgazi İlçesi Kırk Kardeşler Mezarlığı (Mezarlık-Kümbetler) 2012 Yılı Sondaj ve Temizlik Çalışmaları”¹⁵ ve kazı sezonunda kazı çalışmasının bilimsel danışmanlığını yapan Halit ÇAL'ın “Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar – Mezar Taşı Tipleri”¹⁶ isimli makaleler mezarlık alanıyla ilgili doğrudan yapılmış çalışmalardır.

Mezarlık alanında doğrudan yapılmış bilimsel bir çalışma bulunmamaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz makaleler ise mezarlık hakkında kısa bilgiler verse bile mezarlığın tamamının ele

⁸ N. Diyarbekirli, **Hun Sanatı**, İstanbul, 1972.

⁹ M. Haseki, **Plastik Açından Türk Mezar Taşları**, İstanbul, 1976.

¹⁰ Y. Çoruhlu, **Türk Sanatının ABC'si**, İstanbul, 1998.

¹¹ B. Karamağaralı, **Ahlat Mezar Taşları**, Ankara, 1992.

¹² S. Ögel, **Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı**, Ankara, 1987.

¹³ G., Öney, **Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi Ve El Sanatları**, Ankara, 1992.

¹⁴ B., Eskici, “Eski Malatya Türbeleri”, **Sanat Tarihi Dergisi**, İzmir, 2003.

¹⁵ T. Kekeç, H. Şahin, “Malatya - Battalgazi İlçesi Kırk Kardeşler Mezarlığı (Mezarlık-Kümbetler) 2012 Yılı Sondaj ve Temizlik Çalışmaları”, **22. Müze Çalışmaları Ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, Adana, 2013.

¹⁶ H. Çal, “Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar-Mezar Tipleri”, **Milli Folklor Dergisi- Sayı:115**, Ankara, 2017.

alınmaması, ele alınan konuların belli sınırlarının olması ve burada da belli başlı bazı örneklerin alınıp diğer taşların göz ardı edilmesi bu çalışmayı zorunlu kılmıştır. Çalışma sırasında veri elde edilebilecek kadar sağlam kalmış bütün mezar taşları konuya dâhil edilmiştir. Her mezar taşı ayrı ayrı ele alınarak ölçüleri alınıp, çizimleri yapılmıştır. Süslemelerinden, yazı karakterlerinden bahsedilmiştir. Mezar taşları tipolojik olarak sınıflandırılıp kronolojik sırada katalog kısmına dâhil edilmiştir.

1.3 Metot Ve Düzen

Dönemin Malatya Müzesi Müdürü Tevhit KEKEÇ'in tavsiyesi ve danışman hocamızın teşviki ile tez konusu olarak belirlediğimiz Kırkkardeşler Mezarlığındaki mezar taşları ile ilgili ilk olarak genel anlamda mezar taşını konu alan yayınların araştırmasına gidilmiştir. Daha sonra alanda yaptığımız inceleme ve fotoğraflamalarla mezar taşlarının okumasını yapmaya çalıştık. Yine danışman hocamız önderliğinde bir düzen içerisinde tezimizin ana başlıklarını belirleyerek metin kısmını yazmaya başladık. Okuması yapılan mezar taşlarında isim veya unvan veren mezar taşlarının isimlendirmesi kitabede geçen isim üzerinden yapılmıştır. Fakat herhangi bir isim veya unvan vermeyen mezar taşlarının birbiri ile karışmasını önlemek için bu taşlar numaralandırılarak çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmamız esas olarak şu başlıklardan oluşur: 1- Giriş, 2- Türklerde Mezar Geleneği Ve Gelişimine Genel Bir Bakış, 3- Kırkkardeşler Mezarlığı, 4- Değerlendirme, 5- Sonuç.

Birinci bölümde, önce konunun tanımı, önemi ve amacını belirttik, araştırmamızda yararlandığımız belli başlı kaynakları özet halinde verip bu kaynakların içeriği hakkında kısa bilgiler verdikten sonra Malatya'nın tarihini; "Malatya'nın Tarihi Gelişimi" başlığında anlatmaya çalıştık. Burada Malatya'nın Osmanlı dönemine kadar kimlerin hâkimiyeti altında olduğunu ve bu dönemlerdeki siyasi yapısını anlattıktan sonra, Malatya'nın Osmanlı hâkimiyeti altına alındığı zamandan Cumhuriyet dönemine kadar olan dönemin siyasi olayları ve imar faaliyetleri hakkında genel bilgiler verdik.

İkinci bölümde Türklerde mezar geleneği ve gelişimine genel bir bakış yapıldı. Burada İslamiyet öncesi ve İslamiyet'in kabulü sonrası Türklerde mezar ve mezar taşı geleneği olarak iki başlıkta inceleme yaptık. İslamiyet öncesi ve sonrasında ölü gömme adetlerindeki benzerlikler ve farklılıklar hakkında görüş bildirdik.

Üçüncü bölümde, mezarlık alanı ve burada yapılmış kazı çalışmaları hakkında kısaca bilgi verdikten sonra iki temel başlık altında Kırkkardeşler Mezarlığından kazı deposuna taşınmış mezar taşları ve kazı alanında bırakılan mezar taşlarının kataloglama çalışması yapılmıştır. Burada mezar taşlarındaki yazı çeşitleri, varsa tarihi, kime ait olduğu belirtilerek mezar taşlarının ölçüleri verildi. Okunabilen mezar taşlarının okuması yapılarak tipolojik açıdan değerlendirilmesiyle birlikte ayrıntılı tanımı verildi. Okuması yapılan mezar taşlarının transkripsiyonu tam olarak yapılmamış olup, yalnız vokal ve terkipler gösterilmiştir.

Dördüncü bölümde, değerlendirme yapılmış olup bu bölümde mezar taşlarının tipolojik çeşitlemesi yapıldı ve sayısal değerlerle hangi tipte kaç mezar taşı olduğu belirtildi. Yine bu başlıkta mezar tipleri aynı olsa dahi bunların benzer ve ayrılan özellikleri üzerinde duruldu. Mezar taşları üzerinde süsleme özellikleri ayrıntılı olarak anlatılmaya çalışıldı. Burada bitkisel süslemeliler kendi içerisinde geometrik süslemeliler kendi içerisinde ayrılarak karşılaştırılmaya gidilmiştir. Ayrıca üzerinde kandil-şamdan yer alan mezar taşları ile çark-ı felek motifi yer alan taşlar ayrıca ele alınmıştır. Mezar taşlarının dil özellikleri ve kitabe içeriği üzerinde duruldu. Bu sayede mezar taşlarının hangi döneme ait olduğu, kime ait olduğu gibi özellikleri açığa çıkarılmaya çalışıldı. Kitabesi olmayanlar veya kitabesinde tarih yer almayanlar ise süsleme özellikleri ve tipolojik özelliklerine göre tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Mezar taşlarının yapımında kullanılan malzeme ve işlenmesinde ne gibi tekniklerin kullanıldığından kısaca bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde yapmış olduğumuz araştırma neticesinde vardığımız sonuçlar toplu olarak verilerek alan ile ilgili yapılabilecek çalışmalar hakkında önerilerde bulunuldu. Daha sonra yararlanılan eserler kaynakçada verildi. Alanın uydu görüntüsü, krokisi ve eser fotoğrafları/çizimleri verilerek çalışma tamamlandı.

1.4 Malatya'nın Tarihi Gelişimi

Bugün Battalgazi ismiyle anılan “Eski Malatya Şehri”, bugünkü Malatya iline bağlı 8 km. uzaklıkta bir ilçe merkezidir.

Eski çağlardan beri özellikle tarıma elverişli alanlara sahip oluşu; Mezopotamya kültür merkezlerini Anadolu'ya bağlayan önemli yolların buradan geçişi, her çağda şehrin ticari ve kültürel yönden gelişmesini sağlamıştır¹⁷.

Hitit ve Asur yazıtlarında, Maldiya, Milidya, Melid isimleriyle geçen ilk yerleşim, Eski Malatya'nın 4 km. güneyindeki Arslantepe Höyüğü olarak isimlendirilen yerde kurulmuştur¹⁸. Kaynaklarda farklı isimlerle bahsedilen Eski Malatya'ya Battalgazi ismi ise ünlü Türk-İslam komutanlarından Battal Gazi anısına 1987 yılında verilmiştir¹⁹. Romalılar M.S. I. yüzyılda bölgeye gelerek eski Hitit yerleşmesinin 4 km. kuzeyindeki bugünkü Battalgazi'ye askeri karargâh kurmuşlardır²⁰.

Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesinden sonra Bizans sınırları içerisinde kalan şehir, yapımını İmparator Costance'in başlatıp, 532'de Justinianus'un tamamlattığı surlarla kuşatılmış ve III. Ermeniye eyaletine merkez olmuştur²¹. Malatya 7. yüzyıla kadar özellikle Sasani imparatorluğuna karşı sınır kalesi olmuş, zaman zaman saldırılara uğrayarak 575'de İran kralı 1. Hüsrev'in emri ile yakılmıştır²². Malatya'nın İslam akınlarına uğraması ise 7. yüzyıla rastlar. 756 yılında El-Mansur'un eline geçer ve şehir surları imar edilerek burada bir cami ile kışlalar inşa ettirilir²³. Böylece Malatya, Anadolu üzerine yürüyen İslam ordularının genel karargahlarından biri haline gelir. Bu tarihten sonra, 11. yüzyıla kadar Bizans ve İslam devletleri arasında el değiştirmiştir²⁴.

11. yüzyılda Türkler akın akın Anadolu'ya yönelirler. Malazgirt zaferinden önce Malatya 1057 yılında Türklerin eline geçmiş fakat Bizanslılar kenti geri almışlardır. I. İsaakios Comnenos döneminde Türkler Malatya'yı ele geçirip halkını tutsak etmişler²⁵.

¹⁷ E. Honingmann,-B. Darkot, a.g.m., İstanbul, 1956, s. 226

¹⁸ E. Honingmann,-B. Darkot, a.g.m. s.227

¹⁹ Anonim, **Battalgazi Kültür Envanteri**, Malatya, 2008, s. 21

²⁰ E. Honingmann,-B. Darkot, a.g.m. s.249

²¹ B. Eskici, a.g.e., Ankara, 1993, s. 8.

²² Gregory Abu'l- Faraç, **Abu'l- Faraç Tarihi**, C.1, Ankara, 1987, s.158

²³ B. Eskici, a.g.e. s. 8

²⁴ E. Honingmann,-B. Darkot, a.g.m., s. 233–236

²⁵ Anonim, a.g.e. , s. 96

Kenti tekrar ele geçiren Konstantinos Ducas, Malatya'nın sur ve kalelerini yeniden yaptırmıştır. Bizans'ın düzenli orduları karşısında yeterli donanması olmayan Türkler kenti kısa süreler ele geçirse de geri vermek ve geri çekilmek zorunda kalmışlardır²⁶.

1071 yılında Melik Ahmed Danişmend Gazi, kenti Bizans'tan almıştır²⁷. Selçuklu ve Danişmentliler arasında yaşanan çekişmeler nedeniyle şehir sık sık savaflara sahne olmuştur. 1178 yılında Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan şehri ele geçirmiş ve Moğol istilasına kadar şehrin Selçukluların elinde kalmasını sağlamıştır. II. Kılıçarslan 1192'de memleketi, oğulları arasında taksim ederken burayı Muizzüddin Kayserşah'a vermiştir²⁸. Bundan sonra Malatya hâkimliğine I. İzzettin Keykavus getirilmiştir²⁹. Keykavus'un ölümü üzerine Masara Kalesi'nde hapsedilmekte olan I. Alaaddin Keykubad tahta çağırılmış ve eşi Melike Adile ile düğünleri 1222 yılı civarında burada yapılmıştır³⁰. 1243'lere kadar Malatya'da Selçuklu ve Eyyubiler arasında zaman zaman çarpışmalar olmuştur³¹.

1243'lerde başlayan Moğol istilasını sebebiyle Malatya bir süre İlhanlılar elinde kalmıştır. Selçuklu devletinin Hülagü tarafından taksimatı sonucu, Malatya'da önce II. İzzeddin Keykavus hüküm sürmüştü, daha sonra yerine kardeşi Rükneddin getirilmiş fakat 1256'dan sonra Keykavus tekrar bölgeye hâkim olmuştur³². 1300'lere doğru Moğol hâkimiyetine giren Malatya 1315'lerde Memlük hakimiyetine girmiş ve uzun süre böyle kalmıştır³³. Şehir Memlük idaresindeyken sultanların tayin ettikleri emirler tarafından yönetilmiştir. Zaman zaman bölgede hâkim olan Dulkadiroğulları'nca şehir ele geçirilmiştir³⁴. 1392'de şehri zapt eden Yıldırım Bayezid 1402 Ankara savaşından sonra şehri kaybetmiştir. Yavuz Sultan Selim 1516 yılında bölgedeki Memluk ve Dulkadiroğullarına son vererek şehri kesin olarak Osmanlı topraklarına katmıştır³⁵.

Malatya, Osmanlı hâkimiyetine girinceye kadar muhtelif nüfus bölgeleri arasında bir intikal sahası olan çevresiyle birlikte sık sık el değiştirmiştir. Fakat bu tarihten itibaren yüzyıllar boyunca oynamış olduğu sınır şehri rolü son bulmuştur³⁶. Malatya; Bizans, Selçuklu,

---

²⁶Anonim, a.g.e. , s. 96

²⁷ M. Zeki Oral," a.g.m., Ankara, 1943, s. 435

²⁸ M. Zeki Oral, a.g.m. , s. 435

²⁹ Gregory Abu'l- Faraç, a.g.e., s. 491

³⁰ Gregory Abu'l- Faraç, a.g.e., s. 504-505

³¹ B. Eskici, a.g.e. s. 9

³² E. Honingmann,-B. Darkot, a.g.m. s. 238

³³ B. Eskici, a.g.e. s. 9

³⁴ B. Eskici, a.g.e. s. 10

³⁵ E. Honingmann,-B. Darkot, a.g.m. s. 239

³⁶ E. Honingmann,-B. Darkot, a.g.m. s. 239

Danişmendli, Memluklu, Dulkadirli ve Osmanlı dönemlerinde iç ve dış kaleden meydana gelen yapısıyla giderek büyümüş ve Anadolu'nun önemli şehirleri arasında yer almıştır³⁷.

İlk çağlardan Osmanlı dönemine gelinceye kadar önemli bir hudut şehri olan Malatya'nın, Osmanlı idaresi altına girdikten sonra sıradan bir iç bölge şehri haline geldiği görülmektedir. Şehrin Yavuz Sultan Selim tarafından ele geçirildiği zaman bir enkaz yığını görünümünde olduğu, mevkii, ticari ve zirai imkânlarına rağmen, bir türlü eski parlak günlerine kavuşamamış olduğu kaynaklarda ifade edilir³⁸. Tarıma elverişli alanlara sahip konumu ile birlikte doğudan gelip Karadeniz kıyılarına ve İç Anadolu'ya uzanan ticaret yolları üzerinde oluşu³⁹ şehrin her çağda olduğu gibi Osmanlı döneminde de önemini arttırmıştır. Stratejik fonksiyonunu değiştirerek uç-il olmaktan çıkan ve iç-il (iç-el) olan Malatya, Selçuklu ve Memluk dönemleri sonrası yeniden imar görmüştür⁴⁰.

16. yüzyıl Malatya Tahrir Defterleri⁴¹ ve Evliya Çelebi Seyahatnamesi⁴² şehrin o dönemlerdeki genel durumu hakkında önemli bilgiler vermesi ve Türk döneminde burada gerçekleştirilmiş olan imar faaliyetlerinin yoğunluğunu ortaya koyması bakımından önemli eserlerdir. Malatya'da İslam-Türk hâkimiyeti devriyle birlikte şehir çok sayıda cami, medrese, mescit, türbe, çeşme vs. yapılarla bezenmiştir. 16. yüzyılın ilk yarısında Malatya'da 3 medrese, 5 cami, 24 mescit, 15 zaviye, 4 türbe, 3 hamam, 1 bimarhane, 1 han, bezzazistan ve çeşmeler bulunduğu kaynaklarda belirtilir⁴³. 17. yüzyıl başlarında şehir ve çevresinde 12 cami, 20 mescit, 8 hamam, 11 saray, 7 kilise, Kırkgöz köprüsü bulunduğu Evliya Çelebi tarafından yazılmıştır⁴⁴. Malatya'da Osmanlıların yaptığı ilk yazım 1518 tarihlidir. 1530'da ikinci, 1560'da üçüncü yazım yapılmıştır. 1530'da kent nüfusu 7300 kadarken 1560'ta 8700'e yükselmiştir. Bunun 1300 kadarını Ermeni vatandaşlar oluşturmuştur. Genel nüfustan kent surları içinde oturanlar 6300, sur dışında oturanlar ise 1400 kişi olduğu belirtilir⁴⁵. Tahrir defterlerine göre Malatya'da 29'u Müslüman 3'ü gayri Müslim olmak üzere 32 mahalle bulunuyordu⁴⁶. Bu durum yüzyıl sonra Evliya Çelebi'nin vermiş olduğu rakama da uymaktadır⁴⁷. Mahallelerden sur dışında kalan

³⁷ Anonim, a.g.e. , s. 96

³⁸ G. Gögebakan, a.g.e. , s. 41

³⁹ E. Honingmann,-B. Darkot, a.g.m. s. 226

⁴⁰ E. Honingmann,-B. Darkot, a.g.m. s. 229

⁴¹ B. Eskici, a.g.e. s. 11- Malatya, 16. yüzyıl başlarında Osmanlı devletine bağlandıktan sonra, ilki 1530, diğeri 1560 yılında olmak üzere iki ayrı tarihte tahrir edilmiştir.

⁴² M. Kuşcuoğlu, **Evliya Çelebi'den Malatya**, İstanbul, 1968, s. 17

⁴³ Anonim, a.g.e. , s. 96

⁴⁴ M. Kuşcuoğlu, a.g.e. s. 22

⁴⁵ Anonim, a.g.e. , s. 96

⁴⁶ B. Eskici, a.g.e. , s. 10

⁴⁷ M. Kuşcuoğlu, a.g.e. , s.17

mahallelerin birer kapısının bulunduğu ve bunların gece olunca kapatıldığı Evliya Çelebi tarafından yazılmıştır⁴⁸.

Evliya Çelebi, şehirde 7 hamam bulunduğundan, birisi Paşa sarayı olmakla birlikte şehrin ileri gelenlerine ait 11 saray ile gösterişli sebillerden söz eder⁴⁹. 13. yüzyıldan kalma iç kalede bulunan bir Selçuklu sarayının varlığı da kaynaklar ışığında bilinmektedir⁵⁰. Bugün büyük çoğunluğu ortadan kalkmış bu yapıların önemli bir kısmının Selçuklu dönemine ait olduğu, bir kısmınınsa 14. yüzyılda Memluklulara bağlı bir aile tarafından yaptırıldığı biliniyor⁵¹. Diğer bir grup yapıda; Osmanlı döneminden kalmadır. Fakat 12. yüzyılda bir süre şehri elinde bulduran Danişmendliler ile Memluk beylerince idare edilen Dulkadiroğulları zamanından kalma herhangi bir yapı varlığı şu an itibariyle bilinmemektedir⁵². Buna karşılık Selçuklu yapılarında Memluklu sultanları adına düzenlenmiş kitabeler yer almaktadır. Melik Sunullah Camisi'nde 1393 tarihli "el- Melik – el Zahir-Berkuk" adını taşıyan minare kitabesi buna örnek olarak verilebilir⁵³.

Tahrir defterlerinde belirtilen ve bugün mevcut olan yapılara göre, şehirdeki yerleşmenin, Selçuklu döneminde daha çok surların içinde kaldığı, Osmanlı döneminde ise istikrarın sağlanmasıyla şehirleşmenin surların dışına doğru bir gelişme gösterdiği söylenebilir⁵⁴. Sur dışında bulunan cami ya da mescit gibi yapıların 16. yüzyıldan itibaren inşa edildiği, sur dışında kalan Osmanlı öncesi yapı ya da yapı kalıntılarının ise türbe kalıntıları olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum 17. ve 18. yüzyıllarda da devam etmiştir⁵⁵.

19. yüzyıldan sonra şehrin görüntüsü değişmeye başlayacaktır.1835'de Malatya'dan geçen J. Brant, kentin sürekli eşkıya saldırılarına uğradığını sık sık baş gösteren salgın hastalıklardan da büyük zarar gördüğünü belirtmektedir⁵⁶. İki sene sonra buraya gelen B. Poujoulat da harap surlardan kısmen bahçe haline getirilmiş sur kenarındaki hendeklerden, içeride yer yer bina enkazlarından ve harap şehirde oturan yüz kadar Türk ailesinden bahsetmektedir⁵⁷. 1838 yılında bölge kumandanı olan Hafız Mehmet Paşa'nın ordu karargâhını

⁴⁸ M. Kuşcuoğlu, a.g.e. , s.17

⁴⁹ M. Kuşcuoğlu, a.g.e. , s. 19–21

⁵⁰ **Abu'l- Faraç Tarihi**, C.2, s. 543

⁵¹ B. Eskici, a.g.e. s. 11

⁵² B. Eskici, "Osmanlı Döneminde Eski Malatya ve Yapıları", **VI. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (8–10 Nisan 2002) Bildiriler**, Kayseri, 2002, s. 405.

⁵³ Kitabe için M. Zeki Oral, a.g.m. , s. 437, Kitabe:9.

⁵⁴ B. Eskici, a.g.e. , s. 11

⁵⁵ B. Eskici, a.g.m. , s. 407

⁵⁶ Anonim, a.g.e. , s. 96

⁵⁷ N. Göyünç "Eski Malatya'da Silahtar Mustafa Paşa Hanı ve Han'ın Restitüsyonu Hakkında", **Tarih Enstitüsü Dergisi (sayı 1'den ayrı basım)**, İstanbul, 1970, s. 63

buraya taşınması halkın zaten senenin bir kısmını geçirmekte olduğu şehrin 8 km. kuzeyindeki Asbuzı (Aspuzu) bahçelerine göçmesine sebep olmuştur⁵⁸. Ordu 1839 kışını da burada geçirmeye karar verince Asbuzı bahçelerindeki halk kışlık evlerine geri dönemedi ve ordu Nizip seferine çıkmak üzere şehri harap bir şekilde terk etmiştir⁵⁹. Yeni yerleşim yeri imar edilirken burası ihmal edilmiş ve tarihi şehir “eski” sıfatını kazanmıştır. Asbuzı ise şimdiki Malatya olmuştur. Bu göçe paralel olarak bir süre sonra bazı mimari eserlerin gelirlerinin yeni şehirde inşa ettirilen yapılara bağlandığı, bu eğilim sonucunda da zaten bakımsız olan eserlerin yıkılmasına neden olduğu anlaşılmaktadır⁶⁰. 19. yüzyılda buraya gelen bazı yabancı seyyahlar şehrin tamamen terk edildiğini ve harabe görünümünde olduğunu kaydeder. Mayıs 1839’da Malatya’dan geçen İngiliz gezgin W.F. Ainsworth, askerlerin ayrıldığı kentte yarı yıkık 500 kadar ev bulunduğunu yazmaktadır. Charles Texier ise kervansarayların ıssız, evlerin perişan olduğunu belirttikten sonra Eski Malatya’nın yakında kent olmaktan çıkacağını yazmıştır⁶¹.

Malatya, Cumhuriyetin ilanının ardından 20 Nisan 1924 Anayasasının 9. Maddesi gereği il olmuş; modern bir yapılanma ve kalkınma ile bugüne kadar gelmiştir. Şehrin tarihi çekirdeğini oluşturan Battalgazi (Eski Malatya) ise bugün turistik bir ilçe olarak varlığını sürdürmektedir. Eski Malatya olarak bilinen Battalgazi ilçesi sur içerisinde kalan bölge Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 22 Ekim 1996 tarihli kararıyla III. derece arkeolojik sit alanı olarak kabul edilmiştir⁶².

Doğu Anadolu’nun Yukarı Fırat Havzası’nda yer alan Malatya, 37° 54’ ve 39° 03’ kuzey enlemleri ile 38° 45’ ve 39° 08’ doğu boylamları arasında yer alır. Yüzölçümü 12.412 km²’dir. Adıyaman, Malatya, Elazığ, Bingöl, Muş, Van çöküntü alanının güneybatı ucunda yer alan Malatya; İç Anadolu, Akdeniz, Doğu Anadolu bölgelerine doğal geçişi sağlayan yolların güzergâhındadır. Malatya, Sultansuyu ve Sürgü Çayı vadileri ile Akdeniz’e, Tohma Vadisi ile İç Anadolu’ya, Fırat Vadisi ile Doğu Anadolu’ya açılarak, bu bölgeler arasında bir geçiş alanı oluşturur. Doğudan Elazığ, kuzeyden Erzincan ve Sivas, batıdan Kahramanmaraş, güneyden Adıyaman, güneydoğudan Diyarbakır illeri ile çevrilidir. Malatya genel olarak yüksek plato ve dağlardan oluşan bir arazi yapısına sahiptir.

---

⁵⁸ B. Eskici, a.g.e. , s. 12

⁵⁹ B. Darkot, a.g.m. , s. 230

⁶⁰ B. Eskici, a.g.e. , s. 12

⁶¹ Anonim, a.g.e. , s. 96

⁶² Anonim, a.g.e. , s. 96

2. TÜRKLERDE MEZAR GELENEĞİ VE GELİŞİMİNE GENEL BAKIŞ

Ruhun bedenden çıkmasıyla gerçekleşen ölüm, ilk insanlık tarihiyle başlamış ve tarihi çağlar boyunca süre gelmiş bir gerçektir. İnsanın ölümü gerçekleştikten kısa bir zaman sonra bedende hızlı bir şekilde çürüme ve kokma olayı meydana gelmektedir. İnsanlar ölümlerini inançlarının da etkisiyle çeşitli şekillerde ortadan kaldırmışlardır.

Kimi zaman cesetleri toprağa gömmüş, yakmış, kuşlara yedirmiş, tabut veya çuvallar içinde ağaca asmış, derin kuyulara sarkıtarak cesetleri yok etmişlerdir. Değişik şekillerde ortadan kaldırılan ölümlerin en yaygın ve günümüzde de geçerliliğini koruyan toprağa gömme şekli olmuştur⁶³.

Mezar; ziyaret edilen yerler, ziyaretgahlar, ölünün gömüldüğü yerler, kabirler anlamına gelmektedir⁶⁴. Arapça'da "ölünün gömüldüğü yer" manasındaki kabir (kabr) ve medfen karşılığında Farsça ve Türkçe'de daha yaygın olan mezar kelimesinin kullanımında kabirlere gitmekle ilgili olarak Kur'an-ı Kerim (et-Tekâsür 102/2) ve hadislerde "ziyaret" kökünün geçmesinin de etkisi olmalıdır. Mezarlığın eş anlamlısı olarak Arapça'da makber / makbere (kabirlerin bulunduğu yer), cebbân / cebbâne (sahra), Farsça'da mezârât, kabristân, gûristân kullanılır. Önemli kişilerin mezarlarına veya mezarlarının bulunduğu yere ravza, meşhed, kubbe, türbe ve kümbet; cami, tekke, türbe gibi yapıların bitişiğinde yer alan küçük mezarlıklara Türkçe'de hazîre (etrafı çalı, çit veya taştan duvarla çevrili mekân) ve daha çok tekke ve zâviye mezarlık / hazîrelerine vâdî-i hâmûşân (sessizler vadisi) adı verilmiştir. Eski Türkçe'de kabre "sin" (Anadolu lehçesinde sin) ve mezarlığa "sinlağ" (Anadolu lehçesinde sinle) denildiği bilinmektedir⁶⁵.

Mezar daha çok toprak üstünde kalan yapısıyla önem taşır ve ziyaret edilebilmesi için üzerinde yerini ve ait olduğu kimseyi belirleyen bir alâmetin bulunması gerekir; bu sebeple dayanıklılığından dolayı genellikle taş kullanılmıştır. Geleneğin ne zaman başladığı hakkında kesin bilgi yoktur. Eski Ahit'te Hz. Yakup'un, zevcesi Raşel'in kabri başına bir taş diktiğinden (Tekvîn, 35/20), aile kabirlerinden (Samuel, 17/23; I. Krallar, 13/22-30) ve türbelerden (Eyub, 21/32) söz edilir⁶⁶.

Mezarların oluşması ve şekillenmesi defin geleneğiyle ilgilidir. İslam inancının kutsal kitabı Kur'an'a göre gömme geleneğini başlatan Hz. Âdem'in oğlu Kabil'in kardeşi Habil'i

⁶³ C. Hanoğlu, **Erzurum Merkez'de Cami Hazirelerinde Bulunan XVIII. – XIX. yy. Mezar Taşları**, (basılmamış yüksek lisans tezi), Erzurum, 2006, s. 12

⁶⁴ M. Karaca, **Osmanlıca Türkçe Lugat**, İstanbul, 2010, s. 528.

⁶⁵ N. Bozkurt, "Mezarlık" mad, **DİA**, XXIX, Ankara, 2004, s. 519.

⁶⁶ N. Bozkurt, a.g.m., s. 519.

öldürdükten sonra gömmesiyle başlamıştır⁶⁷. İslami dönemde genel anlamda Kur'an-ı Kerim'de kesin bir ayet olmamasına rağmen İslam inancı, aşırı süslenmiş ve dikkat çekici mezar yapılmasını hoş görmemiştir⁶⁸. İslam inancını yaşayanların bu tür mezarların yapılmasını hoş karşılanmamasında bu dönemde putlara inananların yaygın olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Türklerin kabir üzerine bir bina (bark) yaptıkları, duvarlarına ölünün şahsını ve hayatta iken katıldığı savaşları gösteren sahneler resmettikleri ve onun kimliğini bildiren yazılı işaretler diktikleri belirtilmektedir⁶⁹. Yine mezarlar üzerine çadır kurulması, ölen kişinin hayatta iken öldürdüğü kişi âdetince balbal dikilmesi geleneği Türklerde yerini İslamiyet'in kabulünden sonra kurgan ve çadır yerine kümbete, balballar yerine süslemeli mezar taşlarına bırakmıştır⁷⁰.

Anadolu ve diğer Türk bölgelerindeki tarihi mezarlık ve mezar taşları, Türk dili, sanatı, tarihi ve kültürü açısından önemli tarihi belgeler niteliğindedir. Tarihi; Ahlat, Gevaş ve Van Erciş Çelebibağ mezar taşları ülkemizde ön plana çıkmış her bir taşı tarihi belge niteliği taşıyan mezarlıklardır. Şahideler ve sandukalar üzerinde yer alan ince ve detaylı bir şekilde işlenmiş geometrik ve bitkisel süslemeleri, Arapça ve Farsça yazılmış kitabeleri ile kitabelerde yer alan şiirler, ayetlerle Selçuklu sanatını en güzel bir biçimde geçmişten günümüze taşımış mezar taşlarıdır. Türklerin hoş görü anlayışı Orta Asya Türk sanatını Anadolu'da geliştirerek yeniden şekillendirmiştir. Mezar taşları Selçuklulardan sonra aynı estetik anlayışla Beylikler döneminden sonra Osmanlıda da gelişerek devam etmiştir.

Doğu Anadolu'da yoğun olmak üzere, Akkoyunlu ve Karakoyunlu dönemlerinden kalma özellikle Erzincan, Tunceli, Iğdır ve Erzurum'da yoğun bir şekilde görülen, koç- koyun ve at biçimli mezar taşları farklı üsluplarıyla dikkat çekmektedir. Bu mezar taşları Hun ve Göktürk sanatının, inanç ve gelenekleri ile Anadolu'ya aktararak yeni bir üslup oluşturma çabasını göstermektedir. Yine tabut şeklindeki sanduka tarzı mezar taşları Sivas, Kayseri, Bursa ve Edirne'de XV. yy ortalarına kadar görülür. Bunların gelişmiş şekilleri ise hançerli sandukalar olarak literatüre geçen XVII. yy İstanbul mezarlıklarında da görülmektedir⁷¹.

Osmanlı'nın Anadolu'ya hâkim olmasıyla mezar ve şahideler, serpuş başlıklı, gövdesi kitabeli, farklı süsleme üslubu ile karşımıza çıkar. Kitabesinde ölen kişinin kimlik bilgileri, rütbesi, mesleği, bağlı olduğu tarikat ve zümre gibi bilgiler verilmeye başlanmıştır. Kitabenin

⁶⁷ N. Bozkurt, a.g.m., s. 519.

⁶⁸ B. Karamağaralı, a.g.e., s.1

⁶⁹ İ. Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, İstanbul, 1996, s. 326-327

⁷⁰ İ. İğit, **Tunceli'deki Mezar Taşları**, (basılmamış yüksek lisans tezi), Van, 2012, s. 20

⁷¹ T. Çoruhlu, "Hançerli Lahitler ve Taş Sandukalar", **1. Eyüp Sultan Sempozyumu, "Tebliğler"**, İstanbul, 1997, s. 43.

başına “ hüve’l - baki, hüve’l - hayyü’l baki, hüve’l - hallaku’l - baki” gibi ibareler yer alırken son satırda ruhuna Fatıha ve tarih kısmı düşünülmektedir. Mezar kitabesi ve süsleme baş şahideye yer alırken, ayak şahidesinin baş şahideye oranı daha küçük tutulmakla beraber çoğunlukla süsleme unsuruna yer verilmemiştir. Bayan mezar taşlarında ağırlıklı olarak çiçekli süslemeler yoğun kullanılırken, XVII. yüzyıldan sonra meyve motifli süslemeler görülmeye başlar⁷².

Osmanlı son dönemlerinde askeri ve ekonomik gücünü yitirince batı etkisi altına girmiştir. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Osmanlı'nın sivil ve dini mimarisi üzerinde batı etkisi aşikâr bir şekilde görülmeye başlamış olup mezar taşlarına da yansımıştır. Mezar taşları süslemelerinde barok, rokoko ve ampir üslupta süslemeli mezar taşları yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemdeki askeri, ekonomik ve kültürel çöküntü bütün sanatsal eserleri etkilemiştir⁷³.

XIX. yy sonlarında mezar taşlarımızda kullanılan serpuş başlıklar yerini fes başlıklara bırakmıştır⁷⁴. Mezar taşlarındaki bu değişim günümüze kadar gelmiş olup eskiye ait sanatsal değer taşıyan mezar taşları yerini sadece isim ve tarih yazan düz mermerlere bırakmıştır. Yine inanç noktasındaki yozlaşma ve İslam'ı tam olarak algılayıp yaşamadığımızdan kalan tarihi mezarlar ve diğer eserlerimiz defineler tarafından yok edilmektedirler.

---

⁷² F. Akdağ, **Bayburt'taki Türbeler ve Mezar Taşları**, (basılmamış yüksek lisans tezi), Van, 2015, s. 19

⁷³ İ. İğit, a.g.t., s. 22-23

⁷⁴ F. Akdağ, a.g.t., s. 19

2.1 İslamiyet Öncesi Türklerde Mezar ve Mezar Taşı Geleneği

Türklerinde içinde bulunduğu Orta Asya topluluklarında çok çeşitli gömü şekillerinin bulunması sürekli değişen dinleri ve Şamanizm inancının etkileri ile açıklanmaktadır⁷⁵. Yapılan arkeolojik çalışmalar, milattan önceki üç binli yıllarda dahi cesetlerin gömülme geleneğinin olduğunu göstermektedir⁷⁶. Bu gelenek içerisinde Türkler'e ait en eski mezarlar **Minusinsk** bölgesinde (Kırgızların sonradan yaşayacağı Yenisey vadisi) bulunmaktadır. M.Ö. 2000 yıllarına ait olan bu mezarlar dikdörtgen ya da yuvarlak planlıdır. Mezarlara, “*hocer*” biçiminde gömülen ölünün yanına çeşitli hediyelerinde bırakıldığı görülmektedir⁷⁷.

Orta Asya'da mezar yapılarının kurgan şeklinde olan ve atlı gömünün de yapıldığı en erken mezar örnekleri **Andronovo Kültüründe** görülmektedir. Adını yukarı Yenisey'deki Andronovo sitesinden alan bu kültür, Altayların batısından Yenisey'e kadar uzanan bölgelere yayılmış, hatta Kazakistan'ı ve Güney Uralları içine almış olmasına rağmen, en önemli merkezlerden biri **Minusinsk** havzası⁷⁸ olmuştur.

Milattan Önceki iki bin yılında Andronovo uygarlığında görülen ceset yakma olayının ise bir kısım bölgelerde ortaya çıktığı sanılmaktadır. Ölüyü yakma olayı, MÖ 1200 ve 700 yılları arasında Karasuk döneminde Minusinsk havzasında yeniden ortaya çıkmakta, MÖ 700 ve 300 yılları arasında da Tagar kültüründe öncelikli bir yer teşkil ettiği görülmektedir⁷⁹.

Bölgenin diğer önemli kültürlerinden biri olan Tagar Kültürü, Karasuk Kültürü'nden sonra gelmekle beraber üç farklı döneme ayrılır. Güney Sibiry'a da görülen kültür, M.Ö. VI-I. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Proto Türk Ting-Ling'ler bu kültüre mensuptur. Bu kültürde artık mezarların üzerine büyük taşların dikildiği ve mezar içlerine de ölüyle birlikte çeşitli aletler ile at koşum takımlarının yerleştirildiği mezar türleri tespit edilmiştir⁸⁰.

Ayrıca bu dönemlerde Altay bölgesinde İskit ve devamında Hun kurganlarında önemli kişilere ait cesetlerin mumyalama işlemine tabi tutularak gömüldüğü yapılan kazılarda anlaşılmaktadır⁸¹. Defin merasimi ve ölüye saygı, ilk çağ toplumlarından günümüze kadar büyük

⁷⁵ A. İnan, **Tarihte ve Bugün Şamanizm/Materyaller ve Araştırmalar**, İstanbul, 1972, s. 180-181.

⁷⁶ J. P. Roux, **Eski Çağ ve Orta Çağda Altay Türklerinde Ölüm**, Paris, 1984, s. 218-219.

⁷⁷ Y. Çoruhlu, a.g.e., s. 16.

⁷⁸ A. P. Okladnikov, “Tarihin Şafağında İç Asya”, **Erken İç Asya Tarihi** (Derleyen: Denis Sinor, Çeviren: Alâeddin Şenel), İstanbul, 2000, s. 122-123.

⁷⁹ J. P. Roux, a.g.e., İstanbul, s. 218.

⁸⁰ Y. Çoruhlu, a.g.e., İstanbul, 1998, s. 36.

⁸¹ N. Diyarbakirli, a.g.e., s. 67.

önem arz etmektedir. Özellikle Türkler arasında ölüye duyulan saygı, yaşamın vazgeçilmezleri arasında yer almış, hatta ona saygısızlık tek başına savaş nedeni sayılabilmektedir. Pers kralı Darius, MÖ 512 yılında İskitlere karşı çıktığı seferde, turan taktiği olarak devamlı geri çekilip Pers ordusunu yıpratma taktiği güden İskit kralı İdanthrsos'a *“Niçin savaşmayıp geri çekilerek kaçtığını”* sorar. Bunun üzerine İskit kralı İdanthrsos; *“eğer bizimle gerçekten savaşmak istiyorsanız, bizim atalarımızın mezarları var; onları bulun, onlara el kaldırın, o zaman görürsünüz, mezarlarımız için dövüşmüyor muyuz? Ama daha önce ve keyfimiz istemediği için sizinle dövüşmeyeceğiz.”*⁸² ifadeleri, Hunlar'ın ataları olarak kabul edilen İskitler'in ata mezarlarına verdikleri önem ve onlara karşı yapılabilecek saygısızlığı savaş nedeni olarak kabul etmelerini göstermesi bakımından çok önemlidir.

Orta Asya ve Anadolu'da bir gelenek olarak ölen kişiye saygı günümüzde de devam etmektedir. Aileler veya aşiretler arasında her ne kadar kötü olaylar olursa olsun hatta düşmanlık seviyesine kadar ilerlese bile bu olaylar ölenlerin arkasından olumsuz konuşulmaz ve ölünün mezarına saygısızca davranışlarda bulunulmaz. Ata ruhlarının kutsal sayılması ve atalara duyulan derin saygı, İslamiyet öncesi ve sonrası Türklerde büyük ve görkemli bir defin anlayışının gelişmesine neden olmuştur. Bu yüzden de mezarlıkların, dolayısı ile ölülerin korunmaları ve rahatsız edilmemeleri için mezarlar, daima sarp ve yüksek yerlere yapılmış, buralar kutsal alan olarak kabul edilmişlerdir. Hatta bazen mezar ve içindekinin kutsanmasından dolayı, (tıpkı Attila'nın defin merasiminde olduğu gibi) nehir yatağı değiştirilip, mezar bizzat nehir yatağı içine hazırlanarak mezarın yeri saklı tutulmuştur⁸³. Bugün Anadolu'nun hemen her bölgesinde özellikle Doğu Anadolu bölgesindeki yüksek dağ ve tepelerde, ulaşılması zor olan yerlerde görülen dede, gazi, şehit ve baba mezarlarının altında yatan gerçek, bu olmalıdır. Türk Tarihi ve medeniyeti açısından büyük önem arz eden “ölü gömme âdeti ve mezarlık geleneği” nin ilk örnekleri hiç şüphesiz Orta Asya'nın değişik bölgelerinde, ama yoğunlukla Altay Dağları eteklerinde bulunan daha çok kurgan şeklindeki mezarlardan oluşmaktadır.

Araştırmacılarından Kisilev, Gavrilova ve Clauson, bu kurganları Oğuzların atası olarak kabul ettikleri Wu-Huan'lara mal etmektedirler⁸⁴. Diğer pek çok araştırmacı tarafından Hunlara veya ataları olarak kabul edilen İskit-Sakalara mal edilen bu kurganlardan Pazırık, Berel, Noin-Ula, Issık göl çevresi, Esik ve Yenisey çevresindeki kurganlardan çıkan buluntular, Türk Tarihi ve medeniyeti için çok önemli bilgiler vermiştir. Bilhassa Türk Mezar Üslubu ve defin geleneği

⁸² E. Memiş, *İskitlerin Tarihi*, Konya, 2005, s. 51-52.

⁸³ İ. İgit, a.g.t., s. 26.

⁸⁴ E. Esin, *İslâmiyet ten Önce Türk Kültür Tarihi ve İslâma Giriş*, İstanbul, 1978, s.15.

hakkında buluntuların verdiği bilgiler, sanat değerleri çok yüksek olan bu malzemelerin tamamen göçebe bir kültüre ait olamayacağı ve yüksek bir medeniyetin bilinçli yansımaları olarak kabul edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır⁸⁵. Orta Asya'da Ivlıga'nın Selenga Nehri'ne aktığı yer olan Ulan Ude'de, etrafı surlarla çevrili iskân izlerinin bulunması ve buradaki evlerin döşemeleri altında sıcak hava ve ısıtma için duman yollarının bulunması, Hunlar'ın yerleşik ve gelişmiş bir atlı bozkır medeniyetine sahip olduklarını göstermektedir⁸⁶.

Hunlar siyasi birliği sağlayarak Orta ve İç Asya'yı egemenliği altına almış ve bu bölgede kültür sanat birliğini sağlamıştır. Hunlarda ölü gömme ve defin merasimi, yılın belirli zamanlarında (ilkbahar ve sonbahar aylarında) gerçekleşirdi. Bu durum dini inanışlarının bir sonucu olabileceği gibi, hazırlanan büyük anıt mezarların (kurganın) yapılmasındaki zorluk ve defin yapılma zorunluluğu ile de izah edilebilir. Hun mezar (kurgan) yapıları genelde dikdörtgen planlı, tek odalı ve bazen de çok odalı olarak yapılmıştır. Kurganların içlerine bu dünyada ihtiyaçlarını karşıladığı at, silah, yiyecek, bazı özel eşyaları ile gömülürdü. Kurganlarda bulunan şahsi eşyaların yanında en önemli eşyalardan birisi de tören kazanlarıdır. Defin merasimiyle alakalı kazanların kökeni İskitlere kadar uzanmakta, devamında Hunlarda da görülmektedir⁸⁷. Ölen kişinin defin merasimi de görkemli bir törenle yapılır, büyük yemekler verilir, hatta bu yemeklerin bir kısmı da ölüyle beraber gömülürdü⁸⁸. Ölünün arkasından yemek verme geleneğinin uzantısını Anadolu topraklarında günümüzde de görmek mümkündür. Günümüzde ölen kişinin arkasından yemek verilir kırkı çıktıktan sonra yine dualar edilir ve cenaze sahiplerince gelen misafirlere yemek ikramında bulunulur. Buda yine gösteriyor ki yüzyıllar geçse coğrafya değişse bile kültür uzantısı devam etmektedir. Kurganlara bırakılan ölü hediyeleri ve yemekler Hunlarda ölüm sonrası hayatın devam ettiği inancının bir göstergesidir. Kurgan içine malzeme bırakıldıktan sonra sağlam ağaçlarla üzeri iyice kaplanarak tekrar toprakla doldurulurdu⁸⁹.

Göktürk devleti Hun devletinden sonra M.S. 552 – 745, 753 yıllarında ikinci kez geniş bir bölgede kültür ve sanat birliğini kurmuştur. Tarihte ikinci büyük Türk devleti olarak bilinen Göktürkler Güney ve Güneydoğu Sibirya, Altaylar, Moğolistan, Kazakistan ve Kırgızistan'da sanatsal faaliyetler gösterebilmişlerdi⁹⁰. Göktürklerdeki mezar ve defin anlayışı ile Hunların

⁸⁵ N. Diyarbakirli, a.g.e, s. 5.

⁸⁶ O. Aslanapa, a.g.e., s. 5.

⁸⁷ Ş. Baştav, "Avrupa Hunları-Ölü Kurbanları ve Mezarları", **Makaleler-2**, Ankara, 2005, s. 266-267

⁸⁸ İ. İğit, a.g.t., s. 28.

⁸⁹ N. Diyarbakirli, a.g.e, s. 77.

⁹⁰ Y. Çoruhlu, a.g.e., İstanbul, 1998, s. 151.

mezar ve defin anlayışı birbirine benzemektedir. Yani Göktürklerdeki mezar ve defin anlayışı Hunların devamı niteliğindedir. Hunlarda olduğu gibi kurgan biçimli mezarlara bütün mal ve eşyalarıyla atını çukura doldurup üzeri tümsek olacak biçimde toprakla doldurulurdu⁹¹.

Önemli bir kişinin veya kahramanın sağlığında düşmanları temsil eden “balbal” adı verilen taş ve ağaçtan yapılmış heykeller vardır. Orhun Kitabeleri’nde ölen kişinin anısına dikilen “balballar” bunun bir göstergesidir. Mezarların üzerlerine de tarihi olay ve kişilerin anlatımlarının olduğu “Bengütaş” (ölümsüzlük taşı) denen büyük bir taş dikmişlerdir⁹².

Göktürlere ait büyük kurganlar arasında özellikle Kudırge, Gök-Bulak, Issık Göl, Tuyuhta bölgelerindeki kurganlardan söz edilmektedir. Göktürlere ait 732 tarihli Kültigin, 735 tarihli Bilge Kağan, 725 tarihli Tonyukuk önemli mezar anıtlarıdır⁹³. Orhun abidelerinde de Yuğ Töreninde, çadır etrafında koyun – koç ve at kurban edildiği, mezar yerinin kutsal sayıldığı, mezar yeri için genellikle yüksek bir tepe veya dağ seçildiği bilinmektedir. Asıl mezarın bulunduğu bir bark binası bunun önünde karşılıklı iki koç heykeli, giriş kısmında bulunuyordu. Tam karşıda kaplumbağa kaidesi üzerine dikili bengütaş yer alıyordu⁹⁴.

Kültigin külliyesinin girişinde bulunan bugün kafaları kopuk olan koç-koyun heykelleri bu tipin ilk örnekleri olup, İslamiyet sonrası Türk sanatında, Anadolu’nun doğu ve güneydoğusu başta olmak üzere yoğun olarak Erzincan, Tunceli, Erzurum, Iğdır gibi illerimizde görülen at ve koç-koyun şeklindeki mezar taşlarının Orta Asya’dan Anadolu’ya kültürün devamı niteliği bakımından önemlidir.

Göktürkler insan ruhu özellikle atalar ruhu totemi hastaya, cesede ve ongunlara geçebilirdi. Bu yüzden bu totem/ongunlar eski Türk inancında kutsal sayılmıştır. Hiung- Nular’ın (Hunların) “Kun” adını verdiği sanılan meşhur ongun koyun veya koç, bütün Türk boylarında belki de bu yüzden muteber sayılmıştır⁹⁵.

Uygurlar, Göktürk hâkimiyetine son verdikten sonra 745 – 840 tarihlerinde Ötüken merkez olmak üzere bir devlet kurdular. Hun ve Göktürk gibi güçlü devletlerin zengin kültür mirası üzerine kurulmuş olmakla birlikte mimari ve kültürü daha da geliştirerek yeni bir dönem başlatmışlardır. Bu yeni dönemde tam bir yerleşik hayata geçmeleri ve artık taş üzerine yazılmış

⁹¹A. İnan, a.g.e., s. 178.

⁹²O. Aslanapa, a.g.e., s. 2-3.

⁹³Y. Çoruhlu, a.g.e., İstanbul, 1998, s. 162.

⁹⁴H. Gündoğdu, **Türk Mimarisinde Figürlü Taş Plastik**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İ. Ü. Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1979, s. 34-38.

⁹⁵E. Esin, **Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu**, İstanbul, 2006, s.271.

belgeler yerine kâğıtlar üzerine yazılmış belgeler bırakmaları eski Türk kültür hayatı bakımında önem arz etmektedir. Yerleşik hayatın getirdiği tarım ve sulama kanallarının bu dönemde geliştirildiği de bilinmektedir. Uygurlar bilhassa Doğu Türkistan, Ötüken, Köğmen Dağları ve Altaylara hâkim olmuş, 840'tan 13. yy sonlarına kadar da Kan-çu ve Tarım Havzası dediğimiz Turfan bölgesinde varlıklarını sürdürmüşlerdir⁹⁶.

Uygurlar göçebe hayat tarzından, yerleşik hayata geçtikten sonra Budizm ve Mani dinlerini benimsemişlerdir. Fakat Uygurlar bu dini benimsemekle mezar ve defin kültüründe güçlü ata kültüründeki mezar anlayışından uzaklaşmamışlardır. Uygurlar mezara taş (balbal) dikme geleneğini sürdürmüşlerdir. Mezarlara Göktürk mezar geleneğinin devamı niteliğinde “bengütaş” diye adlandırılan heykellerin uzunlukları yaklaşık 5 – 6 metredir. Bu heykellerin üzerlerine hayvan figürlerinin yanı sıra ölen kişinin boy ve aşiret damgasına yer verilmiştir. Mezar taşına boy ve aşiret damgası vurma geleneği, Kafkaslarda Çerkez mezarlarında görmekteyiz⁹⁷. Yine bu kültürün devamı olarak Anadolu'daki erken dönem pek çok Türkmen mezar taşlarında da görülmektedir.

Budist Uygur mimarisinde mezar anıtı olarak gelişen Stupalar⁹⁸ geleneksel çadır tipinin mimariye dönüştürülmüş bir biçimdir. Uygurlar Budist inancını benimsediklerinden dolayı Uygur kültüründe örnekleri vardır. Bu anlayışla Uygurlar, İslam sonrası Türk mimarisinde kubbeli-kümbet mezar anıtlarının temelini oluşturmuştur denilebilir. Uygur stupalarında kullanılan lotus kubbelerin ise yine İslamiyet sonrası Türk mimarisinde karşımıza çıkan soğan kubbe denilen yüksek kasnaklı, çift cidarlı kubbenin öncüleri durumundadırlar⁹⁹. Bugün Turfan bölgesi Murtuk Vadisi, Bezeklik, Hoço ve Sangımağız bölgelerinde bulunan stupalar, Uygurlardan günümüze gelen en güzel örnekleridir¹⁰⁰.

---

⁹⁶ İ. İgit, a.g.t., s. 33.

⁹⁷ F. Akdağ, a.g.t., s. 24.

⁹⁸ Stupa; Buda'nın ve Budist rahiplerinden önde gelenlerin, öldükten sonra yakılarak elde edilen küllerin ve kutsal sayılan emanetlerini saklamak için yapılan çoğu kubbeli mezarlara denir.

⁹⁹ Y.Çoruhlu, a.g.e., s.255.

¹⁰⁰ F. Akdağ, a.g.t., s. 24.

2.2 İslamiyetin Kabulünden Sonra Türklerde Mezar ve Mezar Taşı Geleneği

Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra yeni din 10. yüzyıldan itibaren tüm Türk toplulukları arasında hızla yayılmış ve Türk toplulukları arasında ortak bir kültürün oluşmasına zemin hazırlamıştır. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında görülen ölü gömme adetleri İslamiyet sonrasında çok fazla değişiklik göstermemekle beraber mezarlık ve mezar anlayışının şekillenmesinde önemli bir etken olmuştur.

İslam dini kabul edildikten sonra defin ve mezar anlayışında bazı değişiklikler görülse de güçlü bir geleneğe dayalı mezar anlayışından tamamen kopulduğu söylenemez. Türkler İslam dini çerçevesi içerisinde mezar taşlarını yaparken kendi geleneklerinin bir kısmını devam ettirmeyi sürdürmüşlerdir. Çadırın mimariye dönüştürülmesiyle yapılan kümbetler bunun bir göstergesidir.

Zerefşan vadisi yakınında Tim'de 978 tarihli Arap Ata Türbesi, Karahanlılardan kalan en eski mezardır¹⁰¹. Bu yapılar iki katlı olarak yapıp, altta mumyalık kısmı ile üst katta sembolik bir lahit bulunur. Kümbetlerdeki mumyalık kısmı ile ibadet ve ziyaret için düzenlenen üst kısmı, İslam öncesi mezar anlayışı ile İslami dönem dini inancın, mezar kültürüne yansıyan güzel bir sentezi olduğu fikrini oluşturmaktadır.

Karahanlılar'da gelişip yayılan anıtsal mezar geleneği, Gazneli ve Büyük Selçuklu Devletleri zamanında varlığını geliştirerek sürdürmüştür. Oğuz Türkleri ile anıt mezar geleneği Anadolu'ya taşınmış ve birçok eser ortaya konmuştur¹⁰².

XI. yy'ın ikinci yarısından sonra Anadolu kapılarını Selçuklulara açarak yeni bir kültürel zenginliğin bu topraklardaki temeli atılmıştır. Selçuklular Anadolu'da yaptıkları mimari eserlerle beraber mezar taşı geleneğinin tüm Anadolu'da yaygın bir hale gelmesine ve kendine özgü biçimlere ulaşmasına da öncülük etmiştir. Selçuklular dönemine ait birçok ilimizde mezar taşlarının izlerine rastlanmaktadır. Birden fazla örnekleriyle Selçuklu mezar taşları geleneğini yansıtması bakımından Ahlat Mezarlığının önemli bir yeri vardır¹⁰³. Bu mezarlık dışında Sivas,

---

¹⁰¹ Aslanapa, a.g.e, s. 32.

¹⁰² F. Akdağ, a.g.t., s. 25.

¹⁰³ Ahlat mezar taşları ile ilgili detaylı bilgi için bkz: Beyhan Karamağaralı, **Ahlat Mezar Taşları**, Ankara, 1992.

Tokat, Konya, Akşehir, Malatya ve Diyarbakır gibi yerleşim yerlerinde birbirinden ilginç mezar taşları bulunmaktadır¹⁰⁴.

XIII. yy'ın ortalarına gelindiğinde İlhanlıların baskısı altında kalan Anadolu Selçukluları XIV. yy'ın başlarında yerini beyliklere bırakmıştır. Selçuklu kültürünün parçalarını oluşturan beylikler tamamen bağımsız hale gelmişlerdir. Beylikler döneminde mezar taşı geleneği devam ederken türbe ve kümbetlerin süsleme kompozisyonları Selçuklulara göre daha sade tutulmuştur. Özellikle Akkoyunlu ve Karakoyunlular döneminde Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinde koç-koyun ve at şeklindeki mezar taşları ile ön plana çıkmışlardır.

Beylikler dönemini Erken Osmanlı, özellikle Bursa Üslubu izler. İnce uzun sandukaların ve üzerinde, sivri ya da yuvarlak kemerlerin bulunduğu şahidelerin yer aldığı mezar taşları, Selçuklu ve Beylikler Devri mezar taşlarına göre daha sade formdadır¹⁰⁵.

Osmanlı döneminde Bursa, Edirne ve İstanbul'da, en nitelikli örnekleri verilmiştir. Erken Osmanlı döneminde Bursa'da oluşan üslup, iyi stilize edilmiş bitkisel ve hayvansal motiflerin oluşturduğu rumi ağlarla kaplı olup mezar taşlarının boyutları büyütülmüştür. Osmanlı mezar taşları baş ve ayak şahidesi, lahit(sanduka) denilen kısımlardan oluşmaktadır. Baş şahidesinde kitabe bulunur. Erken dönemden XVII. yy. sonlarına doğru kitabelere göre şekillendirilen baş şahidesi, sonraki dönemlerde büyütülerek kalan boşluklar ölenin kimliğine ve sosyal konumuna göre şekillendirilmiştir. Baş ve ayak şahidelerinde süsleme ve yazı ile beraber, ayak şahidesinin daha sade veya tamamen süslemesiz bırakıldığı görülmektedir¹⁰⁶.

Osmanlı klasik döneminde İstanbul'da mezar taşlarının en olgun örnekleri verilmiştir. Bu dönem mezar taşlarının belirgin özelliği, ölenin kimliğini, sosyal konumunu, mesleğini belirtecek sembollerin kullanılmasıdır. Erkek mezar taşlarında serpuş başlık yer alırken, kadın mezar taşlarında ise lotus, takı, gerdanlık, broş gibi kadının yaşamındaki zarafetini yansıtan semboller kullanılmıştır¹⁰⁷.

Klasik dönemden sonra batı etkisi, toplumun yapısına olduğu kadar Türk sanatına da yeni bir karakter kazandırmıştır. Genellikle mimari üzerinde etkili olan batı akımları, mimarinin yanı sıra mezar kültürünü de etkisi altına almıştır. Bu dönemde barok karakterli kıvrım dallar, çiçekli

---

¹⁰⁴ H. Kamil Biçici, "Yazılı Araştırmalar Işığında Türkiye Mezar Taşlarına Toplu Bir Bakış", **Ekev Akedemi Dergisi**, S. 26, Ankara, 2006, s. 176

¹⁰⁵ F. Akdağ, a.g.t., s. 26.

¹⁰⁶ G. Tuncel, **Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları**, Ankara, 1989, s. 7.

¹⁰⁷ M. Haseki, a.g.e., s.27.

dolgular, akantus yaprakları, stilize selvi ağacı motifleri, sembolik bir takım işaretler ve motifler mezar taşları üzerinde yer alır. Aynı şekilde, ampir ve rokoko üslubuna uygun çiçek ve yapraklı motifler, kurdelelere sarılmış güller, tabak ve kâselere doldurulmuş limon, üzüm, incir, erik, portakal, nar bezeme unsuru olarak mezar taşları üzerinde görülmeye başlanmıştır¹⁰⁸.

Cumhuriyet Dönemi mezar taşlarında ise yoğun bir sadeleşme göze çarpmakla birlikte eski geleneğin kısmen yaşatıldığı yerler mevcuttur. Malatya İli, Doğanşehir İlçesi, Çıglık ve Eskiköy Mahallelerinde yer alan mezarlıklarda 1940-1960 yılları arasında ki definlere yapılan taş sandukalar üzerinde kılıç, tüfek, tabanca, tarım aletleri çizimlerine rastlanılmıştır. Yine aynı çizimler Darende İlçesi Ozan Kanyonunda yer alan mezarlıklarda da karşımıza çıkmıştır. Akçadağ İlçesi, Düvencik Mahallesi mezarlığında ise insan figürü şeklinde yapılmış mezar şahidelerine rastlanılmıştır. Aynı mezarlıkta sandukalı bir mezarda ise karşımıza ibrik ve leğen motifleri çıkmıştır. Cumhuriyet döneminde sadeleşen mezar taşlarında mezarın yerini belli etmek amaçlanmıştır. Genellikle mermerden bir baş şahidesinin yapıldığı ve bu şahideye ölenin kimlik bilgilerinin işlendiği görülmektedir.

---

¹⁰⁸ F. Akdağ, a.g.t., s. 26.

3. KIRKARDEŞLER MEZARLIĞI

Malatya İli, Battalgazi İlçesi, Eski Malatya Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yöre halkı tarafından “Kırklar Mezarlığı” veya “Kırk Kardeşler Mezarlığı” olarak adlandırılan tarihi mezarlık alanında 2011-2012 yılları arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile Malatya Müzesi Müdürlüğü başkanlığında temizlik kazısı çalışması yapılmıştır. Kazı sezonlarında yapılan çalışma sonrasında açığa çıkarılan nitelikli mezar taşları ile tümlemesi yapılabilecek taşlar mezarlık alanının kuzey doğusunda kalan 1533 parsel numaralı taşınmaz üzerinde bulunan Battalgazi Belediyesine ait kullanımı kazı başkanlığına kazı deposu olarak tahsisli betonarme binaya taşınmıştır.

3.1 Mezarlık Alanı

Malatya İli, Battalgazi İlçesi, Eski Malatya Mahallesi, Kırklar Mevkii sınırları içerisinde yer alan niteliği mezarlık olan tapunun 1534 parsel numaralı 120.450,00 m² yüzölçümlü ve 6211 parsel numaralı 20.460,71 m² yüzölçümlü taşınmazında kayıtlı mezarlık yöre halkı tarafından “Kırklar Mezarlığı” veya “Kırk Kardeşler Mezarlığı” olarak adlandırılmaktadır (Uydu Görüntüsü: 1). Kırkkardeşler Mezarlığı (1534 parsel numaralı taşınmaz), Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 20.01.1989 tarihli ve 189 numaralı kararı ile tescil edilerek koruma altına alınmıştır. Bu alanda yuvarlak kaide üzerine oturmuş sekizgen gövdeli kümbet bulunmaktadır. Bu alanın karşısında yer alan ve bugün İmam Hatip Lisesi ve Pansiyonu olarak kullanılan binanın doğu kısmında bir kısmı futbol sahası olarak kullanılan alanda ise mezarlığın devamı bulunmaktadır ve bu alanda da yuvarlak planlı kümbet yer almaktadır. Bu alan 6211 parselde yer almakta olup Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 17.07.2012 tarihli ve 416 numaralı karar ile tescili yapılmıştır. Her iki kümbette temel seviyesinde yer almaktadır. Gövde ve örtü sistemleri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Bu kümbetler yöre halkınca Usta-Şeğirt (Şakirt) Usta-Çırac Kümbetleri olarak anılmaktadır. Okulun karşısındakinin ustaya futbol sahasının yanındakinin ise şeğirte ait olduğuna inanılmaktadır (Plan1).

Mezarlık alanı Battalgazi ilçe merkezinin güneydoğusunda yer almaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda olup asıl mezarlık alanı dikdörtgen bir alanı kaplamakta olup 350 dönümlük bir alana sahiptir. Fakat zaman içerisinde mezarlığın %60lık kısmı futbol sahası, kayısı bahçesi, okul alanı olarak mezarlık alanından çıkarılmıştır. Bu işlev değişikliği sırasında

sökülen mezar taşları ise bugün Hasan Basri makamının bulunduğu parkın batı kısmındaki beton ile çevirili alana yığılmıştır(Plan 2). Kazı çalışmalarında buradan yoğun olarak baş ve ayak şahideleri çıktığı buna karşılık diğer alanlardan seyrek olarak toprak yüzeyinde kırılmış baş-ayak şahideleri olduğu bildirilmektedir¹⁰⁹. Betonla çevrili alanın batı kısmına yeni definler yapılmakla birlikte bu kısım genel anlamda boştur. Günümüzde ise bu mezarlık alanına Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından alınan karar gereği defin yasağı getirilmiştir.

3.2 Mezarlık Alanında Yapılmış Kazı Çalışmaları

Mezarlık alanında dönemin Malatya Valisi Doç. Dr. Ulvi SARAN'ın gayret ve destekleriyle Malatya Müzesi Müdürlüğü başkanlığında, Prof. Dr. Halit ÇAL'ın bilimsel danışmanlığında, Malatya KUDEB personellerinin katılımıyla 2011 ve 2012 yıllarında iki sezon sondaj kazısı ve temizlik çalışmaları yapılmıştır.

Kazı çalışması başlangıcında harita mühendislerince 60 dönümlük alan 10x10 m'lik plan karelere bölünerek çalışma kolaylaştırılmış (Plan 1). Betonla çevirili alan ve batı bitişiğindeki tepeyi kapsayan 21 açma ile sekizgen planlı türbenin yer aldığı alanda 4 olmak üzere toplam 25 açmada çalışıldığı bilinmektedir¹¹⁰. Bu sezonda yapılan kazı çalışmasında sekizgen kümbet iki açma arasında (K4-K5) kalmış olup bu alanda yapılan kazı çalışmasıyla Temel seviyesine kadar yıkılmış olan kümbet açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapılan sondaj neticesinde yuvarlak kaide tespit edilerek sekizgen yapının bu kaide üzerine inşa edildiği anlaşılmıştır. Ayrıca dolgu toprağın kaldırılması neticesinde 4 sıra tuğla duvara rastlanılmıştır. Türbenin içten içe genişliği 5.50 metre olup duvar kalınlığı 90 santimetredir. Kümbet içerisinde tespit edilen en az 4 mezar içerisindeki kemikler fotoğraflandıktan sonra kaldırılmıştır. Bu 4 mezardan 3 tanesinin bulunduğu yer tuğla duvarlar ile örülü olduğu anlaşılmıştır. Definler arasındaki alanlar ise harçla doldurulmuştur.¹¹¹. Türbenin içinde iki ayrı sandık mezara ait olması gereken tek parça taşın dış yüzleri yazılı 3 yan taşı depoya kaldırılmıştır. Türbe içinde mevcut duvardan üç taş sırası derinlikte kaya zemine ulaşılmıştır. Zeminde biri tuğla örgülü 1, kaya kazılarak oluşturulmuş 3

¹⁰⁹ H. Çal, "Kırklar Mezarlığı 2011 Yılı Kazısı", XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 18-20 Ekim 2012, Sivas, 2012, s.213.

¹¹⁰ H. Çal, a.g.m., s.214.

¹¹¹ N. Koçak Aktürk, "Kırkkardeşler Mezarlığı Ve Usta-Şeğirt Kümbeti Hafriyat Ve Temizlik Çalışmaları" 2011 Yılı Kazı Sonuç Raporu, Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivinden, s. 1.

toplam 4 mezar açığa çıkarılmıştır. Türbe iç duvarları kesme taş örgülüdür¹¹². Bu alandaki Mezar taşları ve lahitler yazılı ya da desenli örnekler olup burada tespit edilen balık ve helezon motifli mezar taşlarının bir örneğine şimdilik başka bir yerde rastlanmamıştır¹¹³.

Kırklar Mezarlığı denilen beton duvarla çevrili bu alanın Doğu kısmında sondaj çalışması yapılmış -90 katına inilmiştir. Burada üst üste üç defin yapıldığı tespit edilmiş ayrıca korozyona uğramış çok sayıda sikke ele geçirilmiştir. Bazı açmalarda duvar izlerine rastlanmış olup bu duvarların mahiyetleri anlaşılamamıştır. Yapılan çalışmalarda Roma ve Bizans dönemine ait olabileceği düşünülen 2 adet yüzük ele geçirilmiştir. Tuğla duvar örgüsüne sahip üzeri taşla kapatılmış mezar yapısı T14 açmasında çıkarılmıştır. Açmanın Doğu tarafında ahşap hatıllara rastlanmıştır. İki sıra halinde hatıllardan bir tanesi tamamen özelliğini yitirmişken bir diğeri daha iyi durumda olup 1.48 santimetre uzunluğunda ve 13 santimetre çapındadır. Buradaki çalışmalarda mezar taşlarından birinde 1370 tarihi okunmuştur. Büyük Çarkifelek motiflerinin bazılarının içerisinde balık motifi mevcuttur. Bu balıklı çarkifelek motiflerinin buraya has olduğu düşünülmektedir. Açmalarda ele geçen küçük Mezar taşları ile kırık ele geçen motifli parçalar çalınma riskine karşı depoya kaldırılmıştır¹¹⁴. 2011 ve 2012 yılındaki çalışmalar sonucu ortaya çıkartılan mezar taşlarının, en erkeni H.35 (M.655-656), en geç tarihli olanı ise H.1181 (M.1767)'ye tarihlenmekte olan yazıtlı taşların 214 âdeti okunmuştur. Tarih veren -gerek yazı gerek rakam olarak 52 adet mezar taşı tespit edilmiştir¹¹⁵. Burada bir bilgi yanlışlığı olduğu düşünülmektedir. H.35 tarihli bir İslam mezarlığının hatta bu denli ince işçiliğe sahip tek bir mezar taşının bu dönemde bu bölgede olması çok zor bir ihtimaldir. Henüz İslamiyet'in yeni yayılmaya başladığı bu tarihlerde Malatya'ya da Müslüman Araplarca seferler düzenlendiği bilinmektedir. Suriye Valisi Muaviye, Habib bin Mesleme'yi Eski Malatya üzerine göndermiştir¹¹⁶. Fakat bu dönemde Müslümanların buraya yerleşecek ve burada bir mezarlık kuracak kadar büyük bir topluluk edinebilmesi zor bir durumdur. Üstelik bu tarihi verdiği düşünülen mezar taşında tarih kısmı kırık olduğu için okunamamaktadır. Bu konu ile ilgili kazı dönemi bilimsel danışmanı Halit ÇAL hocamız da bizimle aynı görüştedir¹¹⁷.

---

¹¹² H. Çal, a.g.m., s.216.

¹¹³ N. Koçak Aktürk, "Kırkkardeşler Mezarlığı Ve Usta-Şeğirt Kümbeti Hafriyat Ve Temizlik Çalışmaları" 2011 Yılı Kazı Sonuç Raporu, Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivinden, s. 1.

¹¹⁴ N. Koçak Aktürk, "Kırkkardeşler Mezarlığı Ve Usta-Şeğirt Kümbeti Hafriyat Ve Temizlik Çalışmaları" 2011 Yılı Kazı Sonuç Raporu, Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivinden, s. 2. (Arkeolog Nil KOÇAK AKTÜRK'ün bahsetmiş olduğu balık motiflerine gerek depo çalışmalarında gerekse arazi üzerinde yapmış olduğumuz incelemelerde rastlanılmamıştır.)

¹¹⁵ T. Kekeç, H. Şahin, a.g.m., s. 87-88.

¹¹⁶ Anonim, a.g.e. , s. 31.

¹¹⁷ H. Çal, a.g.m., Ankara, 2017, s. 63.

2012 yılı çalışmalarında sekizgen planlı Kümbet içerisinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Sekizgen planlı kümbetten çıkarılan 5 iskelete ait kemik parçaları Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bölümünden Prof.Dr. Ayla Sevim Erol ile Mehmet Akif Ersoy üniversitesinden Yrd. Doç. Dr. Serpil Özdemir ve Araştırma Görevlisi Alper Yener Yavuz tarafından analiz edilmiştir. Bir numaralı bireyin ileri yaşta erkek bir birey olduğu, 2 numaralı bireyin 25-35 yaşları arasında ortalama 1.60 santimetre boylarında kadın olduğu belirlenmiştir. 3 numaralı bireyin 35-45 yaşlar arasında orta erişkin erkek bir birey olduğu tespit edilmiştir. Bu bireyin boyu ortalama 1.62 santimetredir. 4 numaralı bireye ait yaş ve cinsiyet verebilecek sağlamlıkta kemik elde edilemediği için herhangi bir tespit yapılmamıştır. 5 numaralı bireyin ise 25-35 yaşlarında 1.60 santimetre boylarında erkek olduğu rapor edilmiştir. İnsan iskeletlerinin yakınlarında ele geçirilen hayvan iskeletlerinin ise zooarkeolojik değerlendirmeyle küçük ruminant (geviş getiren), aves (kuş) ve carnivor (etçil) ailelerine ait olduğu rapor edilmiştir¹¹⁸.

2012 yılı içinde Kümbet 2 olarak adlandırılan alanda 13. ve 14. yüzyıla tarihlendiği düşünülen daire planlı kümbet yapısı ortaya çıkarılmıştır. Kümbet temel seviyesine kadar yıkılmış olup mevcutta ise 2-3 sıra kesme taştan oluşan bir temele rastlanılmıştır. Temel üzerinde 40 ila 70 santimetre arasında değişen duvar yüksekliği vardır. Zeminde ise birbirine yakın kotlarda 9 adet mezar taşı tespit edilmiş olup bunlardan bir tanesi tuğla mezar tipinde diğerleri ise taş çerçeveli mezar tipindedir.

Kümbetin güney köşesindeki mezarda 1.80 santimetre boylarında tam bir iskelete rastlanılmıştır. Doğu-batı yönünde bulunan iskelet sırtüstü yatırılmıştır. İskelet üzerindeki metal parçaları cesedin sanduka ile gömüldüğü fikrini doğurmaktadır¹¹⁹. 2011 yılı çalışmalarında bütünlük arz eden 76 adet mezar tespit edilmiştir. Bunlardan 6'sı toprak mezar, 19'u çerçeveli mezar, 40'ı sandık tipi mezar, 11'i sanduka mezardır. 2011 yılında S-13 açmasının güneybatı köşesinde açığa çıkarılan bir mezarın ana kayaya oyulduğu anlaşılmıştır¹²⁰ (Fotoğraf: 191). 2012 yılı çalışmalarına ise; 5 adet sanduka tipi mezar, 2 adet toprak mezar tespit edilmiştir.¹²¹

---

¹¹⁸ A. S. Erol, S. Özdemir, A. Y. Yavuz, "Malatya Usta-Şeğirt Kümbetinden Ele Geçen İskeletlere İlişkin Rapor", Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivinden.

¹¹⁹ T. Kekeç, N. Koçak Aktürk, Y. Koyuncu, "Kırkkardeşler Mezarlığı, Usta-Şeğirt Kümbeti 6211 parsel Sondaj ve Temizlik Kazısı" 2012 Yılı Kazı Sonuç Raporu, Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivinden, s. 3.

¹²⁰ H. Çal, "Kırklar Mezarlığı 2011 Yılı... s. 214.

¹²¹ T. Kekeç, N. Koçak Aktürk, Y. Koyuncu, "Kırkkardeşler Mezarlığı, Usta-Şeğirt Kümbeti 6211 parsel Sondaj ve Temizlik Kazısı" 2012 Yılı Kazı Sonuç Raporu, Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivinden, s. 4.

3.3 Kazı Deposuna Alınan Mezar Taşlarının Kataloğu

3.3.1 Kümbetten Çıkan Sandık Mezar 1

Katalog No	: 3.3.1
Adı	: Kümbetten Çıkan Sandık Mezar 1
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018
Fotoğraf No	: 1-5
Çizim No	: 11-16
Tarihi	: 12.-13. Yüzyıl
Malzemesi	: Kireç Taşı
Yazı Çeşidi	: Sülüs
Ölçüleri	: Göv. Yük:46 cm Kab. Yük: 10 cm Gen: 81 cm Kal: 33 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipindedir. 3.2 Mezarlık Alanında Yapılmış Kazı Çalışmaları başlığı altında bahsettiğimiz sekizgen planlı kümbetin içerisinden depoya taşınmış sandık mezar tipine ait 3 yan taşı hakkında Müze Müdürlüğü arşivindeki raporlardan bilgi edinmekteyiz. Fakat bu yan taşlarının olduğu yerde herhangi bir baş taşından bahsedilmemiştir. Kazı deposunda yapılan çalışmada bu yan taşlarının yanında duran baş taşının bunlara ait olduğunu düşünmekteyiz. Yapılan incelemede her taşın üzerindeki yazı stili de aynıdır. Yan taşlarında da kırıklar olmasına rağmen bu baş şahidesi kadar deforme olmamıştır. Üzerindeki kabarıklar ve motifler tamamen kırılmıştır. Uzun yüzünde yer alan yazının baş bölümü de okunamayacak kadar silinmiştir. Şahidenin alt kısmı boş bırakılarak biraz üstte pano içerisinde yazı kabartma olarak işlenmiştir. Onun hemen üstünde düz bir silme ile pano sonlandırılmış ve üst taraf köşelere burma motifi işlenerek kenarlar sadelikten kurtarılmıştır(Fotoğraf 1). Şahidenin üst tarafında yer alan ve kabaranın dışa bakan yüzünün alt tarafında bir papatyaya ait olduğu düşünülen kabartma çiçek motifinin bir kısmı görülmektedir.

Yan taşı, 3.2 Mezarlık Alanında Yapılmış Kazı Çalışmaları başlığı altında bahsettiğimiz sekizgen planlı kümbetin içerisinde bulunmuş olup çalışmaların devam ettirilebilmesi için depoya alınmıştır¹²². Baş şahidesinde olduğu gibi üst kenarları burma ile şekillendirilmiştir. Şahidenin alt kısmı boş bırakılmış burma motifiyle arasına yerleştirilen panonun içerisinde kitabesi yer almaktadır.

Pano içerisine Al-i İmran Suresinden ayetler kabartma olarak işlenmiştir. Baş şahidesinde yazan ayetin devamı niteliğindedir. Baş şahidesindeki ayetin kaldığı yerden bu taşta devam edilmiştir. Mezarın kuzeyinde yer alan taş olduğu düşünülmektedir. Depoda bu mezara ait bir yan taşı daha vardır ki bu da muhtemelen güney kısımdaki taştır. Baş şahidesi ve yan taşları

¹²² H. Çal, "Kırklar Mezarlığı 2011 Yılı... s. 216.

üzerindeki Ayet-i Kerime birbirinin devamı şeklinde işlenmiştir. Bu sebeple üç taşında aynı mezara ait olduğu düşünülmektedir. Güney yan taşı Al-i İmran Suresi 193. Ayetin yarısında bırakılmıştır. Bu yan taşı ise Al-i İmran Suresi 194. Ayetin son kısmı ile başlamıştır. 193. Ayetin son kısmı ile 194. Ayetin baş kısmının işlendiği taşın ayak şahidesi olması gerekmektedir. Fakat yapılan araştırmada mezara ait ayak taşı alanda ve kazı deposunda bulunamamıştır. Buna karşılık Malatya Müzesi arşivlerinde yapılan incelemede kazı sezonunda çekilmiş fotoğraflarda ayak şahidesi olabileceğini düşündüğümüz bir taşta rastlanmıştır. Bu taşın aradığımız taş olup olmadığını anlamak için alanda tekrar tekrar araştırma yapmamıza rağmen bu taş bulunamamıştır.

Mezar yan taşlarının üst kısmında etrafı burma motifiyle yapılmış çark-ı felek ile bunun içerisinde iç içe geçmiş iki daire içerisinde kabartma yazılar bulunmaktadır. İçerisinde kabartma yazı bulunan üç çark-ı felek ve bunların yanlarına gelen kenarları iç bükey olmak kaydıyla diğer tarafları düzgün olan dikdörtgenler içerisine yine yazılar yerleştirilmiştir. Çark-ı felek motifini oluşturan burma motifi taşın kenar yaptığı yerden başlamakta ve yine bu kısımda kenar burmasıyla birleşerek son bulmaktadır. Yan taşlarında kırık olmasına rağmen tümlenebilecek haldedir.

Kazı sırasında içerisinden çıkarılan kümbet temel seviyesinde kalmış olup buradan kümbetin 12.-13. yüzyıllarda Anadolu'da sıklıkla kullanılan kümbet şekli olan sekizgen plan olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda Bekir Eskici "Muhtemelen Selçuklu dönemine ait Siddi Zeynep Kümbeti, sekizgen prizmal gövdeli piramidal külahlı görüntüsüyle, Anadolu'da özellikle 12. ve 13. yüzyıllarda klasikleşen bu türbe tipinin sade bir örneğini temsil etmektedir. Kırklar Mezarlığı (Kırkkardeşler Mezarlığı) içindeki Anonim (Sekizgen) Türbe kalıntısının da aynı türden olduğu söylenebilir. 12. Yüzyılın sonlarından Divriği Sitte Melik ve Aksaray Bekar Röyündeki Anonim Türbe, 13. yüzyılın ikinci yarısından Mazgirt Elti Hatun Türbesi gibi sayılarını çoğaltabileceğimiz bazı türbeler benzer türden örnekler olarak verilebilir. Fakat bu örneklerde çoğunlukla görülen asıl mezar hücresi (kripta) Siddi Zeynep Kümbetinde yoktur¹²³." demektedir. Kümbetin tarihlendirildiği yüzyıla bakarak içerisindeki mezarları da 12.-13. Yüzyıla tarihlemek mümkündür.

Baş Taşı	
Metni:	الَّذِينَ يَذْكُرُونَ..... وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ 124 يَفِ السَّمَوَاتِخْلُق

¹²³ B., Eskici, a.g.m., s.96-97.

¹²⁴ Kur'ân-Kerim, Âl-i İmrân Suresi, 191. Ayet.

Transkripsiyonu:	Yan Yüz: Ellezîne yežkurûna... Ön Yüz: ... Ve'alâ cunûbihim veyetefekkerûne... Yan Yüz: ... Fî halki's-semâvâti ve'l...
Türkçesi:	Yan Yüz: ...Yı ananlar için...vardır Ön Yüz: ...Ve yanları üstüne yatarlarken onlar allah hakkında düşünmektedir... Yan Yüz: ...Göklerin yaratılması hakkında...
Güney Yan Taş	
Metni:	1. وَالْأَرْضُ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ 2. رَبَّنَا نَكَا مَنْ تَدْخُلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ 3. رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا ¹²⁵
Transkripsiyonu:	1. ...Ve'l-arzi rabbenâ mâ halakte hâzâ bâtilen subhâneke fekinâ 'azâbe'n-nâr 2. Rabbenâ inneke men tudhili'n-nâra fekad ahzeyteh. Vemâ li'z-zâlimîne min ensâr 3. Rabbenâ innenâ semi'nâ munâdiyen...
Türkçesi:	1. Ve yerin yaratılışını düşünürler. Derler ki "rabbimiz (sahibimiz)! sen bunu boşuna yaratmadın, sana içten boyun eğeriz, bizi o ateşin azabından korusun!" 2. "Sahibimiz! Sen kimi o ateşe sokarsan perişan edersin. Yanlış yapanların yardımcısı olmaz." 3. "Sahibimiz! Çağrıda Bulunan Birini İşittik;
Kuzey Yan Taş	
Metni:	1. بَعَلِّ رُسُلِكَ لَوْ تَخَرْنَا الْقِيَمَةِ يَوْمَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ تَخْلِفُ الْمِيْعَادَ 2. ¹²⁶ مِنْكُمْ مَنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ أُوْدُوا فِي فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ
Transkripsiyonu:	1. 'Alâ rusulike ve lâ tuhzinâ yevme'l-kıyâmeti inneke lâ tuhlifu'l-miad. 2. Fe'stecâbe lehum rabbuhum ennî lâ udi'u 'amele 'âmilin minkum min zekerin ve unsâ ba'dukum min ba'din. fe'llezîne hâcerû ve uhricû min diyârihim ve ûzû fi...
Türkçesi:	1. (Bu ayet şahidede yarısından başlamıştır.) Resullerin vasıtasıyla bize söz verdiklerini ver, kıyamet günü bizi alçaltma! Hiç şüphesiz sen, sözünde duransın." Derler. 2. Rableri, dualarını kabul etti ve dedi ki: "Erkek olsun, kadın olsun, sizden kim iyi bir çaba gösterirse çabasını boşa çıkarmam. Biriniz diğerindensiniz. Hele hicret eden, yurdundan çıkarılanlar ve eziyet edilenler... ¹²⁷

¹²⁵ Kur'an-Kerim, Âl-i İmrân Suresi, 191., 192., 193. Ayetler.

¹²⁶ Kur'an-Kerim, Âl-i İmrân Suresi, 194., 195. Ayetler.

¹²⁷ Metinler M. E. Çimendağ tarafından okunmuştur. Kendisine yardımları için teşekkürler ederiz.

3.3.2 Kümbetten Çıkan Sandık Mezar 2

Katalog No	: 3.3.2		
Adı	: Kümbetten Çıkan Sandık Mezar 2		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 6-7		
Çizim No	: 16-17		
Tarihi	: 12.-13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uzn:168 cm	Yük:50 cm	Kal: 32 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin yan taşıdır. 3.2 Mezarlık Alanında Yapılmış Kazı Çalışmaları başlığı altında bahsettiğimiz sekizgen planlı kümbetin içerisinden ele geçirilen çalışmaların devam ettirilebilmesi için depoya alınan 3 yan taşından üçüncüsüdür¹²⁸. 3.3.1 katalog numaralı mezarın yan taşlarında olduğu gibi üst kenarları burma ile şekillendirilmiştir. Şahidenin alt kısmı boş bırakılmış burma motifiyle arasına yerleştirilen panonun içerisinde yazı şeridi yer almaktadır.

Pano içerisine Al-i İmran Suresinden ayetler kabartma olarak işlenmiştir (Fotoğraf 6)¹²⁹.

Metni:	<p>1. عَمَلٌ رُسُلِكَ و لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ</p> <p>2. لَهُمْ رَبُّهُمْ أَيْ لَا أُضْيَعُ عَمَلٌ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاهُنَا قَاسَتْجَابَ وَأُخْرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ</p>
Transkripsiyonu:	<p>1. Alâ rusulike ve lâ tuhzinâ yevme'l-kıyâmeti inneke lâ tuhlifu'l-miad.</p> <p>2. Fe'stecâbe lehum rabbuhum ennî lâ udiy'u amele amilin minkum min zekerin ve unsâ ba'dukum min ba'din. fe'llezine hâcerû ve uhricû min diyârihim...</p>
Türkçesi:	<p>1. (Bu ayet şahidede yarısından başlamıştır.) Resullerin vasıtasıyla bize söz verdiklerini ver, kıyamet günü bizi alçaltma! Hiç şüphesiz sen, sözünde duransın." Derler.</p> <p>2. Rableri, dualarını kabul etti ve dedi ki: "Erkek olsun, kadın olsun, sizden kim iyi bir çaba gösterirse çabasını boşa çıkarmam. Biriniz diğerindensiniz. Hele hicret eden, yurdundan çıkarılanlar ve eziyet edilenler..."¹³⁰</p>

Mezar yan taşının üst kısmında ise etrafı burma motifiyle yapılmış çark-ı felek ile bunun içerisinde iç içe geçmiş iki daire içerisinde kabartma yazılar bulunmaktadır. İçerisinde kabartma

¹²⁸ H. Çal, "Kırklar Mezarlığı 2011 Yılı... s. 216.

¹²⁹ Mezar taşının okunmasında yardımcı olan Muhammed Emin ÇİMENDAĞ katalog numarası 3.3.1 olan mezarın kuzey yan taşı ile aynı surenin aynı ayetinin işlenmiş olduğunu ifade etmiştir.

¹³⁰ Kur'ân-Kerim, Âl-i İmrân Suresi, 194., 195. Ayetler.

yazı bulunan üç çark-ı felek ve bunların yanlarına gelen kenarları iç bükey olmak kaydıyla diğer tarafları düzgün olan kareler içerisine yine yazılar yerleştirilmiştir. Çark-ı felek motifini oluşturan burma motifi taşın kenar yaptığı yerden başlamakta ve yine bu kısımda kenar burmasıyla birleşerek son bulmaktadır(Fotoğraf 7). Üst kısmın içe bakan tarafında kırıklar mevcuttur. Ortaya yakın sol tarafından ikiye ayrılmıştır. Fakat fazla bir kaybı bulunmamaktadır.

3.3.3 Mezar Taşı-1

Katalog No	: 3.3.3		
Adı	: Mezar Taşı-1		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 8		
Çizim No	: 7		
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 67 cm	Yük:32 cm	Kal: 18,5 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin baş veya ayak şahidesi olabilir. İncelediğimiz örneklerden anlaşıldığı kadarıyla bu bir baş şahidesidir. Fakat fazla tahribata uğramıştır. Üst tarafta bulunması gereken kabalar ve onları birbirine bağlayan motif kırılarak tamamen yok olmuştur. Kabaların önünde ve arkasında olması gereken yazılarda okunamayacak kadar tahrip olmuştur. Ön yüzünde ise pano içerisinde Farsça bir satırlık yazı bulunmaktadır. Yazı zeminden yüksekçe bir pano içerisinde kabartma olarak işlenmiştir. Mezar taşının dil ve süsleme özelliklerine bakarak 13. yüzyıldan kalma olduğunu söyleyebiliriz.

Metni:	ا عالم مانندي كف مو تن
Transkripsiyonu:	E, alem manendî kef-i muteni?
Türkçesi:	Dünya özenle doldurulmuş olsa da de geri bir avuç dolusu kadar mı?

3.3.4 Mezar Taşı-2

Katalog No	: 3.3.4		
Adı	: Mezar Taşı-2		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 9-12		
Çizim No	: 18-21		
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz:30 cm	Yük:34 cm	Kal: 17 cm

Tanımı: Baş şahidesi olan mezar taşının ön kısmında içerisinde Arapça yazı olan bir pano yer almaktadır. Üst kısmında ise kenarlardan başlayarak yukarı doğru uzanan sonra içe doğru kırılan ve kaş kemer oluşturan bir silme görülmektedir. Kemerin iç kısmında palmet motifi bulunmaktadır. Silmenin içe kırılan kısımlarından yukarı doğru her iki tarafta birer kabara bulunmaktadır. Bu kabara tabandan başlayarak yukarı doğru uzanan ve tepe noktasında çark-ı felek oluşturan yivlerle çevrilidir. Yukarıdan bakıldığında kabara tabandan geriye doğru yatay zikzaklarla birer bordür olduğu bu bordürlerin ortasında öndeki kemer içerisindeki palmetin sırt kısmında denk gelecek yerde Arapça (الله)Allah lafzının kabartma olarak işlendiği görülmektedir. Orta kısmı toprakla doldurulan sandık tarzı mezar tipine ait olduğunu düşündüğümüz şahidenin arka alt kısmı kabaca yontulmuş ve başka herhangi bir süsleme ögesi işlenmemiştir. Kısa kenarlarında yine panolar içerisinde Arapça ibareler yer almaktadır. Kireç taşından yapılan sandık mezarın baş taşının ebadından ötürü bir çocuğa hatta yeni doğan bir bebeğe ait olabileceği düşünülmektedir.

Metni:	1) الله 2) لا اله الا هو 3) الْحَيُّ 4) الله ¹³¹
Transkripsiyonu:	1) Allahü (Yan Yüz) 2) La ilahe illa huve (Ön Yüz) 3) '1 Hayy... (Yan Yüz) 4) Allah (Arka Yüz)
Türkçesi:	1-2) O'ndan başka ilah yoktur. 3) Hayat verip yaşatan!

¹³¹ Kur'an-Kerim, Bakara Suresi, 255. Ayet.

3.3.5 Mezar Taşı-3

Katalog No	: 3.3.5		
Adı	: Mezar Taşı-3		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 13-15		
Çizim No	: 22-23		
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 37,5 cm	Yük:35 cm	Kal: 18 cm

Tanımı: Katalog no 3.3.4'te yer alan şahide deki Bakara Suresi 255. ayetin bir kısmı bu şahidede devam etmektedir. Bu nedenle ve benzer özelliklerinden ötürü aynı mezara ait olabileceği düşünülmektedir. Bu şahidenin sandık mezar tipinin ayak şahidesi olduğu düşünülmüştür. Dayanısız bir yapıya sahip olan kireç taşından yapılan şahide zaman içerisinde yoğun tahribata uğramış ve özellikle bir önceki katalogda baş şahidesinde belirgin olan süsleme öğelerinin bu mezar taşında tamamen eriyerek yok olduğu gözlemlenmiştir. Şahidenin üst kısmında yer alması gereken kabarıklar tamamen erimiş sadece siluet olarak kalmıştır. Şahidenin ön kısmı ve yan kısımlarında pano içerisinde Bakara Suresi 255. Ayetin bir kısmı işlenmiştir. Kireç taşından yapılan şahidenin ebadından ötürü bir çocuğa ait olabileceği düşünülmektedir.

Metni:	مَنْ الدَّيْدَا عِنْدَ هَيْشَفَعِ إِلَّا بَادِيَةَ
Transkripsiyonu:	Ön Yüzü: ...Men zellezi yeşfeu indehu... Yan Yüzü: ... İllâ bi'iznih... ¹³²
Türkçesi:	Kimdir ki, o'nun izni olmaksızın şefaath (arabuluculuk) edecek olan!

¹³² Kur'ân-Kerim, Bakara Suresi, 255. Ayet.

3.3.6 Ömer'in Mezar Şahidesi

Katalog No	: 3.3.6		
Adı	: Ömer'in Mezar Şahidesi		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 16-18		
Çizim No	: 27		
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Uz: 91 cm	Yük: 34 cm	Kal: 23 cm

Tanımı: Sandık tarzı mezarın baş şahidesi olduğu düşünülmektedir. Mevtanın kimlik bilgisinin yer aldığı bölümdür. Kırılarak üç parça olan şahide üzerinde yaptığımız incelemede kırıkların yeni olduğu anlaşılmıştır. Kazı zamanına ait fotoğraflardan da anlaşıldığı üzere şahide bütün olarak bulunmuş daha sonraki aşamada kırılarak üç parçaya ayrılmıştır.(Fotoğraf 17) Şahidenin ön yüzünde ve üst yüzünde yatay dikdörtgen pano içerisinde Farsça yazı şeritleri yer almaktadır. Şahidenin üst kısmında zencerek motifiyle birbirine bağlı iki kabara yer almaktadır. Kabara sekizgen olarak işlenmiş olup merkezinde bir daire yer almaktadır. Merkezdeki daireyi de içine alan daha geniş bir daire yine kabaranın üzerinde yer almakta olup bu geniş daireden kabaranın köşelerine uzanan kollar açılmaktadır.

Kazı dönemi fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla bu şahide 6211 parsel numaralı taşınmaz üzerindeki daire planlı kümbet içerisinde yapılan kazı neticesinde ortaya çıkarılmış ve depoya taşınmıştır.

Metni:	بر... اذی حق ددرند رسد ... اسود درامد امر عمر فانی شد
Transkripsiyonu:	Ber....izz-i hak dederede reside...? (üst yüz) Asudegî derâmed emr-i omar (omr) fani şod. (yan yüz)
Türkçesi:	...’nın üzerine hakk’ın üstünlüğü rastgele mi ulaştı? (üst yüz) Sükunet çıka geldi ömer’in (yaşamın) işleri sona erdi. (yan yüz)

3.3.7 Ali'nin Mezar Şahidesi

Katalog No	: 3.3.7		
Adı	: Ali'nin Mezar Şahidesi		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 19-20		
Çizim No	: 28-29		
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Nesih		
Ölçüleri	: Uz: 78 cm	Yük: 39 cm	Kal: 17 cm

Tanımı: Mezarlık alanı ve depoya taşınmış taşlar incelendiğinde sandık tipli mezarların baş veya ayak şahideleri haricinde yan taşlarının üst kısmında yüksek kabartma olarak zencerek ve burma motiflerinin işlenmediği görülmüştür. Bu sebeple mezar taşının sandık tipli bir mezarın baş şahidesi olabileceği düşünülmektedir. Kireç taşından yapılmış olan şahidenin kenar kısımları kırıktır. Bu sebeple süsleme öğelerinin devamı ve yazının anlamı tam olarak anlaşılamamıştır. Şahidenin ön yüzünde alt ve üst kısmı sınırlandırılmış yazı kuşağı yer alır. Yan tarafları kırık olduğu için anlaşılamamış olsa bile diğer örneklerle bakıldığında bu yazı kuşağının tam bir pano içerisinde olmasının muhtemel olduğu düşünülmüştür. Üst kısmında da tek sıra bir yazı şeridi bulunmakta olup bu şeridin ön kısmında yuvarlak satırlı kabartma üzerinde burma motifi işlenmiştir.

Şahide de bulunan yazılar ön yüzünde Arapça, üst yüzünde ise Farsça olarak işlenmiştir. Evliya Çelebi Malatya'da Anadolu Selçukluları döneminde Türkçe, Farsça, Arapça, Kürtçe ve Ermenice konuşulduğunu yazmaktadır. Malatya'da ki insanların Türkmen ve Kürt lisanı üzerine konuştuklarını ama bazı terimlerinin yöresel ağız taşıdığını belirtir¹³³. Anadolu Selçuklu sultanları da ataları Büyük Selçuklu imparatorları gibi Farsçayı resmi dil olarak kabul etmişler, Büyük Selçuklular zamanında üstün bir seviyeye ulaşmış olan bu dilin Anadolu'daki hamisi olmuşlardır. Bu dönemde yapılan mezar taşlarında Farsça'nın kullanılması gayet doğaldır. Süsleme, yazı karakteri ve dil özelliklerine bakarak bu mezar taşının 13. Yüzyıla tarihlenebileceğini söyleyebiliriz.

Kazı dönemi fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla bu şahide 6211 parsel numaralı taşınmaz üzerindeki daire planlı kümbet içerisinde yapılan kazı neticesinde ortaya çıkarılmış ve depoya taşınmıştır.

¹³³ M., Kuşcuoğlu, a.g.e. , s.24.

Metni:	فرا لرمدمر ذى الذي سنمو امر شد بد اذ عمر علي
Transkripsiyonu:	Ön Yüz: ...Fi'r-rimed merre zi'llezî senumuvvu... Üst Yüz: ...Emr şod bod ez omr-1 ali...
Türkçesi:	Ön Yüz: ... Acı içerisinde gelişecek olandan... Üst Yüz: ..Ali'nin hayatına emr gerekli oldu.. (Ölüm geldi ali'nin hayatı kaçınılmaz olarak bitti.)

3.3.8 Mezar Taşı-4

Katalog No	: 3.3.8		
Adı	: Mezar Taşı-4		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 21-23		
Çizim No	: 30-32		
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Nesih		
Ölçüleri	: Uz: 85 cm	Yük: 48,5 cm	Kal: 26 cm

Tanımı: Sandık tipli mezar kategorisine ait baş şahidesidir. Sadece baş şahidesine rastlanılmıştır diğer bölümleri bulunamamıştır. Kireç taşından yapılmış şahidenin kuzey tarafı ön yüzdeki yazının yer aldığı panonun alt kısmından itibaren tabana doğru çapraz şekilde kırılmıştır. Şahidedeki yazılar bütün olarak dursa da yer yer eriyerek silinmiştir. Ön yüzünde yatay dikdörtgen pano içerisinde ve üst yüzde pano içerisinde Farsça yazı şeritleri bulunmaktadır. Ön yüzünde pano içerisinde ki yazıdan başka bir süsleme ögesi bulunmamaktadır. Üst yüzde ise merkezinde dikdörtgenden türeyen ve yanlardaki kabarlara kadar uzanan yuvarlak satırlı silme üzerinde burma motifi yer almaktadır. Burma motifinin uçlarında ise sekizgen kabaralar yer almaktadır. Kabaraların tepe noktasında merkezde küçük bir daire ve onu çevreleyen daha büyük bir daire yer almaktadır. Büyük daireden papatya yaprakları sekizgen kabaranın uç kısımlarına doğru uzanmaktadır. Kabaraların alt kısımlarında ki yuvarlak satırlı silmelerin yan taşlarına doğru uzandığı görülmektedir. Fakat yapılan incelemede bu şahidenin yan taşları bulunamamıştır. Silmelerin yan taşlarına doğru uzanması bize bu motifin sandık tipli mezarın tamamını çepeçevre dolaştığı izlenimini vermiştir. Şahidenin güney tarafında pano içerisinde yazı görülmektedir. Fakat silindiği için okunamamıştır. Yazı karakterleri, dil özellikleri ve süslemesine bakıldığında 13. yüzyıla tarihlenmek mümkündür.

Kazı dönemi fotoğraflarından anlaşıldığı kadarıyla bu şahide 6211 parsel numaralı taşınmaz üzerindeki daire planlı kümbet içerisinde yapılan kazı neticesinde ortaya çıkarılmış ve depoya taşınmıştır.

Metni:	حق ددرند رسدا ایا... المه... ما عنه ما من ابد
Transkripsiyonu:	Üst Yüz:...Hak dederende reside?... Yan Yüz: Eya .....ilmihu ..ma anhu ma min ebed.....
Türkçesi:	Üst Yüz: ...Hak (ölüm) rastgele mi ulaştı?... Yan Yüz: Ey ..... bilgisi.....olup kendi yanında sonsuzluktan bir şeyler bulunan

3.3.9 Cihan Zeki'nin Mezar Taşı

Katalog No	: 3.3.9		
Adı	: Cihan Zeki'nin Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 24		
Çizim No	: 38		
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 61 cm	Yük: 26,5 cm	Kal: 9 cm

Tanımı: Sandık tarzı mezar tipinin yan taşıdır. Kireç taşından ön yüzü düzgün kesme arka kısmı ise kaba yontudur. Düz silmeli bir pano içerisinde tek satır kitabesi Farsça olarak işlenmiştir. Taşın bir kısmı kırıldığı için ve mezarın tamamı elde olmadığı için bütün hali bilinmemektedir. Yine aynı sebeple kitabenin tamamı elde edilememiştir. İncelenen taşlar içerisinde işçiliği iyi olmayan taşlardır. Kitabeden elde edebildiğimiz sadece Cihan Zeki ismidir.

Metni:	بی داد جهان زکی
Transkripsiyonu:	Begzade Cihan Zeki ....
Türkçesi:	Beyin oğlu (Prens?) Cihan Zeki ... (Beyin oğlu Cihan Yahya)

3.3.10 Mezar Taşı-5

Katalog No	: 3.3.10		
Adı	: Mezar Taşı-5		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 25-27		
Çizim No	: 39-41		
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 43,5 cm	Yük: 34 cm	Kal: 27,5 cm

Tanımı: Sandık tarzı mezar tipinin baş veya ayak şahidesi olduğu düşünülmektedir. Kireç taşından yontularak elde edilmiş olup ön, üst ve yan yüzü düzgün kesme arka kısmı ise kaba yontudur. Bu yüzlerin tamamı kitabe ile doldurulmuştur. Kitabe kısmı düz silmeli panolar içerisinde Farsça olarak işlenmiştir. Taşın büyük bir kısmı kırıldığı için ve mezarın tamamı elde olmadığı için bütün hali bilinmemektedir. Yine aynı sebeple kitabenin tamamı elde edilememiştir. İncelenen taşlar içerisinde işçiliği iyi olmayan taşlardır.

Metni:	رباح ولکین فسل شدییم
Transkripsiyonu:	... Ribah velakin fes'el ... Şoziym
Türkçesi:	... Kazançtır ama ... 'ya bir sor ... ... Olduk...

3.3.11 Mezar Taşı-6

Katalog No	: 3.3.11
Adı	: Mezar Taşı-6
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018
Fotoğraf No	: 28-31
Çizim No	: 43-45
Tarihi	: 13. Yüzyıl
Malzemesi	: Kireç Taşı
Yazı Çeşidi	: Kûfi
Ölçüleri	: Uz: 62 cm K.Yük: 8 cm San. Yük: 19 cm Gen: 43,5 cm

Tanımı: İki kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Üst yarım silindirik kısmı kaideye göre daha yüksek tutulmuştur. Kaide kısmı ince olup boş bırakılmıştır. Kaidenin üst kısa kenarlarından bir tarafı kırık olup diğer kısmında Al-i İmran Suresi 18. Ayetin bir bölümü işlenmiştir. Yarım silindirik gövde kısmında da aynı ayetin bölümleri işlenmiş olup buradan kırık olan diğer kısa kenarda ayetin devamının işlenmiş olabileceği düşünülmüştür. Çünkü kısa kenarın sağlam kısmındaki ayetin bölümü ile gövde kısmındaki ayet aynıdır. Gövdenin diğer tarafında işli olan ayetin devamının da kaidenin üst kısa kenarının simetrisinde işlenmiş olabileceği düşünülebilir. Kaidenin üst uzun kenarlarında ise bitkisel bir bordürün simetrik olarak her iki tarafa işlenmiş olduğu görülmektedir. Yarım silindirik gövde kısmının her iki yanına da kûfi yazı karakteriyle düz silmeli panolar ile sınırlandırılmış birer satır halinde aynı ayetin aynı bölümü işlenmiştir. Kaidenin üst uzun kenarlarında işlenmiş bitkisel süsleme gövdenin tepe noktasında her iki yandaki panoların ortasında olacak şekilde tekrar edilmiştir. Ölçülerinden dolayı bir çocuğa ait olduğunu düşündüğümüz mezar alandaki sanduka tipli mezarlar içerisinde gövde kısmı yarım silindirik olarak işlenmiş tek mezardır. Kırılarak iki parçaya ayrılmış sandukanın kazı dönemi fotoğraflarında da kırık olduğu görülmüştür (Fotoğraf 31).

İncelediğimiz mezar taşları içerisinde sanduka tipli olanların hemen hemen tamamında tarih verilmişken bu sandukada sadece ayet işlenmiştir. Konya Kılıç Arslan Türbesi'nde bir seki üstündeki yarım silindirik, çini kaplı olduğu anlaşılan ve Selçuklu sultanlarına (1192 – 1282 yılları arasından) ait denilen 8 sanduka, Sırçalı Medrese Türbesi'nde (1244) yuvarlak kemerli, çinili üç sanduka, Mevlana Türbesinde Mevlana'nın oğulları Alaeddin Muhammed ve Emir Ali Çelebi'nin çinili tuğla örgü sandukaları (1261 ve 1277 tarihli) yuvarlak kemerli Selçuklu

örnekleridir¹³⁴. Örneklere bakarak bu sandukanın da 13. yüzyıldan kalma olduğunu söyleyebiliriz.

Metni:	شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
Transkripsiyonu:	Yarım Silindirik: Şehid Allâhu ennehu Yarım Silindirik: Lâ ilâhe illâ huve Kısa Kenar: La ilahe illa hüve. ¹³⁵
Türkçesi:	Yarım Silindirik: Şüphesiz şahittirler... Yarım Silindirik: Allah'tan başka ilah olmadığına. Kısa Kenar: O'ndan başka ilah yoktur.

¹³⁴ H. Çal, “Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar – Mezar Taşı Tipleri”, **Millî Folklor Dergisi**, Ankara, 2017, s.74-75.

¹³⁵ Kur'an-ı Kerim, Al-i İmran Suresi 18. Ayet.

3.3.12 Mezar Taşı-7

Katalog No	: 3.3.12		
Adı	: Mezar Taşı-7		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 32-33		
Çizim No	: 50		
Tarihi	: H: ...4 Zilhicce ? (14. Yüzyıl)		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 37 cm	Gen: 28 cm	Kal: 7 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafı da düzleştirilerek işlenmiştir. Şahide kırık olup muhtemelen kaide ile birlikte eserin çoğunu görememekteyiz. Ön yüzünde dış kenarları kalın, satırları ayıran kısımlar ince olmak üzere düz silmeli panolara ayrılarak panolar içerisine kitabesi kabartma olarak işlenmiştir. Bu şahide de alandaki diğer bazı şahideler gibi kimlik bilgisi vermemektedir. Sadece tarih olarak işlenmiştir. Fakat kırık olduğu için tam olarak tarihi de okunamamaktadır.

Şahidenin arka yüzü düz silme ile çerçevelenmiş olup merkezinde kandil motifi yer almaktadır. Kaide ve gövde kısmını göremediğimiz kandilin boyun kısmı üçgen formlu olup askı aparatlarından dışarı taşmaktadır. Muhtemelen gövdeden çıkan her iki taraftaki askı aparatları yukarda düz silme ile birleşmektedir. Bu kandilden çıkan ateşin uzunluğu kısa tutulmuştur. Alt taraftaki kırıktan dolayı tamamı görülememesine rağmen kandilin her iki tarafında yukarı doğru uzanan nesnelere şamdan olduğu diğer örneklerle bakılarak söylenebilir. Bu şamdanların uç kısmında yanan ateş birer küçük daire şeklinde işlenmiştir. Süsleme özellikleri ve yazı karakterine bakarak 14. Yüzyıla ait olduğu söylenilebilir.

Metni:	في شهر ذو الحجة اربع
Transkripsiyonu:	Fi Şehr-i zilhicce erbâ....

3.3.13 Mezar Taşı-8

Katalog No	: 3.3.13		
Adı	: Mezar Taşı-8		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 34-35		
Çizim No	: 46		
Tarihi	: H. 708/M. 1308		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 104 cm	Gen: 36 cm	Kal: 10 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafı da düzleştirilerek işlenmiştir. Bir tarafında iki satırlık kitabesi diğer tarafında ise süsleme unsuru bulunmaktadır. Yere gömülen kaide kısmı kaba yontu diğer kısımları düzgün yontulmuştur. Baş veya ayak şahidesi olabileceği düşünülmüştür. Şahide de iki satırlık kitabe yer almaktadır. Kitabesi yan ve üst tarafta düz silmeli bir pano ile sınırlandırılmış olup satırların alt tarafı ise zencerek motifi ile sınırlandırılmıştır. Böylece alt tarafı zencerek yan ve üst tarafları ise düz silmeli bordür ile oluşturulan panolar elde edilmiştir. Kitabede herhangi bir kimlik ve unvan bilgisi bulunmamaktadır. Sadece yazı ile tarih yer almaktadır. Taşın genelinde olduğu gibi kitabe kısmındaki işçilikte kabadır.

Şahidenin arka kısmında düz silmeli bir pano içerisinde iki kenarında şamdan yer alan bir kandil motifi yer almaktadır. Kandil ve şamdanlar üst tarafta görünen yuvarlak kemer veya bir niş içerisinde tasvir edilmiştir. Kandil ve şamdanların yüzleri sade bırakılmıştır. Şamdanlar Alttan üste doğru daralan bir kaideye oturtulmuştur. Şamdanların yanıcı kısmı da kaidesi gibi yukarı doğru incelerek uzamaktadır. Kandil kaidesi üçgen şeklinde olup gövde kısmı dairesel ve sadedir. Gövdenin her iki yanından yukarıdan asılmasını sağlayacak iki askı aparatı çıkmaktadır. Bu askı aparatı yukarıda yuvarlak kemere kadar uzanmaktadır. Kandilin gövdesinden çıkan boyun kısmı kaideye benzerlik gösterir. Fakat askı aparatlarından dışarı taşacak kadar geniş tutulmuştur.

Metni:	ثمان و سبعماية
Transkripsiyonu:	...Semân ve Seb'a Mie.
Türkçe:	Yediyüz sekiz. (M. 1308)

3.3.14 Mezar Taşı-9

Katalog No	: 3.3.14		
Adı	: Mezar Taşı-9		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 36-37		
Çizim No	: 49		
Tarihi	: H: 708 Safer Ayı, M:1308 Temmuz/Ağustos Ayı.		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 65 cm	Gen: 38 cm	Kal: 12 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafı da düzleştirilerek işlenmiştir. Yere gömülen kaide kısmı kaba yontu diğer kısımları düzgün yontulmuştur. Baş veya ayak şahidesi olabileceği düşünülmüştür. Şahidenin ön yüzünde çerçevesi düz silmeli iki pano yer almaktadır. İki panodan üstteki daha kısa tutulmuş ve içerisinde süsleme unsuru yerleştirilmiştir. Bu panoda iç içe geçmiş iki silmenin oluşturduğu yuvarlak kemer bulunmaktadır. Yuvarlak kemer ile panolar arasında oluşan bölüme birer baklava dilimi işlenmiştir. Yuvarlak kemerin iç kısmında panodan türeyerek yukarı doğru çıkan ve kemere yakın yerde birbiri içinden geçerek aşağı doğru dönen birer rumi motifi yer almaktadır. Alt pano daha uzun tutularak içine iki satırlık kitabe yerleştirilmiştir. Kitabede herhangi bir kimlik ve unvan bilgisi bulunmamaktadır. Sadece yazı ile tarih yer almaktadır. Taşın genelinde olduğu gibi kitabe kısmındaki işçilikte kabadır.

Şahidenin arka kısmında düz silmeli bir pano içerisinde iki kenarında vazoda içerisinde birer kır çiçeği yer alan kandil motifi yer almaktadır. Kandil ve çiçekler üst tarafta görünen yuvarlak kemer veya bir niş içerisinde tasvir edilmiştir. Kemerin her iki yanında yine birer rumi motifi yerleştirilmiştir. Kandil ve çiçeklerin yüzleri sade bırakılmıştır. Çiçeklerin içinde bulunduğu vazoda yanlardan iç bükey kavisle yukarı doğru çıkar ve ağız kısmı düzdür. Kandilin kaidesi üçgen şeklinde olup gövde kısmı dairesel ve sadedir. Gövdenin her iki yanından yukarıdan asılmasını sağlayacak birer askı aparatı çıkmaktadır. Bu askı aparatı yukarıda yuvarlak kemere kadar uzanmaktadır. Kandilin gövdesinden çıkan boyun kısmı kaideye benzerlik gösterir. Fakat askı aparatlarından dışarı taşacak kadar geniş tutulmuştur. Kandil yanar halde işlenmiş olup işlenen ateş yüksek tutulmuştur.

Metni:	في شهر صفر ثمان و سبعمائة
Transkripsiyonu:	1. Fi Şehr-i safer 2. Seman ve seb'amie
Türkçe:	Yediyüz sekiz senesinin safer ayında./ 1308 senesinin temmuz/ağustos ayında.

3.3.15 Mezar Taşı-10

Katalog No	: 3.3.15		
Adı	: Mezar Taşı-10		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 38-40		
Çizim No	: 8		
Tarihi	: H. 770/M. 1368		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Yük:38 cm	Gen: 32 cm	Kal: 6 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşının her iki tarafı düzleştirilmiş ve her iki tarafı işlenmiştir. Bu şahidenin baş şahidesi veya ayak şahidesi olma ihtimali de vardır. Şahidenin ön yüzünde panolar içerisinde kabartma olarak kitabe işlenmiştir. Şahidenin üst kısmı ve kaide kısmı kırık olduğu için toplam kaç panodan oluştuğunu bilemiyoruz. En alttan iki pano olduğunu düşündüğümüz bölüm günümüze kadar gelebilmiştir.

Burada bizim için önemli ibare yer almaktadır. Herhangi bir isim/unvan yer almamasına karşılık bize net tarih veren mezar taşlarından bir tanesidir. H. 770 senesi net bir şekilde okunmaktadır. Bu da bizim mezarlığı ve diğer mezar taşlarını tarihlememize yardımcı olmuştur. Üst ve altta tarafında kırıklar olan şahide bize tam veri vermemekle birlikte alttaki pano sınırlamasından yazının burada son bulduğu anlaşılmaktadır. Fakat üst taraftaki kırığın yazının bir kısmını götürdüğü eldeki mevcut panodaki harflerin dahi yarım olmasından anlaşılmaktadır. Panoların her iki kenarı ise düz silmeden sonra zencerek motifli bordür ile sınırlandırılmıştır. Şahidenin uzun kenarlarında yer alan bordürün kısa kenarlarında devam edip etmediği bilgisine yine kırıklardan dolayı anlayamamıştır. (Fotoğraf 38)

Şahidenin arka tarafında geometrik süsleme yer almaktadır. Sağlam kalan kısmın merkezinde çark-ı felek ve onun etrafında yer alan 8 kollu yıldız ve onun kollarından uzayıp birbirine geçmeler yapan geometrik desenler şahidenin arka yüzüne hâkimdir. Bu yüzde desen kenarlarda düz bir silme ile son bulmaktadır. (Fotoğraf 39)

Bu şahide de şahidenin kalınlığını belirtir bölüm de boş bırakılmamıştır. Bu alanda iç içe geçmiş ok işareti yer almaktadır. (Fotoğraf 40)

Metni:	الحرم سني سبعين و سبعماية
Transkripsiyonu:	Satır: ... El-Haram Sene Satır: Seb'in Ve Seb'a Mie
Türkçe:	Satır: ... (El-muharremü'l-haram) sene: Satır: Yediyüz yetmiş
Not:	(Hicri 770 / Miladi 1368 (Hicri takvimin ilk ayı muharremü'l-haram'dır.)

3.3.16 Mezar Taşı-11

Katalog No	: 3.3.16		
Adı	: Mezar Taşı-11		
İnceleme Tarihi	: 12.12.2018		
Fotoğraf No	: 41-42		
Çizim No	: 51		
Bulunduğu Yer	: Geleneksel Malatya Evi ve Etnografya Müzesi Bahçesi		
Tarihi	: H: 770 Cemaziyelevvel/1378 Ağustos-Eylül		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 63 cm	Gen: 25 cm	Kal: 5 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafı da düzleştirilerek işlenmiştir. Kazı alanında ele geçirilmiş sağlam şahidelerden bir tanesidir. İyi durumda olması sebebiyle şehir merkezindeki etnografya müzesinde sergilenmeye başlanmıştır. Şahidenin ön yüzünde etrafı düz silmeli panolarla çevrili kitabesi yer almaktadır. Kitabede her panoda birer satır şeklinde yazı ile tarih verilmiştir. Herhangi bir kimlik bilgisine yer verilmemiştir.

Şahidenin arka yüzündeki süsleme düz silmeli bir pano içerisinde yer almaktadır. Kaş kemerli bir niş içerisinde her iki tarafında şamdan bulunan bir kandil motifi işlenmiştir. Şamdanların kaideleri her iki taraftan iç bükey kavisle yukarı doğru çıkar ve ağzı düzdür. İçerisindeki mumlar yukarı doğru incelererek uzamaktadır. Kandil üçgen bir kaideye sahip olup gövdesi daireseldir. Kaidenin aksında yer alan boyun kısmı kaideyle benzer özellikte olup daha geniş tutulmuştur. Kandilin ateşinden çıkan duman askı aparatlarından dışarı taşarak askının yanlarında birer rumi meydana getirmiştir. Gövdenin her iki yanından yukarı doğru uzanan askı aparatları yer almaktadır. Askı aparatının en uç noktasında ters bir palmet görülmekte olup palmetin sap kısmından her iki yana doğru birer palmet daha bulunmaktadır. Bu palmetlerin birleştiği yerden kemerin kilit kısmına doğru 8 yapacak şekilde iç içe geçen motif uzanarak nihayet bulmaktadır.

Metni:	في شهر جُمَادَى الأولى سنة سبعين و سبعمائة
Transkripsiyonu:	1. Fi şehri-i cemaziye- 2. -levvel seneti 3. sin? ve seb'in 4. ve seb'amie
Türkçe:	H: 770- M: 1378 senesinin ağustos/eylül ayları.

3.3.17 Mahmud'un Oğlu Üstad Hüsam'ın Sandukası

Katalog No	: 3.3.17		
Adı	: Mahmud Oğlu Üstad Hüsam'ın Sandukası		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 43-45		
Çizim No	: 33-35		
Tarihi	: Hicri: 2 Cemaziyülevvel 793-Miladi: 7 Nisan 1391		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 79 cm	Yük: 27 cm	Kal: 17 cm

Tanımı: Tek kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Üst gemi teknesi kısmı gövdeye göre daha kısa tutularak baş ve ayak kısmına ikişer kabara işlenmiştir. Fakat baş kısmındaki kabalar gövdeden itibaren kırılarak günümüze ulaşamamıştır. Baş kısmının dış yüzü zikzak motifleri ile ayak kısmının dış yüzü ise kareler içerisine “x” motifleri ile süslenmiştir. Yan yüzlerde etek kısmından başlayarak kabarlara doğru uzanan iç içe geçmiş üçgen motifleri görülmektedir. Sandukanın etek kısmında tek sıra şeklinde zencirek bordür bulunmaktadır. Gövde ve gemi teknesi kısmında her iki yüzde düz satırlı silmelerle oluşturulmuş panolar içerisinde birbirinden ayrı birer satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kireç taşından yapılmış sandukanın bazı yerlerinde dökülmeler olduğu için kitabenin bazı yerleri okunamamıştır.

Metni:	انتقل الى رحمت الله الودود المصوم سيد حسام بن محمود... في الثاني ... جمادى الأولى... ثلاث و تثن و سبعمايه
Transkripsiyonu:	1. Yüz: intekale ila rahmetillahi'l-vedûd el-ma'sûn seyyidî hüsam bin mahmûd... 2. Yüz: Fi Es-sani ..... cemaziyülevvel..... selase ve tis'in ve seb'a mie
Türkçe:	1. Yüz: Günahlardan korunmuş mahmud'un oğlu hocam-üstadım hüsam şefkatli allah'ın rahmetine göç etti. 2. Yüz: Hicri: 2 Cemaziyülevvel 793-Miladi: 7 Nisan 1391

3.3.18 Mevlana Bedreddin Mahmud'un Mezar Şahidesi

Katalog No	: 3.3.18		
Adı	: Mevlana Bedreddin Mahmud'un Mezar Şahidesi		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 46-48		
Çizim No	: 2		
Tarihi	: 14. Yüzyıl (H. 35/M. 655-656 tarihli olduğu iddia edilen mezar taşı.)		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Yük:43 cm	Gen:37 cm	Kal: 7 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafının düzgün yontulmasıyla oluşturulmuş ve her iki tarafı işlenmiştir. Yazı panolarından ve arka kısmındaki bitkisel motiflerden anlaşıldığı üzere şahide dikdörtgen yapıya sahiptir. Bir tarafında bitkisel süsleme öğelerinin bulunduğu şahidenin iç kısmında kimlik bilgisinin yer almasından dolayı baş şahidesi olduğu düşünülmektedir. Şahide genel anlamda iyi korunmuş olmasına rağmen hem kaidenin olduğu kısım hem de üst kısım çapraz şekilde kırıldığı için bütün halini görememekteyiz. Şahidenin iç kısmı yatay dikdörtgen panolara ayrılarak kitabesi kabartma olarak işlenmiştir. Arapça kitabeden üç tam, alt ve üst kısımlarda ise birer yarım pano günümüze gelmiştir. Panolar düz silmelerle çerçevelenmiştir. Dışta alt ve üst kısımları ovalleştirilmiş kısa şeritler halindeki bordürle panolar çevrelenmiştir. Yarım panolarla birlikte en az beş panodan oluşan kimlik bilgisinin olduğu kitabeden geriye kalan kısımdaki müzekker kelimeler bize bu şahidenin bir erkek mezarına ait olduğunu göstermektedir. Mevtanın "Hazini Kelâmullah" sıfatından hafız olduğu anlaşılmaktadır. Alt ve üstteki panolar ise herhangi bir bilgi vermeyecek şekilde kırılmıştır. Bu denli sağlam kalan bir şahidenin devamının olmayışı bizi çaresiz bırakmıştır.

Şahidenin arka kısmında merkezinde peç motifinin yer aldığı aynı düzlemde alt ve üst kısımlarda lalelerin yer aldığı ve taban kısımlarından saplarla birbirine bağlanıp bir altındaki motifin etrafında genişleyerek rumiler meydana getirdikten sonra alttaki motifle birleştiği görülmektedir. Kenarlarda düz silmelerin yer aldığı bordürle bitkisel motif sınırlandırılmıştır.

Bu mezar taşı Kırkkardeşler Mezarlığı için en önemli mezar taşlarından biri olarak yayınlanmıştır. Fakat tahminimizce büyük bir yanılgıya düşülmüştür. Bu mezar taşının alandaki en eski tarihli H. 35/M. 655-656 tarihli olduğu iddia edilmektedir¹³⁶. Fakat Mezarlık Alanında Yapılmış Kazı Çalışmaları başlıklı bölümde de bahsettiğimiz üzere bunun mümkün olması oldukça zordur. Üstelik böyle bir iddiada bulunabilmek için sağlam temellerin olması gerekir. Bu şahide de yaptığımız incelemede herhangi bir tarih veren ibare veya rakama

¹³⁶ T. Kekeç, H. Şahin, a.g.m., s. 87-88.

rastlanılmamıştır. Yayını yapanlar ile yaptığımız görüşmede ise okuyanın metni yanlış okumuş olabileceği bunun da kendilerini yanılttığını ifade etmişlerdir. Mezarlıkta benzer formdaki mezar taşları ile yapılan karşılaştırma ile bu mezar taşının 14. yüzyıla ait olabileceği söylenebilir.

Metni:	المرحوم المغفور خازن كلام الله مولانا بدرا لدين محمود
Transkripsiyonu:	1. Satır: El-merhum el-mağfur 2. Satır: hazini kelâmullahi 3. Satır: mevlana bedreddin 4. Satır: Mahmud Muhammed bin....35 (Kırık olan satırdan okunduğu iddia edilen kısım)
Türkçe:	... Allah kelimasının koruyucusu rahmetli ve bağışlanası Mevlana Bedreddin (Mahmud)... Sene Hicri:35/Miladi:655-656 ?

3.3.19 Malatyalı Fatıma'nın Mezar Taşı

Katalog No	: 3.3.19		
Adı	: Malatyalı Fatıma'nın Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 49-50		
Çizim No	: 3		
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Yüksek: 55 cm	Gen: 34 cm	Kal: 6,5 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafının düzgün yontulmasıyla oluşturulmuş ve her iki tarafı işlenmiştir. Ön tarafı panolara ayrılmış ve panoların içerisine kabartma şeklinde kitabesi işlenmiştir. Arka tarafta ise bitkisel motifler içerisinde işlenmiş kandil motifi yer almaktadır. Etrafında yoğun bitkisel motiflerin yer aldığı kandil sade olarak işlenmiştir. Üçgen bir kaidenin üzerinde yuvarlak gövde yer almaktadır. Gövdenin üstünde ise kaideyle benzerlik gösteren boyun kısmı yer almaktadır. Kandil yanar şekilde işlenmiş olup alev boynun üstünde gösterilmiştir. Gövdenin üst taraf yanlarından uzayan iki düz zincir ile yukarıya asılmıştır.

Şahidenin ön yüzü düz silmeli panolarla bölünmüş ve kitabesi yazılmıştır. Gayet iyi durumda olan şahide de okunabilen 4 pano yer almaktadır. En alttaki panodan sonra kırık başlamaktadır. Kırığın olduğu kısmın kaide kısmını olduğu yoksa altta tarih veren bir veya daha fazla panonun olup olmadığı ise bilinmemektedir.

Bu şahidenin içinde geçen ibareler bizim için önemlidir. “*Haffaf*” kelimesi bu metinde geçmektedir ki sözlük anlamı; ayakkabı veya terlik yapıp satan¹³⁷ kimsedir. Bu kelimeyle kunduracılık mesleğinin Eski Malatya’da o dönemde yapıldığı anlaşılmaktadır. Bundan sonra gelen isim ise “*Malatiyye*”dir. Bu da bölgenin kuzeyinde Arslantepe Höyüğü olarak bilinen Hititlerin kurmuş olduğu şehir devletine vermiş oldukları “*Maldiya*” isminin zaman içerisinde değişmesiyle ortaya çıkmıştır. Günümüzde kullanılan Malatya isminin kökeni de buradan gelmektedir. Bu bakımdan hem Malatya isminin geçmesi hem de bir mesleğin icrasını bize göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Metni:	انتقل الي رحمت الله عز وجل الحرمت المسماة فاطمة خاتون المرحوم الخفاف ملطي
Transkripsiyonu:	1. Satır: İntekale ila rahmetillahi azze 2. Satır: ve celle, el-hurmeti'l- musemmat 3. Satır: Fatıma Hatun binti'l-merhum 4. Satır: (Abdu'l?) haffaf bi-Malatiyye
Türkçe:	Malatyalı rahmetli kunduracının kızı hanımefendi diye nitelenen Fatıma, aziz ve celil olan Allah'ın rahmetine göçtü.

¹³⁷ M. Karaca, a.g.e., s. 286.

3.3.20 Yusuf'un Mezar Taşı

Katalog No	: 3.3.20
Adı	: Yusuf'un Mezar Taşı
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018
Fotoğraf No	: 51-52
Çizim No	: 4-5
Tarihi	: 14. Yüzyıl
Malzemesi	: Kireç Taşı
Yazı Çeşidi	: Rik'a ?
Ölçüleri	: Göv. Yük:23 cm Kab. Yük: 3,5 cm Kal:15 cm Uzu: 41,5 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin baş şahidesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dış kenarları düzgün yontulmuştur. Üst kısmına sekizgen iki kabara yerleştirilmiştir. Kabaralar ortadan birbirine burma motifiyle bağlanmaktadır. Burmanın her iki tarafında birer satırlık yazı yer almaktadır. Şahidenin içe bakan yüzü toprakla dolması için oyulmuştur. Dışa bakan yüzünün üst tarafı bir pano içerisinde yer alan kıvrım dal ve rumilerle doldurulmuştur.

Metni:	رحمت الله هذا قبر يوسف
Transkripsiyonu:	1. Satır: Rahmetullahi 2. Satır: Haza kabri Yusuf
Türkçe:	1. Satır: Allah'ın rahmeti 2. Satır: Burası Yusuf'un kabridir.

3.3.21 Şucâ' Oğlu Mahmud Bey'in Mezar Taşı

Katalog No	: 3.3.21		
Adı	: Şucâ' Oğlu Mahmud Bey'in Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 53-54		
Çizim No	: 6		
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Yük:70 cm	Gen:41 cm	Kal: 10 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafının düzgün yontulmasıyla oluşturulmuş ve her iki tarafı işlenmiştir. Şahide mevcutta kırık iki parça şeklindedir. Kırık kaide kısmı ise bulunamamıştır. Ön tarafı düz silmeli panolara ayrılmış ve panoların içerisine kabartma şeklinde kitabesi işlenmiştir. Kırık kısmında daha fazla panonun olması ve tarih kısmının yer alması muhtemeldir. Mevcut iki parçadan dört satırlık yazı elde edilir fakat herhangi bir tarih olmadığı için tarihi bilinmemektedir. Fakat yapılan karşılaştırmalar ile taşın 14. yüzyıla ait olabileceği söylenebilir.

Arka yüzde ise bitkisel süsleme hâkimdir. Arka yüzünde merkezinde ağaç yer alan ve bu ağacın kök ve dal kısmından uzayan kıvrım dallarla birlikte palmet motifi işlenmiştir. Kabartma olarak işlenen bitkisel motifin etrafı düz bir silme şeklinde bordürle çerçevesiz olarak sınırlanmıştır.

Metni:	انتقل الي رحمت الله تعالی المرحوم محمود بك بن المرحوم بك...شجع ا...
Transkripsiyonu:	1. Satır: İntekale ila rahmetillahi 2. Satır: teâlâ el-merhum 3. Satır: Mahmud beg bin (el-merhum) 4. Satır: beg bin..... Şuca'.....
Türkçe:	Rahmetli Şuca' bey oğlu rahmetli Mahmud bey yüce Allah'ın rahmetine göç etti.

3.3.22 Carullah'ın Kızı Kalur Melek'in Mezar Taşı

Katalog No	: 3.3.22		
Adı	: Carullah'ın Kızı Kalur Melek'in Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 55-56		
Çizim No	: 9		
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Yük:67 cm	Gen: 32,5 cm	Kal: 8 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşının her iki tarafı düzleştirilmiş ve her iki tarafı işlenmiştir. Kaide kısmıyla birlikte duran mezar taşının üst tarafında kırık mevcuttur.

Her iki tarafı da işlenen mezar taşının baş şahidesi olduğu tahmin edilmektedir. Herhangi bir tarih ibaresine rastlanılmamıştır. Kabartma olarak işlenen yazının yer aldığı ön tarafta kırık olan panoyla birlikte dört pano yer almaktadır(Fotoğraf 55). Kırık panoda sonlara doğru harf kayıpları da olduğu için okumak zordur. Alttaki üç pano ise sağlam durumdadır. Panolar düz silmelerle sınırlandırılmıştır. Mezar sahibinin büyükbabası konumunda olan ve en alt panonun son kelimesinde yer alan “Müderris” kelimesi dönemin de bu bölgede profesör statüsünde bir öğretim görevlisinin olduğunu göstermektedir. Müderris genelde bir medrese veya camide ders vermekte olan kişilere verilen bir isimdir.

Metni:	الي رحمت الله المرحومة قمر ملك بنت مولانا جار- الله بن المدرس
Transkripsiyonu:	1. ... İla rahmet(illahi), 2. el-merhume Kalur Melek 3. binti Mevlana Car- 4. -ullah bin El-Müderris.
Türkçe:	... Müderris oğlu Mevlana Carullah'ın kızı rahmetli Kalur Melek ... göç etti.

Şahidenin arka kısmında yoğun bitkisel süsleme hâkimdir. Süslemede merkezinde iç içe geçmiş palmet motifi yer almaktadır. Onun etrafında ise kıvrım dallar ve her iki tarafında rumiler yer almaktadır. Bitkisel motifin etrafı uzun kenarlarda düz bir silme ile sınırlandırılmışken alt kısa kenarda içerisinde nokta bulunan baklava dilimli bordür ile sınırlandırılmıştır. Üst taraf kısa kenarı kırık olduğu için bilgi edinilememiştir (Fotoğraf 56).

3.3.23 Mezar Taşı-12

Katalog No	: 3.3.23		
Adı	: Mezar Taşı-12		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 57		
Çizim No	: 10		
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Yük: 45 cm	Gen: 47,5 cm	Kal: 9 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşının tek tarafı düzleştirilmiş ve buraya tek satırlık bir yazı kabartma olarak işlenmiştir. Şahidenin alt tarafı tamamen kırıktır. Uzun kenarlarında simetrik olarak işlenmiş bordür içerisinde “S” kıvrımı yapan kıvrım yer almaktadır. Dalların ucunda Rumiler işlenmiştir. Kıvrım dal uzayarak muhtemelen üst kısa kenarda da bordürü devam ettirmektedir. Üst kısmı kırık olduğu için net anlaşılamamıştır. Kıvrım dalların oluşturduğu bordürlerin iç kısmında pano içerisinde kûfi yazı stili ile yazılmış tek satırlık kabartma yazı mevcuttur. Üst ve alt kenarlarda meydana gelen kırıklar bize yazının devamının olabileceği düşüncesini doğurmuşsa da yazının yer aldığı panonun kenarlıklarının sağlam olması bu düşünceyi öldürmüştür(Fotoğraf 57).

Metni:	ها انا المجل
Transkripsiyonu:	Ha ene el-mübeccel
Türkçe:	İşte o soylu olan benim

3.3.24 Merhume Baran'ın Mezar Taşı

Katalog No	: 3.3.24		
Adı	: Merhume Baran'ın Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 58-59		
Çizim No	: 26		
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 69 cm	Gen: 39 cm	Kal: 7 cm

Tanımı: Bir tarafında bitkisel süsleme öğelerinin bulunduğu şahidenin iç kısmında kimlik bilgisinin yer almasından dolayı baş şahidesi olduğu düşünülmektedir. Süsleme özellikleri ve yazı karakterlerine bakarak 14. Yüzyıla tarihlendirilebilir. Şahide genel anlamda iyi korunmuş olmasına rağmen kırılarak bir kısmı günümüze ulaşamamıştır. Pano içine kabartma olarak işlenen Arapça yazıdan üç tam bir yarım pano günümüze gelmiştir. Yarım panodan sonra daha fazla pano olup olmadığı anlaşılamamıştır. Panolarda yer alan müennes kelimelerden ve kitabede geçen isimden mezarın Baran isminde bir kadına ait olduğu anlaşılmaktadır. Panolar yatay dikdörtgen olarak düzenlenmiş olup düz silmelerle çerçevelenmiştir. En üstteki pano ise yuvarlak kemerli olarak düzenlenerek kemerin üst noktasına ise ters üçgen yerleştirilmiştir. Üçgenin her iki yanında sekiz dilime ayrılmış birer rozet bulunmaktadır. En dışta birbirine uçlarında halkalarla bağlı “S”ler ile bordür oluşturulmuştur.

Şahidenin arka kısmında merkezinde palmetlerin yer aldığı ve taban kısımlarındaki saplardan gelişen kıvrım dalların kenarlarda Rumiler oluşturduktan sonra merkezdeki bir diğer palmete bağlanarak bordür boyunca uzandığı görülmektedir. Her iki kenarda ortada baklava dilimlerinin yer aldığı buradan yukarı ve aşağı doğru uzanan uçları baklava dilimlerine doğru sivriltilmiş düz bordürler bitkisel motifi çerçevelemiştir. Kenarlarda yer alan baklava dilimi motiflerin şahidenin ortasında yer aldığı düşünülürse üst kısmı 45 cm gelen şahidenin tamamının 90 cm civarında olması gerektiği söylenebilir.

Metni:	انتقلت الي رحمت الله المرحومة باران
Transkripsiyonu:	İntekale ila rahmetillahi el-merhume Baran...
Türkçe:	Allah rahmet etsin Baran'a yüce Allah'ın rahmetine göç etti.

3.3.25 Mezar Taşı-13

Katalog No	: 3.3.25		
Adı	: Mezar Taşı-13		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 60-61		
Çizim No	: 36-37		
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 36 cm	Gen: 42,5 cm	Kal: 9 cm

Tanımı: Bir tarafında geometrik süsleme öğelerinin bulunduğu şahidenin iç kısmında kitabesinin yer almasından dolayı baş şahidesi olduğu düşünülmektedir. Bir kısmı günümüze ulaşan şahidenin incelenen örnekler içerisinde ince bir işçiliğe sahip olduğu görülmektedir. Mevcut parçada iki tam pano içinde kabartma olarak işlenen Arapça kitabesinin alt ve üst kırık kısımlarından anlaşıldığı üzere en az dört pano içerisinde mevta ile ilgili bilgi verilmiştir. Kitabeden anlaşıldığı üzere mezarın sahibi hafızdır. Panolar yatay dikdörtgen olarak düzenlenmiş olup düz silmelerle çerçevelenmiştir. En dışta birbirine uçlarında halkalarla bağlı “S”ler ile bordür oluşturulmuştur. Bu bordür dizisi 3.3.24 katalog numaralı şahidedeki ile birebir aynıdır. Aynı usta veya aynı atölyeden çıkmış olması mümkündür.

Şahidenin arka kısmında merkezinde çark-ı felek motifi yer alır ve bunu da kaplayacak şekilde 12 kollu yıldız motifi buradan gelişir. Şahidenin yan kısımları boş bırakılmayarak iç içe geçmiş üçgen motifi ile doldurulmuştur.

Metni:	الخفاظ خازن كلاملح العازيز
Transkripsiyonu:	1. Satır: El-haffaz hazinu 2. Satır: kelamillahi'l aziz ...
Türkçe:	Hafız ve Allah Kelamının koruyucusu ..

3.3.26 Mezar Taşı-14

Katalog No	: 3.3.26		
Adı	: Mezar Taşı-14		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 62		
Çizim No	: 42		
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Uz: 44 cm	Yük: 32 cm	Kal: 26,5 cm

Tanımı: Sandık tipli mezar kategorisine ait baş veya ayak şahidesidir. Kireç taşından yapılmış şahide hemen hemen orta yerinden kırılmıştır. Şahidenin üst kısmındaki süsleme öğeleri kabaralar da kırılarak yok olmuştur. Bu kısımda kabaraları birbirine bağlayan burma motifi kısmen günümüze ulaşmıştır. Şahidenin ön kısmındaki panoya Bakara Suresinden 255. Ayetin bir kısmı işlenmiştir. Üst kısmında tek satır şeklinde bir ibare daha yer almaktadır. Fakat bu ibare okunamamıştır. Alandaki diğer mezar taşları ile karşılaştırıldığında bu alanda mezar sahibinin kimlik bilgilerinin yer alması gerektiği düşünülmektedir. Şahidenin yan kısmı diğer örneklerden farklı olarak boş bırakılmıştır. Arka kısmı ise içerisi toprakla dolan mezar tipinde kaba yontu olarak bırakılmıştır.

Metni:	السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
Transkripsiyonu:	...Es-semavati ve'l ardi... ¹³⁸
Türkçe:	...göklerin ve yerin...

¹³⁸ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.3.27 Mezar Taşı-15

Katalog No	: 3.3.27		
Adı	: Mezar Taşı-15		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 63		
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Uz: 54 cm	Yük: 31,5 cm	Kal: 21 cm

Tanımı: Sandık tipli mezar kategorisine ait yan taşı olduğu düşünülmektedir. Kireç taşından yapılmış şahide hemen hemen orta yerinden kırılmıştır. Katalog no: 3.3.26'de işlenen şahide ile olan benzerliğinden dolayı ona ait yan taşı olabileceği düşünülmüştür. Her iki taşta da aynı ayetin devamı işlenmiştir. Düz silmeli pano içerisinde Bakara Suresinden 255. Ayetin bir kısmı işlenmiştir. Fakat diğer taşa göre daha çok tahribata uğramıştır. Üst kısmı tamamen kırılarak günümüze gelememiştir. Alandaki diğer mezar taşları ile karşılaştırıldığında bu şahide de süsleme farklıdır. Sandık tipli mezarların genelinde üst kısım ile yan kısmın birleştiği köşede burma motifi işlenmişken bu taşın kenar kısmı sade bırakılmıştır. Arka kısmı ise içerisi toprakla dolan mezar tipinde kaba yontu olarak bırakılmıştır.

Metni:	لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
Transkripsiyonu:	... Lehu ma fi's-semavati ... ¹³⁹
Türkçe:	... Göklerde (ve yerde) her ne varsa (O'nundur)...

¹³⁹ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.3.28 Sultan Hatun Mezar Taşı

Katalog No	: 3.3.28
Adı	: Sultan Hatun Mezar Taşı
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018
Fotoğraf No	: 64-65
Çizim No	: 1
Tarihi	: 15. Yüzyıl
Malzemesi	: Kireç Taşı
Yazı Çeşidi	: Sülüs
Ölçüleri	: Göv. Yük:81 cm Kai. Yük: 39 cm Gen:47 cm Kal: 9 cm

Tanımı: Kazı deposunda yer alan ve tam halde bulunan parçalardan bir tanesidir. Fakat kırılarak iki parça olan mezar taşının parçaları çalışmamız sırasında kazı deposu içinde farklı alanlarda bulunmaktaydı. Farklı mezar taşları olduğunu düşündüğümüz taşın yayın taraması esnasında alan üzerinde çekilmiş fotoğrafını¹⁴⁰ gördüğümüzde depo içerisinde tümlenebilecek parçalarını aramaya koyulduk ve tam halini elde ettik. Baş şahidesi olduğunu düşündüğümüz mezar taşı depoda bulunan en büyük şahidesidir. Ebadına, yazı stiline ve süsleme öğelerine bakarak şahidenin 15. yüzyıla ait olduğunu söyleyebiliriz.

Dikdörtgen bir gövdeye sahip olan şahide örneğimiz kesme kireç taşı malzemenin işlenmesiyle şekillendirilmiştir. Kaide kısmı kaba yontu olup gövde kısmı muntazam şekilde yontulmuştur. Şahidenin içe bakan yüzü olduğunu düşündüğümüz alan panolara ayrılarak beş satır kabartma kitabesi işlenmiştir. Her pano içerisinde sülüs yazı karakteriyle birer satırlık kitabesi işlenmiş panolar düz silme şeklinde düzenlenmiştir. Üçüncü satırın bittiği yerden sol taraftan başlamak kaydıyla dördüncü satırın sağ alt köşesine doğru çapraz bir şekilde kırılmıştır. Küçük döküntüler olmasına rağmen yazı bütünlük vermektedir.

Şahidenin arka yüzünde ise mezarlıktaki şahideli mezarların genelinde görülen kandil motifi işlenmiştir. Kandil motifinin olduğu yüzde dış kenar birbiri içinden geçen yuvarlak kemerli bir bordürle çerçevelenmiştir. Kandil üçgen formlu bir kaideye sahiptir. Kaidenin içi petek şeklinde doldurulmuştur. Kaidenin üstünde yanıcı maddenin konulduğu gövde kısmı vardır. Gövde dairesel yapıda olup iki yanından zincirlerle/halatlarla yukarıya asılmaktadır. İç kısmın üstte bordür ile birleştiği yerde köşeler boş bırakılmamış ve istiridye kabuğu motifi işlenerek doldurulmuştur. Kandilin her iki tarafında birer şamdan işlenmiştir. Şamdanların oturduğu kaide her iki taraftan iç bükey kıvrımlarla ortadan dar alt ve üst kısımları geniş olacak şekilde tasarlanmıştır. Şamdanın yanıcı kısmı aşağıdan yukarı doğru daralmakta ve en üstte yanar halde işlenmiştir.

¹⁴⁰ M. Doğan, *Türkiye Selçukluları ve Beylikler Döneminde Malatya* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 2011, s. 180.

Metni:	هذا قبر المرحومة المغفورة الست المصومة سلطان خاتون بنت الامر الاجل جلبتي محمد بنت نور الله قبرها
Transkripsiyonu:	1. Haza kabr el-merhume 2. el-mağfure es-sittu'l-masune 3. Sultan Hatun binti 4. el-emir el-ecel celbetti 5. Muhammede nevverallahu kabreha
Türkçe:	1. Bu kabir ecelin kendine çektiği 2. günahlarından korunan 3. rahmetli Emir Muhammed'in 4. kızı karım Sultan Hatun'a aittir. 5. Allah kabrini nurlandırın.

3.3.29 Mezar Taşı-16

Katalog No	: 3.3.29		
Adı	: Mezar Taşı-16		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 66-67		
Çizim No	: 47-48		
Tarihi	: 16. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Muhakkak		
Ölçüleri	: Uz: 37,5 cm	Gen: 36,5 cm	Kal: 10 cm

Tanımı: Yapılan incelemede şahideler içerisinde farklı bir düzenleme ile karşımıza çıkan şahidelerdendir. Baş veya ayak şahidesi olduğu düşünülmektedir. Şahidenin üst bölümü Yunan mimarisinde cephe düzenlemelerinde görülen *akroterlere* benzetilerek üç dilimli olarak işlenmiştir. Şahidenin ön yüzü akroterlerin alt kısmından itibaren düz bir silme ile ayrılmış ve alt tarafta oluşan pano içerisine Yunus Suresinin 62. Ayeti işlenmiştir. Kenarlarda yer alan akroterlerin dış yüzü düz olup üst kısımdan bir dönüşle tekrar aşağı doğru inerken dış bükey kavis yapmaktadır. Bu akroterlerin içi oyularak orta kısmına kabartma olarak baklava dilimi işlenmiştir. Ortadaki ise üçgen formlu olup kenarları dilimli olarak yukarı çıkmaktadır. Bunun ortasında ise Ayetten bir kelime olarak Allah lafzı işlenmiştir.

Şahidenin arka tarafında akroterlerin etrafı yine düz silme ile çevrelenmiş ve ortasına baklava dilimi kabartma olarak yerleştirilmiştir. Fakat burada akroterleri alttan birleştiren düz silme işlenmemiştir. Taşın bir kısmı kırık olduğu için tezyinatın tamamı görülememektedir. Muhtemelen sade bir kaide ve gövdeye sahip kandil motifi işlenmiştir. Mevcut kısımda kandile ait askı aparatı ve kandilin boyun kısmı görülmektedir. Kandilin ağız kısmı bu taşta da askı aparatlarından dışarı taşacak kadar geniş tutulmuştur. Yanar halde işlenmiş olan kandilin alev kısmı oldukça yüksek tutulmuştur. Askı aparatı zirveye kadar çıkararak ortada üçgen formlu dış kenarları dilimli akroterin üst orta kısmında son bulmaktadır. Kırık taştan süslemenin tamamı anlaşılammaktadır fakat diğer şahidelerdeki süslemelerle karşılaştırıldığında bu taştaki kandil motifinin sol tarafında görülen kabartmanın bir şamdanın uç kısmı olabileceği söylenebilir. İstanbul Siyavuş Paşa Türbesi'ndeki 1581, 1583, 1586, 1587 tarihli mezarların ayak taşlarına¹⁴¹ olan benzerliğinden ötürü 16. Yüzyıla ait olabileceği söylenebilir.

¹⁴¹ H. Çal, "Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar – Mezar Taşı Tipleri", *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, 2017, s.76.

Metni:	اللّٰه اَلَا اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ
Transkripsiyonu:	1. Allah 2. Elâ inne evliyâa(a)llâhi lâ havfun 3. ('aleyhim) velâ hum yahzenûn ¹⁴²
Türkçe:	Bilesiniz ki Allah'ın evliyasının üstünde ne bir korku olur ne de üzümler.

¹⁴² Kur'an-ı Kerim, Yunus Suresi 62. Ayet.

3.3.30 Emir Ömer'in Kızına Ait Mezar Taşı

Katalog No	: 3.3.30
Adı	: Emir Ömer'in Kızına Ait Mezar Taşı
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018
Fotoğraf No	: 68-69
Çizim No	: 24-25
Tarihi	: 16. Yüzyıl Sonu -17. Yüzyıl Başları.
Malzemesi	: Kireç Taşı
Yazı Çeşidi	: Sülüs
Ölçüleri	: Uz: 66 cm Gen: 40 cm Kal: 8 cm

Tanımı: Her iki tarafı da panolara ayrılan şahide de panoların içi yazı ile doldurulmuştur.

Kireç taşından yapılmış olan şahideden geriye kırık dört parça kalmıştır. Depo içerisinde ve alanda yapılan incelemede şahidenin başka bir parçası bulunamamıştır. Şahidenin kazıdan önce mi kırıldığı kazıdan sonra depoya taşıma esnasında mı kırıldığıyla ilgili bir bilgi bulunamamıştır. Kırık olan parçalar birleştirildiğinde anlam bütünlüğü sağlanamasa da bu mezarın Emir Ömer isimli bir zatın kızına ait olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Mezarlığın bulunduğu ilçe merkezinde Emir Ömer Mescidi yer almaktadır. Bu mezarın sahibinin babasının bu mescidi yaptıran Emir Ömer olma olasılığı bulunmaktadır. Göknur GÖĞEBAKAN'ın *XVI. Yüzyılda Malatya Kazasında Vakıflar ve Vakıf Görevlileri*¹⁴³ adlı makalesinde Ömer Bey Mescidi olarak geçen Emir Ömer Mescidi (1563), 1360 yılında Malatya'yı Eratnalıların elinden alan Celaleddin Ömer tarafından yaptırılmış olarak gösterilmiştir. Fakat mescidin kitabesinden de anlaşılacağı üzere mescit, 1563 tarihinde Emirü'l Azam unvanıyla anılan Ömer Bey tarafından yaptırılmıştır. Edinilen bu bilgi yararlanılan kaynakta Emir Ömer Mescidinin yapılış tarihinin yanlış verildiğini ortaya koymaktadır¹⁴⁴. 16. yüzyılın ikinci yarısında yapıldığı anlaşılan mescidin kitabesinde geçen isimlerden Yusuf, Muhammed, Emir Ömer¹⁴⁵ isimleri ile mezar taşında geçen Emir Ömer, Yusuf, Muhammed isimlerinin aynı kişi olduğunu düşünülürse mezar taşının 16. yüzyıl ikinci yarısına veya 17. yüzyıl başlarına ait olduğunu söyleyebiliriz.

Metni:	...يوسف...محمد...الخافز...امر عمر...داري... باسود مرحومة...خانوم بنت امر عمر كرم الله و
Transkripsiyonu:	1) ... Yusuf ..... Muhammed ..... El-Hafız .... Emirömer ... .darı. .. ba-sud 2) Merhume..... Hanum Binti Emir Ömer Kerremallahu Ve.....
Türkçe:	1) ... Yusuf ..... Muhammed ..... El-Hafız .... Emirömer ... Dünyada ..... Yararsızca ..... 2) ... Allah'ın .....sını keremli kılası Emir Ömer Kızı Rahmetli ..... Hanım...

¹⁴³ G., Gögebakan, "XVI. Yüzyılda Malatya Kazasında Vakıflar ve Vakıf Görevlileri", **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s.67.

¹⁴⁴ S., Yavuz, **Eski Malatya'da Osmanlı Dönemi Camileri**, (basılmamış lisans tezi), Ankara, 2010, s. 2.

¹⁴⁵ M. Zeki Oral, a.g.m. , s. 450.

3.3.31 Mezar Taşı-17

Katalog No : 3.3.31
Adı : Mezar Taşı-17
İnceleme Tarihi : 09.08.2018
Fotoğraf No : 70
Tarihi : 18.-19. YY.
Malzemesi : Kireç Taşı
Ölçüleri : Yük: 48 cm

Kavuk Gen: 25 cm

Tanımı: Kırık olan şahidenin serpuş kısmı günümüze gelmiştir. Dairesel bir gövdeye sahip olup fes üzerine şal/tülbent/abani sarılarak elde edilen kâtibî tarzı serpuştur. Kitabenin olduğu bölüm kırıldığı için herhangi bir bilgi elde edilememiştir. Malatya Müzesi arşivlerinde yapılan araştırmada ve alandaki incelemelerde bu tarzda bir şahideye rastlanılmamıştır. Şahidenin mezarlıktaki geç dönem taşlardan biri olduğu düşünülmektedir. Alana defin yasağı getirilene kadar yakın dönemde dahi alana defin yapılabilirdi. Taşınmaza yapılan ilk definden günümüze kadar defin yapıldığı mevcut mezarlardan da anlaşılmaktadır. Bu nedenle alana Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde defin yapıldığı, bu şahidenin de Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapıldığı düşünülmektedir.

3.3.32 Kazı Deposunda Bulunan Devşirme Taşlar

Katalog No	: 3.3.32		
Adı	: Kazı Deposunda Bulunan Devşirme Taşlar		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 71-73		
Çizim No	: 52-53		
Tarihi	: Bilinmiyor		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Bilinmiyor		
Yazı Olan Taşın Ölçüleri	: Uz: 38 cm	Gen: 42 cm	Kal: 10 cm
Haç Motifli Taşın Ölçüleri	: Uz: 29 cm	Gen: 25 cm	Kal: 17 cm

Tanımı: Bu gruptaki şahidelerin hangi dilde işlendiği bilinmemektedir. Şahidelerin Arapça ve Farsça yazılmadığı görülmektedir. Kazı fotoğraflarında yapılan incelemede şahidelerin bu alanda ikinci kullanım olduğu gözlemlenmiştir. Fotoğraflar incelendiğinde yazı dili belirlenemeyen yazıların kaide kısmında görüldüğü anlaşılmaktadır. Yani toprak altında kalıp görülemeyecek bölümlerde farklı bir dil ile yazılmış kitabenin yer aldığı gövde kısmının ise düzleştirilerek İslami dönemde tekrar kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu da taşların İslami dönem öncesine ait olduğu İslamiyetle birlikte bölgedeki gayrimüslimlerin izlerinin silinmesi amacıyla onlara ait stellerin veya başka eserlerin burada ikinci kullanıma esas devşirildiği kanaati oluşturmaktadır. Nitekim alanda bulunan ve üzerinde haç motifinin yer aldığı bir taşın da buna işaret ettiği söylenebilir.

Kaide kısmında farklı bir dil ile yazılmış kitabesi bulunan taşlardan bir tanesi ile üzerinde haç motifi olan taş depoya alınmıştır. Diğerlerinin ise alanda bırakıldığı görülmüştür.

3.4 Kazı Alanında Bırakılan Mezar Taşları Kataloğu

3.4.1 Mezar Taşı-18

Katalog No	: 3.4.1		
Adı	: Mezar Taşı-18		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 74		
Çizim No	: 59		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.4169	Boylam: 38.3796	
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 97 cm	Yük: 29 cm	Gen: 15 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın yan taşıdır. Ön yüzü düzgün kesme olup belli bir yükseklikten sonra yazının işlendiği pano yer almaktadır. Yazının baş tarafı kırıktır. Son taraftan anlaşıldığı üzere kenarlardan düz silme ile sınırlandırılmıştır. Üst yüz ile birleşen kısımda muhtemelen burma motifi yer almakta olup tahrip olduğu için net anlaşılamamıştır. Sülüs yazı karakteri ile Farsça olarak işlenmiştir. Üst kısmı sade olan mezar taşının kime ait olduğu veya ne zamana ait olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Metni:	دادد رحمان... نمود بیش از من
Transkripsiyonu:	...Dad-zed-i rahman bi..... numud biş ez-men...
Türkçe:	...Merhametli Allah'ın adaleti....benden önce ..... göründü...

3.4.2 Mezar Taşı-19

Katalog No	: 3.4.2		
Adı	: Mezar Taşı-19		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 75-76		
Çizim No	: 68-69		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.4169	Boylam: 38.3797	
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 88,5 cm	Yük: 17,5 cm	Gen: 28 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın yan taşıdır. Ön yüzü düzgün kesme olup belli bir yükseklikten sonra yazının işlendiği pano yer almaktadır. Yazının son tarafı kırıktır. Baş taraftan anlaşıldığı üzere kenarlardan düz silme ile sınırlandırılmıştır. Üst yüz ile birleşen kısım düz bırakılmıştır. Sülüs yazı karakteri ile Farsça olarak işlenmiştir. Üst kısmında tek satır halinde yazı şeridi yer almaktadır. Mezar taşının kime ait olduğu veya ne zamana ait olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Metni:	حق روان زند جهان بدی دراز رابی کنید از درو
Transkripsiyonu:	Üst Yüz: ...Hak revan zind-i Cihan bidi... Yan Yüz: ...dırâz ra bi-koniyd ez der u ...
Türkçe:	Üst Yüz: ...hak yürüdü dünya kitabını gör... (ölüm geldi amel defterini görürsün) Yan Yüz: ...uzunu..... kapıdan ve..... dan .....yaparsınız...

3.4.3 Mezar Taşı-20

Katalog No	: 3.4.3		
Adı	: Mezar Taşı-20		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 77-78		
Çizim No	: 77-78		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.4168	Boylam: 38.3796	
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 73 cm	Yük: 60 cm	Gen: 30 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin yan taşıdır. Üst kenarları burma ile şekillendirilmiştir. Şahidenin alt kısmı boş bırakılmış olup burma motifleriyle arasına yerleştirilen panonun içerisinde girift yazı kuşağı yer almaktadır.

Pano içerisine Al-i İmran Suresinden ayetler kabartma olarak işlenmiştir. Sekizgen kümbet içerisinden çıkarılarak kazı deposuna taşınan mezar taşlarından 3.3.1 katalog numaralı, ve 3.3.2 katalog numaralı mezar taşları ile yazı karakteri ve işleniş bakımından yoğun benzerlik göstermektedir. Kümbette birden çok gömü yapıldığı kazı döneminde çıkan iskeletlerden ve mezar kalıntılarından anlaşılmaktadır. Depoya alınan taşlar birleştirildiğinde bir yan taşı fazla kalmaktadır. Bu da bizde bu taşın kümbet içerisindeki mezarlara ait olabileceği düşüncesini doğurmuştur. Kümbet ile bu taşın bulunduğu alanın arasındaki mesafe her ne kadar uzak olsa da bir hayli tahrip olmuş ve kazı sezonunda da taşların dağılmış olduğu göz önüne alınırsa bu taşın kümbet içine ait olabilme ihtimali güçlenmektedir.

Metni:	لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أَضِيعُ عَمَلٍ عَامِلٍ مِنْكُمْ مَنْ ذَكَرَ
Transkripsiyonu:	...Lehum rabbuhum enni lâ udi'u 'amele 'âmilin minkum min zekerin... ¹⁴⁶
Türkçe:	... Onlara Rableri (şöyle dedi) dikkat edin ki, sizden erkek ya da (kadın olsun) herhangi bir iş yapanın işini zayı etmeyeceğim ...

¹⁴⁶ Kur'an-ı Kerim, Al-i İmran Suresi; 195. Ayet.

3.4.4 Mezar Taşı-21

Katalog No	: 3.4.4		
Adı	: Mezar Taşı-21		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 79-80		
Çizim No	: 86-87		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.41679	Boylam: 38.379531	
Tarihi	: 13. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Uz: 87 cm	Yük: 32 cm	Gen: 19 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin baş şahidesidir. Taş mezarlık içerisinde beton duvar ile çevrili alanda bulunmaktadır. Taşı beton dökümü sırasında kalıp olarak kullanmışlardır. Taşın üst yüzünde muhtemelen kimlik bilgisinin yer aldığı kitabe kısmı devam etmekte olup bu alan betona gömülü olduğu için görülememektedir.

Taşın ön ve yan yüzünde düz silmeli bir pano içerisinde kûfi yazı karakteri ile tek satırlık Farsça kitabesi işlenmiştir. Taşın okunuşunu yapan tarafından burada bir yanlışlığa düşülmüştür. Satırın sonunda yer alan süsleme ögesi ve hemze işaretini Arapça sayılardan “۲” (2) ve “۵” (5)’e benzeterek bunun Hicri 25 tarihi olduğunu düşünmüştür. Hicri 25 tarihi Miladi takvimde 645-646 senesine denk gelmektedir. 3.2 Mezarlık Alanında Yapılmış Kazı Çalışmaları başlığı altında da belirttiğimiz üzere İslamiyet’in yeni yayılmaya başladığı bu tarihlerde Malatya’ya da Müslüman Araplarca seferler düzenlendiği bilinmektedir. Fakat bu dönemde Müslümanların buraya yerleşecek ve –her ne kadar işçiliği iyi olmasa da- burada bir mezarlık kuracak kadar büyük bir topluluk edinebilmesi zor bir durumdur. Bu bilgiler de göz önüne alındığında buradaki okumanın sehven bu şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Metni:	..نمودم و شدم با يد هم حلد ن دیدم
Transkripsiyonu:	...Numudem u şodem bâ yed-i heme hulde ne didem 25...
Türkçe:	...Gösterdim ve herkesin eliyle... oldum kalıcı görmedim. ((sene) hicri: 25 / miladi: 645-646 tarihli olduğu iddia edilen)

3.4.5 Mezar Taşı-22

Katalog No	: 3.4.5		
Adı	: Mezar Taşı-22		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 81		
Çizim No	: 54		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.4169	Boylam: 38.3796	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Çiçekli Kûfi		
Ölçüleri	: Uz:116 cm	Yük: 35 cm	Gen: 21 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın yan taşıdır. Mezarlıkta en çok kullanılan Ayetten biri burada da kullanılmıştır. Fakat yazı karakteri burada çiçekli kûfi olarak tercih edilmiştir. Taşın ön yüzü düzgün kesme olup toprak ile doldurulan arka kısmı kaba yontudur. Düzgün kesme olan ön yüzünde yazı satırı alt taraftan sınırlandırılmıştır. Yazı satırının üst tarafının nasıl olduğu taştaki kırılmalardan dolayı anlaşılammıştır. Fakat üst tarafının sade bırakılmasından dolayı alandaki diğer taşlardan farklı olarak düz bırakıldığı düşünülmüştür.

Metni:	السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا يَؤُدُّهُ حِفْظُهُمَا
Transkripsiyonu:	...Semâvâti ve'l-arz, velâ yeûdühû hıfzu... ¹⁴⁷
Türkçe:	...Göklerle yerin yönetimi ve onlara egemen olmak o'na zorluk vermez...

¹⁴⁷ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.6 Mezar Taşı-23

Katalog No	: 3.4.6		
Adı	: Mezar Taşı-23		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 82-83		
Çizim No	: 55-56		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.4169	Boylam: 38.3796	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Uz:89 cm	Yük: 32 cm	Gen: 19 cm

Tanımı: Ebadından dolayı sandık tipli mezarın yan taşı olduğu düşünülmektedir. 3.4.5 katalog numaralı taşta olduğu gibi üst kısmı sade bırakılmıştır. Bu taşın kayıpları olmasına rağmen bütün haldedir. Bunu her iki yandan yazıyı sınırlandıran silmelerden anlayabiliyoruz. Toprağa gömülen alt kısmı kaba yontulmuş olup yazının işlendiği üstteki pano kısmı daha düzgündür. Toprak doldurulan iç kısmı ise kaba yontu olarak bırakılmıştır. Baş ve ayak şahideleri ile birleşerek görünmeyecek yerde kalan kısımlar düzleştirilmiş ve bir tarafına Ayetin devamından bir kelime yazılmıştır.

Metni:	أَلَا بِأَذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَ
Transkripsiyonu:	Ön Yüz: ... İlla bi-iznihi ya'lemu ma beyne eydihim vemâ... yan yüz: ...halfelum velâ... ¹⁴⁸
Türkçe:	... Yalnızca O'nun izniyledir. o, onların arkalarında olanları da geçmişlerini de) önlerinde olanları da (geleceklerini de) bilir...

¹⁴⁸ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.7 Mezar Taşı-24

Katalog No	: 3.4.7		
Adı	: Mezar Taşı-24		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 84		
Çizim No	: 57		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.4169	Boylam: 38.3796	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Uz: 63 cm	Yük: 35 cm	Gen: 21 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın yan taşı olduğu düşünülmektedir. Ön yüzü düzgün kesme olup belli bir yükseklikten sonra yazının işlendiği pano yer almaktadır. Her iki taraftan kırılarak belli bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Kûfi yazı karakteriyle Bakara Suresi 255. Ayetin bir bölümü işlenmiştir. Yazının üst kısmı zaman içerisinde eriyerek kaybolmuştur. Üst kısmı bu taşta da sade bırakılmıştır.

Metni:	هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ
Transkripsiyonu:	Hüvel hayyül kayyûm, lâ te'huzühu sinetün... ¹⁴⁹
Türkçe:	Daima yaşayan, daima duran, bütün varlıkları ayakta tutandır.

¹⁴⁹ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.8 Mezar Taşı-25

Katalog No	: 3.4.8		
Adı	: Mezar Taşı-25		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 85		
Çizim No	: 58		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416891	Boylam: 38.379652	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Uz: 72 cm	Yük: 35 cm	Gen: 21 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın yan taşı olduğu düşünülmektedir. Ön yüzü düzgün kesme olup belli bir yükseklikten sonra yazının işlendiği pano yer almaktadır. Her iki taraftan kırılarak belli bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Kûfi yazı karakteriyle Bakara Suresi 255. ayetin son bölümü ve 256. ayetin ilk bölümü işlenmiştir. Yazının üst kısmında zaman içerisinde parça kayıpları olmuştur. Üst yüzü bu taşta da sade bırakılmıştır. Arka kısım toprak dolacağı için kaba yontu olarak bırakılmıştır.

Metni:	وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ لَا إِكْرَا
Transkripsiyonu:	...Ve huve'laliyyu'l-azim. La ikra... ¹⁵⁰
Türkçe:	...O yüceler yücesi ve güçlü kuvvetli olandır. Zorlama yoktur...

¹⁵⁰ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.9 Mezar Taşı-26

Katalog No	: 3.4.9		
Adı	: Mezar Taşı-26		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 86-88		
Çizim No	: 60		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416874	Boylam: 38.379741	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Uz: 73 cm	Yük: 33 cm	Gen: 24 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın baş veya ayak taşıdır. Başın bir tarafı kırıktır. Sağlam tarafında görüldüğü üzere dış yüzü düzgün kesme toprak dolan iç yüzü ise kaba yontudur. Belli seviyeye kadar düz silme ile boş bırakılmış ve sonrasında kenarlardan da sınırlandırılan pano içerisinde kitabesi işlenmiştir. Kireç taşından yapılmış taş zaman içerisinde yoğun tahribata uğramıştır. Ön yüzün sağlam kalan kısmından sadece birkaç kelime okunabilmiştir. Diğer yüzler ise okunamayacak kadar silinmiştir.

Metni:	و لا لی خایین عملهو
Transkripsiyonu:	Ve la li hayyin.....ameluhu...
Türkçe:	...Hiç bir canlı için.....yoktur.....ameli...

3.4.10 Mezar Taşı-27

Katalog No	: 3.4.10		
Adı	: Mezar Taşı-27		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 89		
Çizim No	: 61-62		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416887	Boylam: 38.379647	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Ölçüleri	: Uz: 95 cm	Yük: 27 cm	Gen: 18 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın ayak taşı olduğu düşünülmektedir. Şahidenin bir kısmı kırıktır ama genel anlamda bütünlüğünü korumuştur. Ön yüzü ve sağlam olan yan yüzü düzgün kesmedir. Arka kısmı ise kaba yontudur. Düzgün yüzlerine pano içerisinde Bakara Suresi 255. Ayetin bir bölümü kûfi yazı karakteri ile işlenmiştir. Ayetin son kısmına yakın bölümü işlenmiştir. Bu da bize ayetin öncesi ve sonrasının olduğunu düşündürmüştür. Alandaki buna benzer mezarlar incelendiğinde ayetin baş şahidesinden başladığı ve sandık mezarın etrafını dolandığını yine baş şahideyle birleşen güney yan taşında son bulduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple bu şahideye ayak şahidesi demenin yanlış olmayacağı düşünülmüştür.

Şahidenin üst kısmında ise parça kayıpları olmasına rağmen ortada uzanan burma motifi görülmektedir. Her iki ucunda olması gerektiğini düşündüğümüz kabarıklar ise tamamen yok olmuştur. Bu şahideye benzer örnekler kazı deposu bölümünde işlenmiştir. Bu şahidenin onlardan farkı; o şahidelerin üst yüzlerinde görülen kime ait olduğunu belirtir bir ismin yer almasına karşın bu şahide de böyle bir bölüm yoktur. Bu da şahidenin ayak şahidesi olma olasılığını arttırmaktadır.

Metni:	مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ
Transkripsiyonu:	Yan Yüz: (mâ bey)...ne eydîhim... Ön Yüz: ... Vemâ halfehüm velâ yühîtüne bi'şey'in min... ¹⁵¹
Türkçe:	... O'nun bildirdikleri dışında insanlar O'nun ilminden hiç bir şeyi kavrayamazlar...

¹⁵¹ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.11 Ali'nin Mezar Taşı

Katalog No	: 3.4.11		
Adı	: Ali'nin Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 90-91		
Çizim No	: 66-67		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416858	Boylam: 38.379805	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs-Kûfi		
Ölçüleri	: Uz: 69,5 cm	Yük: 35 cm	Gen: 29,5 cm

Tanımı: Sandık tarzı mezarın baş şahidesi olduğu düşünülmektedir. Mevtanın kimlik bilgisinin yer aldığı bölümdür. Şahidenin yoğun tahribata uğramış olup bir kısmı kırıktır. Şahide ön üst ve yan yüzü düzgün kesme olup bu kısımlarda kitabesi yer almaktadır. Arka kısım ise toprak dolacağı için kaba yontudur.

Şahidenin ön yüzünde yazı karakteri olarak kûfi, üst yüzünde ise sülüs yazı karakteri tercih edilmiştir. İşçilik olarak alandaki iyi taşlardandır. Fakat bir kısmı günümüze gelememiştir. Gelen kısımlarda ise yoğun kayıplar vardır. Ön yüzüne bir pano içerisinde kabartma olarak işlenen ayetin bir kısmı eriyerek okunamayacak hale gelmiştir. Üst yüzde ise iki satır olarak yer alan kimlik bilgisinin ortasında yer alması gereken süsleme unsuru ve bunun her iki ucunda yer alması gereken kabarılar kırılarak kaybolmuştur. Müze arşivinde yapılan incelemede kazı dönemi fotoğraflarında eserin kazı döneminde de bu şekilde olduğu anlaşılmaktadır.

Metni:	اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ علي تحتهم فهم هذا قبر ابراهيم بن ال
Transkripsiyonu:	Ön Yüz: Allahu la ilahe illa huve'l-hayy... ¹⁵² üst yüz: 1-...ala tahtihim fehüm... 2- haza kabri İbrahim bin el...
Türkçe:	Ön Yüz: Allah kendisinden başka ilah olmayandır. O ölümsüz diri... Üst Yüz: 1-...onların altlarından ve onlar... 2- Burası ...nın oğlu İbrahim'in kabridir.

¹⁵² Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.12 İmaduddin Yusuf'un Mezar Taşı

Katalog No	: 3.4.12		
Adı	: İmaduddin Yusuf'un Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 92-93		
Çizim No	: 79-80		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416794	Boylam: 38.379762	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 98 cm	Yük: 42 cm	Gen: 24 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin baş şahidesidir. Herhangi bir süsleme ögesi bulunmayan taşın iç kısmı kaba yontu olup diğer tarafları düzgün kesmedir. Şahidenin ön yüzü ve üst yüzü panolara ayrılarak kitabesi işlenmiştir. Üst pano ön yüzdeki panoya göre daha dardır. Bu bölümde metfun kişinin kimlik bilgisi yer almaktadır. Buna göre genç yaşta şehit düşmüş İmaduddin Yusuf'a aittir. Ön yüzde ise düz silmeli pano içerisine Bakara Suresi 255. Ayetten bir bölüm işlenmiştir.

Metni:	هذا قبر الشاب الشهيد رحمت الله عمادالدين يوسف الله لا إله إلا هو الحي القيوم لا
Transkripsiyonu:	Üst Yüzü: Haza kabru'ş-şabb eş-şehid rahimehullahu İmaduddin Yusuf Ön Yüzü: Allâhü la ilâhe illa hüve'l- hayyül kayyûm la ... ¹⁵³
Türkçe:	Üst Yüzü: Burası allah rahmet eylesin genç şehit İmaduddin Yusuf'un mezarıdır. Ön Yüzü: Allah ki O'ndan başka ilah yoktur. O diridir ve varlıklara can verip onlara egemen olandır...

¹⁵³ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.13 Ferruh'un Mezar Taşı

Katalog No	: 3.4.13		
Adı	: Ferruh'un Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 94-95		
Çizim No	: 81-82		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416765	Boylam: 38.379741	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 90 cm	Yük: 33 cm	Gen: 25 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin baş şahidesidir. Şahidenin iç kısmı kaba yontu olup diğer tarafları düzgün kesmedir. Taş üzerinde yoğun liken söz konusudur. Bu da eserin tam olarak anlaşılmasını güçleştirmektedir. Şahidenin ön yüzü ve üst yüzü panolara ayrılarak kitabesi işlenmiştir. Üst pano ön yüzdeki panoya göre daha dar ve iki satır şeklinde düzenlenmiştir. Üst satır alttaki satırdan daha kısa ve harfler küçük olarak işlenmiştir. Üst satır panoda yukarı doğru bir genişleme yaptırmıştır. Bu genişleme panonun sağ ve sol üst köşelerinde de görülmektedir. Sağ taraftaki çıkıntı da bir palmet motifi işlenmiştir. Bu bölümde metfun kişinin kimlik bilgisi yer almaktadır. Buna göre genç yaşta şehit düşmüş Ferruh'a aittir. Ön yüzde ise düz silmeli pano içerisine tek satır halinde kitabesi işlenmiştir.

Metni:	Üst Yüz: ع من یرحم علینا هذا القبر فرروح الشاب الشهد رحمت الله Ön Yüz: تعجب کی نشانیم درین دنیا
Transkripsiyonu:	Üst Yüz: A! men yerhamu aleyna! Haza el-kabr Ferruh eş-şabb eş-şehid rahimehullahi Ön Yüz: Taaccub ki, nişanîm der-in dünya
Türkçe:	Üst Yüz: (Ey) bizlere merhamet eden (Allah), Burası Allah rahmet eylesin genç şehid Ferruh'un mezarıdır. Ön Yüz: Ne tuhaftır ki, şu dünyada yerleşip kalıyoruz.

3.4.14 Mezar Taşı-28

Katalog No	: 3.4.14		
Adı	: Mezar Taşı-28		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 96-98		
Çizim No	: 83-85		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416811	Boylam: 38.379515	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 193 cm	Yük: 47 cm	Gen: 90 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar sandık tarzı mezar tipinin alandaki en nitelikli örneklerindedir. Yarım metreye yakın yüksekliğe sahip mezarın ayak şahidesi ve güney taşı bulunamamıştır. Kazı dönemine ait fotoğraflardan kazı döneminde de bu taşların yerinde olmadığı anlaşılmaktadır.

Şahidenin iç kısmı kaba yontu olup diğer tarafları düzgün kesmedir. Hem kuzey yan taşının hem de baş şahidesinin üst yüzleri tamamen boş bırakılmıştır. Yan yüzleri ise düz silmeli panolarla çerçevelenerek içlerine Bakara Suresi 255. Ayetin bölümleri işlenmiştir. Ayet baş şahidesinin ön yüzünden başlayarak saat yönünde devam etmiştir. Fakat ayak şahidesi ile güney yan taşının olmayışından ötürü ayetin devamı bir yerden sonrası bulunamamıştır. Yazı karakteri olarak sülüs tercih edilmiş olup yazı kabartmaları alandaki diğer mezarlara göre daha yüksektir. Taşlar üzerinde herhangi bir süsleme ögesine ise rastlanılmamıştır.

Metni:	اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
Transkripsiyonu:	Baş Şahidesi: Allahu la ilahe illa huve'l-hayyu'l-kayyum... Yan Taşı: ... La te'huzuhu sinetun vela nevmun lehu ma fi's-semavati ve ma fi'l-ardi... ¹⁵⁴
Türkçe:	Baş Şahidesi: Allah kendisinden başka ilah olmayandır. O ölümsüz diri ve varlıklara can verip onlara egemen olandır. Yan Taşı: ... O'nu uyku ya da uyuklama tutmaz göklerde ve yerde her ne varsa O'na aittir...

¹⁵⁴ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.15 Mezar Taşı-29

Katalog No	: 3.4.15		
Adı	: Mezar Taşı-29		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 99-100		
Çizim No	: 88-89		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416851	Boylam: 38.379749	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 64 cm	Yük: 27,5 cm	Gen: 20,5 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin ayak şahidesidir. Taş mezarlık içerisinde beton duvar ile çevrili alanda bulunmaktadır.

Taşın ön ve üst yüzünde düz silmeli pano içerisinde sülüs yazı karakteri ile tek satırlık Farsça kitabesi işlenmiştir. Bu taşın harf kabartmaları daha yüksek tutulmuştur. Ön yüzünde pano içerisinde tek satırlık kabartma yazı şeridi vardır. Üst yüzünde ise iki tarafa birer sekizgen kabara yerleştirilmiştir. Kabaraların merkezinde birer küçük daire ve onun etrafında bir büyük daire daha yer alır. Her ikisini de içine alacak şekilde ve kabaranın her bir kenarına uzanacak şekilde sekiz kollu bir yıldız da bu iki daireyi kapsamaktadır. Kabaralar arada daha düşük seviyede tutulmuş zencirek motifi ile birbirine bağlanmıştır. Zencirek motifinin iç yüzünde ise yine sülüs yazı karakteri ile tek satır yazı şeridi bulunmaktadır. Şahidenin yan yüzleri boş bırakılmış olup taşın mezara gelecek iç kısmı kaba yontu şeklindedir.

Metni:	هو دهر حقن وفا يك زرر عمر كس...و امر هنر
Transkripsiyonu:	Üst Yüzü: Huve dehrun hakkun ve fanin Ön Yüzü: ...Yek zerre ömr-i kesi.....ve emr-i huner....
Türkçe:	Üst Yüzü: O gerçekten hak bir zaman dilimidir ama ölümlüdür. Ön Yüzü: ... Bir kimsenin zerre kadar ömrü .....ve iş bilen kişi...

3.4.16 Abdullah'ın Mezarı

Katalog No	: 3.4.16		
Adı	: Abdullah'ın Mezarı		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 101-105		
Çizim No	: 90-93		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416796	Boylam: 38.379494	
Tarihi	: 13-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 200 cm	Yük: 54 cm	Gen: 92 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar sandık tarzı mezar tipinin alandaki en nitelikli örneklerindedir. Yarım metreyi geçen yüksekliğe sahip mezarın ayak şahidesi bulunamamıştır. Kazı dönemine ait fotoğraflardan kazı döneminde de bu taşın yerinde olmadığı anlaşılmaktadır.

Şahidenin toprak dolan iç kısmı kaba yontu olup diğer tarafları düzgün kesmedir. Hem kuzey yan taşı hem de baş şahidesi yoğun şekilde tahrip olmuştur. Bu sebeple üst yüzlerinde yazı veya süsleme ögesi olup olmadığı anlaşılamamıştır. Fakat güney taşı iyi korunmuş olup üst ve yan yüzü kitabe ile doldurulmuştur. Mezar taşının tamamının yan yüzleri düz silmeli panolarla çerçevelenerek içlerine Bakara Suresi 255. Ayetin bölümleri işlenmiştir. Ayet baş şahidesinin ön yüzünden başlayarak saat yönünde devam etmiştir. Fakat ayak şahidesi olmayışından ötürü ayetin bir bölümü bu kısımda kesintiye uğramıştır. Ayetin son bölümü ise işlenmemiştir. Mezarın güney yan taşı üzerine metfunun kimlik bilgisi işlenmiş olup bu kısımdan sadece bir Abdullah ismi okunabilmiştir. Yazı karakteri olarak sülüs tercih edilmiş olup yazı kabartmaları alandaki diğer mezarlara göre daha yüksektir. Taşlar üzerinde herhangi bir süsleme ögesine ise rastlanılmamıştır. Kazıdan sonra tımlama çalışması yapılmayan alandaki mezarların genelinde olduğu gibi bu mezarın taşlarında da yoğun liken oluşumu kazı döneminde çekilen ve güncel olarak çektiğimiz fotoğraflarda bile bariz şekilde görülmektedir. Fiziki bozulma oranı yüksek olan bir kayaktan yapılmış mezarların doğa şartları ile baş başa bırakılmış olması mezarlarda tahribatın daha hızlı olmasına neden olmuştur.

Metni:	<p>اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ.....أَيُّبِهِمْ وَمَا خَلَقَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ</p>
Transkripsiyonu:	<p>Baş Şahidesi: Allâhü lâ ilâhe illâ hüvel hayyül kayyum... Kuzey Yan Taşı: ... La te'huzuhu sinetun vela nevmun lehu ma fi's-semavati ve ma fi'l-ardi... Güney Yan Taşı: ...Eydîhim vemâ halfehüm velâ yühîtûne bi'şey'in min ilmihî illâ bimâ şâe vesia kürsiyyühüssemâvâti vel ard...¹⁵⁵ Güney Yan Taşı Üst Yüz: .....Bin Abdullah....</p>
Türkçe:	<p>Baş Şahidesi: Allah ki, O'ndan başka ilah yoktur. O haydır, kayyûmdur. Kuzey Yan Taşı: ... O'nu uyku ya da uyuklama tutmaz göklerde ve yerde her ne varsa O'na aittir... Güney Yan Taşı: ... (O, kullarının) yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. O'nun bildirdiklerinin dışında insanlar, O'nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler. O'nun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır... Güney Yan Taşı Üst Yüz: ...Oğlu Abdullah...</p>

¹⁵⁵ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.17 Mezar Taşı-30

Katalog No	: 3.4.17		
Adı	: Mezar Taşı-30		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 106-108		
Çizim No	: 94-96		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416765	Boylam: 38.379537	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 141 cm	Yük: 30 cm	Gen: 81 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar sandık mezar tipinin alandaki örneklerindedir. Baş şahide bulunamayan mezarın ayak şahidesi de kaideden itibaren kırık olup herhangi bir bilgi veremeyecek durumdadır. Kazı dönemine ait fotoğraflardan kazı döneminde de mezarın bu şekilde olduğu anlaşılmaktadır.

Taşların iç kısmı kaba yontu olup diğer tarafları düzgün kesmedir. Yan ve üst yüzlerinde düz silmeli panolar içerisinde kitabesi işlenmiştir. Kuzey yan taşının 1/3'lük –ayak Şahidesine yakın bölüm- kısmı kırılarak kaybolmuştur. Kalan kısmı da ikiye ayrılmış fakat kaybolmayarak yerinde durmaktadır. Kuzey yan taşı da baş şahidesine yakın yerden kırılarak ikiye ayrılmıştır. Bu taşta kırık olmasına rağmen in situ durumdadır. Bu taşın baş şahidesi ile birleştiği yerde küçük parça kayıpları söz konusudur. Yan taşlarından kuzeydeki taşın üst yüzündeki harfler tamamen eriyerek görünemeyecek hale gelmiştir. Güney yan taşının üst kısmı ise daha iyi durumda olmasına rağmen buradan da anlamlı bir cümle elde edilememiştir.

Metni:	نفر ازا لسرد سرد... نأباد غمرز حق بك از غد اقدم ايا باكي
Transkripsiyonu:	Güney Taş Yan Yüz: Nefir-i izâle serd be-serd na-bâd gom rûz-i hakk... Kuzey Taş Yan Yüz:....Bak ez ğodd-i akdam âyâ bak-i...
Türkçe:	Güney Taş Yan Yüz: Ölüm borusu soğuk soğuk (esip) harap etti hak gününe (kıyamete) kadar .... kayıp (olacak) ... Kuzey Taş Yan Yüz:....İnatçının inadından korkmak acaba ....'nın fitnessinden korku mudur?

3.4.18 Hacı Arslan Kemal'in Mezar Taşı

Katalog No	: 3.4.18		
Adı	: Hacı Arslan Kemal'in Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 109		
Çizim No	: 108		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416771	Boylam: 38.379706	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kufi		
Ölçüleri	: Yüksek: 88 cm	Gen: 22,5 cm	Kal: 15 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin baş şahidesidir. Kufi yazı karakteri ile tek satırlık arapça kitabesi yer almaktadır.

Taşın tamamı toprak içerisinde olup sadece üst yüzü görülebilmektedir. Üst yüzde düz silmeli pano içerisinde tek satırlık Arapça kitabesi yer almaktadır. Burada metfun kişinin kimlik bilgisine yer verilmiştir. İşçiliği kalitesiz bir yazıya sahiptir. Panoyu çevreleyen düz silmenin genişlikleri de orantısızdır.

Metni:	هذا قبركمال ارسلان الحاج رحمت الله
Transkripsiyonu:	Haza kabri Kemal Arslan el-hacc rahimehu'llahu
Türkçe:	Burası Hacı Arslan Kemal'in kabridir. Allah rahmet eyleye.

3.4.19 Mezar Taşı-31

Katalog No	: 3.4.19		
Adı	: Mezar Taşı-31		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 110-112		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416748	Boylam: 38.379583	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Mezarın Ölçüleri	: Uz: 218 cm	Yük: 31 cm	Gen: 95 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar sandık mezar tipinin alandaki bütünü günümüze gelmiş örneklerindedir. Günümüze bütün olarak ulaşmasına rağmen yoğun tahribat söz konusudur. Üzerindeki süsleme öğeleri ve kitabesi tamamen yok olmuştur. Baş ve ayak şahidelerinde kenarlara doğru birer kabara olduğu görülmektedir. Baş kısmındaki kabaralar taban seviyesine kadar erimiştir. Sadece yerleri belli olmaktadır. Ayak kısmında ise güney taraftaki tamamen yok olmuş kuzey taraftaki ise daha iyi durumdadır. Sekizgen gövdeye sahip olduğu düşünülmektedir. Üst kısmı ise ovaldir. İki kabardan birbirine doğru uzanan yuvarlak satırlı bir silme görülmekte olup orta kısımda mezarın iç kısmına doğru uzanıp sivrilmiştir. Böylece kabaralar birbirine bağlanmaktadır.

Yan taşlarından güney taraftaki tamamen eriyerek üst ve yan yüzü düz bir zemin oluşturmuştur. Kuzey taraftakinin ise yan yüzü tamamen toprağa gömülüdür. Üst yüzünde ise her iki taraftan düz silme ile sınırlandırılan pano içerisinde damla motifi içine Allah lafzının işlendiği görülmektedir. Damla motiflerinin birçoğu ve içerisindeki yazılar eriyerek kaybolmuştur.

3.4.20 Mezar Taşı-32

Katalog No	: 3.4.20		
Adı	: Mezar Taşı-32		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 113-114		
Çizim No	: 109		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416773	Boylam: 38.379676	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Mezarın Ölçüleri	: Uz: 188,5 cm	Yük: 17,5 cm	Gen: 84 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar sandık mezar tipinin alandaki bütünü günümüze gelmiş örneklerindedir. Günümüze bütün olarak ulaşmasına rağmen yoğun tahribat söz konusudur. Üzerindeki süsleme öğeleri ve kitabesi tamamen yok olmuştur. 3.4.19 katalog numaralı mezar ile benzerlik gösterir fakat bunun baş ve ayak şahidelerinde kabara yoktur.

Yan taşlarından güney taraftaki tamamen eriyerek üst ve yan yüzü düz bir zemin oluşturmuştur. Güney taşında kırıklar ve parça kayıpları çok fazladır. Kuzey taraftakinin ise yan yüzü tamamen toprağa gömülüdür. Üst yüzünde ise her iki taraftan düz silme ile sınırlandırılan pano içerisinde süsleme öğeleri işlenmiştir. Bu yüzde de taşın cinsinden dolayı erimeler fazladır. Bu taşın üst yüz ortasında rozet içerisinde çiçek motifi görülmektedir.

3.4.21 Mezar Taşı-33

Katalog No	: 3.4.21		
Adı	: Mezar Taşı-33		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 115		
Çizim No	: 110		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416773	Boylam: 38.379676	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kufi		
Ölçüleri	: Uz: 151 cm	Yük: 28 cm	Gen: 18 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın yan taşıdır. Taşın ön yüzünde düz silme ile çevrelenen pano ile oluşturulmuştur. Panonun içine mezarlıkta en çok kullanılan Ayetten biri işlenmiştir (Bakara Suresi 255. Ayet). Yazı karakteri burada kûfi olarak tercih edilmiştir. Taşın üst yüzünün dışa yakın kısmına yuvarlak satırlı silme üzerine burma motifi işlenmiş içe yakın kısmına ise yine kitabesi işlenmiş ise de bu kısımda oluşan tahribattan dolayı buradan herhangi bir veri elde edilememiştir.

Metni:	لَا تَأْخُذْهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
Transkripsiyonu:	...Lâ te'huzühu sinetün velâ nevm, lehu mâ fîssemâvâti ve ma fil... ¹⁵⁶
Türkçe:	...Kendisine ne uyku gelir ne de uyuklama. Göklerde ve (yerdekilerin) hepsi O'nundur.

¹⁵⁶ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.22 Mezar Taşı-34

Katalog No	: 3.4.22		
Adı	: Mezar Taşı-34		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 116-117		
Çizim No	: 111		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416773	Boylam: 38.379676	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kufi-Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 97 cm	Yük: 31 cm	Gen: 28,5 cm

Tanımı: 3.4.21 katalog numaralı sandık tipli mezara ait olduğunu ifade ettiğimiz yan taşı ile ebadından, yazı karakterindeki benzerliğinden ve alanda birbirine olan yakınlıklarından dolayı aynı mezara ait olduğu düşünülmüştür. Fakat bu ayak taşı olmalıdır. Çünkü işlenen Bakara Suresi 255. ayet kaldığı yerden itibaren bu taşta devam etmektedir. Taşın ön yüzü düz silme ile çevrelenen pano ile oluşturulmuştur. Panonun içine tek satır halinde kûfi yazı karakteri ile Bakara Suresi 255. Ayetin bir kısmı işlenmiştir. Taşın ön yüzünde oluşan likenlerden dolayı harfler seçilemeyecek hale gelmiştir.

Taşın üst yüzünde her iki tarafta alandaki diğer mezarlardan elde ettiğimiz verilere dayanarak ve kırıklardan anladığımız üzere birer kabara bulunmaktaydı. İki kabara arasında birbirine uzanan bir hat görülmektedir. Muhtemelen 3.4.21 katalog numaralı yan taşında görülen yuvarlak satırlı silme üzerine burma motifi burada da devam etmektedir. Fakat tamamı tahrip olduğu için anlaşılammaktadır. Taşın içe yakın kısmına ise yine kitabesi işlenmiş ise de bu kısımda anlamlı bir okuma elde edilememiştir.

Metni:	الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ
Transkripsiyonu:	Ön Yüz: ...Ellezi yeşfeu indehu illa bi-iznihi ... ¹⁵⁷
Türkçe:	...O'nun katında şefaet edecek (arabuluculuk yapacak) olan da (kimmiş ?) yalnızca O'nun izniyle...

¹⁵⁷ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.23 Mezar Taşı-35

Katalog No	: 3.4.23		
Adı	: Mezar Taşı-35		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 118-119		
Çizim No	: 112-113		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416786	Boylam: 38.379709	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 78,5 cm	Yük: 34 cm	Gen: 23,5 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın yan taşıdır. Taş kırılarak sadece bir parçası günümüze kadar gelebilmiştir. Kalan kısmında taşın ön yüzünde ve üst yüzünde tek satır halinde düz silmeli pano içine işlenmiş kitabesi yer almaktadır. Üst yüzüne panonun içine mezarlıkta en çok kullanılan Ayetten biri işlenmiştir (Bakara Suresi 255. Ayet). Yazı karakteri burada sülüs olarak tercih edilmiştir. Ön yüzünde ise muhtemelen ölen kişinin kimlik bilgisi yer almakta iken kırık olduğu için buradan önemli bir veri elde edemedik.

Metni:	وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ سَلَامُنَ عَلَىٰ أَهْلِي
Transkripsiyonu:	Üst Yüz: ...Ve ma fil'ard, men... ¹⁵⁸ Yan Yüz: Selamun ala ehl-i...
Türkçe:	Üst Yüz: ...Ve Yerdeki Herşey O'nundur... Yan Yüz: ....Nın ehline selam olsun..

¹⁵⁸ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.24 Mezar Taşı-36

Katalog No	: 3.4.24		
Adı	: Mezar Taşı-36		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 120		
Çizim No	: 114		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416798	Boylam: 38.379746	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kufi		
Ölçüleri	: Uz: 152 cm	Yük: 33,5 cm	Gen: 21 cm

Tanımı: Sandık tipli mezarın yan taşıdır. Bir tek yan taşı kalan mezarın diğer kısımları bulunamamıştır. Mezarın kazı sırasında mı dağıldığı öncesinde de bu halde mi olduğu arşiv incelemesinden anlaşılmıştır. Taşın ön yüzünde düz silmeli panonun içine Bakara Suresi 255. Ayet işlenmiştir. Yazı karakteri burada kufi olarak tercih edilmiştir. Taş aşırı tahribata uğramıştır.

Metni:	وَمَا خَلَقَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا
Transkripsiyonu:	...Ve ma halfehum velâ yühîtüne bi'şey'in min ilmihî illâ... ¹⁵⁹
Türkçe:	...Ve arkalarındakini (geçmişlerini) de ... O'nun ilinden hiç bir şeye sahip olamazlar ancak....

¹⁵⁹ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi 255. Ayet.

3.4.25 Mezar Taşı-37

Katalog No	: 3.4.25		
Adı	: Mezar Taşı-37		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 121-123		
Çizim No	: 117		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416959	Boylam: 38.379497	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Mezarın Ölçüleri	: Uz: 183 cm	Yük: 65 cm	Gen: 86 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar sandık mezar tipinin alandaki bütünü günümüze gelmiş örneklerindedir. Günümüze bütün olarak ulaşmasına rağmen yoğun tahribat söz konusudur. Mezarın etrafı tamamen toprak ile dolarak mezar taşının yan yüzleri görünmez hale gelmiştir. Özellikle güney kısmındaki yan taşı tamamen toprak seviyesinde kalmıştır. <bu yüzden bu taştan herhangi bir veri elde edilememiştir. Ayak şahidesi toprak seviyesinden itibaren kırıktır. Parçası alanda bulunamamıştır. Buna karşılık kuzey cephesi ve baş şahidesinden bir kısım veriler elde edebildik. Muhtemelen kazı döneminde yapılan çalışma neticesinde bu kısımlar açığa çıkarılmıştır. Fakat alanın tamamında olduğu gibi burada da herhangi bir önlem alınmadığı için bu mezarda beşeri ve doğal tahribata açık duruma gelmiştir. Kuzey kısımdaki yan taşının dış tarafına dolan toprak boşaltıldığı için taş yerinden kayarak yan yüzünün üzerine yatmıştır. Baş şahidesinde yer alan ayetin devamının bu yüzden itibaren devam ettiği düşünülmektedir.

Baş şahidesi ise kısmen sağlam kalmıştır. Baş şahidesinin ön yüzüne pano içerisinde Al-i İmran Suresi, 191. Ayetin bir bölümü işlenmiştir. Bunun üstünde üst yüz ile yan yüzün birleştiği kenar kısmında alandaki sandık mezarların genelinde görülen burma motifi görülmektedir. Üst kısımda ise kenarları nervürlü bir üçgen alınlık yer almaktadır. Bunun dışa bakan yüzünde üst kısma yakın bir palmet motifi görülmektedir. Motifin alt kısmı eridiği için devamının nasıl olduğu anlaşılamamaktadır.

Metni:	الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ
Transkripsiyonu:	Baş Şahidesi: Ellezîne yežkurûna(A)llâhe kiyâmen veku'ûden ve'alâ cunûbihim ... ¹⁶⁰
Türkçe:	Baş Şahidesi: ... Allah'ı yanları üzerinde yatarken de ayakta olduklarında da ananlar var ya onlar ...

¹⁶⁰ Kur'an-ı Kerim, Al-i İmran Suresi, 191. Ayet.

3.4.26 Mezar Taşı-38

Katalog No	: 3.4.26		
Adı	: Mezar Taşı-38		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 124-126		
Çizim No	: 129-131		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416855	Boylam: 38.379330	
Tarihi	: 13.-14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 79 cm	Yük: 30,5 cm	Gen: 21 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar taşı sandık tarzı mezar tipinin baş şahidesidir. Taş mezarlık içerisinde beton duvar ile çevrili alanın dışında bulunmaktadır.

Taşın ön yüzünde düz silmeli pano içerisinde sülüs yazı karakteri ile tek satırlık kitabesi işlenmiştir. Yazının son kısmında bir adet palmet yer almaktadır. Panonun içerisinde sol üst köşede de bir adet çiçek motifi yer almaktadır.

Taşın üst kısmında ise iki adet kabara yeri görülmekle birlikte buralar kırılmıştır. Kabaralar arasında bağlantıyı sağlayan süsleme ögesinde tahrip olduğu için anlaşılammıştır. Üst yüzün dış ve iç kısmına yakın yerlerinde birer satırlık kitabesi yer almaktadır. Dışa yakın yerdeki yazı şeridinin baş ve son kısmına birer üçgen motifi yerleştirilmiştir.

Metni:	الشهد رحمت الله هذا قبر عائشة بنت؟ حارون؟
Transkripsiyonu:	Üst Yüz 1.Satır: Eş-şehid rahme(tillahi) Üst Yüz 2.Satır: Haza kabru 'Aişe binti? Harun?
Türkçe:	Üst Yüz 1.Satır: Allah'ın rahmeti şehidin üzerine olsun. Üst Yüz 2.Satır: Bu mezar Harun? kızı? Ayşe'nindir.

3.4.27 Mezar Taşı-39

Katalog No	: 3.4.27		
Adı	: Mezar Taşı-39		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 127-128		
Çizim No	: 72-73		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416824	Boylam: 38.379628	
Tarihi	: H. 734/M.1333		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 150 cm	Yük: 45 cm	Gen: 19 cm

Tanımı: Alandaki sandık mezar tipinin örneklerindedir. Ebadı ve alandaki diğer örneklerle yapılan karşılaştırma sonucunda bunun sandık tipli bir mezarın yan taşı olduğu kanaatine varılmıştır. İn situ durumda olmayan ve bir bütünlükte vermeyen mezar taşının bizim için önemi üzerinde yazı ile işlenmiş yer alan tarihtir. Bu tarih diğer mezar taşlarının tarihlendirmesinde bize yardımcı olacaktır.

Mezar yan taşının üst kısmında merkezinde daire ve onun etrafında gelişen çark-ı felek motifi bulunmaktadır. Üç çark-ı felek ve bunların yanlarına gelen kenarları iç bükey olmak kaydıyla diğer tarafları düzgün olan panolar içerisine yazılar yerleştirilmiştir. Çark-ı felek motifini oluşturan burma motifi taşın kenar yaptığı yerden başlamakta ve yine bu kısımda kenar burmasıyla birleşerek son bulmaktadır. Üst kısmın içe bakan tarafında kırıklar mevcuttur. Şahidenin yan yüzünde ise bir pano içerisinde kabartma kitabesi yer almaktadır. Yer yer silinmiş ve kırılmış olan bu bölümde okuma tam sağlanamamıştır.

Metni:	دورر جهان مبتلي...جوف ديل موسي في سن اربع و ثلاثون و سبعمايةه
Transkripsiyonu:	Ön Yüz: ... Durer be-cihan mubtelay-ı .....cevf-i dil-i Üst Yüz: ... Musa fi-sene erba ve selasun ve seb'amie
Türkçe:	Ön Yüz: ...İnciler dünyada ..... eskitmesi .....nın gönül boşluğunu... Üst Yüz: Musa yediyüz otuz dört senesinde...

3.4.28 Mezar Taşı-40

Katalog No	: 3.4.28		
Adı	: Mezar Taşı-40		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 129-132		
Çizim No	: 99-101		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416836	Boylam: 38.379684	
Tarihi	: H. 747/ M. 1346-1347		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Güney Yan Taşı Ölçüleri	: Uz: 141,5 cm	Yük: 44 cm	Gen: 24 cm
Kuzey Yan Taşı Ölçüleri	: Uz: 141 cm	Yük: 46 cm	Gen: 23 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar sandık mezar tipinin örneklerindedir. Baş ve ayak şahideleri bulunamamıştır. Yan taşları in situ olup küçük parça kayıpları hariç formunu korumuştur.

Yan taşlarının iç kısmı kaba yontu olup diğer tarafları düzgün kesmedir. Yan ve üst yüzlerinde panolar içerisinde kitabesi işlenmiştir. Taşların dış yüz üst kenarları burma motifi ile şekillendirilmiştir. Güney yan taşının ön yüzünde düz silmeli pano içerisinde sülüs yazı karakteri ile tek satırlık yazı şeridi yer almaktadır. Fakat taştaki erimelerden dolayı bu yüzdeki yazıdan anlamlı bir cümle çıkarılamamıştır. Üst yüzünde ise ortada çark-ı felek motifi ve her iki kenarında tek satırlık yazı şeridi yer almaktadır. Yazı şeridini çarkifeleğe gelen yerde iç bükey olacak şekilde diğer yanlarda ise düz silme halinde bir bordür çerçevelemektedir. Ortada yer alan çark-ı felek motifinin etrafında burma motifi ile çevrelenmiş onun içinde bir daire ve merkezde de çark-ı felek yer almaktadır. Kuzey yan taşı da güneydeki ile aynı formda olup üst yüzünün doğu tarafında harf kayıpları olmuştur. Tarih belirten bölüm olan bu taşta silinen yerde mezarın H. 747 yılının hangi ayına ait olduğu yer almakta iken silinen harflerden ötürü anlaşılamamıştır.

Metni:	انتقلت المرحوم الصدر الالاه تعلي مين الله...المرحوم في شهر ... سبع و اربعين و سبعمايه
Transkripsiyonu:	Kuzey Taş Üst Yüz: İntekale el-merhumu Es-Sadri ila'llahi teâlâ ..... mine'llahi ..... merhûm Güney Taş Üst Yüz: Fi şehri ..... seb'a ve erba'in ve seb'amie
Türkçe:	Kuzey Taş Üst Yüz: Rahmet olası Sadri şanı yüce Allah'a göç etti. .....Allah'tandır. .... tahmetli.... Güney Taş Üst Yüz: yediyüz kırk yedi senesinin.....ayında.

3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası

Katalog No	: 3.4.29		
Adı	: İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 133-137		
Çizim No	: 102-104		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416777	Boylam: 38.379663	
Tarihi	: Hicri: Cemadevvel 777-Miladi: Eylöl/Ekim 1375		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sölüs		
Ölçüleri	: Uz: 123 cm	Yük: 40 cm	Gen: 18,5-14 cm

Tanımı: İki kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Baş kısmından ayak kısmına doğru incelererek gitmektedir. Üst gemi teknesi kısmı gövdeye göre daha kısa tutulup baş kısmına iki kabara yerleştirilmiştir. Kabaralar gövde kısmında sekizgen oluşturmaktadır. Üst kısımda ise mukarnas frizi şeklinindedir. Alt kademe yüksek tutulmuş ve her iki tarafa da baş kısmından ayak kısmına kadar düşey zikzak motifi işlenmiştir. Üst kısım ise gemi teknesi tarzında işlenmiş olup her iki tarafa düz silmeli panolar açılarak içlerine birer sıra olacak şekilde kitabesi işlenmiştir. Ayak kısmının dış yüzü boş bırakılmamış olup buraya da bir adet çiçek motifi işlenmiştir. Sandukanın alt kademesindeki süsleme öğelerinde yer yer erimeler ve dökölmeler mevcuttur. Kitabesi alt kademedeki süslemeye oranla daha iyi durumda olup burada da yer yer liken oluşması ve dökölmeler görölmektedir.

Metni:	هذا قبر المرحومة باشا ملك بنت بلي بك الي بك المتوفا الي رحمة الله في شهر جمادى الأولى سن سبع و سبعين و سبعمايه
Transkripsiyonu:	Güney: Haza kabir-el merhume Paşa Melek binti Beli beg bin İli beg Kuzey: El-muteveffa ila rahmetillahi fi-şehri cemadevvel sene seb'a ve seb'in ve seb'a mie
Türkçe:	Güney: Bu kabir İli bey oğlu Beli beyin kızı Allah'ın rahmetine muhtaç Paşa Melek'indir... Kuzey: 777 hicri/1375 miladi yılının eylöl/ekim ayında allah'ın rahmetine teslim oldu.

3.4.30 Mezar Taşı-41

Katalog No	: 3.4.30		
Adı	: Mezar Taşı-41		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 138-139		
Çizim No	: 124-125		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416805	Boylam: 38.379368	
Tarihi	: Hicri: 791/Miladi: 1389		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 53 cm	Kal: 7,5 cm	Gen: 28 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafı da düzleştirilerek işlenmiştir. Şahidenin bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Günümüze ulaşan kısmı şahidenin alt tarafıdır. Şahidenin ön tarafında etrafında tek sıra halinde küçük kareler içine x işareti işlenerek oluşturulan bordürün orta kısmına düz silmeli panolarla kitabesi işlenmiştir. Üst tarafı kırılarak kaybolan şahidenin alt kısmında tek bir pano sağlam olarak günümüze gelmiştir. Kitabede herhangi bir kimlik ve unvan bilgisine rastlanılmamıştır. Sadece sülüs yazı ile tarih yer almaktadır.

Şahidenin yanları da boş bırakılmamış ve bitkisel motif işlenmiştir. Alt kısımda salbekten türeyen ve düz silmeli pano içerisinde kıvrım dal olarak yukarı doğru uzanan bitkisel motifin uç kısmında rumi görülmektedir.

Şahidenin arka kısmı yoğun şekilde tahrip olmuştur. Süsleme özellikleri anlaşılacakla birlikte bitkisel süsleme olduğu düşünülmektedir.

Metni:	سن احد و تسعين و سبعماية
Transkripsiyonu:	... Sene ehad ve tis'in ve seba' mie ...
Türkçe:	...Sene: Yediyüzdoksanbir ... Hicri 791 I Miladi: 1389

3.4.31 Mezar Taşı-42

Katalog No	: 3.4.31		
Adı	: Mezar Taşı-42		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 140-141		
Çizim No	: 120-121		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416933	Boylam: 38.379333	
Tarihi	: H. 794/M. 1392		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 38 cm	Kal: 7 cm	Gen: 30 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafı da düzleştirilerek işlenmiştir. Şahidenin bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Günümüze ulaşan kısmı şahidenin alt tarafıdır. Şahidenin ön tarafı etrafı kıvrım dallar/rumilerle çevrili bordür içerisinde düz silmeli panolar halinde ayrılmıştır. Bu panolar içerisine kitabesi işlenmiştir. En alt sıradaki iki pano günümüze ulaşabilmiştir. Kitabenin üst tarafta devam ettiği anlaşılmaktadır. Fakat kırıldığı için devamı hakkında veri elde edilememiştir. Kitabede herhangi bir kimlik ve unvan bilgisine rastlanılmamıştır. Sadece sülüs yazı ile tarih yer almaktadır.

Şahidenin arka kısmında bitkisel süsleme hakimdir. Burada yine etrafı kıvrım dallar/rumilerle çevrili bordür içinde düz silmeli bir pano içerisinde bitkisel süsleme unsuru hâkimdir. Alt kenar ortada üç yapraklı bir yonca motifi yer almaktadır. Bunun her iki kenarında daha küçük ebatlı iki adet yonca motifi yer almaktadır. Üst tarafta rumiler görülmekte olup bunun üzerinden itibaren kırılarak kaybolmuştur.

Metni:	سن اربع و تسعين و سبعماية
Transkripsiyonu:	...Sene erbaâ ve tis'in ve seba' mie.
Türkçe:	... Sene yediyüz doksan dört. Hicri 794/Miladi 1392

3.4.32 Hacı Kadı Kızı Kira Hatun'un Sandukası

Katalog No	: 3.4.32		
Adı	: Hacı Kadı Kızı Kira Hatun'un Sandukası		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 142-144		
Çizim No	: 105-106		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416782	Boylam: 38.379674	
Tarihi	: Hicri: Muharrem 7.8-Miladi: Haziran/ Temmuz 13.8 (14. Yüzyıl)		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 61 cm	Yük: 40 cm	Gen: 20 cm

Tanımı: İki kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Ebadından ve kitabesinden küçük yaşta vefat eden bir kız çocuğuna ait olduğu anlaşılmaktadır. Yoğun şekilde tahribat vardır. Taş ayak kısmına yakın yerden kırılarak iki parçaya ayrılmıştır. Her parça üzerinde fazlaca parça kayıpları görülmektedir.

Her iki tarafında düz silmeli yatay dikdörtgen üzer pano içerisinde birer satırlık kitabesi işlenmiştir. Sandukanın alt kademesinin alt tarafı boş bırakılmıştır. Üst kısımda ise bir pano içerisinde tek satır kitabe yer alır. İkinci kademe ise gemi teknesi formunda olup daha kısa olup iki pano halinde kitabesi yer almaktadır. Bir tarafında kimlik bilgilerinin yer aldığı sandukanın diğer tarafında ise tarih bilgisi yer almaktadır.

Metni:	هذا قبر المعصومه كبر اخاتون بنت حاجي قادی ...في شهر محرم...ثمان و... سبعمایه
Transkripsiyonu:	Hâzâ kabru'l-ma'sume Kira Hatun binti Hacı Kadı. .... Fi şehri muharrem .....semân ve .....seb'a mie.
Türkçe:	Burası Hacı Kadı Kızı günahlardan korunmuş Kira Hatun'un kabridir. Yediyüz.....sekiz senesinin muharrem ayı

3.4.33 Mezar Taşı-43

Katalog No	: 3.4.33		
Adı	: Mezar Taşı-43		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 145-148		
Çizim No	: 126-128		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416815	Boylam: 38.379279	
Tarihi	: H. 7../M. 13.. (14. Yüzyıl)		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 75 cm	Yük: 42 cm	Gen: 17 cm

Tanımı: Sanduka tarzı mezarlardandır. Küçüklüğünden ötürü çocuk mezarına ait olduğu düşünülmektedir. 24 cm yüksekliğinde bir gövde kısmı ve üstünde sivri kemerli sanduka yer almaktadır. Sandukanın her iki ucu baş ve ayak taşı gibi gövdeden yüksek birer tepelikle son bulur. Gövde kısmının her iki tarafı da düz silmeli panolar içerisinde geometrik motif ile süslenmiştir. Panoların içi sağ üstten ve sol alttan çapraz olacak şekilde köşeleri boş bırakılmıştır. Orta kısımda ise altı kollu yıldızlarla doldurulmuştur. Aşırı derecede tahrip olan mezarın süsleme detayları tam olarak çıkarılamamıştır.

Sandukanın üst sivri kemerin her iki kısmı kenarlardan sınırlandırılarak yine panolar içerisinde her iki tarafına birer satırlık kitabesi yerleştirilmiştir. Fakat aşırı tahribattan dolayı sadece yazı ile yazılmış **Seba' Mie** (Yediyüz) kelimesi okunabilmiştir.

Sandukanın baş kısmı kısa kenarının bir tarafına her iki tarafında kaideli şamdan motifinin olduğu kandil motifi yer almaktadır. Niş içerisine yerleştirilmiş süsleme öğelerinin merkezinde kandil yer alır. Kandilin kaide kısmı üçgen şeklinde olup gövde kısmı daire şeklindedir. Gövdenin her iki yanından yukarı doğru askı aparatı uzanmaktadır. Askı aparatının ortasında gövdenin üst kısmında ağız kısmı yer alır ve askı aparatından yanlara doğru taşar. Gövdenin üstünde ağız kısmının olduğu yerde ateş motifi gövdeye bitişik şekilde işlenmiştir. Kandilin kaide kısmının her iki tarafında şamdanlar yer almaktadır. Şamdanların kaidesi yanlardan içe basık şekilde işlenmiştir. Alt kısmı düz olan kaidenin üst orta kısmında mum yukarı doğru incelerek uzanmaktadır.

Metni:	و سبعمایه
Transkripsiyonu:	... ve seba' mie.
Türkçe:	... Yediyüz Hicri 7../Miladi 13..

3.4.34 Malik Bey'in Mezar Taşı

Katalog No	: 3.4.34		
Adı	: Malik Bey'in Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 149-150		
Çizim No	: 63		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416898	Boylam: 38.379776	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Yüksek: 51 cm	Gen: 35 cm	Kal: 11 cm

Tanımı: Türkiye genelinde mezar taşlarında başlık, ya da kemerli bir tepelik yer alır. Ön görünüşte üst kenarın düz oluşu, Ahlat başta Van Gölü çevresindeki mezar taşlarında 11-15. Yüzyıllarda yaygındır¹⁶¹. Üst kısmı düz olan mezar taşı özellikleri itibariyle 14. Yüzyıla ait olabilir.

Bir tarafında bitkisel süsleme öğelerinin bulunduğu şahidenin iç kısmında kimlik bilgisinin yer almasından dolayı baş şahidesi olduğu düşünülmektedir. Şahide genel anlamda iyi korunmuş olmasına rağmen kırılarak bir kısmı günümüze ulaşamamıştır. Pano içine kabartma olarak işlenen Arapça kitabeden üç tam pano günümüze gelmiştir. Alt tarafta kaç tane pano olduğu anlaşılamamıştır. Panolarda yer alan müzekker kelimelerden ve belirtilen Malik Beg isminden mezarın bir erkeğe ait olduğu anlaşılmaktadır. Panolar yatay dikdörtgen olarak düzenlenmiş olup düz silmelerle çerçevelenmiştir.

Şahidenin arka kısmında merkezinde penç ve palmetlerin yer aldığı bitkisel bezeme yer almaktadır. Merkezdeki motifin sap kısmından türeyen ve kenarlarda Rumiler oluşturduktan sonra merkezdeki diğer motife bağlanan bir süsleme unsurudur. Kemarlarda düz silme üst tarafta ise yuvarlak bir kemerle bitkisel süsleme sınırlandırılmıştır.

Metni:	انتقل الى رحمت الله تعالى المرحوم مالیک بك بن محمود المرحوم
Transkripsiyonu:	İntekale ila rahmetillahi teâla el-merhum Malik Beg Bin Mahmud el-merhum...
Türkçe:	...Merhum Mahmud'un oğlu rahmetli Malik Bey yüce Allah'ın rahmetine göç etti.

¹⁶¹ H. Çal, "Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar – Mezar Taşı Tipleri", *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, 2017, s.75.

3.4.35 Mezar Taşı-44

Katalog No	: 3.4.35	
Adı	: Mezar Taşı-44	
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018	
Fotoğraf No	: 151-152	
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416891	Boylam: 38.379623
Tarihi	: 14. Yüzyıl	
Malzemesi	: Kireç Taşı	
Yazı Çeşidi	: Yazı Silinmiş Olduğu İçin Okunamadı.	
Ölçüleri	: Uz: 80,5 cm	Kaide Yüksek: 10 cm Göv. Yüksek: 32 cm Gen: 43 cm

Tanımı: İki kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Ebadından ötürü çocuk mezarına ait olduğu düşünülmektedir. Düz sade bir kaide ve prizmatik bir gövdeye sahiptir. Kaidenin kısa kenarları daha geniş olup uzun kenarları dar tutulmuştur. Çok fazla tahrip olan taşın kaide kısmında herhangi bir süsleme ögesi veya yazı olup olmadığı anlaşılammıştır. Kaideden sonra prizmatik gövdeye geçilir. Bu bölümün her iki yüzünde birer satır halinde yazı panoları olduğu görülmektedir. Fakat aşırı tahribattan ve liken kaplamasından dolayı bu haliyle herhangi bir okuma yapılması mümkün değildir. Erciş'te bu tip, hem alttaki sandık biçimli mezarın (14. yüzyıl) kapak taşıdır, hem de doğrudan toprağa konulmuştur. Malatya'da iki eğimli üst yüz dışında oturtmalık veya gövde kalınlığının 10 santimetreyi geçmemesi Ahlat ve Erciş'te olduğu gibi bunların sandık biçiminde bir mezarın kapağı olabileceğini akla getiriyor. Ancak buna ait bir veri bulamadık¹⁶².

¹⁶² H. Çal, "Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar – Mezar Taşı Tipleri", *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, 2017, s.72.

3.4.36 Mezar Taşı-45

Katalog No	: 3.4.36		
Adı	: Mezar Taşı-45		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 153-154		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416925	Boylam: 38.379499	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Ölçüleri	: Uz: 88 cm	Yük: 29,5 cm	Gen: 39 cm

Tanımı: Üç kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Ebadından ötürü çocuk mezarına ait olduğu düşünülmektedir. Düz sade bir kaide üzerinde daha kısa ve daha dar bir kademe daha yer almaktadır. Üst kısım ise 7 cm yükseldikten sonra her iki taraftan daralarak üçgen bir gövde oluşturmaktadır. Kaidenin kısa kenarlarından batı taraftaki ikinci kademenin hizasından kırılmıştır. Kaidenin doğu tarafından anlaşıldığı üzere kısa kenar daha geniş olup uzun kenarları dar tutulmuştur. Çok fazla tahrip olan taşın kaide ve ilk kademesinde herhangi bir süsleme ögesi veya yazı olup olmadığı anlaşılamamıştır. Alandaki diğer sandukalardan anlaşıldığı üzere gövde kısmında birer satırlık kitabesi olması gerekmektedir. Fakat aşırı tahribattan ve liken kaplamasından dolayı herhangi bir yazı karakteri görülememiştir.

3.4.37 Mezar Taşı-46

Katalog No	: 3.4.37		
Adı	: Mezar Taşı-46		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 155-156		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416832	Boylam: 38.379277	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Ölçüleri	: Uz: 93 cm	Yük: 22 cm	Gen: 41 cm

Tanımı: Üç kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Küçüklüğünden ötürü çocuk mezarına ait olduğu düşünülmektedir. Düz sade bir kaide üzerinde daha kısa ve daha dar bir kademe daha yer almaktadır. Bu kademenin yüksekliği çok düşüktür. Üst kısım ise 7 cm biraz yükseldikten sonra her iki taraftan daralarak üçgen bir gövde oluşturmaktadır. Kaidenin kısa kenarlarından bir tarafı gövde hizasından kırılmıştır. Çok fazla tahrip olan taşın kaide ve ilk kademesinde herhangi bir süsleme ögesi veya yazı olup olmadığı anlaşılamamıştır. Üçgen gövde kısmında pano içerisinde birer satırlık kitabesi görülmektedir. Fakat aşırı tahribattan ve liken kaplamasından dolayı herhangi bir okuma yapılamamıştır.

3.4.38 Mezar Taşı-47

Katalog No	: 3.4.38		
Adı	: Mezar Taşı-47		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 157-158		
Çizim No	: 70		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416824	Boylam: 38.379690	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Kûfi		
Mezarın Ölçüleri	: Uz: 207 cm	Yük: 28 cm	Gen: 72 cm
Şahide Ölçüleri	: Uz: 65 cm	Yük: 55 cm	Gen: 11 cm

Tanımı: Alandaki sandık mezar tipinin örneklerindedir. Kuzey taraftaki yan taşı ve ayak şahidesi kayıptır. Baş şahidesi ve güney yan taşı ise in situ durumdadır. Diğer örneklerden farklı olarak yan taşlarının yüksekliği daha düşüktür. Yan taşının ön ve üst yüzü düzgün kesme olup sade bırakılmıştır. Diğer örneklerde ise bu alanlarda bezeme unsurları, kimlik bilgileri veya çeşitli ayetler işlenmiştir.

Mezarın baş şahidesi de diğer örneklerden farklı olarak yan taşının devamı değil ayrı bir taş olarak işlenmiş ve yan taşının aksine dış yüzü yoğun bezemeli olarak kullanılmıştır. Şahidenin üst tarafında olması gereken akroterler kırılarak/eriyerek yok olmuştur. İç yüzünde akroterlerin taban kısmında bitkisel motifler olup her iki tarafta da birer üçgen içerisinde rumiler yer almaktadır. Bunların arasında ise yuvarlak kemerli bir niş görülmektedir. İç yüzünde başka bir tezyinat unsuru görülmemektedir. Şahidenin dış yüzünde ise akroterlerin alt kısmından itibaren yere gömülü alana kadar birer bordür halinde kıvrım dallar ve rumiler inmektedir. Merkezinde ise kandil motifi yer almaktadır. Bu kandil motifinde diğer mezarlardakinden farklı olarak kaide kısmı gövdeden türeyip gövde kısmına iç bükey olacak şekilde her iki yana doğru uzamaktadır. Ağız kısmının uç noktalarıyla aynı hizada son bulmaktadır. Gövde kısmı dairesel olup gövdeden türeyen boyun kısmı geniş tutulmuştur. Yanar halde işlenen kandilde alev birer damla motifıyla gösterilmiştir. Gövdede sabit duran iki halkadan askı aparatları yukarı doğru uzayıp yuvarlak kemerin üst seviyesine tutturulmuştur. Kandilin askı aparatlarının dış kısmı ile bordür arasında kalan ve ters üçgenimsi bir form oluşturan alana tek satır halinde kûfi yazı karakteri ile kitabesi işlenmiştir. Bu alanda kimlik bilgisinin yer aldığı anlaşılma ile birlikte isim kısmının tahrip olmasından ötürü kime ait olduğu anlaşılamamıştır.

Metni:	هذا قبر ... الله
Transkripsiyonu:	1) Haza kabru... Allah
Türkçe:	1) Burası ... nın kabridir. Allah

3.4.39 Mezar Taşı-48

Katalog No	: 3.4.39	
Adı	: Mezar Taşı-48	
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018	
Fotoğraf No	: 159	
Çizim No	: 71	
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416832	Boylam: 38.379714
Tarihi	: 14. Yüzyıl	
Malzemesi	: Kireç Taşı	
Mezarın Ölçüleri	: Uz: 208 cm	Gen: 92 cm

Tanımı: Alandaki sandık mezar tipinin örneklerindedir. Mezar in situ durumda olup baş şahidesi hariç sağlam olarak günümüze gelmiştir. 3.4.38 katalog numaralı mezar ile aynı özellikleri göstermekte olup daha sağlam durumdadır. Fakat bu mezarında baş şahidesi kaideden itibaren kırık olup bulunamamıştır. Yan ve ayak kısmını çerçeveleyen taşlar tamamen sade bırakılmış olup herhangi bir yazı veya süsleme unsuru bulunmamaktadır. Bu mezarın bizim için önemi ayak kısmında yer alan kısa kenar ile iki uzun kenarda yer alan taşların birbirine birleşimini kösteren kısımdır. Uzun kenarlarda yer alan çıkıntı ve kısa kenarlara açılan girinti ile birbirine sabitlendiği anlaşılmaktadır. Böylece mezarın dağılması engellenmiştir. Bu alanda taşları birbirine birleştiren bir harç kalıntısına ise rastlanmamıştır. Bu anlamda harçsız bir şekilde birleştirildiği anlaşılmaktadır. Baş şahidesine ulaşamamış olsak da kırık kısımdan 3.4.38 katalog numaralı mezarın şahidesi ile aynı tipte olduğu anlaşılmaktadır.

3.4.40 Mezar Taşı-49

Katalog No	: 3.4.40	
Adı	: Mezar Taşı-49	
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018	
Fotoğraf No	: 160-161	
Çizim No	: 76	
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416807	Boylam: 38.379676
Tarihi	: 14. Yüzyıl	
Malzemesi	: Kireç Taşı	
Yazı Çeşidi	: Kûfi	
Mezarın Ölçüleri	: Uz: 170 cm	Şahide Yük: 45 cm Gen: 82 cm

Tanımı: Alandaki sandık mezar tipinin örneklerindedir. İn situ durumda olup taşları olduğu yerde parçalanmıştır. Diğer örneklerden farklı olarak yan taşlarının yüksekliği daha düşüktür. Yan taşının ön ve üst yüzü düzgün kesme olup sade bırakılmıştır. Bu özellikleri ile 3.4.38 katalog numaralı mezar ile benzer özelliktedir.

Mezarın baş şahidesinin üst kısmı kırılmıştır. Dış yüzü panolara ayrılarak içerisine kitabesi işlenmiştir. Kırılarak günümüze gelen şahidede iki tam pano görülmektedir. Üst kısımda ise bir yarım pano vardır fakat burdan herhangi bir kelime veya harf okunması mümkün değildir. Altta bir pano daha görülmekte ise de bu panoyu sınırlandıran alt tarafta silme görülmemektedir. Ayrıca bu panonun içerisi tam görülmemekle birlikte boş bırakılmış izlenimi vermektedir. Bu panolardaki kitabede kimlik bilgisinin yer aldığı anlaşılma ile birlikte isim kısmının tahrip olmasından ötürü kime ait olduğu tam olarak anlaşılamamıştır.

Metni:	امعاد موسى رحمت الله
Transkripsiyonu:	...İmad Musa rahimeti('llahi)
Türkçe:	...İmad Musa Allah rahmet etsin.

3.4.41 Erdebir Oğlu Emîr Bekî'nin Mezar Taşı

Katalog No	: 3.4.41		
Adı	: Erdebir Oğlu Emîr Bekî'nin Mezar Taşı		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 162-163		
Çizim No	: 97-98		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416741	Boylam: 38.379580	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Yükl: 53 cm	Gen: 38 cm	Kal: 9 cm

Tanımı: Bir tarafında bitkisel süsleme öğelerinin bulunduğu şahidenin iç kısmında kimlik bilgisinin yer almasından dolayı baş şahidesi olduğu düşünölmektedir. Şahide üst kısmı kırılarak bir kısmı günümüze ulaşamamıştır. Kalan kısmı ise yoğun tahrip olmuş olup kitabe kısmında ve süsleme öğelerinde erimeler ve parça kayıpları olmuştur.

İç kısmında pano içine kabartma olarak işlenen Arapça kitabeden üstteki yarım pano ile birlikte üç pano günümüze gelmiştir. Üst tarafta kaç tane pano olduğu anlaşılamamıştır. Panolarda yer alan müzekker kelimelerden ve belirtilen Erdebir Oğlu Emîr Bekî isminden mezarın bir erkeğe ait olduğu anlaşılmaktadır. Panolar yatay dikdörtgen olarak düzenlenmiş olup düz silmelerle çerçevelemiştir.

Şahidenin arka kısmında merkezinde palmetlerin yer aldığı bitkisel bezeme yer almaktadır. Merkezdeki motifin sap kısmından türeyen ve kenarlarda Rumiler oluşturduktan sonra merkezdeki diğer motife bağlanan bir süsleme unsurudur. Kenarlarda düz silme ile bitkisel süsleme sınırlandırılmıştır. Şahidenin tamamında yoğun liken görölmekte olup temizlik çalışması yapılmazsa ömrünün kısılacacağı aşikârdır.

Metni:	الامر المرحوم بكى ابنو اردبير...محمد
Transkripsiyonu:	... El-Emîr el-merhum Bekî İbnu Erdebir....Muhammed...
Türkçe:	... Muhammed ... Erdebir oğlu rahmetli Emîr Bekî...

3.4.42 Mezar Taşı-50

Katalog No	: 3.4.42		
Adı	: Mezar Taşı-50		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 164-166		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416773	Boylam: 38.379671	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 87 cm	Yük: 35 cm	Gen: 18 cm

Tanımı: İki kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Ebadından dolayı çocuğa ait olduğu düşünülmektedir. Yoğun şekilde tahribat vardır. Sandukanın üzerindeki süsleme detayları ve kitabesi tamamen eriyerek kaybolmuştur.

Sanduka alandaki diğer sandukalardan farklı olarak kaide kısmında zeminle birleşen köşelerde burma motifi ile süslenmiştir. Özellikle baş tarafı ve güney yanında bu motif görülmektedir. Diğer taraflar tahrip olduğu için anlaşılabilir değildir. Bu motif alanda sandık mezar tipinin üst dış kenarlarında yoğun kullanılırken sanduka tipinde sadece bu mezarda kullanılmıştır. Burma motifinin üstünde gövdede her iki tarafta düz silmeli panolar içerisinde birer satır halinde kitabesi işlenmişse de okunamayacak kadar tahrip olmuştur. Ayak kısmında ki biri tamamen yok olmuş diğeri ise kısmen korunmuş kabardan anlaşıldığı üzere baş ve ayak tarafında ikişer kabara yer almaktadır. Bu kabaların ortasında ise gövdeye göre kısa tutulmuş gemi teknesi bölüm yer almaktadır. Bu bölümün her iki yüzüne de tek satırlık kitabesi işlenmişken bu bölümde okunamamaktadır.

Metni:	انتقل المرح...
Transkripsiyonu:	Ön Yüz: İntekale el merh..... Arka Yüz: ... ahir....
Türkçe:	Ön Yüz: Göç etti....

3.4.43 Mezar Taşı-51

Katalog No	: 3.4.43		
Adı	: Mezar Taşı-51		
İnceleme Tarihi	: 09.08.2018		
Fotoğraf No	: 167-169		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416773	Boylam: 38.379671	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 80 cm	Yük: 32 cm	Gen: 15,5 cm

Tanımı: İki kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Ebadından dolayı çocuğa ait olduğu düşünülmektedir. Yoğun şekilde tahribat vardır. Sandukanın üzerindeki süsleme detayları ve kitabesi tamamen eriyerek kaybolmuştur.

İşlemesi kolay olan fakat çabuk erimesinden dolayı dezavantajlı olan kireç taşının olumsuz özelliği bu mezar taşında karşımıza çıkmıştır. Sandukanın güney yüzü tamamen erimiştir. Bu bölümden herhangi bir veri elde edilememiştir. Kuzey yüzünde ise pano içerisinde tek satır şeklinde bir kitabesi olduğu görülmektedir. Bu kısmın üstünde ise gövdeye göre kısa tutulmuş prizmatik bölüm yer almaktadır. Bu bölümün her iki yüzüne de tek satırlık kitabesi işlendiği düşünülmekle birlikte bu bölümde okunamamaktadır.

Metni:	رحمة الله الي سعادت...
Transkripsiyonu:	Rahmetu'llahi (ala) seadet...
Türkçe:	Allah'ın rahmeti...saadet...ya olsun

3.4.44 Mezar Taşı-52

Katalog No	: 3.4.44		
Adı	: Mezar Taşı-52		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 170-171		
Çizim No	: 118-119		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416927	Boylam: 38.379330	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 37 cm	Kal: 9 cm	Gen: 38 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafı da düzleştirilerek işlenmiştir. Şahidenin bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Günümüze ulaşan kısmı şahidenin üst tarafıdır. Bir tarafında düz silmeli pano içerisinde iki satırlık kitabesi diğer tarafında ise süsleme unsuru bulunmaktadır. Kitabesinde tarih kısmının işlendiği görülmektedir. Kitabenin devam ettiği aşikârdır. Fakat kırıldığı için devamı hakkında veri elde edilememiştir. Kitabede herhangi bir kimlik ve unvan bilgisi bulunmamaktadır. Sadece yazı ile tarih yer almaktadır.

Şahidenin arka kısmında üzengi noktasından içeri doğru daralan yuvarlak kemerli bir niş içerisinde iki kenarında şamdan yer alan bir kandil motifi yer almaktadır. Kırık olan şahidede kandil gövdeden itibaren görülmektedir. Şamdanların ise üst kısmı görülmektedir. Kandil ve şamdanların yüzleri sade bırakılmıştır. Şamdanların yanıcı kısmı yukarı doğru incelenerek uzamaktadır. Şamdanların alev kısmı dairesel olarak betimlenmiştir. Kandilin gövde kısmı dairesel ve sadedir. Gövdenin üst kısmına yakın her iki yanından yukarıdan asılmasını sağlayacak iki askı aparatı çıkmaktadır. Bu askı aparatı yukarıda yuvarlak kemere kadar uzanmaktadır. Kandilin gövdesinden çıkan boyun kısmı ters üçgen şeklindedir. Fakat askı aparatlarından dışarı taşacak kadar geniş tutulmuştur. Ağız kısmının ortasında kalın kısa bir çizgi şeklinde alev işlenmiştir.

Metni:	في... شهر ربيع الأول
Transkripsiyonu:	Fî şehri rabi'ul-evvel

3.4.45 Mezar Taşı-53

Katalog No	: 3.4.45		
Adı	: Mezar Taşı-53		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 172-173		
Çizim No	: 122-123		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416927	Boylam: 38.379330	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 32 cm	Kal: 6,5 cm	Gen: 39,5 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafı da düzleştirilerek işlenmiştir. Şahidenin bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Günümüze ulaşan kısmı şahidenin üst tarafıdır. Şahidenin ön tarafı oyularak oluşturulmuş bordürlerle çevrilen düz silmeli panolar içerisine kitabelerin işlendiği alan yer almaktadır. Üstteki tam onun altındaki ise yarım iki pano günümüze ulaşabilmiştir. Üstteki panonun taban kısmı düz silme olup üstü ise kenarlardan nervürle yukarı uzanan ve üstte kaş kemerle nihayetlenen bir niş şeklindedir. Kitabede herhangi bir kimlik ve unvan bilgisine rastlanılmamıştır. Sadece sülüs yazı ile tarih yer almaktadır.

Şahidenin arka kısmı kenarları yine oyularak oluşturulmuş bordürler ile sınırlandırılmıştır. Ortasında muhtemelen kandil motifi yer almakta iken kırıldığı için tamamı görülememektedir. Motifin askı aparatı günümüze gelebilmiştir. Bu kandilin askı aparatları yukarda hilal motifine birleştirilmiştir. Hilalin geniş kısmının merkezinde bir daire ve her iki tarafında uçlara doğru incelen bir motif uzanmaktadır. Hilalin içine ise kandilin alevi işlenmiştir.

Metni:	في الثالث... شهر المحرم
Transkripsiyonu:	Fi's-salisi .... şehri'l-muharrem
Türkçe:	... Muharrem ayının üçüncünde

3.4.46 Mezar Taşı-54

Katalog No	: 3.4.46		
Adı	: Mezar Taşı-54		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 174-175		
Çizim No	: 132-133		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416933	Boylam: 38.379293	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 42 cm	Kal: 7,5 cm	Gen: 34 cm

Tanımı: Kireç taşının her iki tarafı da düzleştirilerek işlenmiştir. Şahidenin bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Günümüze ulaşan kısmı şahidenin üst tarafıdır. Şahidenin ön tarafında oyularak oluşturulmuş kısa şeritler halindeki bordürlerle çevrili düz silmeli panolar içerisine kitabelerin işlendiği alan yer almaktadır. Bordürler bir satırı kaplayan panoların uzunluğunda olup üst taraftakilerin yukarı gelen uçları düz aşağı gelen uçları ise dış bükey şeklinde tasarlanmıştır. Üstteki tam onun altındaki ise yarım iki pano günümüze ulaşabilmiştir. İkinci sırada müennes bir kelime olan مرهومة-merhume- kelimesinden ötürü bu şahidenin bir kadın mezarına ait olduğu düşünülmektedir. Kitabede herhangi bir isim ve unvan bilgisine rastlanılmamıştır.

Şahidenin arka kısmı kenarları yine oyularak oluşturulmuş bordürler ile sınırlandırılmıştır. Ortasında muhtemelen kandil motifi yer almakta iken kırıldığı için tamamı görülememektedir. Motifin askı aparatı günümüze gelebilmiştir. Bu kandilin askı aparatları yukarda hilal motifine birleştirilmiştir. Askı aparatının her iki yanında şamdan ucu olduğunu düşündüğümüz yukarı doğru incelen iki motif daha görülmektedir.

Metni:	توفي الي رحمة الله المرحومة
Transkripsiyonu:	1.Satır: ... Teveffi İla 2.Satır: (Rahmet)Allahu el merhume...
Türkçe:	1.Satır: ... Vefat eden 2.Satır: Allah'ın rahmeti vefat eden kadının üzerine olsun...

3.4.47 Mezar Taşı-55

Katalog No	: 3.4.47				
Adı	: Mezar Taşı-55				
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018				
Fotoğraf No	: 176				
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416832		Boylam: 38.379290		
Tarihi	: 14. Yüzyıl				
Malzemesi	: Kireç Taşı				
Ölçüleri	: Uz: 108 cm	Kaide Yüksek: 8,5 cm	Göv. Yüksek: 15 cm	Gen: 31,5 cm	

Tanımı: İki kademeli sanduka tipli mezarlardandır. Ebadından ötürü çocuk mezarına ait olduğu düşünülmektedir. Düz sade bir kaide ve prizmatik bir gövdeye sahiptir. Kaidenin kısa kenarları daha geniş olup uzun kenarları dar tutulmuştur. Çok fazla tahrip olan taşın kaide kısmında herhangi bir süsleme ögesi veya yazı olup olmadığı anlaşılamamıştır. Kaideden sonra prizmatik gövdeye geçilir. Bu bölümün her iki yüzünde birer satır halinde yazı panoları olduğu görülmektedir. Fakat aşırı tahribattan ve liken kaplamasından dolayı bu haliyle herhangi bir okuma yapılması mümkün değildir.

3.4.48 Kapak Taşlı Mezar-1

Katalog No	: 3.4.48		
Adı	: Kapak Taşlı Mezar-1		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 177		
Çizim No	: 115		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416834	Boylam: 38.379794	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Ölçüleri	: Uz: 149,5 cm	Yük: 13 cm	Gen: 33 cm

Tanımı: Mezarlıktaki farklı mezar tiplerinden birine ait mezardır. Bu mezar tipi Prof. Dr. Halit ÇAL tarafından “kapak taşlı mezar” olarak adlandırılmıştır¹⁶³. Bu tipte mezarlarda baş ve ayak şahidesinin ortasına yatay dikdörtgen prizmatik yapılı bir taş yerleştirilmiştir. Bu taşın üstüne ayak tarafına ucu sivriltilmiş bir niş yerleştirilmiştir. Bu nişin baş tarafı ise eriyerek yok olduğu için bilinmemektedir. Baş ve ayak taşları kırık olduğu için herhangi bir kitabe veya süsleme ögesine ulaşamamıştır.

¹⁶³ H. Çal, “Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar – Mezar Taşı Tipleri”, *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, 2017, s.66.

3.4.49 Kapak Taşlı Mezar-2

Katalog No	: 3.4.49		
Adı	: Kapak Taşlı Mezar-2		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 178		
Çizim No	: 116		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416898	Boylam: 38.379397	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Ölçüleri	: Uz: 171,5 cm	Yük: 20,5 cm	Gen: 38 cm

Tanımı: 3.4.48 katalog numaralı mezar ile aynı tipolojiye sahiptir. Bu mezar form olarak daha sağlamdır. Fakat bu mezarın da baş ve ayak şahidesi kırılmıştır. İki şahide arasına toprak dolgu yerine kapak taşı yerleştirilmiştir. Bu taşın üstüne baş tarafında kaş kemer gelecek şekilde derinliği az bir niş açılmıştır. Bu nişin tamamı sağlam olarak gelmiştir. Nişin ayak tarafı iç kısma doğru girinti yaptıktan sonra üçgen oluşturarak nihayetlenir. Yer yer liken kaplı olan mezarda başka bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

3.4.50 Kapak Taşlı Mezar-3

Katalog No	: 3.4.50		
Adı	: Kapak Taşlı Mezar-3		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 179		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416843	Boylam: 38.379580	
Tarihi	: 14. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Ölçüleri	: Uz: 185 cm	Yük: 12 cm	Gen: 36 cm

Tanımı: 3.4.48 ve 3.4.49 katalog numaralı mezarlar ile aynı tipolojiye sahiptir. Bu mezar form olarak daha sağlamdır. Fakat bu mezarın da baş ve ayak şahidesi bulunamamıştır. İki şahide arasına toprak dolgu yerine kapak taşı yerleştirilmiştir. Kapak taşının üstüne baş tarafına sivri kemer gelecek şekilde derinliği az bir niş açılmıştır. Bu nişin bir kısmı günümüze gelmiştir. Nişin ayak tarafı eriyerek yok olmuştur. Mezarda başka bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır. Ayak kısmına yakın yerden enine bir kırık oluşmuştur. Bu kırıktan da dik bir çatlak oluşarak taşı ikiye ayırmıştır. Müdahale edilmezse parçalanması kaçınılmazdır.

3.4.51 Kapak Taşlı Mezar-4

Katalog No	: 3.4.51		
Adı	: Kapak Taşlı Mezar-4		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 180		
Çizim No	: 64		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416912	Boylam: 38.379813	
Tarihi	: 14-15. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 52 cm	Yük: 35 cm	Gen: 9 cm

Tanımı: Bir tarafına kitabesi bulunan taşın arka kısmı kaba yontudur. Bu sebeple alanda çeşitli örneklerini gördüğümüz taşın kapak taşlı mezar tipine ait olabileceği düşünülmektedir. Baş şahidesi olması da olasılık dâhilindedir. Fakat arka kısmının düzgün kesme olmamasından dolayı bu ihtimal düşüktür. Ayrıca orta kısmında yer alan –bir kısmı kırık olsa dahi- motifin alandaki diğer kapak taşlı mezarlardaki motife benzerliğinden ötürü bu grupta olması ihtimali daha yüksektir. Bu grup içerisinde üzerinde yazı bulunan tek örnektir. Diğer örneklerde ayak kısmında bir üçgen ve baş kısmında ucu çeşitli şekillerle sivrileştirilen derinliği az nişler yer almaktadır.

Kapak taşlı mezara ait bu örneğin ayak kısmına yakın yeri günümüze gelebilmiştir. Bu kısımda ortada yine ayak kısmında üçgen yer alan kenarlardan ince düz silmelerle derinliği az bir niş yer almıştır. Nişin içi boş bırakılmış dışa yakın her iki tarafına ise kitabesi yerleştirilmiştir. Yazı yine dıştan bu sefer daha kalın bir düz silme ile sınırlandırılarak bir pano içerisine alınmıştır. Yazı bu şekilde her iki tarafta uzun dikdörtgen birer şerit gibi olmuştur. Bu iki şeridin alt tarafında kısa kenarda onları kesen yatay dikdörtgen bir şerit daha yer almaktadır. Fakat kırık olduğu için bu alan okunamamaktadır.

Metni:	في هواها زايدون... الا انما الدنيا
Transkripsiyonu:	...Fi Hevaha Zaidun... Ela İnnema'd-Dunya
Türkçe:	...Hevesleri Boştur... Dikkat Edin Ki Dünya...dan İbarettir.

3.4.52 Mezar Taşı-56

Katalog No	: 3.4.52			
Adı	: Mezar Taşı-56			
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018			
Fotoğraf No	: 181-183			
Çizim No	: 74-75			
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416841	Boylam: 38.379631		
Tarihi	: 14.-15. Yüzyıl			
Malzemesi	: Kireç Taşı			
Yazı Çeşidi	: Sülüs			
Ölçüleri	: Uz: 140 cm	Yük: 32 cm	Ayak Ş. Yük: 50	Gen: 67 cm

Tanımı: Sandık tarzı mezardır. Genel anlamda mezar bütünlüğü korunmuş olup mezarın sandık/lahit kısmı yoğun tahrip olmuştur. Bunun en önemli sebebi ise yumuşak bir yapıya sahip olan kireç taşından yapılmış olmasıdır.

Mezarın baş şahidesi tamamen tahrip olmuştur sadece üst süsleme bölümü sağlam kalmıştır. Bu bölümde bir tarafında dairesel gövdeye sahip sade bir kandil diğer tarafta ise Allah lafzı Arapça olarak işlenmiştir. Mezar yan taşlarının üst kısmında ise etrafı burma motifiyle yapılmış ikişer adet çark-1 felek ile bunun ortasında daire içerisinde kabartma yazılar bulunmaktadır. İçerisinde kabartma yazı bulunan iki çark-1 felek ve bunların yanlarına gelen kenarları iç bükey olmak kaydıyla diğer tarafları düzgün olan dikdörtgenler içerisine yine yazılar yerleştirilmiştir. Çark-1 felek motifini oluşturan burma motifi taşın kenar yaptığı yerden başlamakta ve yine bu kısımda kenar burmasıyla birleşerek son bulmaktadır. Fakat bu kısımlar tamamen tahrip olmuştur. Yan taşlarının ön yüzlerinde ise muhtemelen pano içerisinde yazı şeritleri yer almaktayken bu bölümlerde eriyerek tamamen kaybolmuştur. Özellikle kuzey taraftaki yan taşı tamamen tahrip olmuş ne süsleme öğeleri hakkında ne de kitabesi hakkında hiçbir fikir vermemektedir.

Ayak şahidesi ise form olarak iyi durumda olmasına rağmen yüzeyindeki süsleme ve yazılar silinmiştir. Şahidenin üst kısmı dikdörtgen olup bunun üstünde hafif yüksek bir kaide üzerinde üçgen bir alınlık yer almaktadır. Üçgenin üst kısmı dandanlıdır.

3.4.53 Mezar Taşı-57

Katalog No	: 3.4.53		
Adı	: Mezar Taşı-57		
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018		
Fotoğraf No	: 184-186		
Çizim No	: 107		
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416815	Boylam: 38.379784	
Tarihi	: 14.-15. Yüzyıl		
Malzemesi	: Kireç Taşı		
Yazı Çeşidi	: Sülüs		
Ölçüleri	: Uz: 163 cm	Yük: 37 cm	Gen: 23 cm

Tanımı: Kireç taşından yapılmış olan mezar sandık mezar tipinin kuzey yan taşıdır. Baş şahidesinin kuzey tarafından bir parça kalmıştır. Güney yan taşı ve ayak şahidesi bulunamamıştır. Kuzey yan taşları in situ olup küçük parça kayıpları hariç formunu korumuştur. Fakat bu taş üzerinde de dört adet dikey çatlak görülmektedir. Baş şahidesinin kalan küçük kısmında da bir adet yatay çatlak görülmektedir.

Mezarın günümüze ulaşan kısmında süsleme unsuru olarak sadece baş şahidesinin kuzey yan taşı ile birleşen kısa kenarında bir palmet motifi görülmektedir. Burada motif klasik formunda işlenmiş olup sağa ve sola simetrik olarak açılan iki yaprağın ortasında yukarı doğru uzanan ve baklava dilimi şeklinde sivrilen bir orta yaprağıyla son bulur. Yanlara açılan yapraklar altta bir dönüşle sap kısmına doğru uzanır¹⁶⁴.

Kuzey yan taşının içe bakan kısmı kaba yontu olup toprakla doludur. Üst yüzünde herhangi bir süsleme ve yazı karakteri görülmemiştir. Dışa bakan yüzünde ise düz bir silme ile çerçevelenerek içerisine tek satır halinde kitabesi işlenmiştir. Bakara Suresinin 255. Ayetinin bir bölümünün işlendiği taşta ayet eksik yazılmıştır. Aslında **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ** (Allâhü lâ ilâhe illâ hüvel hayyül kayyum, (Allah ki, O'ndan başka gerçek ilah yoktur; her zaman diridir. Bütün varlıkların tek yöneten ve gözeteni O'dur.)) ayet bu şekilde iken **اللَّهُ لَا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ** (Allâhü lâ hüvel hayyül kayyum, (Allah O Ölümsüz ve Diri Olmayıp Varlıklara da Can Verip Egemen Olan Değildir.)) şeklinde ayet eksik yazılmıştır. Burada ayetin bu şekilde eksik yazılması kalıp olarak hazırlanan kelimelerin unutulması eksik olarak işlenmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Metni:	اللَّهُ لَا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ
Transkripsiyonu:	... Allahu la huve'l hayyu'l kayyum.
Türkçe:	... Allah o ölümsüz ve diri olmayıp varlıklara da can verip egemen olan değildir. (ayet kasten yanlış yazılmıştır.)
Açıklama:	Böyle bir düşünceden Allaha sığınırız ayet yanlış yazılmıştır. Bakara Suresi 255. Ayetin bir bölümüdür.

¹⁶⁴ Z. Şimşir, **Konya Selçuklu Medreseleri Çinilerinde Kullanılan Motifler** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1990, s. 8.

3.4.54 Rıdvan Ali'nin Mezar Taşı

Katalog No	: 3.4.54	
Adı	: Rıdvan Ali'nin Mezar Taşı	
İnceleme Tarihi	: 28-29.12.2017/09.08.2018	
Fotoğraf No	: 187	
Çizim No	: 65	
Bulunduğu Yer	: Enlem: 38.416895	Boylam: 38.379805
Tarihi	: 1181 Hicri/ 1767 Miladi	
Malzemesi	: Kireç Taşı	
Yazı Çeşidi	: Sülüs	
Ölçüleri	: Uz: 74 cm	Gen: 19x17,5 cm

Tanımı: Defin yasağı gelene kadar yapılan gömülerden 18. yüzyılın ikinci yarısına ait bir baş şahidesi örneğidir. Kaide kısmı gövdeye göre daha geniş ve kaba yontudur. Düşey dikdörtgen bir yapıya sahip olup kareye yakın formludur. Her yüzü düzgün kesme olup sadece bir yüzüne kitabesi işlenmiştir. Taşın yapısından ötürü zaman içerisinde deformasyona uğramış ve yazılar silinmeye yüz tutmuştur. Kazı sonrası açıkta bırakılan taşta deformasyon artmış ve üzeri yoğun miktarda liken ile kaplıdır.

Tek yüzüne işlenen kitabesi kötü bir işçiliğe sahiptir. Yedi satırdan oluşan kitabede satırlar ayrı ayrı pano içerisinde değil genel bir pano içerisine yerleştirilmiştir. Satırlar birbirine geçecek kadar kötü işlenmiştir. Kabartma yüksekliklerinin düşük olması sebebiyle harflerdeki erimeler yazının okunamayacak kadar yoğun olmasına sebep olmuştur. Kaba bir işçiliğe sahip olmasına rağmen kimlik ve tarih vermesi açısından bizim için önemlidir. Cumhuriyet dönemi hariç alanda tespiti yapılan -tarihi belli- en geç tarihli mezar taşıdır. Mezarlığın erken dönemlerine ait taşlarında tarih kısmı yazı ile yazılmışken geç döneme ait bu şahide de tarih sayı ile yazılmıştır.

Metni:	انتقل الى رحمت الله تعالى المغفور المرحوم ريدوان علي بك بن ريدوان بك بن محمد بك بن المرحوم يزيدجرد علي نجمي سن ١١٨١
Transkripsiyonu:	İntekale ila rahmetillahi teâla el-mağfur el-merhum Rıdvan Ali Beg Bin Rıdvan Beg (Bin) Muhammed Beg bin el-merhum Yezdicerd Ali Necmi, Sene: 1181
Türkçe:	Rahmetli Yezdicerd Ali Necmi oğlu Muhammed bey oğlu Rıdvan Beyin oglu affolası rahmet olası Rıdvan Ali yüce Allah'ın rahmetine göç etti. Sene: 1181 Hicri/ 1767 Miladi

4. DEĞERLENDİRME

4.1 MEZAR TIPLERİ

Konumuz dâhilinde yapmış olduğumuz çalışmada arazide ve kazı deposunda tespitini yaptığımız mezar taşları-mezar taşı parçalarından elde ettiğimiz verilere dayanarak Kırkkardeşler Mezarlığındaki mezar tiplerini dört başlık altında toplayabiliriz. Aşağıda ayrı ayrı ele alacağımız tiplerden en fazla kullanılanı sandık mezar olarak nitelendirdiğimiz dört tarafı düzgün kesme taş ile çevrilen ortası toprak doldurmak için boş bırakılan mezar tipidir. Bu kategoride belirlediğimiz taşlardan 13 tanesi kazı deposunda 33 tanesi mezarlık alanında olmak üzere toplam 46 adetini anlatmaya çalıştık. İkinci yoğun grup ise şahide olarak adlandırdığımız ve mezarın sadece başına veya baş ve ayak kısmına dikilen taştan oluşan gruptur. Bu kategoride tespit ettiğimiz taşlardan 16 tanesi kazı deposunda 8 tanesi mezarlık alanında olmak üzere toplam 24 adettir. Burada belirtmek gerekir ki sandık mezar olarak nitelendirilen kategoride bazı mezarlarda baş kısmına dikey dikdörtgen şahideler yerleştirilmiştir. Fakat bunlar şahideli mezarlar grubunda değerlendirilmemiş olup mezarın bütünlüğünü sağladığı için sandık mezar grubuna dahil edilmiştir. Bir diğer grup ise sandukalı mezarlar grubudur. 11 adet tespit edip çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu grupta tespiti yapılan mezarlarda mezarın üzerine çeşitli formlarda işlenen yekpare taşlar konulmuştur. Mezarlık alanında tespiti yapılan sandukalı mezarların ebatlarına bakıldığında çok büyük olmaması sebebiyle çocuk yaşta vefat edenler için yaygın olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Son grup olarak ele aldığımız kapak taşlı mezarlar kategorisine girebilecek bir taş kazı deposunda rastlanılmamıştır. Bu gruptaki 4 adet mezara alanda yapılan çalışmalar sırasında rastlanılmıştır. Yapılan çalışma sırasında oluşturulan tipolojilerde kazı döneminde bilimsel danışman olan Halit ÇAL'ın tipolojisi esas alınmıştır¹⁶⁵.

4.1.1 Sandık Tipli Mezarlar

Yaptığımız çalışmada en çok karşılaştığımız mezar tipi sandık tipli mezarlar olmuştur. Yükseklikleri değişmekle birlikte bu tipteki mezarlar genel itibari ile dört tarafı blok taşlarla çevrilmiş ortasında toprak doldurulabilecek alan olacak şekilde düzenlenmiştir. Kuzey ve güney kısımlarında yer alan taşlar daha uzun tutulmuş bazen tek parça bazen iki parçadan oluşturulmuştur. Baş ve ayak kısmındaki taşlar ise daha kısa düzenlenmiştir. Bu tarz mezarların genelinde taşların ön cepeleri bir pano şeklinde düzenlenip çeşitli ayetlerle bezenmiştir. Üst kısmında ise yine pano içerisinde kimlik ve tarih bilgisinin olduğu görülmüştür.

¹⁶⁵ H. Çal, "Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar-Mezar Tipleri", *Milli Folklor Dergisi*, S.115, Ankara, 2017.

Mezarlık alanında formundan ötürü dağılmaya en müsait olan gruptur. Bu mezar tipinden sayılı örnek formunu tam anlamıyla koruyarak günümüze kadar gelmiştir. 3.4.19, 3.4.20, 3.4.39 ve 3.4.52 katalog numaralı mezarlar süsleme özelliklerini kaybetmiş olsalar da dağılmadan formunu koruyarak günümüze gelmiş örneklerdendir. Diğer ele aldığımız taşlar ise bu tipten olduğunu tespit ettiğimiz parçalardan oluşmaktadır. 3.4.1, 3.4.6, 3.4.10, 3.4.13, 3.4.27 katalog numaralı mezar taşları bu tipte yapılmış mezarların baş/ayak taşı veya yan taşı olarak belirlenenlerindedir. Bu taşların çoğu yere sabit olmayıp muhtemelen mezarlarından ayrılmıştır ki bunları yön olarak doğru durmayışından da anlamak mümkündür. İn situ olarak çalışmamıza dahil ettiğimiz mezarların bir çoğu da bütünlüğünü kaybetmiştir. Bunlara örnek olarak; 3.4.14 katalog numaralı ayak ve güney yan taşı kaybolmuş mezarı, 3.4.16 katalog numaralı ayak taşı kaybolmuş mezarı, 3.4.17 ve 3.4.28 katalog numaralı baş ve ayak taşları kaybolmuş mezarları gösterebiliriz. 3.4.38 ve 3.4.40 katalog numaralı mezarlar ise baş taşı şahide şeklinde düzenlenmiş sandık tipli mezarlardır. Bu mezarlarda süsleme ve kitabe sadece baş şahidesinde yer almaktadır. 3.4.39 katalog numaralı mezarında şahideli olarak düzenlendiği fakat şahidesinin kaideden itibaren kırık olduğu görülmüştür.

4.1.2 Şahideli Mezarlar

Mezar taşları, kabrin bas ve ayak tarafında bulunur ve “şahide” adını alırlar. Bas taraftakine “bas taşı” (bas şahidesi), ayak taraftakine de “ayak taşı” (ayak şahidesi) adı verilir. Bazen bas taşı tek başına olabildiği gibi ikisi beraber de bulunabilir¹⁶⁶.

Alandaki bir diğer yoğun grup ise şahide olarak adlandırdığımız ve mezarın sadece başına veya baş ve ayak kısmına dikilen taştan oluşan gruptur. Bu kategoride taşların çoğunluğu (16 tanesi) kazı deposunda bir kısmı ise (8 tanesi) mezarlık alanında olmak üzere toplam 24 adet taşın incelemesi yapılmıştır. İncelemesi yapılan taşların genel itibari ile bir yüzünde kimlik ve tarih bilgisi yer alırken diğer yüzünde çeşitli bezeme unsurları (geometrik, bitkisel ve kandil/şamdan vs.) kullanılmıştır. Bu tipteki mezar taşları yüksekliğinden dolayı olsa gerek genel itibari kırılmıştır. Bazıları kaide kısmından bazıları üst kısmından bazıları ise hem kaide kısmından hem de üst kısmından kırılarak tahrip olmuştur. Bu tarz mezar taşlarının parçaları genel olarak bulunamadığı için tümleyip detaylı bir veri elde edilememiştir. Alanda yapılan kazı çalışmasının ardından tümlene çalışması yapılması gerekirken yapılmadığı için mezarlık alanı her geçen gün daha fazla tahrip olmaktadır. Kazı deposunda yapılan çalışmalar sırasında farklı

¹⁶⁶ A. R. Özcan, “Mezar Taşları Üzerindeki Sembolik İfadeler”, **Kaybolan Medeniyetimiz, Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi’ndeki Tarihi Mezar Taşları**, İstanbul, 2000, s. 27.

yerlere bırakılan iki parça halindeki taş dikkatimizden kaçmayarak yan yana getirildiğinde bunların birbirini tümlediği görülmüştür (3.3.28 katalog numaralı mezar taşı).

Şahideli mezarlarda yapılan incelemede genel anlamda kireç taşının her iki tarafının düzleştirilmesi ile oluşturulduğu ve bir tarafına kitabesinin bir tarafına da bezeme unsurlarının işlendiği görülmüştür. Burada kazı deposunda yer alan ve hangi dilde yazıldığını tespit edemediğimiz bir taştan hareketle kazı dönemi belgelerini incelediğimizde şahideli mezar grubundaki taşlardan bazılarının ikinci kullanım olabileceği anlaşılmıştır (3.3.32 katalog numaralı mezar taşı).

Bu şahideler her ne kadar kırık olsa da bize özellikle tarih konusunda çok fazla yardımcı olmuştur. 3.3.13, 3.3.14 3.3.15, 3.3.16 katalog numaralı mezar taşlarında yer alan tarih bölümleri özellikle bu grupta yer alan taşların tarihlendirilmesi konusunda bize net bilgi vermiştir. Mezarlığın erken dönemlerine ait bu taşlarda tarih kısmı yazı ile yazılmıştır. Daha geç bir döneme rastgelen 3.4.54 katalog numaralı mezar taşındaki Hicri 1181 tarihi ise rakamla yazılmıştır. Bu mezar taşı şahideli mezar grubunda olmasına rağmen üslup olarak da diğerlerinden farklı kareye yakın dikdörtgen kesitlidir. Yine geç Osmanlı Dönemine ait olduğunu düşündüğümüz bir şahide daha vardır ki bunda herhangi bir süsleme ve kitabe bulunmayıp kavukludur.

Şahideli mezarların birçoğunda tarih yer alırken bazılarında da kimlik bilgilerinin yer aldığı, bir kısmında da bu bölümün olmadığı görülmüştür. Buradan çoğunun isim bilgilerine, sadece birinde ise unvan bilgisine bile ulaşmamız mümkün olmuştur (3.3.19 katalog numaralı mezar taşı). Bu mezar taşında kullanılan “*haffaf*” (ayakkabı, terlik yapan, satan) kelimesi bize o dönemlerde ki bir meslek grubundan da bilgi vermektedir. Yine bazı mezar taşlarında Kur’an-ı Kerim’den ayetler yazılı olduğu görülmektedir (3.3.29 katalog numaralı mezar taşı).

Bir yüzlerinde tarih, kimlik bilgileri ve ayetler yazılı olan mezar taşlarının diğer yüzünde de süsleme unsurları olduğu gözlemlenmiştir. Yoğun olarak kandil motifinin kullanıldığı taşlarda bitkisel ve geometrik süslemeler de görülebilmektedir. Genel olarak kandillerin her iki yanına da şamdanlar işlenmiştir (3.3.12, 3.3.13, 3.3.16, 3.3.28 katalog numaralı mezar taşları). Bunun yanında kandilin her iki yanına vazo içerisinde çiçek işlenen bir örnek (3.3.14 katalog numaralı mezar taşı) ve kandil ile bitkisel motiflerin girift şeklinde işlendiği (3.3.19 katalog numaralı mezar taşı) örneklerde mevcuttur. Bazı mezar taşlarında ise bir yüzü sadece bitkisel öğeler ile (3.3.21, 3.3.22, 3.3.24, 3.4.34, 3.4.41 katalog numaralı mezar taşları) veya sadece geometrik öğeler ile (3.3.15, 3.3.25, katalog numaralı mezar taşları) bezenmiştir. Bir mezar taşında ise her iki tarafı kitabe ile doldurulmuştur (3.3.30 katalog numaralı mezar taşı). Fakat bu mezar taşının

birleştirilebilir 4 parçası sadece günümüzde görülebilmektedir. Bir kısmı kayıp olan bir kısmı da parçalanarak ayrılan mezar taşından fazla veri elde edilememiştir.

3.3.28 katalog numaralı taşta yapılan bütünleme çalışması diğer taşlar üzerinde de uygulanmaya çalışılmıştır. Fakat bir kısmı mezarlık alanında bırakılan bir kısmı kazı deposuna bir kısmı da Malatya Müzesi bahçelerine taşınan taşların bir araya getirilerek incelenmesine bireysel olarak maalesef gücümüz yetmemiştir.

4.1.3 Sandukalı Mezarlar

Arapça'da “kutu, sandık” anlamındaki sundûk kelimesinden gelen sanduka tabutla aynı manayı taşımaktadır. Kur'an'da Tevrat levhalarının muhafaza edildiği (el-Bakara 2/248) ve Hz. Mûsâ'nın, annesi tarafından Nil nehrine bırakılırken içine konulduğu (Tâ-hâ 20/39) sandıklar için tabut kelimesi kullanılmaktadır. İçine cenaze konulan ahşap veya taş lahit yahut tabut için de sundûk kullanılmıştır¹⁶⁷. Bu tiplerin, ayak kısmından baş kısmına doğru genişleyen ve yükselen ahşap tabutlardan çıktığı açıktır. Üstleri, üçgenin yan kenarları gibi iki eğimlidir. Düz veya çok kenarlı olanlarda vardır¹⁶⁸.

Sandukalı mezarlardan alanda ve depoda 11 adet tespit edilip çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu grupta tespiti yapılan mezarlarda mezarın üzerine çeşitli formlarda işlenen yekpare taşlar konulmuştur. Mezarlık alanında tespiti yapılan sandukalı mezarların ebatlarına bakıldığında çok büyük olmaması sebebiyle çocuk yaşta vefat edenler için yaygın olarak kullanıldığını söyleyebiliriz.

Sandukalı mezarlar genel itibari ile formunu koruyarak günümüze gelmiştir. Örneklerden bazıları günümüze tamamıyla sağlam gelmiştir. Bu sandukalar bize tarih ve kimlik bilgisi vermesi açısından değerlidir (3.3.11, 3.3.17 katalog numaralı mezar taşları). Bazı sandukalar ise formunu korumakla birlikte üzerindeki kitabesi ve süsleme unsurlarını kaybetmiştir (3.4.32, 3.4.35, 3.4.42, 3.4.43 katalog numaralı mezar taşları).

Sandukalar genel anlamda birbirine benzemekle birlikte ayırt edici özelliklere sahiptir. Alandaki en erken tarihli (13. Yüzyıl) olabileceğini düşündüğümüz ve kendi içerisinde örneklerle kıyasladığımız 3.3.11 katalog numaralı sanduka alandaki farklı formdaki örnektir. Bu sanduka tek kademe üzerinde yükselip gövde kısmı yarım silindir şeklindedir. Kaidenin kısa kenarlarından bir tarafı kırılmıştır. Diğer taraftaki kısa kenarın üst yüzünde ve yarım silindirik gövdenin yanlarında kûfî yazı ile Al-i İmran Suresi 18. Ayetin bir bölümü işlenmiştir. Kaidenin

¹⁶⁷ N. Bozkurt, “Sanduka” mad, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 36, Ankara, 2004, s. 102

¹⁶⁸ H. Çal, “Türklerde Mezar-Mezar Taşları”, **Aile Yazıları**, 8, Ankara, 2015, s. 304.

uzun kenarın üst yüzü ve gövdenin üst yüzünde ise bitkisel süsleme hâkimdir. Her iki tarafına veya tek tarafına kabara yerleştirilen ve ortada kitabenin yer aldığı bölümü bulunan sandukalarda alanda ve kazı deposunda bulunmaktadır. Bunlardan miladi 1375 tarihli olanın bir tarafına yan yana iki adet sekizgen kabara yerleştirilmiştir (3.4.29 katalog numaralı sanduka). Her iki tarafında kabara olan sandukalardan bir tarafındaki kabalar kırık olmakla birlikte kısmen sağlam olarak günümüze gelmiş olan ve kazı deposunda yer alan 3.3.17 katalog numaralı sanduka ile alanda bulunan yoğun şekilde tahribata uğrayan 3.4.32, 3.4.42, 3.4.43 katalog numaralı sandukaların ebadından dolayı çocuk mezarlarında kullanıldığı düşünülmektedir. Form olarak tek kademeli gövde kısmı üçgen olarak düzenlenen örneklerde görülmektedir. 3.4.35 ve 3.4.47 katalog numaralı sandukalar bu tarz düzenlenmiştir. 3.4.33 katalog numaralı sanduka da gövde kısmı ve üstünde sivri kemerli sanduka yer almaktadır. Sandukanın her iki ucu baş ve ayak taşı gibi gövdeden yüksek birer tepelikle son bulur. Gövde kısmının her iki tarafı da düz silmeli panolar içerisinde geometrik motif ile süslenmiştir. Altta çok yüksek olmayan (8,5-10 cm) bir kaide ve onun üzerinde üçgen formlu bir gövde kısmı yer almaktadır. Bu gövde kısmının her iki tarafına birer satırlık yazı şeritleri işlenmiştir. Fakat taşların üzeri aşırı derecede liken kaplı olup yazılar okunamayacak kadar silinmiştir. Aynı forma sahip olmakla birlikte kaidesi iki kademeli olan sandukalarda alanda iki adet karşımıza çıkmıştır (3.4.36 ve 3.4.37 katalog numaralı sandukalar). Kırkkardeşler mezarlığında kullanılan sandukalı mezarlardan bir ve iki kademeli sandukalı mezar tipine Ahlat Selçuklu Mezarlığında da rastlanılmaktadır¹⁶⁹. Burada sandık tarzı mezarların kapak taşı olarak kullanılan bu tipteki mezarlar için ele aldığımız mezarlıkta da aynı uygulamanın olabileceği aklımıza gelmişse de bu tarz bir uygulamaya denk gelmedik. Kazı dönemindeki bilgi ve belgeleri incelediğimizde de bu tarz bir veriye rastlamadık.

Sandukalarda yapılan incelemede biri hariç (3.3.11 katalog numaralı sanduka) okunabilenlerin tamamında kimlik bilgilerinin ve tarih kısmının yer aldığı anlaşılmıştır. Sandukalarda geometrik, bitkisel süslemelerin yanında şamdan ve kandil gibi motiflerinde süsleme unsuru olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Kullanılan taşın doğal ve beşeri nedenlerle kolay tahrip olan kireç taşından imal edilmesinde dolayı tahrip olmuş sandukalardan yeteri kadar veri elde edilememiştir.

---

¹⁶⁹ B. Karamağaralı, a.g.e., s.46

4.1.4 Kapak Taşlı Mezarlar

Kazı deposunda hiç rastlamadığımız alanda da sınırlı sayıda rastladığımız en az kullanılmış mezar taşı grubu kapak taşlı mezarlardır. Biri yarım olmakla birlikte kataloğumuzda 4 örnek vardır (3.4.48, 3.4.49, 3.4.50, 3.4.51 katalog numaralı taşlar). Baş ve ayak taşlarının ortasına toprak yerine dikdörtgen prizma kapak taşının mezarın üstüne yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu örneklerin üst yüzünde uçları değişik biçimlerde, derinliği az bir niş bulunur. Formlarını kaybetmiş olmakla birlikte gövdenin iki ucuna baş-ayak taşlarının dikildiği anlaşılmaktadır. Kırık olan 3.4.51 katalog numaralı taşın kapak taşı mı ayak veya baş taşının kırılmış parçası mı olduğu kesin değildir. Yalnız ortasındaki nişten dolayı ve arka kısmının kaba yontu olmasından dolayı kapak taşı olduğunu düşünülerek bu grupta değerlendirilmiştir. Aynı zamanda yazılı tek örnektir¹⁷⁰. Örneklerin tarihi belli değildir. Genel olarak 14. yüzyıla tarihlenebilirler.

Kapak taşlı mezarlar grubunda değerlendirilen 3.4.51 katalog numaralı taşın üst yüz ortasına derinliği az bir niş açılmıştır. Nişin alt tarafında yer alan üçgenden ötürü ayak kısmı olduğu düşünülmektedir. Nişin her iki tarafına ve alt tarafta bunları yatay şekilde kesen düz silmeli panolar içerisinde yazı şeridi yer almaktadır. Bu tarzdaki mezarların yazılı tek örneğidir. Fakat herhangi bir tarih ve kimlik bilgisi bulunmamaktadır. Bu tipte bir diğer taşımız 3.4.48 katalog numaralı taşımızdır. Üzerinde herhangi bir yazı karakteri veya bezeme unsuruna rastlamadığımız taşın bir kısmı erimiştir. Üstünde derinliği az bir niş bulunan taşın baş ve ayak taşları dağılmış olduğu için bunlardan da bir veri elde etmek mümkün olmadı. Nişin sağlam kalmış tarafında içe doğru girinti yaptıktan sonra yukarı doğru hareketle sivri bir kemer oluşturmuştur. 3.4.49 katalog numaralı mezar taşı form olarak daha sağlam durumda olmakla birlikte baş ve ayak taşları kaideden itibaren kırıktır. Bu yüzden herhangi bir kimlik bilgisi ve süsleme unsuruna burada da rastlanılmamıştır. Bu taşın üstüne baş tarafında kaş kemer gelecek şekilde derinliği az bir niş yerleştirilmiştir. Bu nişin tamamı sağlam olarak gelmiştir. 3.4.50 katalog numaralı mezar taşında nişin ayak tarafı iç kısma doğru girinti yaptıktan sonra üçgen oluşturarak nihayetlendir. İki şahide arasına toprak dolgu yerine kapak taşı yerleştirilmiştir. Kapak taşının üstüne baş tarafına sivri kemer gelecek şekilde derinliği az bir niş açılmıştır. Bu nişin bir kısmı günümüze gelmiştir. Nişin ayak tarafı eriyerek yok olmuştur. Mezarda başka bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

¹⁷⁰ H. Çal, "Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar-Mezar Tipleri", *Milli Folklor Dergisi*, S.115, Ankara, 2017, s. 67.

4.2. MEZAR TAŞI SÜSLEMELERİ

Süsleme ya başlı başına bir bütün olarak ya da motif denilen bir birimin ya da birimlerin beraberliğinden oluşmuştur. Belirli bir yerin, eşyanın, abidenin daha da güzelleştirilmesi için usluplaştırılmış şekil ve motiflerle değerlendirmeye süsleme denilmektedir. Süslemenin ana teması desendir. Deseni de oluşturan motiflerdir¹⁷¹.

İslamiyet'te mezarların sade, süssüz olması beklenirken Anadolu'da gelişen türbe mimarisinde de, mezar taşı. süslemeciliğinde de bu düşüncenin tam tersine bugün heykel olarak nitelediğimiz, özgün pek çok eser kalmıştır¹⁷².

“Selçuklu mimarisinde, kitle ve hacimden önce süs göze çarpar¹⁷³.” Mezar taşlarında da aynı durum söz konusudur. Selçuklularda “mimari dışında taş işçiliğinin en başarılı uygulandığı alan mezar taşlarıdır¹⁷⁴.”

4.2.1 Bitkisel Motifler

İncelediğimiz mezar taşlarında en sık kullanılan bitkisel motifler; palmet, rumi, kıvrım dal ve çiçeklerdir. Tek başlarına bağımsız olarak islendikleri gibi bir veya bir kaç bir araya gelerek farklı kompozisyonlar da oluşturabilmektedirler.

4.2.1.1 Palmet

Menşei tam olarak bilinmemekle birlikte palmetin; Sümer, Mısır, Asur, Grek ve Roma süslemeciliğinde kullanıldığı bilinmektedir. Orta Asya Sanatında da akislerini bulduğumuz palmet motifi Abbasiler devrinde Samarra süslemelerinde Türk-İslam zevkine uydurulmuştur¹⁷⁵.

Motif incelediğimiz mezarlıktaki mezar taşlarında da sık sık kullanılmıştır. Bazen bir kompozisyonun parçası olarak bazen de münferit olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelediğimiz mezar taşlarından kazı deposuna kaldırılanlar arasından 5 tanesinde bu motifin kullanıldığı görülmüştür. Birde kazı alanından alınarak Geleneksel Malatya Evi ve Etnografya Müzesinin bahçe teşhirinde sergilenen 3.3.16 katalog numaralı şahide de bu motif ile karşılaşmıştır. Arazide yapılan çalışmalarda katalog kısmında ele aldığımız 6 adet mezar taşı ile kırık olduğu için katalog kısmına dahil etmediğimiz 2 taşa daha bu motif karşımıza çıkmaktadır.

¹⁷¹ Z. Şimşir, a.g.t., s. 7.

¹⁷² N. G., Elitez, **Türk Mezartaşlarında Bitki Motifleri**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul,1996, s. 15.

¹⁷³ S. K., Yetgin, **İslam Ülkelerinde Sanat**, İstanbul, 1984, s. 154.

¹⁷⁴ G., Öney, a.g.e., s. 9.

¹⁷⁵ Y., Demiriz, **Osmanlı Mimarisinde Süsleme**, İstanbul, 1979, s. 27.

Kazı deposunda yer alan; 3.3.21 katalog numaralı mezar taşının arka kısmında işli olan bitkisel motifte kıvrık dalların uçları iki yana açılan yaprakların ortasından çıkan tek yapraklı palmet motifleri işlenmiştir. 3.3.22 katalog numaralı mezar taşında ise motif merkezde yer almakta olup yaprak sayısı her iki yanda üçer olacak şekilde artmıştır. Yine üstte bir tepe yaprağı bulunmaktadır. Yanlardaki simetrik yapraklardan en altta yer alanın uç kısmına birer düğme işlenmiştir. 3.3.4 katalog numaralı mezar taşında ise –sandık mezarın baş şahidesi olduğunu düşündüğümüz taş- motif taşın üst kısmında iki kabara arasında yer alan alınlığa yerleştirilmiştir. Burada da motif klasik hali ile işlenmiş olup yanlarda simetrik birer yaprak ve ortadan çıkan tepe yaprağı ile nihayetlendir. 3.3.24 katalog numaralı şahidede ise yine kompozisyonun merkezinde yer almaktadır. Burada da motif her iki yana birer yapraktan ve ortasındaki tek yapraktan oluşmaktadır. Kompozisyon burada palmet motifinden türeyerek devam etmektedir. Tepe yaprağında bir düğüm yapan kıvrık dallar bir üstteki palmetin sap kısmını oluşturmaktadır. 3.3.11 katalog numaralı sanduka tarzı mezar taşında da yarım silindirik gövdede pano içerisinde işli ayetlerin üst kısmına bu motif yerleştirilmiştir. Sandukanın bir tarafında yer alan motif sap kısmından çıkan iki yaprak yanlara doğru hareketten hemen sonra alt ve içe doğru tekrar kıvrılır. Bu yaprakların üstünde yer alan bir yaprak sırası daha vardır ki bunlar yan taraflara doğru uzanmaktadır. Üstte yer alması gereken tepe yaprağı ise belli olmamaktadır. Diğer yüzde yer alan motifte ise yanlara açılan birer yaprak bulunmaktadır. Bu yaprakların uç kısmı yukarı ve içeri doğru hareketle son bulur. Tepe yaprağı ise burada net belli olmaktadır. 3.3.16 katalog numaralı şahidede kandil motifinin askı aparatının üst kısmında palmet motifleri yer almaktadır. Burada askı aparatının ucuna üstte bir tutamak yeri bunun altında, sağında ve solunda birer palmet işlenmiştir. Palmetler birer yan yaprağı ve bir tepe yaprağıyla klasik formunda işlenmiştir.

Kazı alanında yer alan; 3.4.13 katalog numaralı taşta ise –sandık mezarın baş taşı olduğu düşünülmektedir- motif taşın kimlik bilgisinin de yer aldığı üst yüzünde yer almaktadır. İki satır şeklinde işlenen kitabenin alt satırının üst köşelerine yerleştirilmiştir. Sol taraftaki tahribattan ötürü tam belli olmamaktadır. Sağ taraftaki motif ise sap kısmından itibaren her iki tarafa açılan ve daha sonra aşağı ve sapa doğru tekrar hareketle iç bükey kavis yapan iki yaprak ve bunların üzerindeki tepe yaprağı ile sonuçlanır. 3.4.41 katalog numaralı şahidede kompozisyonun merkezinde yer almaktadır. Taş genel anlamda eridiği için motif net belli olmamaktadır. Burada da motif her iki yana birer yapraktan ve ortasındaki tek yapraktan oluşmaktadır. 3.4.53 katalog numaralı taşta motif sandık mezara ait baş taşının kuzey yan yüzündedir. Burada tek başına bir pano içerisinde işlenmiştir. Oluşturulan pano palmetin sap kısmından türemiş düz silmeli bordür

ile oluşturulmuştur. Sapın üstünde simetrik olarak yerleştirilen her iki yanda birer yaprak ve üstte bir tepe yaprağı ile sonuçlanır. 3.4.25 katalog numaralı mezarın baş taşının üst dilimli tepeliğinin alt kısmı tamamen erimiştir. Üst tarafında ise bir adet palmet motifi seçilebilmektedir. Sap kısmı yanlardan gelişerek gelmektedir. Her iki yanda birer yaprak sap kısmından türeyerek yanlara ve aşağı doğru hareket yapmıştır. Üstte ise bir tepe yaprağı yer almaktadır. 3.4.26 katalog numaralı taşta motif sandık mezara ait baş taşının ön yüzünde ve her iki yan yüzünde işlenmiştir. Yan yüzlerdeki motif tek başına bir pano içerisinde işlenmiştir. Sapın üstünde simetrik olarak yerleştirilen her iki yanda birer yaprak ve üstte bir tepe yaprağı ile sonuçlanır. Burada motifin tepe yaprağı iri tutulmuştur. Ön yüzdeki motif ise kitabenin sonuna doğru üst tarafta yer almaktadır. Burada motif sap kısmından türeyen ve yana doğru hareket ettikten sonra aşağı doğru hareketle son bulan simetrik iki yaprak, bunların üzerinde yukarı doğru açılan birer yaprakla her iki yanda ikişer yaprak ve üstte bir tepe yaprağı olacak şekilde işlenmiştir.

Kırık olduğu için katalog kısmında ele almadığımız bazı mezar taşı parçalarında da palmet motifi karşımıza çıkmıştır. Fotoğraf 192’de gördüğümüz parça muhtemelen sandık tarzı mezarlardan birine ait baş veya ayak taşının üst dilimli tepeliğine aittir. Tepeliğin orta kısmına ait olduğunu düşündüğümüz parçada her iki yanda rumi motifleri bunların ortasında ise rumilerden uzanan dalların birleşerek sap kısmını oluşturduğu, her iki yanda birer yaprak ve üstte tepe yaprağı ile sonuçlanan palmet motifi yer almaktadır. Bütünlük arz etmeyen bir diğer taş ise Fotoğraf 194’te görülmektedir. Baş veya ayak şahidesi olabilecek bir taştır. Çapraz şekilde kırılmış olan taşın etrafı süz silmeli bir bordürle çevrilidir. Ortasında yine düz silme ile bir çerçeve oluşturulmuş olup içerisinde bitkisel motifler işlenmiştir. Bitkisel motifin tepe kısmında her bir yanında birer yaprak bunların ortasında da tepe yaprağı yer almaktadır (Çizim 134).

İncelemesini yaptığımız motif bazen tek başına (3.3.4, 3.3.11, 3.4.53, 3.4.25, 3.4.26 katalog numaralı taşlarda), bazen de bir kompozisyonun parçası (3.3.21, 3.3.22, 3.3.16, 3.3.24, 3.4.41, katalog numaralı taşlarda ve Fotoğraf 192 ile fotoğraf 194) olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.1.2 Rumi

Kelime sözlükte; “1-Rum ülkesinden, Anadolu; 2-Bir nevi süsleme ve motif”¹⁷⁶ anlamlarına gelmektedir. Anadolu Selçuklularından önce Karahanlı, Gazneli, Büyük Selçuklu ve diğer İslam Sanatlarında da kullanılan motive bu ismin verilmesi Selçuklularda söz konusu motifin sık kullanılmasındandır. Anadolu’ya, Doğu Roma İmparatorluğundan alınmasından

¹⁷⁶ M. Karaca, **Osmanlıca Türkçe Lügat**, s. 726.

dolayı Diyar-ı Rum, burayı fethedenlere de Rum Selçukluları denmesinden dolayı, Selçuklularda çok sevilerek kullanılmış olan bu motife Rumi denilmiştir¹⁷⁷.

Tanımı, menşei, kullanım alanları hakkında kısa bir bilgi verdiğimiz motif Kırkkardeşler Mezarlığındaki mezar taşlarında tespitini yaptığımız bitkisel motifler içerisinde en çok kullanılmıştır. Bu veri kazı çalışmasının ve mezar taşlarının tümleme çalışmasının yapılması ile değişiklik gösterebilecektir. İncelemesini yaptığımız mezar taşlarından kazı deposuna kaldırılanlar arasından katalog kısmında tanımlamaya çalıştığımız 8 tanesinde ve kırılarak bütünlüğünü kaybettiği için katalog kısmında değerlendirmedığımız 2 taşta daha bu motifin kullanıldığı görülmüştür. Arazide yapılan çalışmalarda ise katalog kısmında ele aldığımız 6 adet mezar taşı ile kırık olduğu için katalog kısmına dahil etmediğimiz 1 taşta daha bu motif karşımıza çıkmaktadır.

Kazı deposunda yer alan; 3.3.18 katalog numaralı şahidenin arka yüzünde bitkisel kompozisyonun bir parçası olarak kıvrım dalların ucunda rumi motifleri işlenmiştir. Ruminin yaprağının alt ucunda düğmeler işlenmiştir. 3.3.19 katalog numaralı şahidede yine arka yüzde merkezde kandil motifinin yer aldığı bunun etrafında ise bitkisel motiflerin işlendiği görülür. Kıvrım dalların ucunda iki ve üç yapraklı rumi motifleri işlenmiştir. 3.3.20 katalog numaralı mezar taşının ön yüzünde bir pano içerisinde kıvrım dal ve rumi motifleri işlenmiştir. Dalların ucundan ve bedeninden gelişen motif iki yapraklı olarak işlenmiştir. 3.3.22 katalog numaralı şahidenin arka yüzünde palmet, rumi, kıvrım dal üçlüsü ile oluşturulan kompozisyon söz konusudur. Rumiler kıvrım dalların ucunda iki yapraklı ve düğmeli olarak işlenmiştir. 3.3.23 katalog numaralı kırık olan mezar taşının ön yüzünde bir bordür şeklinde ve her iki yanda kıvrım dal ve rumi motifleri işlenmiştir. 3.3.24 katalog numaralı mezar taşının arka yüzünde palmet, rumi, kıvrım dal üçlüsü ile bitkisel kompozisyon işlenmiştir. Merkezinde yer alan palmetten türeyen kıvrım dalların ucunda iki yapraklı Rumiler işlenmiştir. 3.3.11 katalog numaralı sandukanın kaide kısmının uzun kenar üst yüzlerinde ve yarım silindirik sandukanın tepe noktasında kıvrım dallar ve rumiler işlenmiştir. 3.3.14 katalog numaralı şahidenin ön ve arka yüzünde rumi motifleri işlenmiştir. Ön yüzünde yer alan pano içerisindeki kitabenin üstünde panonun orta kısmında yukarı doğru uzanan dallar biraz yükseldikten sonra sağa ve sola ters hareketle birbirlerinin içinden geçer ve aşağı doğru tekrar inerler panoya ulaşmaya yakın yerde uç kısmında ikişer yapraklı birer rumi oluştururlar. Arka yüzünde ise yuvarlak kemerli niş içerisinde kandil ve kandilin her iki yanında vazo içerisinde çiçek motifleri işlenmiştir. Oluşturulan yuvarlak kemerin dış kenarlarında kalan boşluklara birer rumi motifleri ile doldurulmuştur.

---

¹⁷⁷ Z. Şimşir, a.g.t., s. 7.

Kazı alanında yer alan; 3.4.34 katalog numaralı şahidenin arka kısmında işli olan bitkisel motifte kıvrık dalların uçları iki ve üç yapraklı rumi motifleri işlenmiştir. 3.4.38 katalog numaralı sandık mezarın baş şahidesinin dış yüzünde merkezinde kandil motifinin yanlarında boyuna iki bordür yer almaktadır. Bu bordürler kıvrım dal ve Rumiler ile oluşturulmuştur. 3.4.12 katalog numaralı mezar taşında kimlik bilgisinin yer aldığı üst yüzde tek satırlık bölümün satır başında üstte iki yapraklı küçük bir rumi motifi işlenmiştir. 3.4.41 katalog numaralı şahidede bitkisel kompozisyonun yer almaktadır. Taş genel anlamda eridiği için motifler net belli olmamaktadır. Burada da merkezdeki palmet motifinden türeyen kıvrım dalların uç kısmına birer rumi işlenmiştir. 3.4.31 katalog numaralı şahidenin arka yüzünde bitkisel kompozisyonun yer almaktadır. Taş büyük bölümü kırık olduğu için kompozisyonun tamamı görünmemektedir. Taşın etrafını bir bordür olarak kıvrım dal ve dalların ucundaki Rumiler dolanmaktadır. Rumiler klasik formunda iki yana açılan yapraklar şeklindedir. Katalog kısmında işlediğimiz ve rumi motifi bulunan son taş 3.4.30 katalog numaralı şahidede karşımıza çıkmaktadır. Burada şahidenin arka yüzündeki motif eridiği için anlaşılamamaktadır. Taşın yan yüzleri ise boş bırakılmamış genel olarak kitap ciltleme sanatında karşımıza çıkan bir salbekten türeyen ve yukarı doğru uzanan kıvrım dal ucunda üç yapraklı bir rumi ile karşımıza çıkmaktadır.

Kırık olduğu için katalog kısmında ele almadığımız bazı mezar taşı parçalarında da rumi motifleri karşımıza çıkmıştır. Fotoğraf 191’de gördüğümüz sandık mezarın baş ve ayak taşının dilimli tepeliğinin orta kısmına ait olduğunu düşündüğümüz parçada her iki yanda rumi motifleri bunların ortasında ise rumilerden uzanan dalların birleşerek oluşturduğu palmet motifi yer almaktadır. Rumilerin yaprağının ucu düğmelidir.

4.2.1.3 Penç

Penç; Yuvarlak, gülü andıran süsleme motifi anlamına gelir¹⁷⁸. Gül, gül goncası, papatya ve benzer çiçeklerin kuş bakışı görünüşünün stilize edilerek çizilmiş şekilleridir. Çiçekler yapraklarına göre biçimlendirilirler. Pençberk: 5'lik yaprak demektir. 13. ve 14. yüzyıllarda sevilerek kullanılan hatai motifi ile 15. yüzyılda yavaş yavaş diğer narçiçeği, nergis, sümbül gibi çiçeklerin de katılımıyla süsleme sanatında rumilerin ve geometrik düzenlemelerin yerini natüralist düzenlemeler almaya başlar. Özellikle 16. yüzyılda lale çiçeğinin tezyini sanatlarda kullanılmaya başlamasıyla yepyeni bir dönemi başlatır¹⁷⁹.

¹⁷⁸ C. Keskiner, a.g.e., s. 106.

¹⁷⁹ <http://atelim.com/hazirlayanlar.html?part=10>

Palmet ve Rumilere oranla daha az kullanılmıştır. Kazı deposunda bir taşta, kazı alanında yine bir taşta olmak üzere iki yerde kullanımına rastlanılmıştır.

Kazı deposunda 3.3.18 numaralı mezar şahidesinde karşımıza çıkmıştır. Burada bitkisel bir kompozisyonun parçasıdır. Mevcut taşın merkezinde yer alır ve sap kısmından altındaki lale motifine tepe kısmından çıkan kıvrım dallar ile üstteki motife bağlanarak kompozisyonu devam ettirir. Bir diğer örneğe ise kazı alanında rastladık; bu da 3.4.34 katalog numarasında tanıtmaya çalıştığımız mezar taşında yer almaktadır. Burada motif taşın kırıldığı yere denk gelmesi nedeniyle yarım olarak görülmektedir. Yine bitkisel bir süslemenin parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. 3.3.18 katalog numaralı taştaki gibi bu da tepe kısmından çıkan kıvrım dallar ile bir üstteki motife bağlanmaktadır.

4.2.1.4 Lale

Farsça bir kelime olan lâle (Lat. tulipa) çok yıllık, soğanlı ve otsu bir bitkinin adıdır. Çiçekleri bir sap üzerinde bir tane olup çiçek örtüsü altı parçalı, serbest, kırmızı, sarı veya beyaz renkli olabilir. Her parçanın dip kısmında genellikle esmer renkli bir leke görülür. Gerçek vatanının Orta Asya olduğu sanılan lâle esas itibariyle yabancı bir bitkidir. Türkiye’de on beş kadar türü bulunmaktadır. Çok çiçekliler de dahil yaklaşık 5000 çeşidi bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir¹⁸⁰.

Bu motife konumuz kapsamında bir mezar taşında denk gelmekteyiz. Kazı deposunda 3.3.18 katalog numaralı mezar şahidesinde karşımıza çıkmıştır. Burada bitkisel bir kompozisyonun parçasıdır. Kırık taşın merkezinde yer alır ve sap kısmından alttaki motifin, tepe noktasından ise kıvrım dallar ile üstteki motife bağlanarak kompozisyonu devam ettirir. Motif basık olarak işlenmiştir. Her iki yana açılan yaprakları ve tepe yaprağıyla palmet motifine benzerlik gösterir.

4.2.1.5 Kıvrım Dallar

Bitkisel motifler arasında en çok kullanılan motiflerden biridir. İncelediğimiz 12 mezar taşında karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan 8 tanesi kazı deposunda 4 tanesi ise kazı alanındadır.

Kazı deposunda incelemesini yaptığımız taşlardan 3.3.18 katalog numaralı mezar şahidesinin arkasında bitkisel kompozisyonun bir parçası olarak kıvrım dallar karşımıza çıkmaktadır. Merkezde yer alan penç ve lale motiflerinin tepe kısmından türeyerek üstündeki

¹⁸⁰ T. Baytop,-C. Kurnaz, “Lale” mad, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 27, Ankara, 2003, s. 79.

motifin yanlarında Rumiler oluşturup bir sonraki motife sap kısmından birleşmektedir. 3.3.19 katalog numaralı mezar şahidesinin arkasında yer alan kandil motifinin etrafında gelişen bitkisel kompozisyonun bir parçası olarak kıvrım dallar görülmektedir. Kandilin kaide, gövde ve boyun kısmından türeyen kıvrım dalların uçlarında Rumiler yer almaktadır. 3.3.20 katalog numaralı mezar taşının ön yüzünde bir pano içerisinde kıvrım dal ve rumi motifi işlenmiştir. Yatay bir “S” kıvrımı yapan dalın uçlarında ve daldan türeyen tali dallarda iki yapraklı rumi motifleri işlenmiştir. 3.3.21 katalog numaralı mezar şahidesinin arkasında bitkisel kompozisyonun bir parçası olarak kıvrım dallar karşımıza çıkmaktadır. Merkezde türeyen ve bir sonraki motife sap kısmından bağlanan kıvrım dalların tali kollarının uç kısmına palmetler yerleştirilmiştir. 3.3.22 katalog numaralı mezar taşında merkezinde palmet motifi ve onun etrafında gelişen kıvrım dallar ve bunların uçlarında rumi motifleri yer almaktadır. 3.3.23 katalog numaralı mezar taşında uzun kenarlarında simetrik olarak işlenmiş bordür içerisinde “S” yapan kıvrım dallar yer almaktadır. Dalların ucunda Rumiler işlenmiştir. 3.3.24 katalog numaralı mezar taşının arka kısmında bitkisel kompozisyonu oluşturan kıvrım dallar görülmektedir. Merkezinde palmetlerin yer aldığı ve taban kısımlarındaki saplardan gelişen kıvrım dalların kenarlarda Rumiler oluşturduktan sonra merkezdeki bir diğer palmete bağlanarak bordür boyunca uzandığı görülmektedir. 3.3.11 katalog numaralı sandukada kaidenin üst uzun kenarlarında bitkisel bir bordürün simetrik olarak her iki tarafa işlenmiş olduğu görülmektedir. Kaidenin uzun kenarlarının üstüne işlenmiş bitkisel süsleme gövdenin tepe noktasında her iki yandaki panoların ortasında olacak şekilde tekrar edilmiştir. Burada kıvrım dallardan türeyen Rumiler görülmektedir.

Kazı alanında yer alan; 3.4.38 katalog numaralı şahidenin arka kısmında merkezinde işli olan kandili her iki uzun kenarından sınırlandıran bitkisel motiflerle oluşturulan bordürde kıvrık dalların uçlarına rumi motifleri işlenmiştir. 3.4.41 katalog numaralı mezar taşının arka kısmında merkezinde palmetlerin yer aldığı ve taban kısımlarındaki saplardan gelişen kıvrım dalların kenarlarda rumiler oluşturduktan sonra merkezdeki bir diğer palmete bağlanarak bordür boyunca uzandığı görülmektedir. 3.4.31 katalog numaralı mezar şahidesinin arka kısmında bitkisel süsleme hakimdir. Burada etrafı kıvrım dallar/rumilerle oluşturulan bordür içerisinde düz silmeli bir pano içinde bitkisel motifler bezenmiştir. 3.4.30 katalog numaralı yanlarında yer alan dar yüzlerde bir bordür içerisinde bitkisel süsleme hakimdir. Taşın üst kısmı kırık olduğu için devamı görülememektedir. Altta bir salbekten türeyen kıvrım dal ve uç kısmında rumi görülmektedir.

4.2.1.6 Rozet Çiçek

İncelemesini yaptığımız mezar taşlarında süsleme unsuru olarak rastladığımız bir diğer bitkisel motif rozet şeklinde işlenmiş çiçeklerdir. İlk olarak depoya alınan taşlardan 3.3.1 katalog numaralı mezar baş taşında karşımıza çıkmaktadır. Burada taşın üst kısmı kırık olmakla birlikte dilimli bir tepeliğe sahip olduğu düşünülmektedir. Taşın ön yüzünün üst sağ tarafında görülmektedir. Bir kısmı kırık olan motifin 6 yapraklı olduğu anlaşılmaktadır. 3.3.14 katalog numaralı şahidenin arka kısmında merkezde yer alan kandilin her iki yanında vazoda içerisinde birer rozet çiçek yer almaktadır. Çiçekler vazodan yükselen birer sap üzerinde 8 yapraklı olarak işlenmiştir. Mezarlık alanında kalan taşlardan 3.4.29 katalog numaralı sandukanın ayak tarafı dış yüzünde rozet şeklinde çiçek 6 yapraklı olarak işlenmiştir. Alandaki bir başka taş olan 3.4.20 katalog numaralı mezarın kuzey yan taşının üst yüzünde ortada rozet çiçek işlenmiştir. Tamamen eriyen taşta süsleme unsuru tam olarak seçilememekle birlikte 6 kollu rozet çiçek belli belirsiz görülebilmektedir. Bütünlük göstermediği için katalog kısmında anlatmadığımız fotoğraf 194'te görülen taşta 3 adet rozet çiçek görülmektedir. Çiçeklerden en altta yer alan 5 yapraklı, onun üstündeki 6 yapraklı ve en üstteki 7 yapraklı olarak işlenmiştir. Çiçekler saplı olarak işlenmiştir.

4.2.1.7 Yonca

3.4.31 katalog numaralı mezar taşının arka yüzünde etrafı kıvrım dallar/rumilerle çevrili bordür içinde düz silmeli bir pano içerisinde bitkisel süsleme unsuru bulunmaktadır. Alt kenar ortada üç yapraklı bir yonca motifi onun her iki kenarında daha küçük ebatlı iki adet yonca motifi yer almaktadır. Bu şahideden başka hiçbir mezar taşında veya parçasında bu motife rastlanmamıştır.

4.2.2 Geometrik Motifler

Türk Dil Kurumu tarafından geometri; nokta, çizgi, açı, yüzey ve cisimlerin birbirleriyle ilişkilerini, ölçümlerini, özelliklerini inceleyen matematik dalı olarak tanımlanmıştır¹⁸¹. Boyutu olmayan noktadan başlayarak, bir boyutlu çizginin ve daha sonrasında kompleks şekillerin elde edilmesi ile geometrik motifler oluşmaktadır. Anadolu Selçuklu dönemi eserlerinde bu geometrik motiflerin; aynı şeklin tekrarı ile elde edilen daha basit örnekleri olduğu gibi, daha kompleks örnekleri de mevcuttur. Periyodik kaplanabilen eşkenar üçgen, kare ve düzgün altıgen şeklindeki karoların, kenarlarıyla birbirlerine uyacak şekilde oynayarak ya da aynı düzgün geometrik şekil birleştirilerek oluşturulmuş tek karoyla, pek çok çalışma yapılmıştır¹⁸².

Nokta, çizgi ve yaylardan meydana gelen kavramlar topluluğuna dayanan geometrik süsleme, belirli akselere, belirli ilkelerin uygulanması ile düzenlenmiştir. Akselerin yardımıyla geometrik şekillerin düzlem üzerinde belirli aralıklarla tekrarı ve şekillerin bir eksene veya noktaya göre kaydırılmasıyla ortaya çıkan geometrik kompozisyonları meydana getirmektedir. İslam mimarisindeki geometrik süslemenin çizim yöntemleri ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Selçuk Mülayim'e göre örnekler kareli kâğıt kullanılarak tasarlanıyor ve bu örnekler kalıplara geçirilerek tekrar kullanılıyor¹⁸³.

Kırkkardeşler Mezarlığındaki mezar taşlarında da geometrik süsleme unsurları sıklıkla kullanılmıştır. Mezar tipi fark etmeksizin her süsleme her taşta işlenebilmiştir. Sandık mezarların kenarların genellikle görülen burma motifi ile çark-ı felek motifi en sık kullanılan motiflerdir. Yine sandık mezarın baş taşlarının üstünde görülen altıgen, yedigen ve sekizgenlerden oluşan kabaralar ve şahidelerde ve sandukalarda görülen zencerek motifleri de mezar taşlarında sıkça görülen geometrik motiflerdir.

4.2.2.1 Yıldızlar

Yıldız denen tezyinat; birbirini muayyen noktalarda keserken şekiller husule getirerek uzayıp giden kırık hat sistemleridir. Muntazam aralıklarla göze çarpan ve kapalı şekiller hissini veren bu yıldızları aslında fasılalarla merkezler etrafında girişerek, kesişerek muhtelif sayıda “kollar” halinde toplanan sonsuz kırık hatlar husule getirir. Şeritlerin arasında muayyen

---

¹⁸¹ <http://www.tdk.gov.tr>

¹⁸² O., Soyupak, “Selçuklu Geometrik Desenleri Arasında Yer Alan Yıldız Sembolünün Günümüz Ürünleri Üzerindeki Yansımaları”, *Uluslararası Geçmişten Geleceğe Sanat Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Çorum, 2016, s. 233.

¹⁸³ S. Mülayim, “Geometrik Kompozisyonların Çözümlemesine Bir Yaklaşım”, *Arkeoloji -Sanat Tarihi Dergisi*, S-1, İzmir, 1982, s.53.

poligonal kısımlar kalır¹⁸⁴. Genelde birbiri üzerine gelen kırık veya düz çizgilerden oluşan yıldız motiflerinin bir diğer oluşma şeklinde ise, çeşitli yönlerden bir noktaya yönelen çizgiler, ortada yıldız seklini oluşturacak biçimde birleşmektedir¹⁸⁵.

Kırkkardeşler Mezarlığındaki mezar taşlarında çok kollu yıldızların ve geometrik ağların çok yaygın biçimde işlenmiş oldukları görülmektedir. Kazı deposunda yer alan iki taşta, mezarlık alanında ise bir taşta yıldız motiflerine denk gelinmiştir.

Kazı deposunda yer alan ve 3.3.15 katalog numarası ile incelediğimiz şahidenin arka yüzünde geometrik süsleme unsuru hâkimdir. Merkezinde yer alan kolları çiçek yaprağı şeklinde çark-1 felek ve onun etrafında sekiz kollu yıldızdan türeyen ve yüzey boyunca geçmeler yaparak devam eden bir süsleme söz konusudur. Bir diğer yıldız ise 3.3.25 katalog numaralı şahidede yer almaktadır. Burada bu sefer merkezinde rozet içerisinde çark-1 felek motifinin yer aldığı on iki kollu yıldız motifi yer almaktadır. Yine bu yıldızdan türeyen ve geçmeler yaparak devam eden bir tezyinat söz konusudur. Her iki taşında bir kısmı günümüze gelmiştir. Bu sebeple şahidelerde yıldız motiflerinin tek başına mi işlendiği yoksa bir eşinin daha bulunup bulunmadığı konusu netleştirilememektedir.

Mezarlık alanında işlemiş olduğumuz 3.4.33 katalog numaralı sandukanın yan yüzlerinde altı kollu altışar yıldız yer almaktadır. Yıldızlar iki eş üçgenin ters şekilde birbirine geçirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu halleri ile aynı zamanda Mühr-ü Süleyman motifi oluşturmaktadır.

4.2.2.2 Mühr-ü Süleyman

Merkezleri aynı olan eşkenar üçgenin karşılıklı olarak birbirine geçmesinden meydana gelen altı kollu yıldız Türkçede “Mühr-ü Süleyman” adı ile bilinmektedir. Üç semavi dinde de kendine yer ve anlam bulan altı köşeli yıldız Davut Peygamber’in oğlu Süleyman Peygamber ile özdeşleşmiştir. Mühr-ü Süleyman olarak ifade edilen altı köşeli yıldız, Yahudi ve mason ustaların eserlerinde olduğu kadar İslam tezyini sanatlarının metal, ahşap, mimari, dokuma gibi pek çok dalında nakış amaçlı, yapı süslemelerinde göbek motifi olarak sıkça kullanılmış bulunduğu yere şeytanın giremediğine dair halk inancından dolayı taş, ağaç, cam, kâğıt gibi yüzeylerde merkezi motif olarak; cami, tekke gibi mekânların kubbe veya tavan nakışlarında, kapı kanatları yahut methal sövelerinde tercih edilmiştir¹⁸⁶ (Fotoğraf 189).

¹⁸⁴ S., Ögel, a.g.e., s. 86.

¹⁸⁵ O., Soyupak, a.g.m., s. 234.

¹⁸⁶ O., Soyupak, a.g.m., s. 234.

Türk-İslam sanatında Mühr-ü Süleyman motifi oldukça geniş şekilde yer almaktadır. Hz. Süleyman, M.Ö. 960-925 yılları arasında hüküm sürmüş olan Ben-i İsrail kavmine mensup Hz. Davut'un oğludur. Hem kral hem de Peygamber'dir. Kur'an-ı Kerim'in 2/102; 21/40, 78; 27/15-45; 34/12; 38/30, 32,35. ayetlerinde ismi geçer¹⁸⁷.

Türk kültürüne Mühr-ü Süleyman'ın girmesinde etken olan Neml Suresidir. Kur'an-ı Kerim'de adı zikredilen Hz. Süleyman; kuşlara, hayvanlara, insanlara ve cin(?) taifesine hükmeder ve onları çalıştırır. Allah'ın Hz. Süleyman'a verdiği insanüstü-metafizik bir kuvvetle, ilme haizdir. Bazı müfessirlere göre de; bu güç-kuvvet, O'na iç içe ters olarak girmiş iki üçgen şeklinde olan ve Hz. Süleyman'ın imzası yerine geçen ve onu temsil eden Mühr-ü Süleyman'dan gelir. Bu sembol Tanrıyı temsil eden bir çeşit tılsımdır¹⁸⁸.

Mühr-ü Süleyman; Anadolu'da yukarıda izah edilen sebeple, tabiatüstü kuvvette sahip olma arzusu ve isteği ile kozmosun (kâinatın), kuvvet ve kudretin, yani tanrının işareti anlamında algılanmıştır. Tılsımın, şer güçlerden korunma sembolü olduğu kanaatine varılmış ve Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar zamanında, Türk kültüründeki çeşitli eşyalarda gerek dekor-süsleme, gerekse güç-kuvvet-hikmet sembolü olarak kullanılmıştır¹⁸⁹.

İncelemesini yaptığımız Kırkkardeşler Mezarlığında da bu sembol kullanılmıştır. Kazı deposunda bu sembole denk gelinmemiştir. Mezarlık alanında ise biri katalog kısmında işlediğimiz bir diğeri ise kırılarak bütünlüğünü kaybettiği için katalog kısmında ele alamadığımız mezar taşı parçasında olmak üzere iki yerde bu sembol ile karşılaşmıştır. 3.4.33 katalog numaralı sandukanın yan yüzlerinde altı kollu altışar yıldız yer almaktadır. Merkez noktaları aynı olan iki üçgenin ters şekilde birbirine geçirilmesi ile oluşturulmuştur. Böylece Mühr-ü Süleyman motifi oluşturmaktadır. Kırılarak bütünlüğünü kaybeden mezar taşı parçasının sandık tipli mezarın yan taşı olabileceği düşünülmektedir. Çünkü parçanın ön yüzünde yazı şeridi (anamlı bir kelime elde edilememiştir), üst yüzünde süsleme unsuru yer alırken arka kısmı kaba yontu olup toprakla doldurulacak şekilde boşluk bırakılmıştır. Üst yüzünde yer alan süsleme unsurunda rozet içerisinde merkezde altıgen yer alır. Bunun etrafında ise üç adet yuvarlak baklalı zincir tanesinin merkezdeki motifin etrafında döndürülmesiyle kesişme noktaları ile iki üçgenin ters şekilde iç içe geçmesi sağlanır. Böylece Mühr-ü Süleyman sembolü elde edilir (Fotoğraf 195). Bu kırık parçaya yayın taraması sırasında Beyhan KARAMAĞARALI'nın Ahlat Mezar Taşları isimli eserinde karşılaşmış bulunmaktayız. Orada yer alan fotoğrafta da kırık olmasına rağmen

¹⁸⁷ S. Bayram, "Mühr-ü Süleyman ve Türk Kültürü'ndeki Yeri", (Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar), Güner İnal'a Armağan, Ankara, 1993, s.61.

¹⁸⁸ S. Bayram, a.g.m., s.62-63.

¹⁸⁹ S. Bayram, a.g.m., s. 63.

yanında rozet içerisinde bir motifin yer aldığı görülmektedir. Beyhan hocanın Malatya Eski Mezarlık, Güneş Tasvirli Mezar Taşı olarak isimlendirdiği taşın zaman içerisinde bir parçasının daha kırılarak yok olduğu anlaşılmıştır¹⁹⁰ (Fotoğraf 196).

4.2.2.3 Zencerek

En basiti iki kırık veya yuvarlak çizginin kesişmesinden oluşan geçmedir. Tek eksen üzerinde gelişir. İki kilden fazla kırık çizgi ve eksenle daha girift geçmeler elde edilir. İkili geçme, üçlü geçme, dördümlü geçme gibi isimler alır. Anahtar çizgilerle geçme motifleri yapılmıştır. İki yuvarlak çizginin içinden ve dışından çizilen dik, yatay ve çapraz hatlarla zencerek motifleri oluşturulmaktadır¹⁹¹. (Şekil-4) Zencerek veya zencerek olarak da anılan geçmelerin çok fazla çeşidi vardır. Hemen her dönemde sevilerek kullanılmış ve zamanın beğenisine göre üsluplandırılmışlardır.

Anadolu Selçukluları döneminde farklı malzemeler üzerinde sıkça kullanılan motif incelemesini yaptığımız mezarlık alanında da en sık kullanılan geometrik motifler arasındadır. Katalog kısmında değerlendirmesini yaptığımız; kazı deposuna kaldırılan üç taşta, mezarlık alanında bulunan bir taşta karşımıza çıkan motif bütünlük vermeyen kırık parçalardan da iki tanesinde daha karşımıza çıkmıştır.

Kazı deposunda bulunan; 3.3.6 katalog numaralı taşın üst yüzünde yer alan iki kabarıyı birbirine bağlayan zencerek motifini bulunmaktadır. Tek eksen üzerinde gelişmektedir. İkinci örneğimiz ise 3.3.17 katalog numaralı sandukanın taban kısmında karşımıza çıkmaktadır. Her iki tarafta da uzun kenarda taban boydan boya bu motif ile bezenmiştir. 3.3.13 katalog numaralı şahidede ise yazı şeritlerinin altında zencerek motifini yer almaktadır.

Mezarlık alanında bulunan; 3.4.15 katalog numarasında tanıtmaya çalıştığımız sandık tipli mezarın baş taşında üst yüzde yer alan kabarılar arasında ilinti sağlayan motif yine zencerektir.

Bütünlük sağlamadığı için katalog kısmında ele almadığımız; fotoğraf 197’te görülen ve bir mezara mı ait olduğu hakkında kesin bilgi edinemediğimiz taşın dışı bakan yüzünde zencerek motifini işlenmiştir. Bir diğer motifin görüldüğü taş ise mezarlık alanında bulunan ve kendi grubunda başka örneğine rastlamadığımız bir taştır (fotoğraf 198). Sandık tarzı mezarın baş veya ayak taşı olabilecek forma sahiptir. Taşın ön yüzünde bulunması gereken kitabe kısmı boştur. Alandaki diğer taşlar gibi tahrip olmuş olabileceği düşünülmüştür. Fakat yapılan incelemede bu

¹⁹⁰ B. Karamağaralı, a.g.e., s.290.

¹⁹¹ Z. Şimşir, a.g.t., s. 10-11.

yüzde herhangi bir işlemeye denk gelinmemiştir. Üstelik taşta tahribatta minimum seviyededir. Bu da bize taşın hazırlandıktan sonra kullanılmamış olabileceği fikrini vermektedir. Taşın üst yüzünde ise her iki yanda sekizgen kabarıklar ve ortalarında ise şerit halinde bu kabarıkları birbirine bağlayan zencerek motifi bulunmaktadır.

4.2.2.4 Zikzak

Yalnızca kırık çizgilerle yapılan tezeyinatın en sadesi aynı açı ve uzunluktaki parçalarla sabit bir doğrultu izleyen zikzaktır. Zikzak tek başına ve birbirine paralel gruplar halinde kullanıldığı gibi yatay ve düşey eksenlere uygun gelişen sistemler halinde de kullanılmaktadır. Yatay sırayı teşkil eden zikzaklar aralıklı ve bir sisteme göre simetriktir. İçeride doğru kırılan mafsallar birbirine yaklaşırken, dışarı kırılmalarla birbirinden uzaklaşır. Düşey zikzak çifti için de aynı kural geçerlidir. Birbirine dik olan zikzak sistemlerinin kesişmeleri birkaç farklı kompozisyon oluşturur. Gerçekte bu farkı yaratan faktör her iki sistemden birinin yarım raport boyu kaydırılmasıdır. Böylece zeminde ayrılan iki farklı örnek grubu iki farklı kompozisyon yaratır. Birinci tipte kesişme noktaları aynı özelliklere sahip bir model zeminde düzgün sekizgen ve dört kollu yıldızlar ayırmaktadır. Bütün sistem 90° çevrilirse hiçbir kompozisyon değişikliği olmaz. İkinci tipte, bir sistemin daraldığı alanda ona dik olan sistem genişler. Sistemlerden biri yarım raport boyu kaydırılarak zeminde stilize kelebek şeklinde bölümler ayrılmıştır. Birinci sistemde iki farklı zemin elemanı yıldız ve sekizgen her yönde alternatif sıralanırken ikinci sistemde birbirinin aynı olan elemanlar (stilize kelebek) bir dik bir yatık olmak üzere sadece konum değiştirirler¹⁹².

İncelemesini yapmış olduğumuz mezar taşlarından kazı deposuna kaldırılanlar arasında iki taşta bu motife rastlanılmıştır. Mezarlık alanında yine iki taşta bu motife rastlanılmıştır. Kazı deposunda yer alan ve 3.3.4 katalog numarasıyla tanıttığımız sandık tipli mezarın baş taşının üstünde yer alan dilimli tepeliğin her iki yanında yer alan kabarıkların arka kısmı kabarıkların başladığı yerden aşağı ve geriye doğru meyilli bir şekilde inerek taşın kenarına ulaşır. Bu meyilli alan burada boş bırakılmamış ve yatay zikzak motifi ile doldurulmuştur. Bu zikzak motifli iki alanın ortasında ise Arapça Allah lafzı yer almaktadır. Kazı deposunda yer alan 3.3.17 katalog numaralı sandukanın ayak tarafının dış yüzünde yatay şekilde zikzak motifi işlenmiştir. Tahrip olduğu için bir kısmını görebilmekteyiz. Mezarlık alanında incelemesini yaptığımız taşlardan 3.4.29 katalog numaralı sandukanın yan yüzleri taban seviyesine yakın erden başlayarak yukarıda yazı şeridinin işlendiği panoya kadar devam etmektedir. Burada motif dikey olarak

¹⁹² S., Mülayim, *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler*, Ankara, 1982, s. 70-71.

işlenmiştir. Mezarlık alanındaki bir diğer zikzak motifi ise 3.4.33 katalog numarası ile tanıtmaya çalıştığımız sandukada karşımıza çıkmaktadır. Burada motif yazı şeridinin işlenmiş olduğu üst sivri kemerle oluşturulan alan ile baş tepeliğinin arasında kalan kısa mesafe içine işlenmiştir. Burada motif yine yatay bir şekilde işlenmiştir. Simetrisi olan ayak kısmında bu motifin işlendiğine dair bir işaret bulunmamaktadır. Fakat buranın tahrip olarak kaybolmuş olacağı da düşünülebilir.

4.2.2.5 İstiridye

İstiridye; yassı solungaçlılar sınıfından, ılıman ve sıcak denizlerde yaşayan, güçlü kaslarla birbiri üzerine kapanan iki çeneti olan, eti beğenilen bir deniz yumuşakçası (*Ostrea edulis*) olarak tanımlanmaktadır¹⁹³. Çok fazla çeşidi bulunan istiridyenin sanat tarihi literatürüne girmiş olanı; güçlü kaslarla birbirine kapanan, üzeri yelpaze şeklinde nervürlü iki kabuğa sahip olan türüdür. Genel olarak eski çağlardan itibaren farklı coğrafya ve kültürlerde bilinen istiridye motifinin yeniden doğuş, ikinci hayat gibi hemen hemen ortak anlamlar taşıdığı düşünülmektedir¹⁹⁴.

İstiridye motifi incelemesini yaptığımız Kırkkardeşler Mezarlığına ait bir taşa karşımıza çıkmıştır. Kazı deposunda yer alan ve 3.3.28 katalog numarasıyla tanıtmaya çalıştığımız şahidenin arka yüzünde işlenmiştir. Merkezde yer alan kandil ve şamdan motiflerini çerçeveleyen bordürün iç kısmının üst köşelerine yerleştirilmiştir. Motifin uç kısımları sert kırıklarla zikzak şeklinde işlenmiştir.

4.2.2.6 Kabara

Kabara; 1) Maden ya da deri üzerinde bir kabartma elde etmek için yapılan işlem ve bu şekilde işlenmiş eşya 2) Mimarlıkta, kemer tabanından taşacak biçimde kullanılan yarım küre biçiminde taş ya da metal kur anlamlarına gelmektedir¹⁹⁵.

İslâmiyet öncesinde Orta Asya'daki kurganlara defnedilen kişilere ait küllerin konulduğu kapların kapaklarına kabara biçiminde motiflerin işlendiği görülmektedir¹⁹⁶.

Genelde mimaride karşımıza çıkan motif incelemiş olduğumuz Kırkkardeşler Mezarlığındaki sandık tarzı mezarların baş veya ayak taşlarının üst yüzlerinde çokgen olarak işlenmiştir. İncelemesini yaptığımız toplam yedi taş üzerinde bu motif ile karşılaşılımıştır.

¹⁹³ <http://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 20.08.2019.

¹⁹⁴ A., Çakmakoglu Kuru, "İkonografik Açından Orta Çağ Türk Mimarisinde Yer Alan İstiridye Motifi", **Erdem Dergisi**, Ankara, 2008, s.113.

¹⁹⁵ <https://www.lafsozluk.com/2010/12/kabara-nedir-ne-demektir-anlam.html> Erişim tarihi: 20.08.2019.

¹⁹⁶ H., Buğrul, a.g.t., s. 221.

Bunlardan katalog kısmında işlenenlerden dört tanesi kazı deposunda, iki tanesi ise mezarlık alanında yer almaktadır. Bütünlük sağlamadığı için katalog kısmında değerlendirilmesi yapılmayan bir taşta yine bu motif işlenmiştir.

Kazı deposuna kaldırılan taşlardan; 3.3.20 katalog numaralı sandık mezarın baş taşının üst yüzüne sekizgen iki kabara yerleştirilmiştir. Kabaralar ortadan birbirine burma motifiyle bağlanmaktadır. Genel anlamda yıpranmış olmasına rağmen kabaraların merkezinde birer daire ve onu çevreleyen bir büyük dairenin daha yer aldığı anlaşılmaktadır. İkinci dairenin oluşturan yivin dış yüzünde kabaranın her köşesine doğru bir kol uzanmaktadır. 3.3.4 katalog numaralı sandık mezarın baş taşında yine üst yüzde iki kabara yer almaktadır. Burada kabaralar tepe noktasında merkezi yer alan ve saat yönünde döndürülerek oluşturulan çark-ı felek motifi ile bezenmiştir. 3.3.6 katalog numaralı sandık mezarın baş taşının üst yüzüne sekizgen iki kabara yerleştirilmiştir. Kabaralar ortadan birbirine burma motifiyle bağlanmaktadır. Genel anlamda yıpranmış olmasına rağmen kabaraların merkezinde birer daire ve onu çevreleyen bir büyük dairenin daha yer aldığı anlaşılmaktadır. İkinci dairenin oluşturan yivin dış yüzünden kabaranın her köşesine doğru bir kol uzanmaktadır. 3.3.8 katalog numaralı sandık mezarın baş taşının üst yüzüne sekizgen iki kabara yerleştirilmiştir. Kabaraların tepe noktasında merkezde küçük bir daire ve onu çevreleyen daha büyük bir daire yer almaktadır. Büyük daireden papatya yaprakları sekizgen kabaranın uç kısımlarına doğru uzanmaktadır. Bu taşta kabara diğerlerine oranla daha yüksek tutulmuştur.

Mezarlık alanında bulunan taşlardan; 3.4.15 katalog numaralı sandık mezarın baş taşının üst yüzüne sekizgen iki kabara yerleştirilmiştir. Kabaraların merkezinde birer daire ve onu çevreleyen bir büyük dairenin daha yer aldığı anlaşılmaktadır. İkinci dairenin oluşturan yivin dış yüzünde kabaranın her köşesine doğru bir kol uzanmaktadır. 3.4.19 katalog numarasında tanıttığımız ve in situ durumunda olan mezarın baş ve ayak taşlarında kabaralar kullanıldığı anlaşılmaktadır. Baş kısmındakiler tamamen kırılmıştır. Sadece kuzey köşedekinin yeri belli olmaktadır. Ayak taşının güney köşesindekinin de yine yeri kalacak şekilde kırılmıştır. Ayak taşının kuzey köşesindeki kabara ise sağlam olarak gelmiştir. Bu kabara yarım daire olarak işlenmiştir.

Bütünlük sağlamadığı için katalog kısmında değerlendirilmeyen Fotoğraf 198'da görülen hazırlandıktan sonra kullanılmamış olan taşın üst yüzünde her iki yanda sekizgen kabaralar ve ortalarında ise şerit halinde bu kabaraları birbirine bağlayan zencerek motifi bulunmaktadır. Kabaraların merkezinde küçük bir daire ve bu daireyi içine alan daha büyük bir daire

bulunmaktadır. İkinci dairenin oluşturan yivin dış yüzünde kabaranın her köşesine doğru bir kol uzanmaktadır.

Alanda yapılan çalışmalar sırasında alanda dağınık halde bulunan ve hangi mezarın parçaları olduğunu tespit edemediğimiz kırık dört kabara bulunmuştur (Fotoğraf 199). Bunlardan iki tanesi yine çark-ı felek bezemeli olup bir tanesi merkezden açılan ve nervürlü olarak tasvir edebileceğimiz bir yapıya sahiptir. Bir kabara ise merkezinde altı kollu yıldızın yer aldığı ve buradan gelişen geometrik motif ile bezenmiştir.

4.2.2.7 Burma

Kelime anlamı; burmak, burularak, üst üste kıvrılarak yapılandır¹⁹⁷. Mimaride birçok alanda (sütun, sütünce vb.) karşımıza çıkan motif mezar taşlarında da yine bir sütünce şeklinde birçok mezarda taşında özellikle şahidelerde kullanılmıştır. Akşehir Taş Eserleri Müzesi,¹⁹⁸ Ankara Kırklar Mezarlığı¹⁹⁹, Sivas Müzesinde bu tarz mezar taşlarına rastlamak mümkündür²⁰⁰.

Kırkkardeşler Mezarlığında toplamda 8 taşa bu motif karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan 7 tanesi kazı deposunda, 3 tanesi ise mezarlık alanında bulunmaktadır.

Kazı deposuna kaldırılan taşlardan; 3.3.20 katalog numaralı sandık mezarın baş taşında bu motif karşımıza çıkmaktadır. Burada baş taşının üst yüzünde yer alan iki kabara arasında bu motif yer almaktadır. Kümbet içerisinde bulunan ve kazı deposuna kaldırılan 3.3.1 katalog numarasında tanıttığımız sandık mezarın yan yüzler ile üst yüzün birleştiği köşede bu motif işlenmiştir. Burada motifin alt ve üst sınırları düz silme ile sınırlandırılmıştır. Sandık mezarın yan taşlarının üst yüzünde burma motifi ile oluşturulan ve içlerinde birer kelimenin yer aldığı rozetler bulunmaktadır. 3.3.2 katalog numaralı kümbetten çıkan sandık mezarın yan taşında üst ve yan yüzünün birleştiği köşede yine bu motif ile oluşturulmuştur. Üst yüzünde burma motifi ile oluşturulan ve içlerinde birer kelimenin yer aldığı rozetler bulunmaktadır. 3.3.7 katalog numaralı sandık mezarın baş taşında bu motif karşımıza çıkmaktadır. Burada taşın yanlardan kırılmış olması sebebiyle yan taraflarında kabara olup olmadığı anlaşılamamıştır. Yuvarlak satırlı silme üzerine ince bir yiv ile burma motifi oluşturulmuştur. 3.3.8 katalog numaralı sandık mezar baş taşında bu motif karşımıza çıkmaktadır. Üst yüz merkezde yer alan dikdörtgenden türeyen ve yanlardaki kabara kadar uzanan yuvarlak satırlı silme üzerinde burma motifi işlenmiştir. Burma motifinin uçlarında ise sekizgen kabara yer almaktadır.

¹⁹⁷ <http://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 21.08.2019.

¹⁹⁸ B. Karamağaralı, a.g.e., s.246-247.

¹⁹⁹ B. Karamağaralı, a.g.e., s.251.

²⁰⁰ B. Karamağaralı, a.g.e., s.255-256.

Mezarlık alanında yer alan taşlardan; 3.4.3 katalog numaralı sandık mezarın yan taşı olduğunu düşündüğümüz kırık taşın üst yüz ile yan yüzünün birleştiği köşe boş bırakılmayarak burma motifi ile bezenmiştir. Yan yüz ve üst yüzde bulunan panoları oluşturan düz silmeler bu motifin sınırlarını oluşturmaktadır. 3.4.28 katalog numaralı sandık mezarın günümüze ulaşan ve in sitü durumundaki yan taşlarının üst yüz ile yan yüzünün birleştiği köşeye yine burma motifi işlenmiştir. Üst yüzlerinde ise kitabe ikiye bölünerek pano içerisinde işlenmiştir. Panoların arasında merkezinde çark-ı felek motifi onun etrafında düz silmeli bir daire ve onu da çevreleyen bir burma motifi bulunmaktadır. 3.4.25 katalog numaralı in sitü durumundaki sandık mezarın dış üst tarafında yan yüz ile üst yüzün birleştiği kısımda burma motifi işlenmiştir. Ayak taşı tamamen tahrip olan taşın yan taş üst yüzleri erimiş durumdadır. Buna rağmen bu taşlarda da motifin devam ettiği böylece mezarın tamamını çepeçevre dolandığı anlaşılmaktadır.

4.2.2.8 Baklava Dilimi

Çoğu kez dik duran eşkenar dörtgene “baklava” adı verilir²⁰¹. Baklava dilimi şeklindeki geometrik şekilleri Göktürk devri Moğolistan’daki sandukalar (Fotoğraf: 190) ve kağıtlara ait kaplumbağa kaidelerin üzerinde görülmektedir²⁰².

İncelemesini yaptığımız mezarlıktaki 4 mezar taşında da bu motife rastlanılmaktadır. Bu motifin işlendiği taşların tamamı kazı deposuna alınmıştır. 3.3.22 katalog numaralı şahidenin arka yüzünde yer alan bitkisel bezemenin altına dikdörtgen bir pano içerisinde tek sıra birbirine bitişik alt ve üst noktaları ise dikdörtgen ile birleşen baklava dilimi motifi oluşturulmuştur. Motiflerin ortasında ise birer nokta işlenmiştir. 3.3.24 katalog numaralı şahidenin arka yüzünde bitkisel bezemenin yanlarında yer alan bordürün orta kısmında bordürü iki parçaya bölen oyularak oluşturulmuş birer baklava dilimi motifi işlenmiştir. 3.3.29 katalog numaralı şahidenin tepelik kısmında yer alan akroterlerin içi oyularak orta kısmına kabartma olarak baklava dilimi işlenmiştir. Şahidenin arka yüzünde akroterlerin etrafı düz silme ile çevrelenmiş ve ortasına baklava dilimi kabartma olarak yerleştirilmiştir. 3.3.14 katalog numaralı şahidenin ön yüzünde çerçevesi düz silmeli iki pano yer almaktadır. İki panodan üstteki daha kısa tutulmuş ve içerisinde süsleme unsuru yerleştirilmiştir. Bu panoda iç içe geçmiş iki silmenin oluşturduğu yuvarlak kemer bulunmaktadır. Yuvarlak kemer ile panolar arasında oluşan bölüme birer baklava dilimi işlenmiştir.

²⁰¹ S., Mülayim, ...Ankara, 1982. s. 9.

²⁰² H., Buğrul, a.g.t., s. 205.

4.2.3 Nesnel Motifler

4.2.3.1 Kandil-Şamdan

Kandil; içinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracıdır²⁰³. İnsanlar tarafında karanlık ortamları aydınlatmak için yapılmış olan kandil, zamanla işlevini kaybetse de yüklenen yeni anlamlarla mimaride ve özellikle mezar taşları üzerinde motif olarak işlenmeye devam etmiştir. Anadolu da mezar taşlarında yaygın olarak kullanılan motiflerin başında gelen “kandil motifi” artık ölünün yolunu aydınlatıcı bir mana kazanarak mezar taşları üzerine işlenmiştir. Ancak, meseleye beşeri boyutta yaklaşıldığı zaman; aydınlık yani ışık anlamı ilk sırada gelmektedir. Fiziksel manadaki aydınlık durumu ile tahsil görmüş münevver ya da aydın kişi kavramları hep birlikte telakki edilmiştir. Durum böyle olunca, insanoğlu için aydınlık; mutluluk ve rahatlama kaynağı olarak üst bir ideal durumunu almıştır. Bu ideale ulaşmak için belli mertebelerden geçmek gerekmektedir. Beşeri manadaki aydınlık ile birlikte, beşeri boyutla alakalı fakat beşerin ahiretle ilgili tasavvurlarındaki “ahiret aydınlığı” sürekli istek kaynağı olmuştur. Bunun yolu dini emirlere uymak olarak gösterilmiştir²⁰⁴.

Şamdan; içine-üzerine mum yerleştirilen, mumu yakılarak aydınlanma aracı olarak kullanılan, metal destek, ayak. Şamdan motifleri üçlü yapılanma sergilemektedir. Bunlar; kaide (mumluk), mumlu bölüm(gövde), şua (ışın) kısmı olarak karşımıza çıkmaktadır²⁰⁵. Işığ, nuru ifade eden, anlamı ışık olan “şema” kelimesinden meydana gelmektedir. Dini ve sivil mimari birimleri içerisinde bir aydınlatma aracı olarak, genellikle bakır, pirinç ya da bronz türü metallere yapılmış şamdanlar, genellikle üzerine bir mumluk konulmuş biçimde, ya da bir figür şeklinde yapılabilmektedir. Türk-İslam dünyasında evlerde, cami, türbe, ziyaretgâh ve tekkelerde kullanımı yaygındır²⁰⁶.

Anadolu’da çeşitli dönemlere ait değişik yörelerdeki mezar taşlarında kandil-şamdan motiflerine rastlamak mümkündür. Bu yerlerden bazıları; Konya, Akşehir, Ahlat, Kırşehir, Tokat, Erzurum, Sivas, Van, İznik, Bursa, Bergama, Selçuk, Balat, Edirne ve İstanbul gibi merkezlerdir. İncelemesini yaptığımız Kırkkardeşler Mezarlığında da birçok taş üzerinde bu motif ile karşılaşmıştır. Toplamda 13 taş üzerinde rastladığımız motif bazen tek başına kandil olarak, bazen bitkisel süsleme içerisinde kandil olarak, bazen de şamdan motifi ile işlenmiştir.

²⁰³ <http://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 20.08.2019.

²⁰⁴ A., Çaycı, B., Ürekli, “Dediği Sultan Haziresi Mezar Taşları”, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Konya, 2003, s. 381.

²⁰⁵ A., Çaycı, B., Ürekli, a.g.m., s. 382.

²⁰⁶ H., K., Biçici, “İznik Müzesindeki Kandil Ve Şamdan Motifli Mezar Taşları”, **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Cilt 7, Sayı 3, Ankara, 2012, s. 640.

Kazı deposuna kaldırılan taşlardan 6 tanesi üzerinde bu motiflere rastlanılmıştır. Bunlardan; 3.3.28 katalog numaralı şahide de üç bölümlü olarak işlenen kandil üçgen formlu bir kaideye sahiptir. Kaidenin içi petek şeklinde doldurulmuştur. Kaidenin üstünde dairesel yapıda gövde kısmı olup iki yanından zincirlerle/halatlarla yukarıya asılmaktadır. Kandilin koyun kısmı ise ters üçgen bir yapıdan oluşmaktadır. Boyun kısmını oluşturan üçgenin üst kenarları geniş tutularak askı aparatından dışarı taşmıştır. Boynun üstündeki askı aparatının arası da boş bırakılmamış üçgenlerle doldurulmuştur. Kandilin her iki tarafında birer şamdan işlenmiştir. Şamdanların oturduğu kaide her iki taraftan iç bükey kıvrımlarla ortadan dar alt ve üst kısımları geniş olacak şekilde tasarlanmıştır. Şamdanın yanıcı kısmı aşağıdan yukarı doğru daralmakta ve en üstte yanar halde işlenmiştir. 3.3.19 katalog numaralı şahide de üç bölümlü olarak işlenen kandil bitkisel bezemenin arasında yer almaktadır. Kandil sade olarak işlenmiştir. Üçgen bir kaidenin üzerinde yuvarlak gövde yer almaktadır. Gövdenin üstünde ise kaideyle benzerlik gösteren boyun kısmı yer almaktadır. Kandil yanar şekilde işlenmiş olup alev boynun üstünde gösterilmiştir. Gövdenin üst taraf yanlarından uzayan iki düz zincir ile yukarıya asılmıştır. 3.3.13 katalog numaralı şahide de üç bölümlü olarak işlenen kandil her iki yanında yer alan şamdanlarla işlenmiştir. Kandil ve şamdanların yüzleri sade bırakılmıştır. Şamdanlar alttan üste doğru daralan bir kaideye oturtulmuştur. Şamdanların yanıcı kısmı da kaidesi gibi yukarı doğru incelemekte uzamaktadır. Kandilin kaidesi üçgen şeklinde olup gövde kısmı dairesel ve sadedir. Gövdenin her iki yanından yukarıdan asılmasını sağlayacak iki askı aparatı çıkmaktadır. Kandilin gövdesinden çıkan boyun kısmı kaideye benzerlik gösterir. Fakat askı aparatlarından dışarı taşacak kadar geniş tutulmuştur. 3.3.29 katalog numaralı şahide kırık olduğu için süslemenin tamamı görülememektedir. Muhtemelen sade bir kaide ve gövdeye sahip kandil motifi işlenmiştir. Kandile ait askı aparatı ve kandilin boyun kısmı görülmektedir. Kandilin ağız kısmı bu şahidede de askı aparatlarından dışarı taşacak kadar geniş tutulmuştur. Yanar halde işlenmiş olan kandilin alev kısmı oldukça yüksek tutulmuştur. 3.3.14 katalog numaralı şahide de üç bölümlü olarak işlenen kandil her iki kenarında vazo içerisinde birer kır çiçeği yer alan kandil motifi yer almaktadır. Kandil ve çiçeklerin yüzleri sade bırakılmıştır. Kandilin kaidesi üçgen şeklinde olup gövde kısmı dairesel ve sadedir. Gövdenin her iki yanından yukarıdan asılmasını sağlayacak birer askı aparatı çıkmaktadır. Bu askı aparatı yukarıda yuvarlak kemere kadar uzanmaktadır. Kandilin gövdesinden çıkan boyun kısmı kaideye benzerlik gösterir. Fakat askı aparatlarından dışarı taşacak kadar geniş tutulmuştur. Kandil yanar halde işlenmiş olup işlenen ateş yüksek tutulmuştur. 3.3.12 katalog numaralı şahide kırık olduğu için süslemenin tamamı görülememektedir. Merkezinde kandil motifi yer almaktadır. Kaide ve gövde kısmını

göremediğimiz kandilin boyun kısmı üçgen formlu olup askı aparatlarından dışarı taşmaktadır. Muhtemelen gövdeden çıkan her iki taraftaki askı aparatları yukarda düz silme ile birleşmektedir. Bu kandilden çıkan ateşin uzunluğu kısa tutulmuştur. Alt taraftaki kırıktan dolayı tamamı görülememesine rağmen kandilin her iki tarafında yukarı doğru uzanan nesnelere şamdan olduğu diğer örneklerle bakılarak söylenebilir. Bu şamdanların uç kısmında yanan ateş birer küçük daire şeklinde işlenmiştir.

Geleneksel Malatya Evi ve Etnografya Müzesinde sergilenen; 3.3.16 katalog numaralı şahidede kaş kemerli bir niş içerisinde her iki tarafında şamdan bulunan bir kandil motifi işlenmiştir. Şamdanların kaideleri her iki taraftan iç bükey kavisle yukarı doğru çıkar ve ağzı düzdür. İçerisindeki mumlar yukarı doğru incelemekte uzamaktadır. Kandil üçgen bir kaideye sahip olup gövdesi daireseldir. Kaidenin aksında yer alan boyun kısmı kaideyle benzer özellikte olup daha geniş tutulmuştur. Gövdenin her iki yanından yukarı doğru uzanan askı aparatları yer almaktadır.

Mezarlık alanında bulunan; 3.4.38 katalog numaralı sandık mezarın baş şahidesi dış yüzünün merkezinde kandil motifi yer almaktadır. Bu kandil motifi diğer mezarlardakinden farklı olarak kaide kısmı gövdeden türeyip gövde kısmına iç bükey olacak şekilde her iki yana doğru uzamaktadır. Ağız kısmının uç noktalarıyla aynı hizada son bulmaktadır. Gövde kısmı dairesel olup gövdeden türeyen boyun kısmı geniş tutulmuştur. Yanar halde işlenen kandilde alev birer damla motifiyle gösterilmiştir. Gövdede sabit duran iki halkadan askı aparatları yukarı doğru uzayıp yuvarlak kemerin üst seviyesine tutturulmuştur. 3.4.52 katalog numaralı sandık mezarın baş şahidesi dış yüzünde kandil motifi yer almaktadır. Kırık olan baş taşının üst kısmında motif yer almaktadır. Bu taşın altında görülen parçanın ise bu mezara ait olmadığını düşünmekteyiz. Çünkü bu taşın bir tarafı düzgün kesme olup herhangi bir süsleme veya yazı bulunmamaktadır. Diğer tarafı ise kaba yontudur. Bu mezara ait olsa idi süsleme unsuru veya kitabesinin işlenmiş olması gerekirdi. Kandilin kaide kısmı kırılarak kaybolmuştur. Sade olarak işlenmiş dairesel bir gövdeye sahiptir. Gövdeden itibaren yükselen kısa ve basık bir boyun kısmı yer almaktadır. Boyun kısmının her iki yanından askı aparatı yukarı doğru çıkmaktadır. 3.4.44 katalog numaralı şahide kırık olduğu için süslemenin tamamı görülememektedir. Merkezde iki kenarında şamdan yer alan bir kandil motifi işlenmiştir. Kırık olan şahidede kandil gövdeden itibaren görülmektedir. Şamdanların ise üst kısmı görülmektedir. Kandil ve şamdanların yüzleri sade bırakılmıştır. Şamdanların yanıcı kısmı yukarı doğru incelemekte uzamaktadır. Şamdanların alev kısmı daire olarak betimlenmiştir. Kandilin gövde kısmı dairesel ve sadedir. Gövdenin üst kısmına yakın her iki yanından yukarıdan asılmasını sağlayacak iki askı aparatı çıkmaktadır. Bu

askı aparatı yukarda yuvarlak kemere kadar uzanmaktadır. Kandilin gövdesinden çıkan boyun kısmı ters üçgen şeklindedir. Askı aparatlarından dışarı taşacak kadar geniş tutulmuştur. Ağız kısmının ortasında kalın kısa bir çizgi şeklinde alev işlenmiştir. 3.4.45 katalog numaralı şahidenin ortasında muhtemelen kandil motifi yer almakta iken kırıldığı için tamamı görülememektedir. Motifin askı aparatı günümüze gelebilmiştir. Bu kandilin askı aparatları yukarda hilal motifine birleştirilmiştir. Hilalin geniş kısmının merkezinde bir daire ve her iki tarafında uçlara doğru incelen bir motif uzanmaktadır. Hilalin içine ise kandilin alevi işlenmiştir. 3.4.33 katalog numaralı sandukanın baş kısmı kısa kenarının bir tarafına her iki tarafında kaideli şamdan motifinin olduğu kandil motifi yer almaktadır. Kandilin kaide kısmı üçgen şeklinde olup gövde kısmı daire şeklindedir. Gövdenin her iki yanından yukarı doğru askı aparatı uzanmaktadır. Askı aparatının ortasında gövdenin üst kısmında ağız kısmı yer alır ve askı aparatından yanlara doğru taşar. Gövdenin üstünde ağız kısmının olduğu yerde ateş motifi gövdeye bitişik şekilde işlenmiştir. Kandilin kaide kısmının her iki tarafında şamdanlar yer almaktadır. Şamdanların kaidesi yanlardan içe basık şekilde işlenmiştir. Alt kısmı düz olan kaidenin üst orta kısmında mum yukarı doğru incelenerek uzanmaktadır. 3.4.46 katalog numaralı şahidenin ortasında muhtemelen kandil motifi yer almakta iken kırıldığı için tamamı görülememektedir. Motifin askı aparatı günümüze gelebilmiştir. Bu kandilin askı aparatları yukarda hilal motifine birleştirilmiştir. Askı aparatının her iki yanında şamdan ucu olduğunu düşündüğümüz yukarı doğru incelen iki motif daha görülmektedir.

Yaptığımız incelemelerden kandil-şamdan motiflerinin Kırkkardeşler Mezarlığındaki farklı tipolojiye sahip mezarlarda sevilerek kullanıldığı anlaşılmaktadır. Birlikte kullanıldığı motiflerden en yaygını şamdan-kandil ikilidir. 7 farklı mezar taşında bu ikili bir arada kullanılmıştır. 2 mezar taşında kandil motifi tek başına işlenmişken şamdan motifinin tek başına işlendiği örnek incelemelerimiz sırasında karşımıza çıkmamıştır. 3 mezar taşında ise kandil motifi bitkisel tezyinatla bir arada kullanılmıştır. 1 şahide de ise kırığın fazla olmasından dolayı kandil motifinin tek başına mı işlendiği yoksa yanında başka bir tezyini unsur söz konusu mudur anlayamamıştır.

4.2.3.2 Çark-ı Felek

Svastikanın (gamalı haç) kol sayısının artırılmasıyla elde edilen çarkifelek motifi güneşin sembolüdür ve buna bağlı olarak dönüş hareketiyle “*ebedi yaşam döngüsü*”nü diğer bir deyişle doğumun ve ölümün sonsuz döngüsünü temsil eder. Çarkın her dönüşü, dünyada bir yaşam döngüsüdür. Genel olarak “Güneş Çarkı” şeklinde adlandırılan çark-ı felek, Farsça “*çark*” ve

Arapça “*felek*” sözcüklerinin birleşmesinden oluşmaktadır. Çark, bir eksen etrafında dönen tekerlek; felek ise gök, gökyüzü, sema, dünya, âlem, talih, şans gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. Anadolu’da yaygın olarak kullanılan “feleğin çarkından (çemberinden) geçmek” deyimini, içinde olumlu ve olumsuz iki anlamı da taşır. Feleğin çarkı bir yandan “öğüten, yok eden” kötü talih, diğer yandan “büyüten, çoğaltan” iyi talih anlamlarıyla ön plana çıkar. O çarktan geçebilenler bilgeliğe erişir, tecrübe sahibi olur, dert çekmiş, acılar görmüştür ancak, yaşamın iyi-kötü tüm yanlarını da öğrenmiştir²⁰⁷.

Hem çarkifelek motifi hem de motifin prototipi sayılan svastika, Orta Asya’da, bugünkü Moğolistan’ın kuzey sınırlarından İran’a ve Anadolu’ya kadar çeşitli kültürleri kapsayan geniş bir coğrafyada ve MÖ 2000’lerden başlayıp günümüze kadar geniş bir tarihsel süreçte izleri görülen iki semboldür (Fotoğraf 188). Türklerde İslamiyet’ten önce varlığı bilinen bu iki sembolün bir dönem Budizm’in ve daha sonra İslami geleneklerin etkisiyle anlam değişikliğine uğradığı söylenebilir. Mevlevilikte, önemli ritüellerden biri olan “Sema Dönmek” gök, gökyüzü, felek, işitmek gibi çeşitli anlamları olan sema sözcüğünden gelmektedir ve svastika ile çarkifeleğin anlamıyla örtüşen bir ritüeldir. Sema dönmek, sembolik olarak kâinatın, evrenin oluşumunu, insanın yaratana olan aşkı ile harekete geçişini ve kulluğunu idrak edip, tasavvufta insanın ulaşabileceği en üst makam olan “İnsan-ı Kâmil” e doğru yönelişini ifade eder. Bir elin göğe, diğer elin yere işaret ediyor olması sembolik olarak gökyüzüyle yeryüzünü tanrısal çizgide birleştiren bir ifade biçimidir. Bu aynı zamanda svastikanın dönüş yönüne işaret eden kollarının da bir taklidi gibidir. Semazenin, dönüşü sırasında Allah’ın adını tekrar ederek ona bağlandığı ve yalnızca onu düşündüğü, bunun da “*Nereye dönerseniz dönün, Allah’ın vechi oradadır*”²⁰⁸ (Bakara suresi, 115) ayeti ile bağlantılı olduğu söylenmektedir.

Mimaride tezyini bir unsur olarak tercih edilen çark betimlemesi küçük bir kabara üzerinde verilebildiği gibi büyük ölçekli kubbe açıklığını dolduracak kadar boyutlara ulaştığı örnekler de bulunmaktadır (Fotoğraf 189). Kubbelerin tepe noktasından başlayarak dışarı doğru açılan çark-ı felek kompozisyonu bu durumu açıkça ifade eden kompozisyonudur. Yani kubbe gibi semavatı simgeleyen yüzeyin içinin çark-ı felek gibi daimi hareketin işaretiyle doldurulması ise sonsuzluk düşüncesinin şekillere indirgenmiş boyutu olmalıdır²⁰⁹.

²⁰⁷ E. Daş, “Mezar Taşlarında Svastika Ve Çarkifelek Sembollerinin Kökeni Ve Anlamı”, **1. Uluslararası Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Bildiriler Kitabı**, Aydın, 2018, s. 200.

²⁰⁸ www.kuranmeali.com **Abdullah PARLIYAN Meali, Bakara suresi 115. Ayet:** Doğu da Allah'ındır, batı da. Artık nereye dönerseniz dönün, orada Allah'a dönmüş olursunuz. Şüphe yok ki Allah'ın lütfu, rahmeti boldur, o her şeyi bilir.

²⁰⁹ A. Çaycı, “Zaman ve Sanat Bağlamında Çark-ı Felek Motifi”, **Uluslararası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu**, II. Cilt, İstanbul, 2016, s. 304.

Kırkkardeşler Mezarlığında da birçok taş üzerinde bu motif ile karşılaşmıştır. Kazı deposunda 5 taşta, mezarlık alanında katalog kısmında işlediğimiz 3 taş ve mezarlık alanında olmasına rağmen kırık olduğu için katalog kısmında değerlendirmedığımız 1 taşta olmak üzere toplamda 9 taş üzerinde bu motif işlenmiştir.

Kazı deposuna kaldırılan; 3.3.15 katalog numaralı şahidenin arka yüzünde geometrik süsleme yer almaktadır. Geometrik süslemenin merkezinde çark-1 felek yer almaktadır. Süsleme onun etrafında yer alan 8 kollu yıldızdan gelişmektedir. 3.3.1, ve 3.3.2 katalog numaralı sandık mezarların yan taşları aynı düzende oluşturulmuştur. Sandık mezarın yan taşlarının üst yüzünde etrafı burma motifiyle yapılmış 3 çark-1 felek ile bunun içerisinde iç içe geçmiş iki daire içerisinde kabartma yazılar bulunmaktadır. 3.3.4 katalog numaralı sandık mezarın baş taşının üst kısmı dilimli olarak düzenlenmiştir. Yan taraflarında iki kabara yer almaktadır. Kabaralar tabandan başlayarak yukarı doğru uzanan ve tepe noktasında çark-1 felek oluşturan yivlerle çevrilidir. 3.3.25 katalog numaralı şahidenin arka yüzünde geometrik süsleme yer almaktadır. Geometrik süslemenin merkezinde rozet şeklinde çark-1 felek yer almaktadır. Süsleme onun etrafında yer alan 12 kollu yıldızdan gelişmektedir.

Mezarlık alanında bulunan taşlardan; 3.4.27 katalog numaralı sandık mezarın yan taşının üzerinde burma motifiyle yapılmış 3 çark-1 felek motifi yer almaktadır. Çark-1 feleklerin içinde daire yer almaktadır. 3.4.52 katalog numaralı sandık mezarın yan taşlarının üzerinde burma motifiyle yapılmış 2 çark-1 felek motifi yer almaktadır. Çark-1 feleklerin içinde Arapça birer kelime yer almaktadır. Kuzey yan taşının üzerindeki motifler net görülebilirken güney yan taşı üzerinde süsleme unsurları tahribattan dolayı anlaşılammaktadır. 3.4.28 katalog numaralı sandık mezarın yan taşının üzerinde merkezde olacak şekilde bir çark-1 felek motifi işlenmiştir. Motifin merkezinde rozet şeklinde bir çark-1 felek onun etrafında düz silmeli bir daire ve onun da etrafında burma motifi ile oluşturulmuş bir çark-1 felek daha yer almaktadır.

Kırık olduğu için katalog kısmında değerlendirilmeyen ve nereye ait olabileceği hakkında bilgi vermeyecek kadar az veriye sahip bir taş üzerinde (Fotoğraf 200) bu motif tek başına işlenmiştir. Alanda dağınık olarak bulunan kabarlardan iki tanesi üzerinde de yine çark-1 felek motifinin bulunduğundan daha önce bahsetmiştik (Fotoğraf 199).

İncelenen motif iki taşta geometrik motiflerle bir arada kullanılmıştır. Dört taş üzerinde merkezinde yazı bulunmaktadır ve bu yazının etrafında gelişmektedir. Bir taşta kabara üzerinde işlenmiştir. Bir taşta ise çark-1 felek yine çark-1 felek etrafında gelişmektedir.

4.3. Dil ve Kitabe İçeriği

İnsanların, düşündüklerini başkalarına bildirmek için, herhangi bir madde üzerine çizmek, kazımak veya yazmak suretiyle kullandıkları şekil ve işaretlere yazı denilmektedir²¹⁰.

Yazının İslam mimarisinde yer aldığı ilk günden beri bazen süsleme bazen başlı başına bir sanat ve bazen de tamamen tarihi önemi olan bir belge niteliği taşıdığı görülmektedir. Yazı; Türk-İslam sanatında mimari ve kitap sanatlarından sonra en çok mezar taşlarında kullanım alanı bulmuştur²¹¹.

İncelemiş olduğumuz mezar taşlarında da kullanılan dil genelde Arapçadır. Fakat Farsça olanlarda vardır. İki dilin aynı anda kullanıldığı mezar taşları da mevcuttur. 3.3.32 katalog numarasında bahsettiğimiz devşirme malzeme olan taşlarda kullanılan dilin ise ne olduğu anlaşılamamıştır. Yörede Ermenilerin de olduğu bilindiğine göre bu taşların Ermenice yazılmış olması muhtemeldir.

Mezar taşlarının depoya kaldırılanlarından; 3.3.3, 3.3.6, 3.3.8, 3.3.10, 3.3.11, katalog numaralıları Farsça olarak işlenmiştir. 3.3.1, 3.3.2, 3.3.4, 3.3.5, 3.3.11, 3.3.12, 3.3.14, 3.3.15, 3.3.16, 3.3.17, 3.3.18, 3.3.19, 3.3.20, 3.3.21, 3.3.22, 3.3.23, 3.3.24, 3.3.25, 3.3.26, 3.3.27, 3.3.28, 3.3.29, 3.3.30 katalog numaralı mezar taşları ise Arapça olarak işlenmiştir. Depoya kaldırılan 3.3.7 katalog numaralı mezar taşı ise iki dilde (Arapça-Farsça) yazılıdır.

Kitabelerin içerik kısmına baktığımızda incelemesini yaptığımız depoya kaldırılan taşlardan 3.3.12, 3.3.14, 3.3.15, 3.3.16 katalog numaralıları bize tarih bilgisi vermektedir. 3.3.6, 3.3.9, 3.3.18, 3.3.19, 3.3.20, 3.3.21, 3.3.22, 3.3.24, 3.3.28, 3.3.30 katalog numaralı mezar taşlarında ise mezarın kime ait olduğuna dair kimlik bilgisi yer almaktadır. 3.3.17 katalog numaralı taş kimlik ve tarih bilgisini aynı anda vermektedir. Kitabelerin çoğunda ise Kur'an-ı Kerim'den çeşitli ayetler yer almaktadır. Bunlardan; 3.3.1, 3.3.2 katalog numaralı mezar taşlarında Al-i İmran Suresinden bölümler, 3.3.11 katalog numaralı mezar taşında Al-i İmran Suresi; 18. Ayetten bölümler yer almaktadır. 3.3.4, 3.3.5, 3.3.26, 3.3.27 katalog numaralı mezar taşlarında Bakara Suresi 255. Ayetten bölümler yer almaktadır. 3.3.29 katalog numaralı mezar taşında Yunus Suresinin 62. Ayetten bölümler yer almaktadır.

Arazide incelemesini yaptığımız taşlardan; 3.4.1, 3.4.2, 3.4.4, 3.4.15, 3.4.17 katalog numaralıları Farsça olarak işlenmiştir. 3.4.3, 3.4.5, 3.4.6, 3.4.7, 3.4.8, 3.4.9, 3.4.10, 3.4.11, 3.4.12, 3.4.14, 3.4.16, 3.4.18, 3.4.21, 3.4.22, 3.4.23, 3.4.24, 3.4.25, 3.4.26, 3.4.27, 3.4.28, 3.4.29, 3.4.30, 3.4.31, 3.4.32, 3.4.33, 3.4.34, 3.4.38, 3.4.40, 3.4.41, 3.4.42, 3.4.43, 3.4.44, 3.4.45, 3.4.46, 3.4.51,

²¹⁰ M. Mutlu, **Sürt Mezar Taşları** (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2006, s. 123.

²¹¹ M. Mutlu, a.g.t., s. 124.

3.4.52, 3.4.53, 3.4.54 katalog numaralı mezar taşları ise Arapça olarak işlenmiştir. Depoya kaldırılan 3.4.13 katalog numaralı mezar taşı ise iki dilde (Arapça-Farsça) yazılıdır.

Kitabelerin içerik kısmına baktığımızda incelemesini yaptığımız taşlardan 3.4.27, 3.4.30, 3.4.31, 3.4.33, 3.4.44, 3.4.45 katalog numaralılar bize tarih bilgisi vermektedir. 3.4.11, 3.4.12, 3.4.13, 3.4.16, 3.4.18, 3.4.26, 3.4.34, 3.4.40, 3.4.41 katalog numaralı mezar taşlarında ise mezarın kime ait olduğuna dair kimlik bilgisi yer almaktadır. 3.4.28, 3.4.29, 3.4.32, 3.4.54 Katalog numaralı taşlar ise kimlik ve tarih bilgisini aynı anda vermektedir. Kitabelerin çoğunda ise Kur'an-ı Kerim'den çeşitli ayetler yer almaktadır. Bunlardan; 3.4.25 katalog numaralı mezar taşında Al-i İmran Suresi; 191. Ayet, 3.4.3 katalog numaralı mezar taşında Al-i İmran Suresi; 195. Ayetten bölümler yer almaktadır. 3.4.5, 3.4.6, 3.4.7, 3.4.8, 3.4.10, 3.4.11, 3.4.12, 3.4.14, 3.4.16, 3.4.21, 3.4.22, 3.4.23, 3.4.24, 3.4.53(yanlış yazılı) katalog numaralı mezar taşlarında Bakara Suresi 255. Ayetten bölümler yer almaktadır.

4.4. Malzeme ve Teknik

Kırkkardeşler Mezarlığındaki mezar taşlarının yapımında yörede rahat bulunabilen beyaz kireç taşı kullanılmıştır. İncelemesini yaptığımız mezar taşlarının tamamı bu taştan yapılmıştır. Battalgazi İlçesinde sıkça bulunabilen kayaç cinsi olan kireç taşı ustalar tarafından yöredeki Bizans, Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemindeki mimari eserlerde genel olarak kullanılan taş cinsidir. Taşın sıkça kullanılmasının iki temel sebebi; yörede kolayca elde edilebilmesi ve işleminin kolay olmasıdır.

Mezar taşının malzemesinin seçilmesinin ardından form kazanmasında etkili olan etmen uygulanan tekniktir. Kullanılan aletler (çekiç, keski, tarak, zımpara vb.) yardımıyla uygulanan teknikler; kabartma, oyma, kazıma gibi tekniklerdir. Çoğu zaman kullanılan malzemenin cinsine göre de değişebilen bu teknikler mezar taşlarının formlarını ve tezyinatını meydana getirdiği gibi mezar taşları üzerindeki kitabelerde de kullanılarak seçilen yazı karakterlerine uygun harflerin oluşmasını sağlar.

Kazı deposunda ele aldığımız mezar taşlarından 3.3.1, 3.3.2 katalog numaralı mezarlarda yazı etrafları oyularak kabartma olarak verilmiştir. Yazı karakterleri bu mezar taşlarında yuvarlak satıhlıdır. 3.3.3, 3.3.4, 3.3.5, 3.3.6, 3.3.7 katalog numaralı taşlarda ise yazı karakterleri düz satıhlı olarak verilmiştir. 3.3.12, 3.3.13, 3.3.14, 3.3.15, katalog numaralı şahidelerde ise yazı oluşturulurken bir pano içerisi oyularak yazı karakterleri yine kabartma olarak verilmiştir. 3.3.32 katalog numarasında verilen ve devşirme olduğu düşünülen taşlarda ise kazıma tekniği ile yazı karakterleri oluşturulmuştur.

Kazı alanında bulunan 3.4.39 katalog numaralı sandık tarzı mezar ve bu tipolojide bulunan yükseklikleri fazla olmayan mezarlar oluşturulurken uzun olan yan taşlarının uç kısımlarına birer çıkıntı bırakılmış kısa olan baş ve ayak taşlarına ise birer yuva yapılarak uzun kenarların bu kısa kenarlarına geçmesi sağlanmıştır. Böylece harç kullanılmasa bile mezar taşlarının dağılması engellenmiştir (Çizim 71). Kazı alanında bulunan ve yine sandık mezar tipolojisinde bulunan fakat yükseklikleri daha fazla olan mezarlarda (3.4.14, 3.4.16, 3.4.52 katalog numaralı) ise uygulama daha farklı olup bu mezarlarda birleştirmeyi sağlayacak girinti ve çıkıntılar bulunmamaktadır. Bu mezarlarda yan taşlar ile kısa taşları birbirine sabitlemeye yarayacak bir veriye ise alanda yapılan çalışmalarda da arşiv araştırmalarında da rastlanılmamıştır. Bu taşlar muhtemelen harç yardımı ile birbirine sabitlenmiştir.

5. SONUÇ

Malatya İli, Battalgazi İlçesinde yer alan Kırkardeşler Mezarlığı Malatya İlinde belki de bölgedeki en eski İslam dönemi mezarlığı olarak dikkat çekmektedir. Bu ender mezarlığın bugüne kadar uğramış olduğu tahribat telafisi olmayan sonuçlar doğurmuş mezarlık asli halini yitirerek tarih açısından önemli belgeler olan mezar taşlarının yok olmasına neden olmuştur. Elde kalan mezar taşlarının birçoğu kırılarak farklı alanlara dağılmıştır. Kültür birikiminin yadsınamaz göstergeleri olan mezar taşları döneminin sosyal-kültürel yaşantısını yansıtması açısından birçok bilim dalı açısından değerlidir. Üzerindeki bezemeler ile dönemin estetik anlayışını yansıtması ve tarihi kaynak olması bakımından Sanat Tarihi açısından da önemli rezerv alanıdır. Bu denli önemli bir alanın bugüne kadar yayınlar içerisinde kendine yeteri kadar yer bulamayışı, bazı yayınlarda ise sadece adından söz edilmesi bizi bu alanla ilgili araştırma yapmaya itmiştir. Ayrıca bugüne kadar bilimsel yayın yapılmayan alanda 2011-2012 yılında yapılan kazıların ve restorasyon projelerinin de çeşitli sebeplerle kesintiye uğraması bu alanın tamamen tahribata açık hale gelmesine sebep olmuştur.

Araştırmamızı yaptığımız mezarlık alanındaki yoğun tahribattan ötürü mezarlar dağılmış ve birbirine karışmıştır. İn situ olan mezarlar az sayıdadır ve yeterli veri vermemektedir. Özellikle mezarlık alanında sandık mezarlar farklı alanlara dağılmıştır. Yan taşlar ve baş-ayak şahideleri tamamen karışmıştır. Bu duruma bir de devamı gelmeyen kazı dönemleri eklenince alandaki taşlar tamamen karışmış hangi taşın hangi mezara ait olduğu hangi alandan çıkarıldığı bilinmemektedir. Buna rağmen yapılan karelej sayesinde üzerine numara verilen taşların hangi açmadan çıkarıldığını bulmak kolaylaşmaktadır fakat doğal etmenler sebebiyle taşlar üzerinde bulunan numaralar silinmektedir. Yapılan kazılarda ortaya çıkarılan mezar taşlarının bir kısmı alanda bırakılırken bir kısmı kazı deposuna bir kısmı da Malatya Müzesi ve bağlı birimlerine kaldırılmıştır. Çalışma bu sebeple zorlaşmış olup çalışmanın bitirilmesiyle mezar taşlarını bir araya getiren ilk çalışma özelliğini kazanmıştır.

Yaptığımız çalışmada tarihi belli olan mezar taşları üzerinden diğer taşlarından da tarihlemesi yapılmaya çalışılmıştır. Mezar taşları kronolojik sıraya göre katalog kısmına dahil edilmiştir. Tarihleri belli olmayan ve alandaki taşlarla da tarihlemesi yapılamayan taşları ise yayınlar üzerinden yerel ve ulusal örnekler ile karşılaştırılarak tarihlendirmeye çalışıldı ve yine katalog kısmına kronolojik olarak dahil edildi. Kazı deposunda ve alanda bulunan fakat herhangi bir bütünlük vermeyen bir veri elde edilemeyen kırık parçalar ise çalışmaya dahil edilemedi.

Kazı çalışmaları ve akabinde bütünleme çalışmaları yapılır ise bu parçalarında önemli veriler vereceğinden şüphemiz yoktur.

Kazı deposunda yaptığımız çalışmada karşımıza çıkan taşların birçoğu şahide örneği olup baş şahidesi şeklindedir. Az örnek olsa da sanduka tarzı mezarlarda mevcuttur. Sekizgen kümbetin kazısı sırasında bulunan ve depoya alınan sandık mezarın taşları (3.3.1, 3.3.2 katalog numaralı) üzerindeki yazı stili ve görkemi bu kümbetin heybeti hakkında bizi düşündürmektedir. Yapılan kazı çalışmasında kümbete ait kesme taşların çıkmayışı ise zaman içerisinde kümbetin taşlarının alınarak başka yapılarda kullanıldığı düşüncesini doğurmaktadır. Mezarlık alanında yaptığımız çalışmada ise üzerinde bir niş bulunan ve kapak taşlı mezarlar olarak nitelendirilen mezar taşları Ahlat örneklerine göre daha incedir. Sandık mezarlar ise yükseklikleri değişmekle birlikte 14. Yüzyılda diğer bölgelerde görülen örneklerle genel itibari ile aynıdır. Şahideler ise dilimli tepelikli olanlar ve düz olanlar olarak ayrılabilir. Dilimliler Anadolu'da yoğun olarak görülürken üst kısmı düz olanlar Kırkkardeşler Mezarlığında yoğundur.

Mezar taşlarında karşımıza geometrik, bitkisel ve kandil-şamdan gibi nesnelere yapılmış süslemeler çıkmıştır. Daha öncede belirttiğimiz gibi alanda yapılan çalışmaların raporlarında ve yayınlarda bahsi geçen balık, oğlak ve boğa figürlü mezar taşlarına ise rastlanılmamıştır. Genel itibari ile mezar taşlarının arka yüzünde yer alan süsleme unsurlarına bazı şahidelerin yan kısa kenarlarında rastlanılmıştır. Burada kareler, “x” işareti ve birbiri içine geçmiş ok işareti devamlı olarak işlenmiştir. Şahidelerin arkasında yer alan sekiz kollu yıldız ve bundan gelişip geçmeler yaparak bordüre ulaşıp burada sonuçlanan geometrik desenler yine bu mezarlıkta işlenen bir başka süsleme unsurudur. Bitkisel süslemede ise palmet ve rumi motifi ile kıvrım dallar bezeme unsuru olarak karşımıza çıkmıştır. Ayrıca Anadolu da, yaygın olarak kullanılan motiflerin başında gelen “kandil motifi” artık ölünün yolunu aydınlatıcı bir mana kazanarak mezar taşları üzerine işlenmiştir. Kırkkardeşler mezarlığında da bu durum söz konusu olmuştur. Şu ana kadar incelediğimiz mezarlarda farklı formlarda kandil ve şamdan motiflerine denk gelinmiştir. Bu kandiller bazen çizgisel olarak, bazen etrafında yoğun bitkisel bezemelerle bazen de tamamen sade olarak işlenmiştir.

İncelemiş olduğumuz kitabeli mezar taşlarında genel olarak yazı karakteri sülüs tercih edilmiştir. Bunun dışında en çok kullanılan kûfî yazı karakteridir. Bazı mezar taşlarında ise bu iki yazı karakteri aynı anda kullanılmıştır. Bir mezar taşında çiçekli kûfî işlenmişken bir tanesinin ise kesin olmamakla birlikte yazı çeşidinin rik'a (3.3.20 katalog numaralı) olduğu

düşünülmektedir. Kûfî yazı stilinin kullanıldığı mezar taşlarının kabartması daha ince ve düz yüzeyli iken sülûs yazı ile yazılanlar daha kalın ve yuvarlak satırlı kabartmaya sahiptirler.

Kazı çalışması yapıldıktan sonra depoya alınan taşlardan okuma hatası olduğunu düşündüğümüz ve yayınlara da bu hata ile geçen bir mezar taşında (3.3.18 katalog numaralı taş) yapılan yanlışlığı ortaya koymamız yaptığımız çalışmanın isabetli olduğunu göstermektedir. Yayın taramasında karşımıza çıkan ve her ne kadar depo içerisinde de olsa farklı alanlarda bulunan kırık iki parçanın birbiriyle bütünlemesini yaparak düzgün bir veri elde etmek çalışmamızı anlamlandırmıştır. Alanda yaptığımız çalışmada ise daha önce M. Emin Çimendağ tarafından okuması yapılan ve Ayetin yanlış yazıldığı belirlenen taşın çalışmamızda yerini alması sağlanmıştır. Yine depoda yaptığımız ve başka bir örneğine rastlamadığımız çift tarafı kitabeli mezar taşındaki isimler ile mezarlığın bulunduğu ilçe merkezindeki Emir Ömer Mescidi kitabesinde geçen isimlerin aynı kişiler olduğu belirlenmiştir. Bu veri sayesinde dönemin valisi konumunda olan emirin aile efratlarının burada defnedilmiş olabileceği kanısına varılmıştır. Çalışmamız neticesinde ortaya çıkarılan isimlerin yeni yapılacak çalışmalarla karşılıklarının bulunabileceği kesindir. Bu sayede alanda yeni araştırma alanları oluşturmuş bulunmaktayız. Ayrıca dönemin mesleklerine de ışık tutması bakımından çalışmamız önemlidir. Nitekim mezar taşlarındaki müderris, haffaf (kunduracı) gibi kelimelerin döneminde yapılan işlere ve halkın sosyo-ekonomik yapısına ışık tutacağı kanaatindeyiz. Yaptığımız çalışmada her ne kadar usta ismine rast gelmemiş olsak bile bu yoğunluktaki bir mezarlığın ortaya çıkmasında yörede taş işlemeciliğini yapanların olduğunu kanıtlamaktadır. Alanda yapılacak çalışmalar neticesinde diğer mezarların da açığa çıkarılmasıyla belki buradaki mezar taşı işlemeciliğine de kanıt oluşturabilecek bilgiler edinilebilecektir.

Mezar taşları; mezardaki kişinin kimliği, ölüm tarihi hakkında bilgiler sunan birer tabela olmaktan ileri bu topraklar üzerindeki varlığımızın ispatını sunan birer tapu kayıtlarıdır. Bu kapsamda Kırkkardeşler Mezarlığındaki mezar taşları da sahip oldukları özellikleriyle bölge tarihine, kültürüne, toplum yapısına ve bölge insanının sanat anlayışına işaret eden güvenilir tarihi belgelerdir. Bu önemli belgelerin kültür tarihimize yansımalarını sağlayabilmek amacıyla varlıklarının sürdürülmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Kırkkardeşler Mezarlığında yapılacak kazı çalışmasına müteakip restorasyon çalışmasıyla peyzaj düzenlemesi ile burada kurulacak “Mezar Taşları Müzesi” alanı anlamlandıracak ve mezar taşlarının gelecek kuşaklara ulaşmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda kültürümüzün önemli bir parçası olan mezar taşlarını insanlara tanıtıp onları bu konu hakkında bilinçlendirirken konuyla ilgili yetkili

makamların dikkatini de bu değerlerimiz üzerine çekerek bu taşları korumak ve kurtarmak amacıyla yapılacak olan çalışmaların çok geç olmadan başlatılması bu çalışmanın ana amaçlarındanadır.

KAYNAKÇA

- AKDAĞ, Furgan, **Bayburt'taki Türbeler Ve Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2015.
- ANONİM, **Battalgazi Kültür Envanteri**, Malatya, 2008
- ASLANAPA, Oktay, **Türk Sanatı**, İstanbul, 1984.
- BAŞTAV, Şerif, "Avrupa Hunları-Ölü Kurbanları ve Mezarları", **Makaleler-2**, Ankara, 2005, s. 258-281.
- BAYRAM, Sadi, "Mühr-ü Süleyman ve Türk Kültürü'ndeki Yeri", **Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar, Güner İnal'a Armağan**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1993.
- BAYTOP, T.,- KURNAZ, C., "Lale" mad, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 27. Cilt, Ankara, 2003 s. 79-81.
- BİÇİCİ, H., Kamil, "Yazılı Araştırmalar Işığında Türkiye Mezar Taşlarına Toplu Bir Bakış", **Ekev Akedemi Dergisi**, Sayı 26, Ankara, 2006, s. 175-192.
- BİÇİCİ, H., Kamil, "İznik Müzesindeki Kandil Ve Şamdan Motifli Mezar Taşları", **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Turkish Studies Yayınları, C. 7, Sayı 3, Ankara, 2012, s. 637-661.
- BOZKURT, Nebi, "Mezarlık", **DİA**, C. XXIX, Ankara 2004, s. 519-522.
- BUĞRUL, Hasan, **Van-Bitlis Yöresi XII.-XV. Yüzyıl Mezar Taşlarının İslâm Öncesi Orta Asya Türk Mezar Taşları İle Bağlantıları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek

Lisans Tezi, Van, 2010.

ÇAKMAKOĞLU KURU, Alev,

“İkonografik Açıdan Orta Çağ Türk Mimarisinde Yer Alan İstiridye Motifi”, **Erdem Dergisi**, Grafiker Ofset Basımevi, S. 52, Ankara, 2008, s.111-124.

ÇAL, Halit,

“Kırklar Mezarlığı 2011 Yılı Kazısı”, **XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 18-20 Ekim 2012**, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, 2012, s.213-225.

ÇAL, Halit,

“Türklerde Mezar-Mezar Taşları”, **Aile Yazıları**, 8, TC. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara, 2015, s. 295-332.

ÇAL, Halit,

“Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar-Mezar Tipleri”, **Milli Folklor Dergisi**, S.,115, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, 2017 s. 63-78.

ÇAYCI, Ahmet,

“Zaman ve Sanat Bağlamında Çark-ı Felek Motifi”, **Uluslararası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu**, II. Cilt, Selçuklu Belediyesi Yayınevi, İstanbul, 2016. s. 299-305.

ÇAYCI, Ahmet,-ÜREKLİ, Bayram,

“Dediği Sultan Haziresi Mezar Taşları”, **S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.,10, Selçuk Üniversitesi Matbaası, Konya, 2003, s. 359-402.

ÇORUHLU, Tülin,

“Hançerli Lahitler ve Taş Sandukalar”, **1. Eyüp Sultan Sempozyumu**, “**Tebliğler**”, Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 1997, s. 43-59.

ÇORUHLU, Yaşar,

Erken Devir Türk Sanatının ABC’si, İstanbul, 1998.

DAŞ, Ertan,

“Mezar Taşlarında Svastika Ve Çarkifelek Sembollerinin Kökeni Ve Anlamı”, **I. Uluslararası**

- Türk-İslam Mezar Taşları Kongresi Bildiriler Kitabı**, Yeni Fikir Dergisi Yayınları, Aydın, 2018, s. 199-206.
- DEMİRİZ, Yıldız, **Osmanlı Mimarisinde Süsleme**, İstanbul, 1979.
- DIYARBEKİRLİ, Nejat, **Hun Sanatı**, İstanbul, 1972.
- DOĞAN, Mesut, **Türkiye Selçukluları ve Beylikler Döneminde Malatya**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2011.
- ELİTEZ, Nazlı GÜLGÜN, **Türk Mezartaşlarında Bitki Motifleri**, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996.
- ESİN, Emel, **İslamiyet'ten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam'a Giriş**, İstanbul, 1978.
- ESİN, Emel, **"Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu,"** İstanbul, 2006.
- ESKİCİ, Bekir, **Eski Malatya'daki Türk-İslam Eserleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1993.
- ESKİCİ, Bekir, "Osmanlı Döneminde Eski Malatya Şehri ve Yapıları", **VI. Orta Çağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (8-10 Nisan 2002), Bildiriler**, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 2002, s. 405-416.
- ESKİCİ, Bekir, "Eski Malatya Türbeleri", **Sanat Tarihi Dergisi**, C., 12, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2003, s.83 - 98.
- Gregory Abu'l-Farac, **Abu'l-Farac Tarihi** (Çev: Ö. Rıza Doğrul), C. I-II, Ankara, 1987.

- GÜNDOĞDU, Hamza, **Türk Mimarisinde Figürlü Taş Plastik**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1979.
- GÖĞEBAKAN, Gökür, **XVI. Yüzyılda Malatya Kazası**, Malatya, 2002.
- GÖĞEBAKAN, Gökür, “XVI. Yüzyılda Malatya Kazasında Vakıflar ve Vakıf Görevlileri”, **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S.10, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s.59-86.
- GÖYÜNÇ, Nejat, “Eski Malatya’da Silahtar Mustafa Paşa Hanı ve Han’ın Restitüsyonu Hakkında”, **Tarih Enstitüsü Dergisi (sayı 1’den ayrı basım)**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1970, s. 63-92.
- HANOĞLU, Canan, **Erzurum Merkez’de Cami Hazirelerinde Bulunan XVIII.-XIX. YY. Mezar Taşları**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2006.
- HASEKİ, Metin, **Plastik Açından Türk Mezar Taşları**, İstanbul, 1976.
- HONİNGMANN, Ernst,- DARKOT, Besim, “Malatya”, **İslam Ansiklopedisi**, C. XII, İstanbul, 1956, s. 225–232.
- İGİT, İlter, **Tunceli’deki Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2012.
- İNAN, Abdülkadir, **Tarihte ve Bugün Şamanizm/Materyaller ve Araştırmalar**, İstanbul, 1972.
- KAFESOĞLU, İbrahim, “**Türk Milli Kültürü**”, İstanbul, 1996.

- KARACA, Mevlüt. **Osmanlıca Türkçe Lügat**, İstanbul, 2010.
- KARAMAĞARALI, Beyhan, **Ahlat Mezar Taşları**, Ankara,1992.
- KEKEÇ, Tevhit,-ŞAHİN Hüseyin, “Malatya Battalgazi İlçesi Kırkkardeşler Mezarlığı (Kümbetler) 2012 Yılı Sondaj ve Temizlik Çalışmaları”, **22. Müze Çalışmaları Ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Adana, 2013, s. 85-98.
- KESKİNER, Cahide, **Türk Süsleme Sanatında Stilize Çiçekler-Hatai**, Ankara,2002.
- KUŞCUOĞLU, Mustafa, **Evliya Çelebi'den Malatya**, İstanbul, 1968.
- MEMİŞ, Ekrem, **İskitlerin Tarihi**, Konya, 2005.
- MUTLU, Mehmet, **Siirt Mezar Taşları**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2006.
- MÜLAYİM, Selçuk, **Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982.
- MÜLAYİM, Selçuk, “Geometrik Kompozisyonların Çözümlemesine Bir Yaklaşım”, **Arkeoloji -Sanat Tarihi Dergisi**, S. 1, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1982, s.53.
- MÜLAYİM, Selçuk, “Türk Süsleme Sanatında “Arabesk” Problemi”, **Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi**, S.2, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1983, s. 62-84.
- OKLADNİKOV, Alexey Pavlovich, “Tarihin Şafağında İç Asya”, **Erken İç Asya Tarihi**, (Derleyen: Denis Sinor, Çeviren: Alâeddin Şenel), İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s. 61-140.
- ORAL, Mehmet Zeki, “Malatya Kitabeleri ve Tarihi”, **III. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Tebliğler**, Türk Tarih

- Kurumu Basımevi, Ankara, 1943.
- ÖGEL, Semra, **Anadolu Selçukluları'nın Taş Tezyinatı**, II. Basım. T.T.K. Basımevi, Ankara, 1987.
- ÖNEY, Gönül, **Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi Ve El Sanatları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1992,
- ÖZCAN, Ali Rıza, “Mezar Taşları Üzerindeki Sembolik İfadeler”, **Kaybolan Medeniyetimiz, Hekimoğlu Ali Paşa Camii Haziresi'ndeki Tarihi Mezar Taşları**, Damla Yayınevi, İstanbul, 2000. s. 26-33.
- ROUX, Jean-Paul, **Eskiçağ ve Orta Çağda Altay Kavimlerinde Ölüm**, (Çev: Aykut Kazancıgil), Paris, 1984.
- SOYUPAK, Ozan, “Selçuklu Geometrik Desenleri Arasında Yer Alan Yıldız Sembolünün Günümüz Ürünleri Üzerindeki Yansımaları”, **Uluslararası Geçmişten Geleceğe Sanat Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Çorum, 2016, s. 232-242.
- ŞİMŞİR, Zekeriya, **Konya Selçuklu Medreseleri Çinilerinde Kullanılan Motifler**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1990.
- TUNCEL, Gül, **Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları**, Ankara, 1989.
- YALÇINKAYA, E. , **Muhtasar Malatya Tarihi ve Coğrafyası**, İstanbul, 1940.
- YAVUZ, Selim, **Eski Malatya'da Osmanlı Dönemi Camileri**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

YETKİN, S. K.,

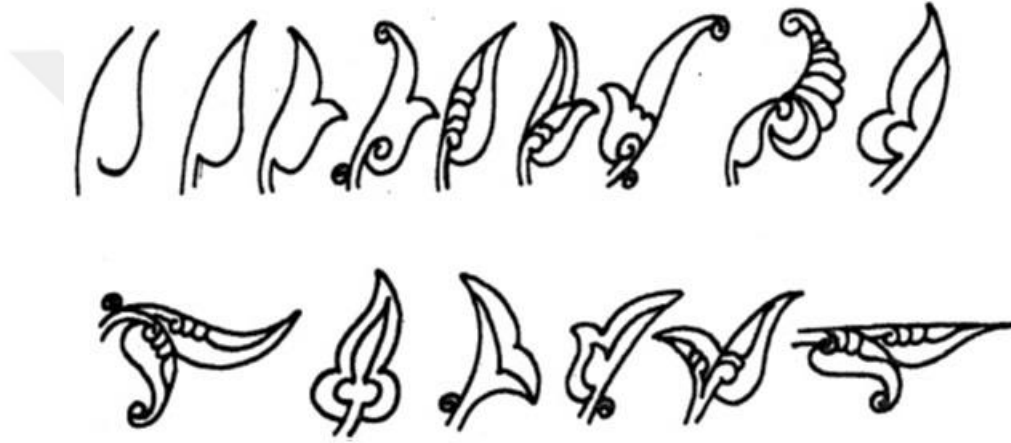
İslam Ülkelerinde Sanat, Cem Yavınevi, İstanbul,
1984.

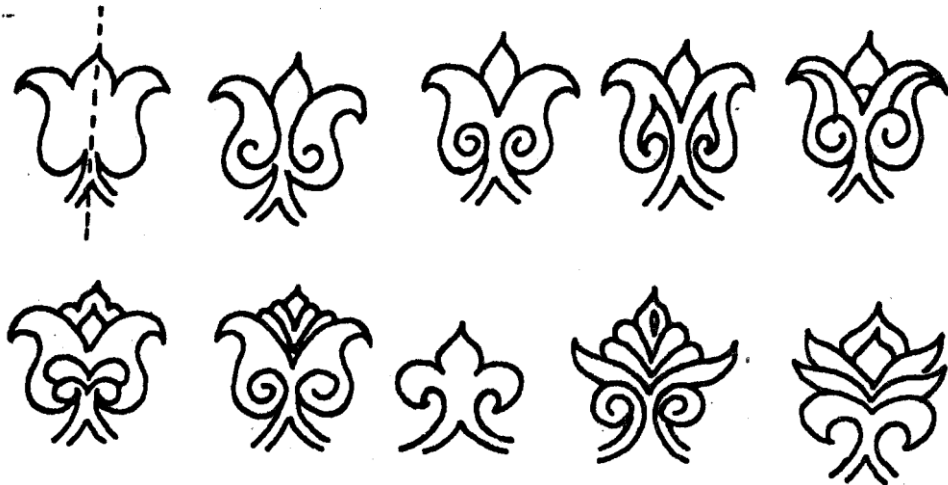
ŞEKİLLER

Şekil 1: Rumi Motifinin Ortaya Çıkışı²¹²

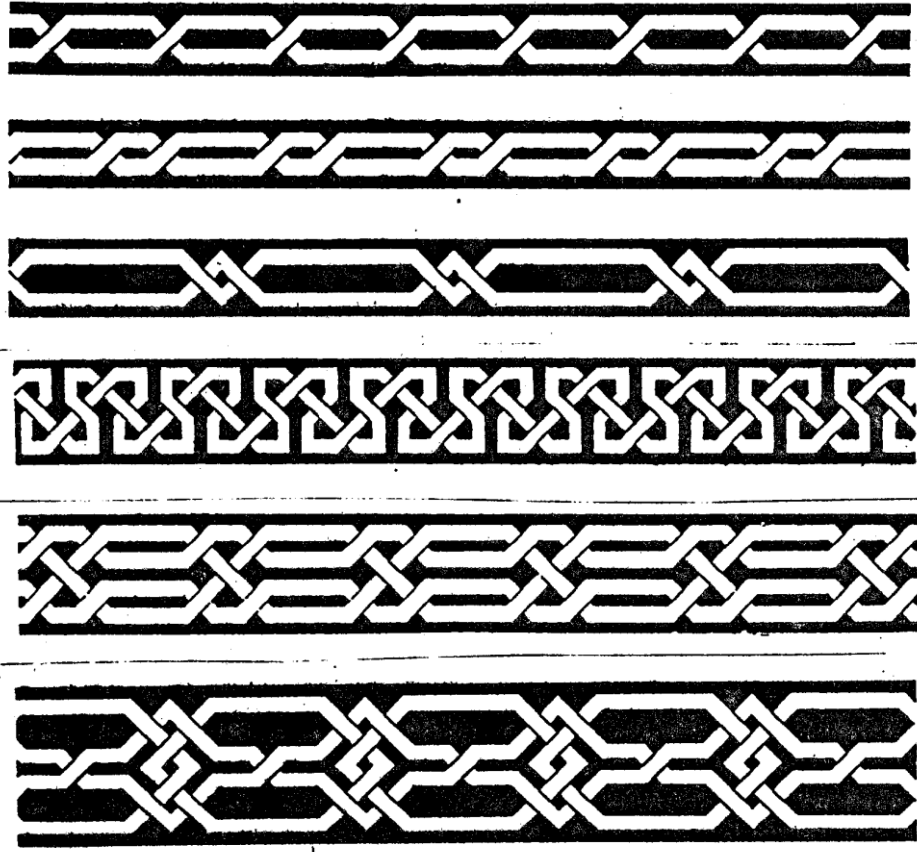
Şekil 2: Rumi Motifi²¹³

Şekil 3: Palmet Motifleri²¹⁴

²¹² Z. Şimşir, a.g.t., s. 79.

²¹³ Z. Şimşir, a.g.t., s. 79.

Şekil 4: Zencerek Çeşitleri²¹⁵

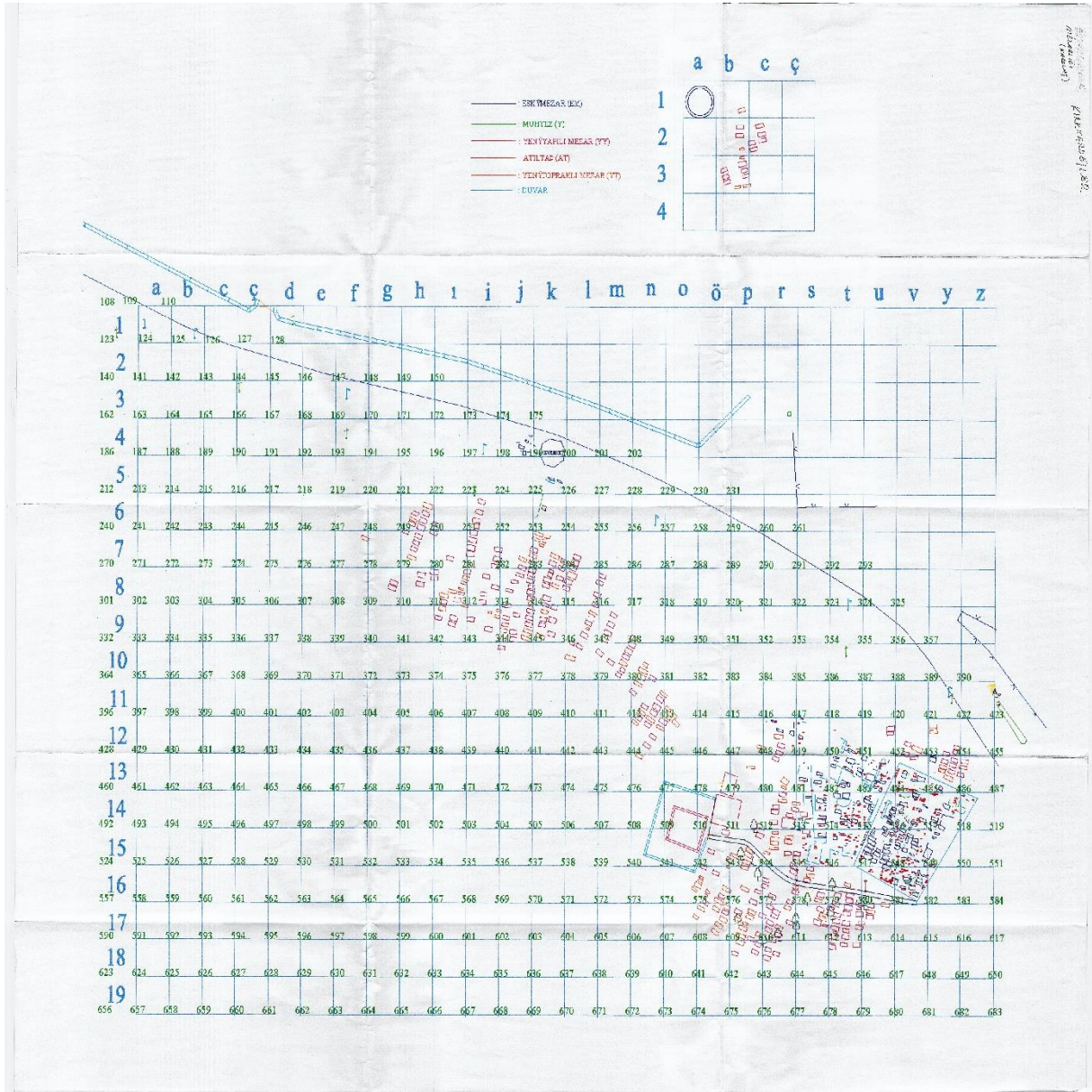
²¹⁴ Z. Şimşir, a.g.t., s. 79.

²¹⁵ Z. Şimşir, a.g.t., s. 80.

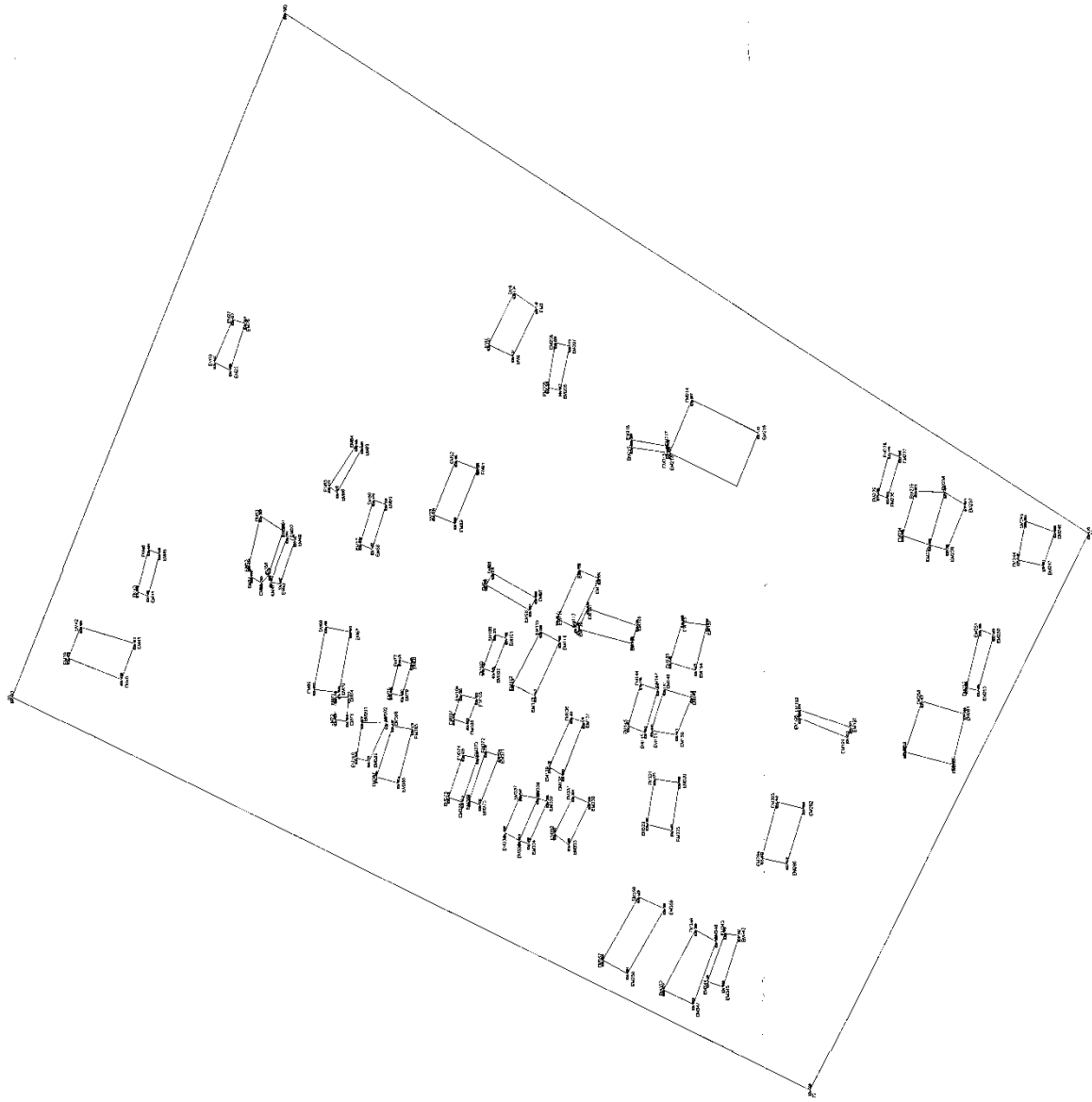
HARİTA VE PLANLAR

Uydu Görüntüsü: 1

Plan 1: Kazı Çalışması Öncesi Hazırlanan Karelaj Sistemi ile Kırkkardeşler Mezarlığı ve 6211 Parseldeki Kümbetin Planı

Plan 2: Kırkkardeşler Mezarlığında Bulunan Beton Çevirili Alan

FOTOĞRAFLAR
KAZI DEPOSUNA ALINAN MEZAR TAŞLARININ FOTOĞRAFLARI

FOTOĞRAF 1: (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandukanın Baş Taşının Ön Yüzü)

FOTOĞRAF 2: (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandukanın Güney Yan Taşı Yan Yüzü)

FOTOĞRAF 3: (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandukanın Güney Yan Taşı Üst Yüzü)
(Taşın Duvara Yakın Olmasından Dolayı Fotoğraf Tam Çekilememiştir.)

FOTOĞRAF 4: (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandukanın Kuzey Yan Taşı Yan Yüzü)

FOTOĞRAF 5: (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandukanın Kuzey Yan Taşı Üst Yüzü)

FOTOĞRAF 6: (3.3.2 Kümbetten Çıkan Sandık Mezar 2'nin Yan Yüzü)

FOTOĞRAF 7: (3.3.2 Kumbetten Çıkan Sandık Mezar 2'nin Üst Yüzü)

FOTOĞRAF 8: (3.3.3 Mezar Taşı-1'in Ön Tarafı)

FOTOĞRAF 9: (3.3.4 Mezar Taşı-2'nin Ön Yüzü)

FOTOĞRAF 10-11: (3.3.4 Mezar Taşı-2'nin Yan Yüzleri)

FOTOĞRAF 12: (3.3.4 Mezar Taşı-2'nin Arka Yüzü)

FOTOĞRAF 13: (3.3.5 Mezar Taşı-3'nin Ön Yüzü)

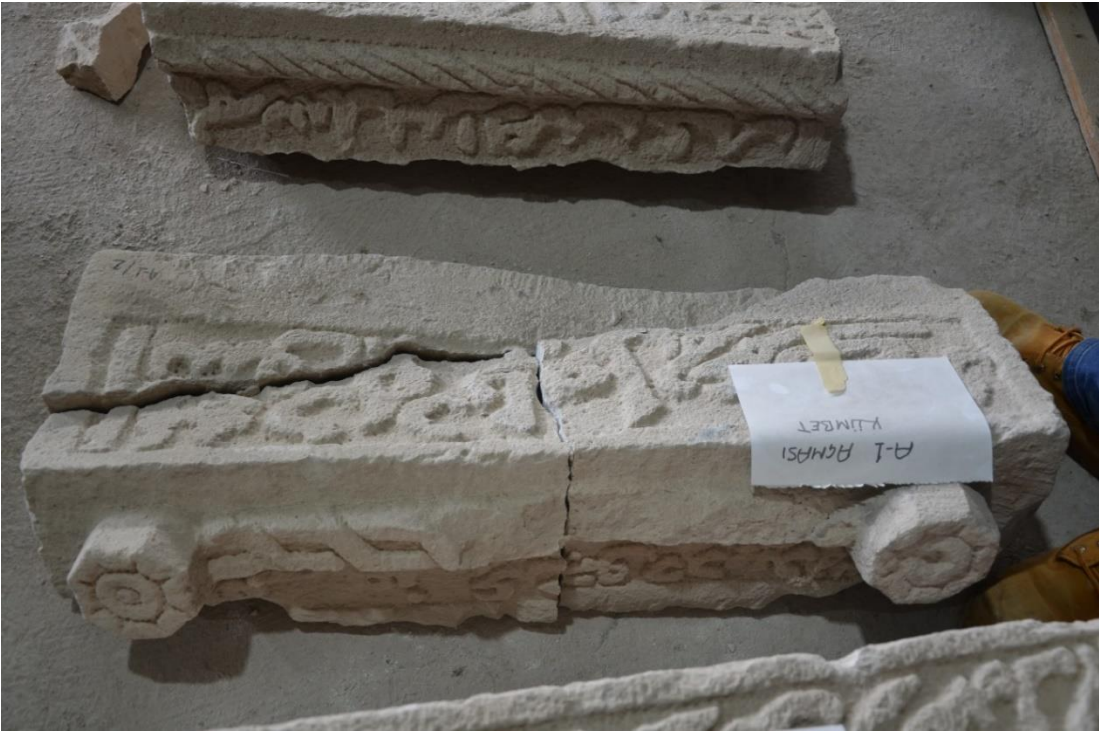
FOTOĞRAF 14-15: (3.3.5 Mezar Taşı-3'nin Yan Yüzleri)

FOTOĞRAF 16: 3.3.6 Ömer'in Mezar Şahidesi'nin Ön Yüzü

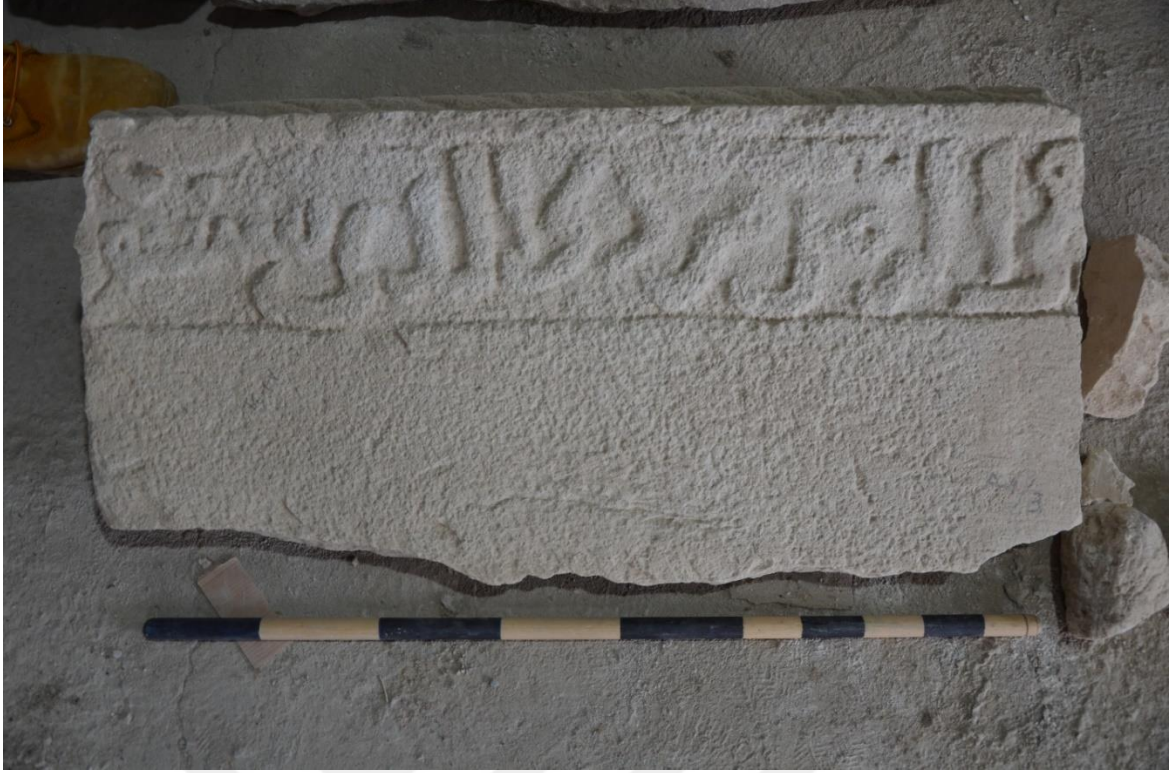

FOTOĞRAF 17: 3.3.6 Ömer'in Mezar Şahidesi'nin Kazı Dönemi Fotoğrafı²¹⁶

FOTOĞRAF 18: 3.3.6 Ömer'in Mezar Şahidesi'nin Üst Yüzü

²¹⁶ Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivi.

FOTOĞRAF 19: 3.3.7 Ali'nin Mezar Şahidesi'nin Ön Yüzü

FOTOĞRAF 20: 3.3.7 Ali'nin Mezar Şahidesi'nin Üst Yüzü

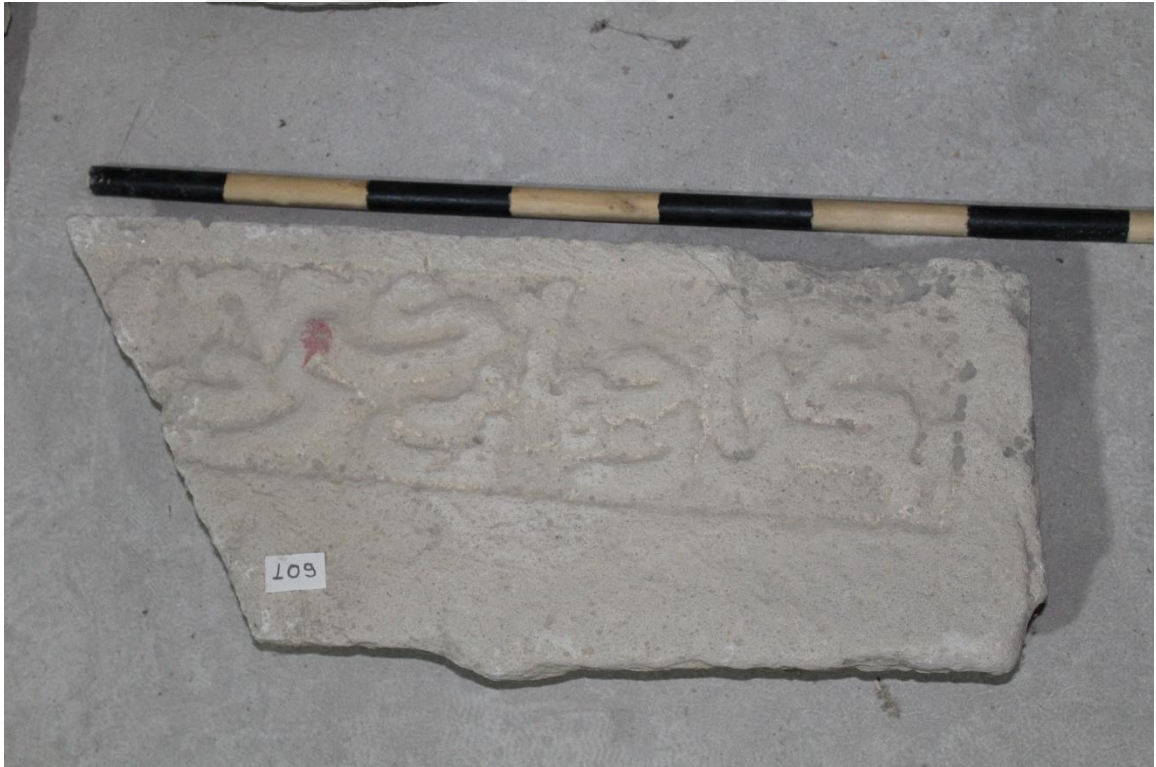
FOTOĞRAF 21: 3.3.8 Mezar Taşı-4'ün Ön Yüzü

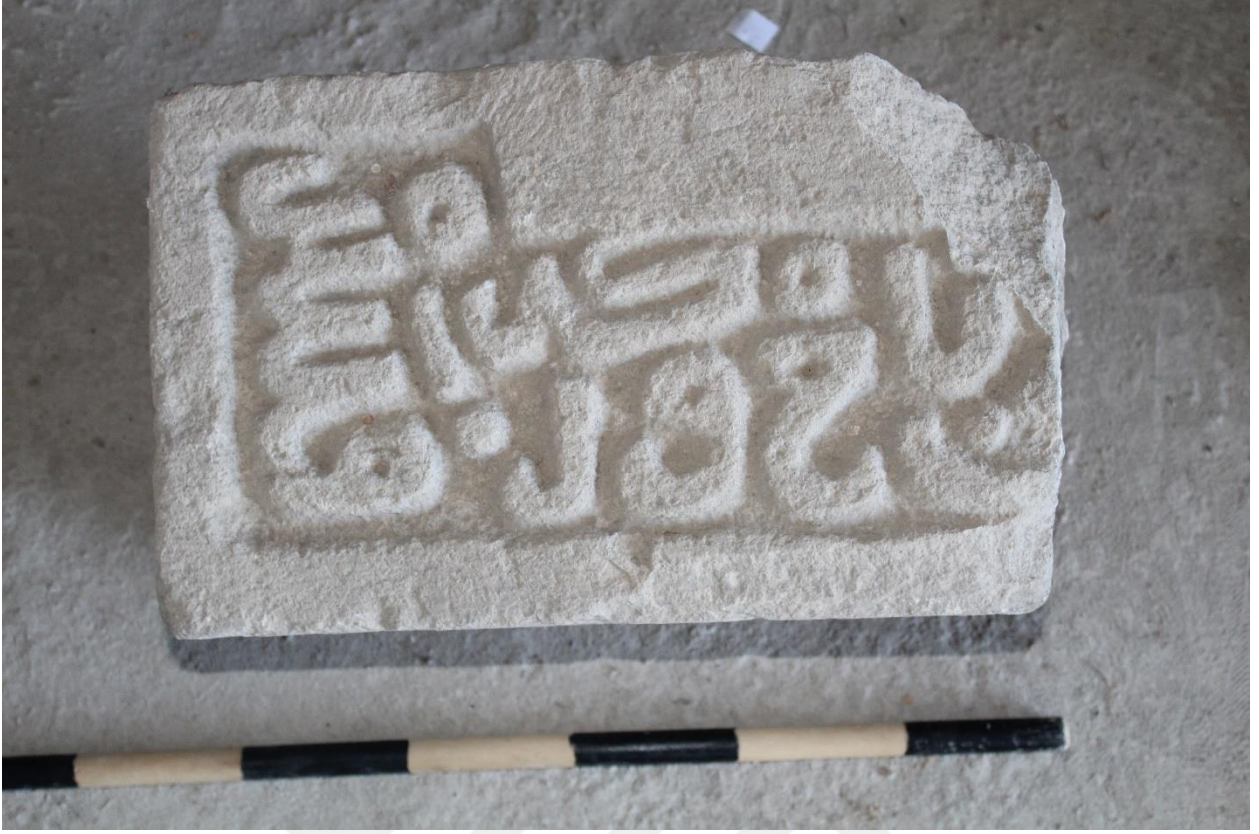
FOTOĞRAF 22: 3.3.8 Mezar Taşı-4'ün Üst Yüzü

FOTOĞRAF 23: 3.3.8 Mezar Taşı-4'ün Yan Yüzü

FOTOĞRAF 24: 3.3.9 Cihan Zeki'nin Mezar Taşı

FOTOĞRAF 25: 3.3.10 Mezar Taşı-5'in Üst Yüzü

FOTOĞRAF 26: 3.3.10 Mezar Taşı-5'in Ön Yüzü

FOTOĞRAF 27: 3.3.10 Mezar Taşı-5'in Yan Yüzü

FOTOĞRAF 28: 3.3.11 Mezar Taşı-6

FOTOĞRAF 29: 3.3.11 Mezar Taşı-6

FOTOĞRAF 30: 3.3.11 Mezar Taşı-6

FOTOĞRAF 31: 3.3.11 Mezar Taşı-6'nın Kazı Döneminden²¹⁷

---

²¹⁷ Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivi.

FOTOĞRAF 32-33: 3.3.12 Mezar Taşı 7'nin Ön ve Arka Yüzü

FOTOĞRAF 34-35: 3.3.13 Mezar Taşı 8'in Ön ve Arka Yüzü

FOTOĞRAF 36-37: 3.3.14 Mezar Taşı-9'un Ön ve Arka Yüzü

FOTOĞRAF 38: (3.3.15 Mezar Taşı-10'un Ön Yüzü)

FOTOĞRAF 39: (3.3.15 Mezar Taşı-10'un Arka Yüzü)

FOTOĞRAF 40: (3.3.15 Mezar Taşı-10'un Yan Yüzü)

FOTOĞRAF 41-42: 3.3.16 Mezar Taşı-11

FOTOĞRAF 43: 3.3.17 Mahmud'un Oğlu Üstad Hüsam'ın Sandukası

FOTOĞRAF 44: 3.3.17 Mahmud'un Oğlu Üstad Hüsam'ın Sandukası

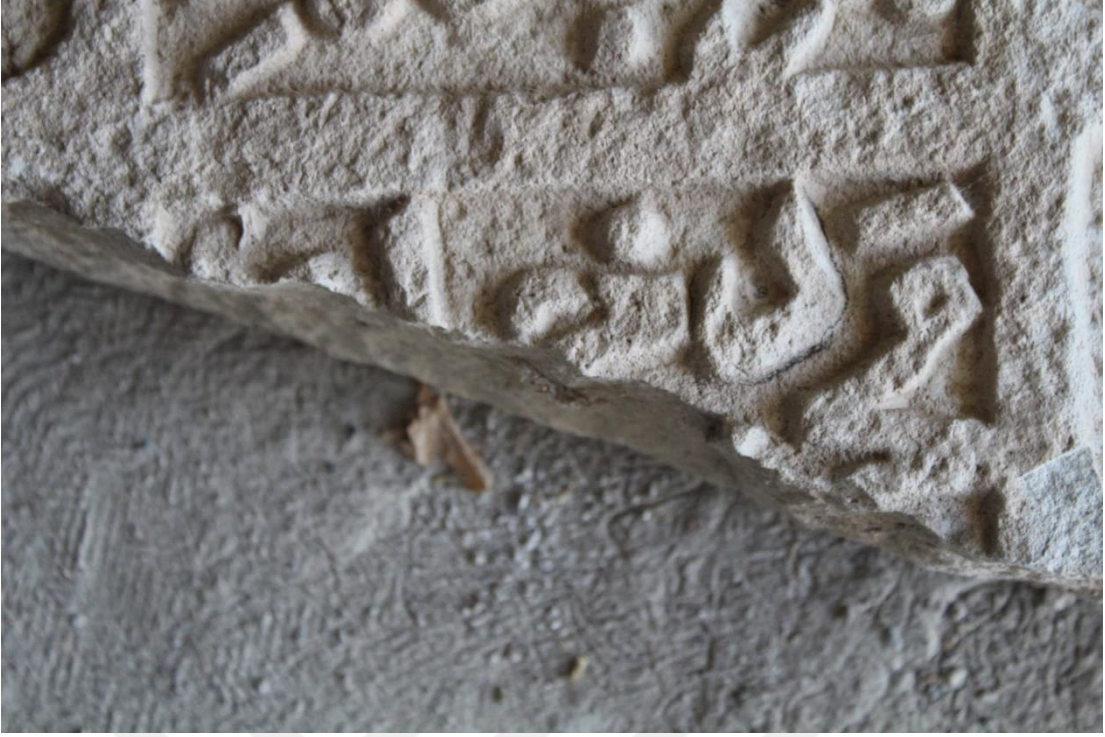
FOTOĞRAF 45: 3.3.17 Mahmud'un Oğlu Üstad Hüsam'ın Sandukası'nın Ayak Yan Yüzü

FOTOĞRAF 46: (3.3.18 Mevlana Bedreddin Mahmud'un Mezar Şahidesi Arka Yüzü)

FOTOĞRAF 47: (3.3.18 Mevlana Bedreddin Mahmud'un Mezar Şahidesi Ön Yüzü)

FOTOĞRAF 48: (3.3.18 Mevlana Bedreddin Mahmud'un Mezar Şahidesi Tarih Verdiği İddia Edilen Kırık Kısım)

FOTOĞRAF 49-50: (3.3.19 Malatyalı Fatıma'nın Mezar Taşının Ön ve Arka Yüzü)

FOTOĞRAF 51: (3.3.20 Yusuf'un Mezar Taşı'nın Üst Tarafı)

FOTOĞRAF 52: (3.3.20 Yusuf'un Mezar Taşı'nın Ön Tarafı)

FOTOĞRAF 53-54: (3.3.21 Şucâ' Oğlu Mahmud Bey'in Mezar Taşı'nın Ön ve Arka Yüzü)

FOTOĞRAF 55-56: (3.3.22 Carullah'ın Kızı Kalur Melek'in Mezar Taşının Ön ve Arka Yüzü)

FOTOĞRAF 57: (3.3.23 Mezar Taşı-12)

FOTOĞRAF 58-59: 3.3.24 Merhume Baran'ın Mezar Taşı'nın Ön ve Arka Yüzü

FOTOĞRAF 60: 3.3.25 Mezar Taşı-13'ün Ön Yüzü

FOTOĞRAF 61: 3.3.25 Mezar Taşı-13'ün Arka Yüzü

FOTOĞRAF 62: 3.3.26 Mezar Taşı-14

FOTOĞRAF 63: 3.3.27 Mezar Taşı-15

FOTOĞRAF 64-65: (3.3.28 Sultan Hatun Mezar Taşının Ön ve Arka Yüzü)

FOTOĞRAF 66: 3.3.29 Mezar Taşı-16'nın Ön Yüzü

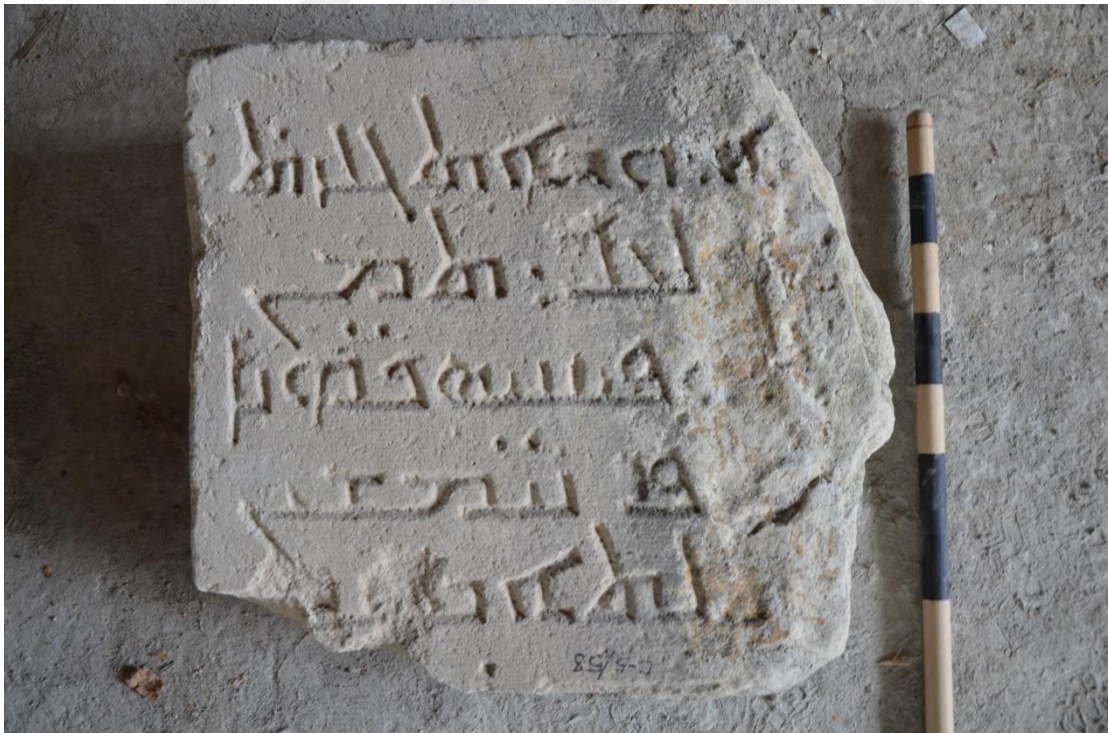
FOTOĞRAF 67: 3.3.29 Mezar Taşı-16'nın Arka Yüzü

FOTOĞRAF 68-69: 3.3.30 Emir Ömer'in Kızına Ait Mezar Taşı Ön ve Arka Yüzü

FOTOĞRAF 70: 3.3.31 Mezar Taşı

FOTOĞRAF 71: 3.3.32 Kazı Deposunda Bulunan Devşirme Taşlar

FOTOĞRAF 72: 3.3.32 Kazı Deposunda Bulunan Devşirme Taşlar (Kazı Fotoğrafı)²¹⁸

FOTOĞRAF 73: 3.3.32 Kazı Deposunda Bulunan Devşirme Taşlar

²¹⁸ Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivi.

KAZI ALANINDA BIRAKILAN MEZAR TAŞLARININ FOTOĞRAFLARI

FOTOĞRAF 74: 3.4.1 Mezar Taşı-18

FOTOĞRAF 75: 3.4.2 Mezar Taşı-19'un Üst Yüzü

FOTOĞRAF 76: 3.4.2 Mezar Taşı-19'un Ön Yüzü

FOTOĞRAF 77: 3.4.3 Mezar Taşı-20'nin Ön Yüzü

FOTOĞRAF 78: 3.4.3 Mezar Taşı-20'nin Üst Yüzü

FOTOĞRAF 79: 3.4.4 Mezar Taşı-21

FOTOĞRAF 80: 3.4.4 Mezar Taşı-21

FOTOĞRAF 81: 3.4.5 Mezar Taşı-22

FOTOĞRAF 82: 3.4.6 Mezar Taşı-23'ün Ön Yüzü

FOTOĞRAF 83: 3.4.6 Mezar Taşı-23'ün Yan Yüzü

FOTOĞRAF 84: 3.4.7 Mezar Taşı-24

FOTOĞRAF 85: 3.4.8 Mezar Taşı-25

FOTOĞRAF 86: 3.4.9 Mezar Taşı-26'nın Ön Yüzü²¹⁹

FOTOĞRAF 87: 3.4.9 Mezar Taşı-26'nın Üst Yüzü

²¹⁹ Malatya Müzesi Müdürlüğü Arşivinden Kazı Dönemine Ait Fotoğraf.

FOTOĞRAF 88: 3.4.9 Mezar Taşı-26'nın Yan Yüzü

FOTOĞRAF 89: 3.4.10 Mezar Taşı-27'nin Ön Yüzü

FOTOĞRAF 90: 3.4.11 Ali'nin Mezar Taşı'nın Ön Yüzü

FOTOĞRAF 91: 3.4.11 Ali'nin Mezar Taşı'nın Üst Yüzü

FOTOĞRAF 92: 3.4.12 İmaduddin Yusuf'un Mezar Taşı Ön Yüzü

FOTOĞRAF 93: 3.4.12 İmaduddin Yusuf'un Mezar Taşı Üst Yüzü

FOTOĞRAF 94: 3.4.13 Ferruh'un Mezar Taşı'nın Ön Yüzü

FOTOĞRAF 95: 3.4.13 Ferruh'un Mezar Taşı Üst Yüzü

FOTOĞRAF 96: 3.4.14 Mezar Taşı-28'in Genel Görünüşü

FOTOĞRAF 97: 3.4.14 Mezar Taşı-28'in Baş Şahidesi

FOTOĞRAF 98: 3.4.14 Mezar Taşı-28'in Kuzey Yan Taşı

FOTOĞRAF 99: 3.4.15 Mezar Taşı-29'un Ön Yüzü

FOTOĞRAF 100: 3.4.15 Mezar Taşı-29'un Üst Yüzü

FOTOĞRAF 101: 3.4.16 Abdullah'ın Mezarı'nın Genel Görüntüsü

FOTOĞRAF 102: 3.4.16 Abdullah'ın Mezarı'nın Baş Şahidesi

FOTOĞRAF 103: 3.4.16 Abdullah'ın Mezarı'nın Kuzey Yan Taşı Kazı Dönemi

FOTOĞRAF 104: 3.4.16 Abdullah'ın Mezarı'nın Güney Yan Taşı Kazı Dönemi

FOTOĞRAF 105: 3.4.16 Abdullah'ın Mezarı'nın Güney Yan Taşı Üst Yüzü

FOTOĞRAF 106: 3.4.17 Mezar Taşı-30'un Genel Görünüşü

FOTOĞRAF 107: 3.4.17 Mezar Taşı-30'un Güney Yan Taşı²²⁰

²²⁰ Birol Bayram GÜNGÖR Arşivinden. Malatya Bilim ve Sanat Merkezi Müdürü. Kişisel arşivindeki bilgi, belge ve fotoğrafları bizimle paylaşan hocamıza teşekkürlerimi sunarım.

FOTOĞRAF 108: 3.4.17 Mezar Taşı-30'un Güney Yan Taşı Üst Yüzü

FOTOĞRAF 109: 3.4.18 Hacı Arslan Kemal'in Mezar Taşı

FOTOĞRAF 110: 3.4.19 Mezar Taşı-31'in Genel Görünüşü

FOTOĞRAF 111: 3.4.19 Mezar Taşı-31'in Ayak Şahidesi

FOTOĞRAF 112: 3.4.19 Mezar Taşı-31'in Kuzey Yan Taşı Süsleme Detayı

FOTOĞRAF 113: 3.4.20 Mezar Taşı-32'nin Genel Görünüşü

FOTOĞRAF 114: 3.4.20 Mezar Taşı-32'nin Kuzey Yan Taşı Üst Yüz Süsleme Detayı

FOTOĞRAF 115: 3.4.21 Mezar Taşı-33

FOTOĞRAF 116: 3.4.22 Mezar Taşı-34'ün Üst Yüzü

FOTOĞRAF 117: 3.4.22 Mezar Taşı-34'ün Ön Yüzü

FOTOĞRAF 118: 3.4.23 Mezar Taşı-35'in Üst Yüzü

FOTOĞRAF 119: 3.4.23 Mezar Taşı-35'in Ön Yüzü

FOTOĞRAF 120: 3.4.24 Mezar Taşı-36

FOTOĞRAF 121: 3.4.25 Mezar Taşı-37

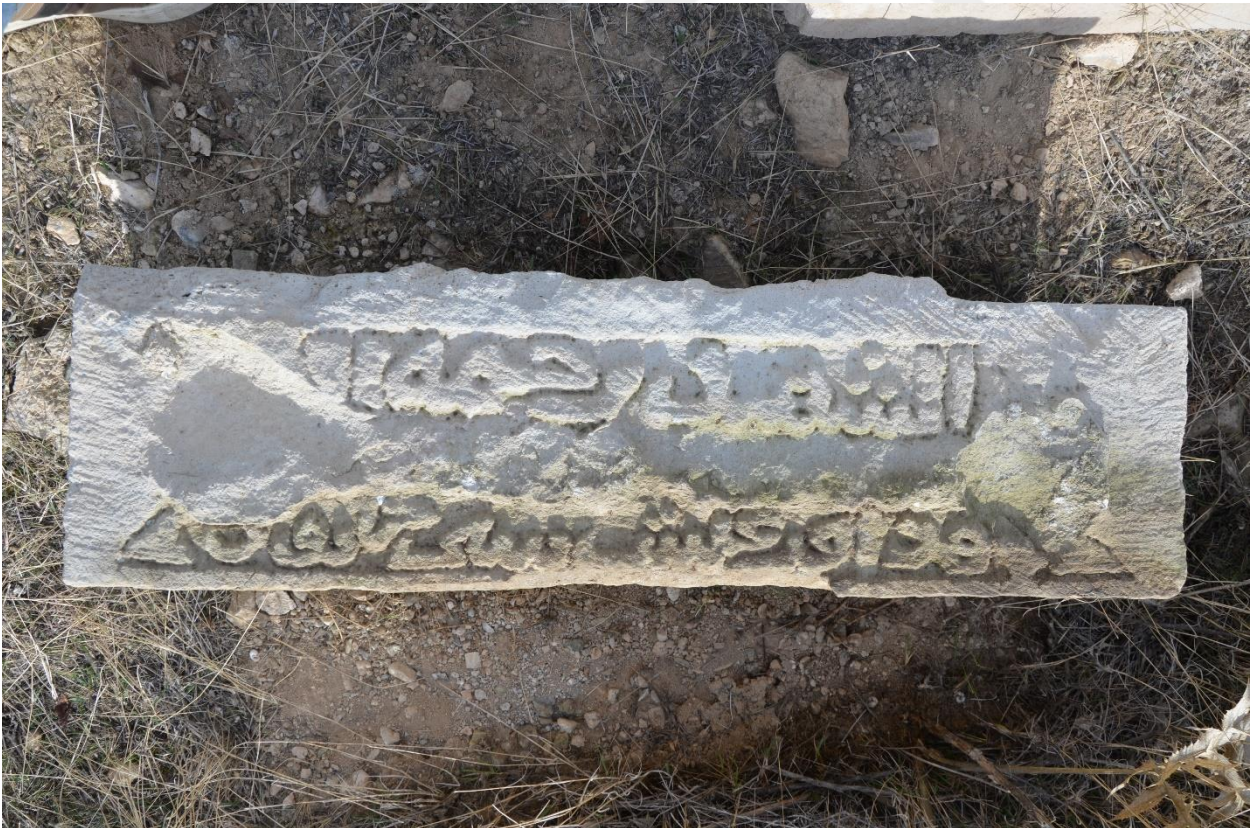
FOTOĞRAF 122: 3.4.25 Mezar Taşı-37'nin Baş Şahidesi

FOTOĞRAF 123: 3.4.25 Mezar Taşı-37'nin Kuzey Kısmı

FOTOĞRAF 124: 3.4.26 Mezar Taşı-38'in Ön Yüzü

FOTOĞRAF 125: 3.4.26 Mezar Taşı-38'in Üst Yüzü

FOTOĞRAF 126: 3.4.26 Mezar Taşı-38 Baş Şahidesinde Palmet Motifi

FOTOĞRAF 127: 3.4.27 Mezar Taşı-39'un Üst Yüzü

FOTOĞRAF 128: 3.4.27 Mezar Taşı-39'un Ön Yüzü

FOTOĞRAF 129: 3.4.28 Mezar Taşı-40'ın Genel Görüntüsü

FOTOĞRAF 130 3.4.28 Mezar Taşı-40'ın Güney Yan Taşı Üst Yüzü

FOTOĞRAF 131: 3.4.28 Mezar Taşı-40'ın Güney Yan Taşı Yan Yüzü

FOTOĞRAF 132: 3.4.28 Mezar Taşı-40'ın Kuzey Yan Taşı Üst Yüzü

FOTOĞRAF 133: 3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası Genel Görüntüsü

FOTOĞRAF 134: 3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası Kuzey Yüz

FOTOĞRAF 135: 3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası Güney Yüz

FOTOĞRAF 136: 3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası Baş Kısmındaki Kabaralar

FOTOĞRAF 137: 3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası Ayak Kısımındaki iek Motifi

FOTOĞRAF 138-139: 3.4.30 Mezar Taşı-41'in n ve Yan Yüzü

FOTOĞRAF 140: 3.4.31 Mezar Taşı-42'nin Ön Yüzü

FOTOĞRAF 141: 3.4.31 Mezar Taşı-42'nin Arka Yüzü

FOTOĞRAF 142: 3.4.32 Hacı Kadı Kızı Kira Hatun'un Sandukası'nın Genel Görünüşü

FOTOĞRAF 143: 3.4.32 Hacı Kadı Kızı Kira Hatun'un Sandukası'nın Kuzey Yüzü

FOTOĞRAF 144: 3.4.32 Hacı Kadı Kızı Kira Hatun'un Sandukası'nın Güney Yüzü

FOTOĞRAF 145: 3.4.33 Mezar Taşı-43'ün Kazı Dönemi Fotoğrafı

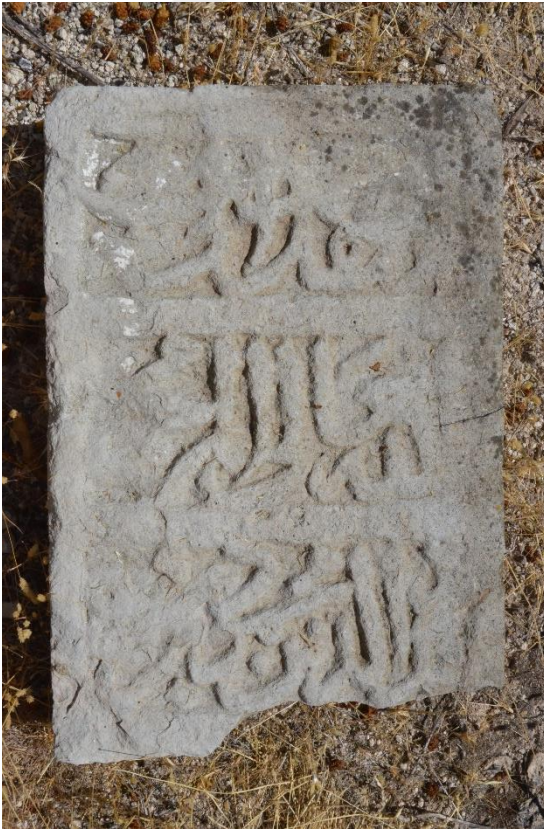
FOTOĞRAF 146: 3.4.33 Mezar Taşı-43

FOTOĞRAF 147: 3.4.33 Mezar Taşı-43

FOTOĞRAF 148: 3.4.33 Mezar Taşı-43

FOTOĞRAF 149-150: 3.4.34 Malik Bey'in Mezar Taşı

FOTOĞRAF 151: 3.4.35 Mezar Taşı-44

FOTOĞRAF 152: 3.4.35 Mezar Taşı-44

FOTOĞRAF 153: 3.4.36 Mezar Taşı-45'in Kuzeydoğu Kısmı

FOTOĞRAF 154: 3.4.36 Mezar Taşı-45'in Güney Kısmı

FOTOĞRAF 155: 3.4.37 Mezar Taşı-46

FOTOĞRAF 156: 3.4.37 Mezar Taşı-46

FOTOĞRAF 157: 3.4.38 Mezar Taşı-47'nin Genel Görünüşü

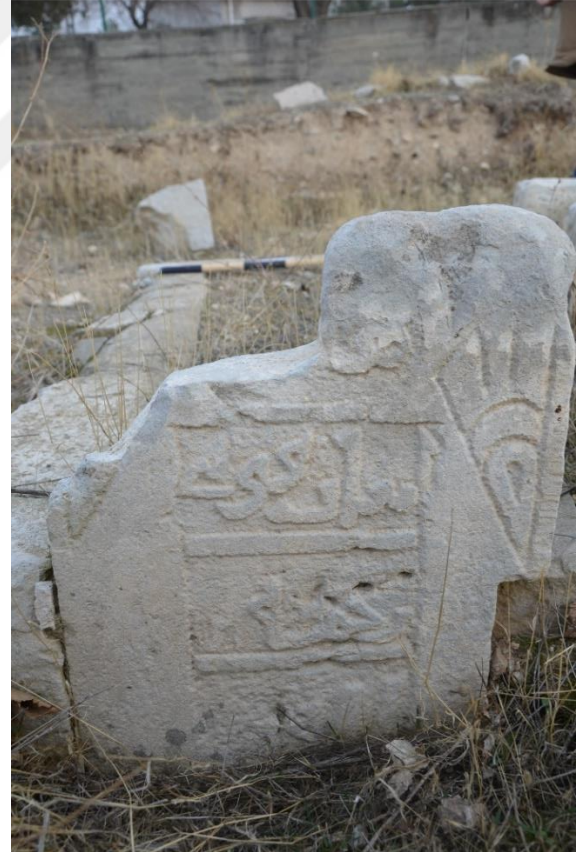
FOTOĞRAF 158: 3.4.38 Mezar Taşı-47 Şahidenin Ön ve Arka Yüzü

FOTOĞRAF 159: 3.4.39 Mezar Taşı-48

FOTOĞRAF 160: 3.4.40 Mezar Taşı-49'un Genel Görünüü

FOTOĞRAF 161: 3.4.40 Mezar Taşı-49'un Baş Şahidesi

FOTOĞRAF 162: 3.4.41 Erdebir Oğlu Emîr Bekî'nin Mezar Taşının Ön Yüzü

FOTOĞRAF 163: 3.4.41 Erdebir Oğlu Emîr Bekî'nin Mezar Taşının Arka Yüzü

FOTOĞRAF 164: 3.4.42 Mezar Taşı-50'nin Genel Görünüşü

FOTOĞRAF 165: 3.4.42 Mezar Taşı-50'nin Kuzey Yüzü

FOTOĞRAF 166: 3.4.42 Mezar Taşı-50'nin Güney Yüzü

FOTOĞRAF 167: 3.4.43 Mezar Taşı-51'in Genel Görünüşü

FOTOĞRAF 168: 3.4.43 Mezar Taşı-51'in Kuzey Yüzü

FOTOĞRAF 169: 3.4.43 Mezar Taşı-51'in Güney Yüzü

FOTOĞRAF 170: 3.4.44 Mezar Taşı-52 Ön Yüzü

FOTOĞRAF 171: 3.4.44 Mezar Taşı-52'nin Arka Yüzü

FOTOĞRAF 172: 3.4.45 Mezar Taşı-53'ün Ön Yüzü

FOTOĞRAF 173: 3.4.45 Mezar Taşı-53'ün Arka Yüzü

FOTOĞRAF 174: 3.4.46 Mezar Taşı-54'ün Ön Yüzü

FOTOĞRAF 175: 3.4.46 Mezar Taşı-54'ün Arka Yüzü

FOTOĞRAF 176: 3.4.47 Mezar Taşı-55

FOTOĞRAF 177: 3.4.48 Kapak Taşlı Mezar-1

FOTOĞRAF 178: 3.4.49 Kapak Taşlı Mezar-2'nin Genel Görünüşü

FOTOĞRAF 179: 3.4.50 Kapak Taşlı Mezar-3

FOTOĞRAF 180: 3.4.51 Kapak Taşlı Mezar-4

FOTOĞRAF 181: 3.4.52 Mezar Taşı-56'nın Genel Görüntüsü

FOTOĞRAF 182: 3.4.52 Mezar Taşı-56 Sandık Mezar'ın Genel Görüntüsü

FOTOĞRAF 183: 3.4.52 Mezar Taşı-56 Sandık Mezar'ın Baş Taşının Ön ve Arka Yüzü

FOTOĞRAF 184: 3.4.53 Mezar Taşı-57

FOTOĞRAF 185: 3.4.53 Mezar Taşı-57

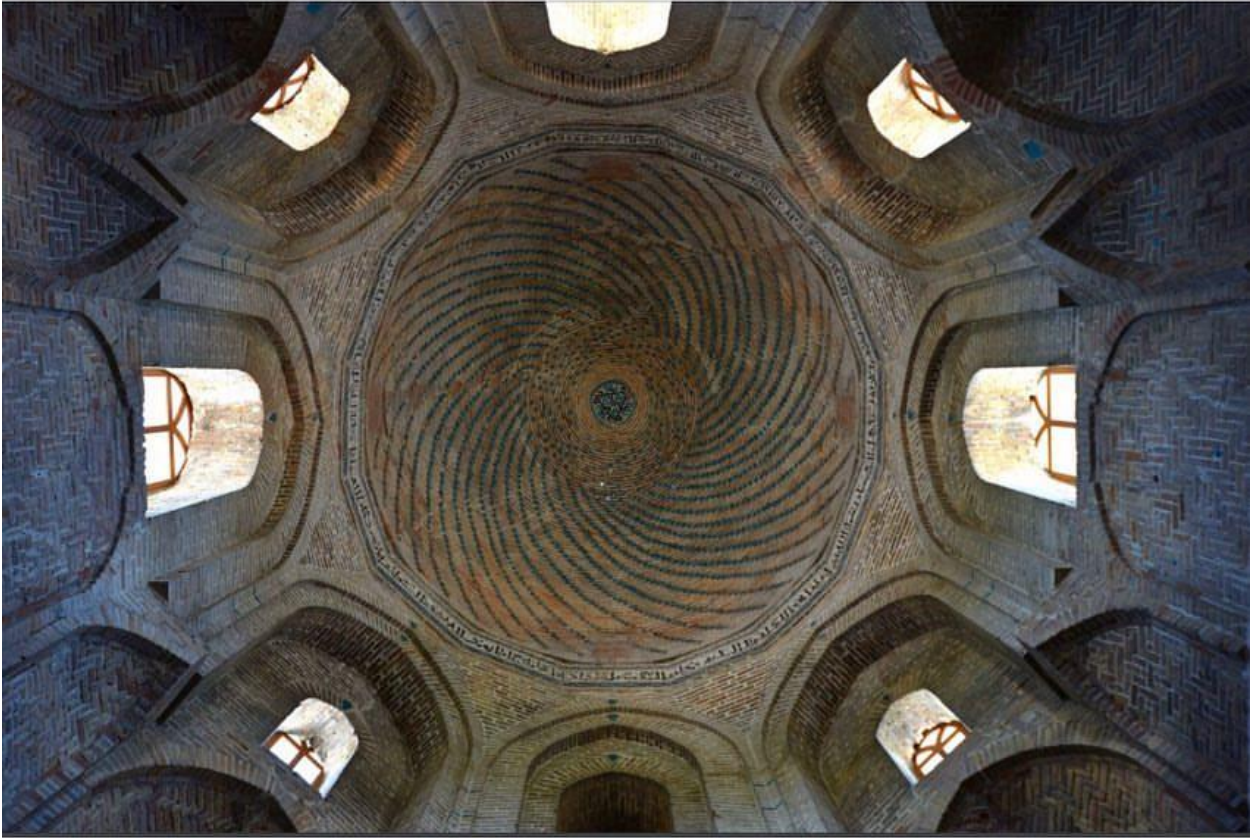
FOTOĞRAF 186: 3.4.53 Mezar Taşı-57 Palmet Motifi

FOTOĞRAF 187: 3.4.54 Rıdvan Ali'nin Mezar Taşı

FOTOĞRAF 188: Bir Moğol damgası (Cengizhan Sergisi), pişmiş toprak kaptaki svastika (Andronovo, MÖ 2000).²²¹

FOTOĞRAF 189: Malatya Ulu Camii Kubbe İçi Çark-ı Felek ve Mühr-ü Süleyman Motifleri

²²¹ E. Daş, a.g.m., s. 205.

FOTOĞRAF 190: Moğolistandan Bir Sanduka²²²

FOTOĞRAF 191: S-13 Açmasında Açığa Çıkarılan Kayaya Oyulmuş Mezar

²²² H. Buğrul, a.g.t., Foto 38.

FOTOĞRAF 192: Rumi ve Palmet Motifli Mezar Taşı Parçası

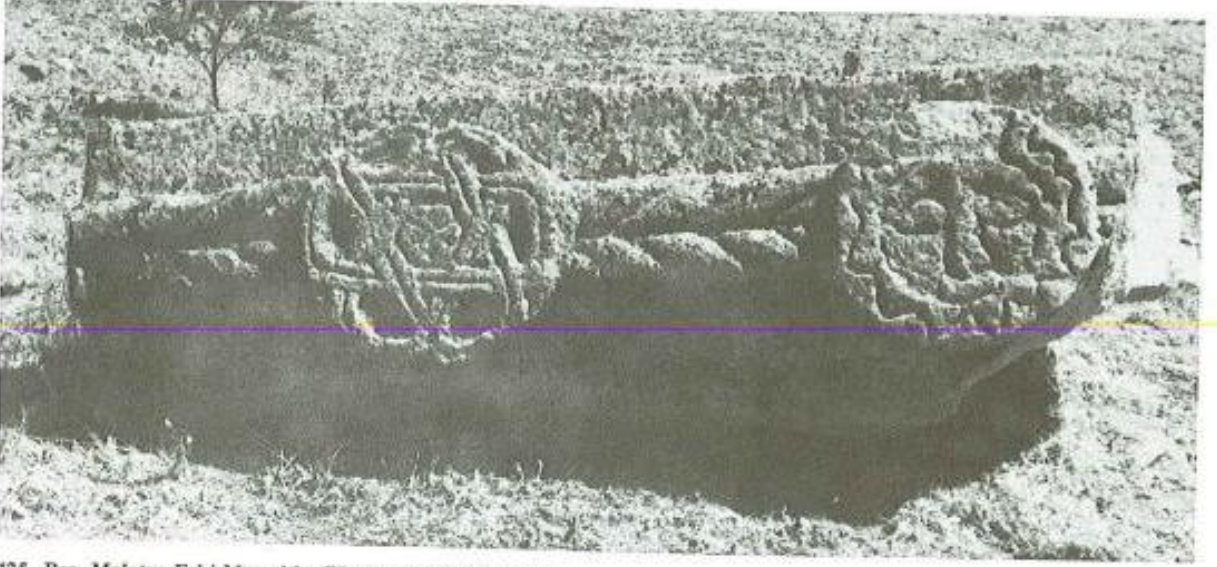
FOTOĞRAF 193: Fotoğraf 192'deki Parçanın Arka Yüzünde Allah Lafzı ve Şamdan Motifi

FOTOĞRAF 194: Palmet Ve Çiçek Motifli Kırık Taş

FOTOĞRAF 195: Mezar Taşı Parçasında Görülen Mühr-ü Süleyman Motifi

125. Res. Malatya Eski Mezarlık, Güneş tasvirli mezartaşı

FOTOĞRAF 196: Mezar Taşı Parçasında Görülen Mühr-ü Süleyman Motifli Taşın Yayınlardan Bir Fotoğraf²²³

FOTOĞRAF 197: Kazı Alanında Bulunan Taş Üzerinde Zencerek Motifi

²²³ B. Karamağaralı, a.g.e., s.290.

FOTOĞRAF 198: Kazı Alanında Bulunan Yarım Kalan Taş Üzerinde Zencerek Motifi

FOTOĞRAF 199: Yapılan Çalışma Sırasında Alanda Bulunan Dört Kabara

FOTOĞRAF 200: Çark-1 Felek Motifli Bir Taş

Kitabe : 9

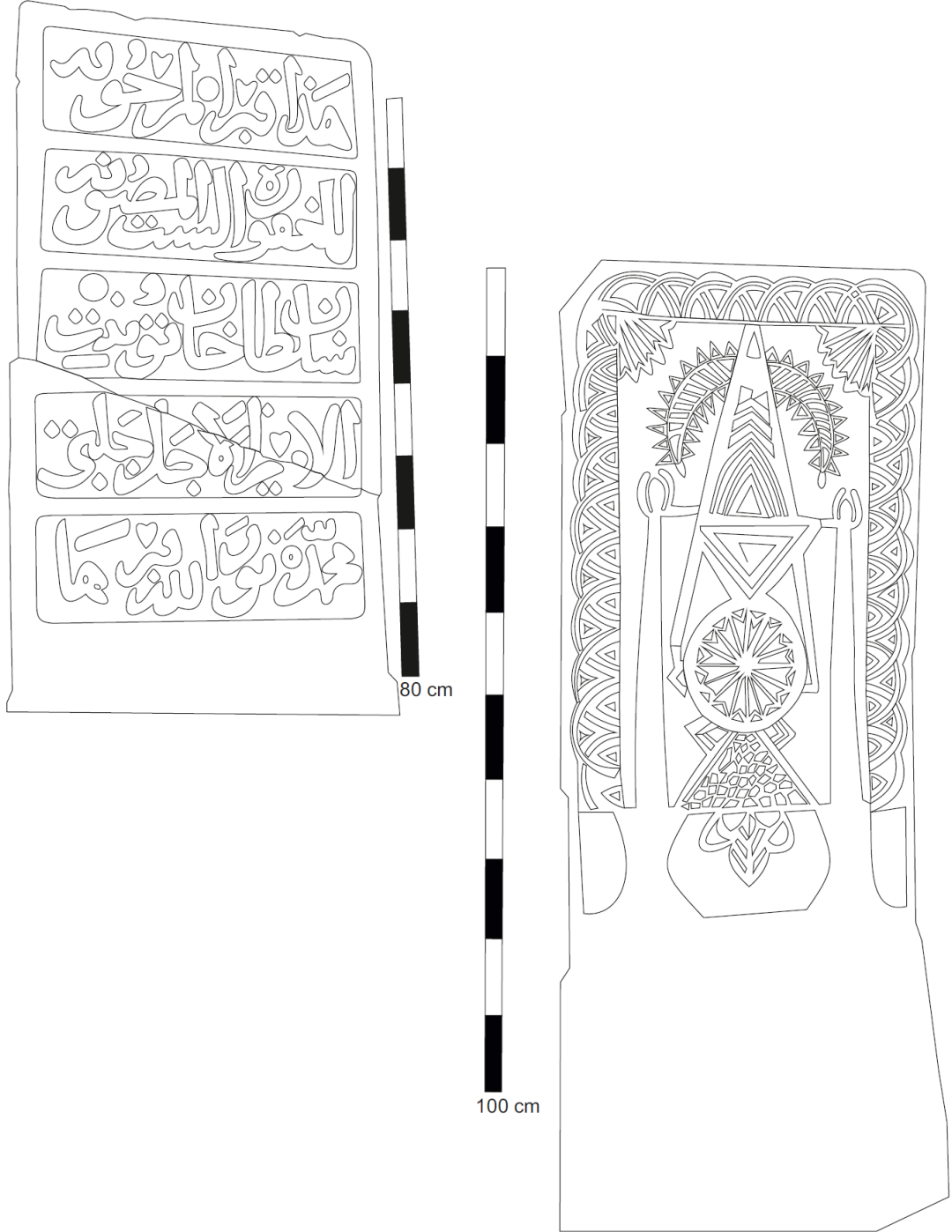
- 1 — انشاء هذا المسجد المبارك الامير الاعظم المرحوم عمر بك تغمده الله بفقرانه تمر
بهذه او جدد من سيد المرحوم من اولاد
- 2 — يوسف بك ابن مرحوم سلطان خواجه بك من اعيان ملاطيه ناصر بك
وسلطان خواجه بك و محمد بك و يوسف شاه بك و حمزه بك في تاريخ او ايل
شهر رجب سنه احدى و سبعين و تسعمائة

FOTOĞRAF 201: Emir Ömer Mescidi İnşa Kitabesi²²⁴

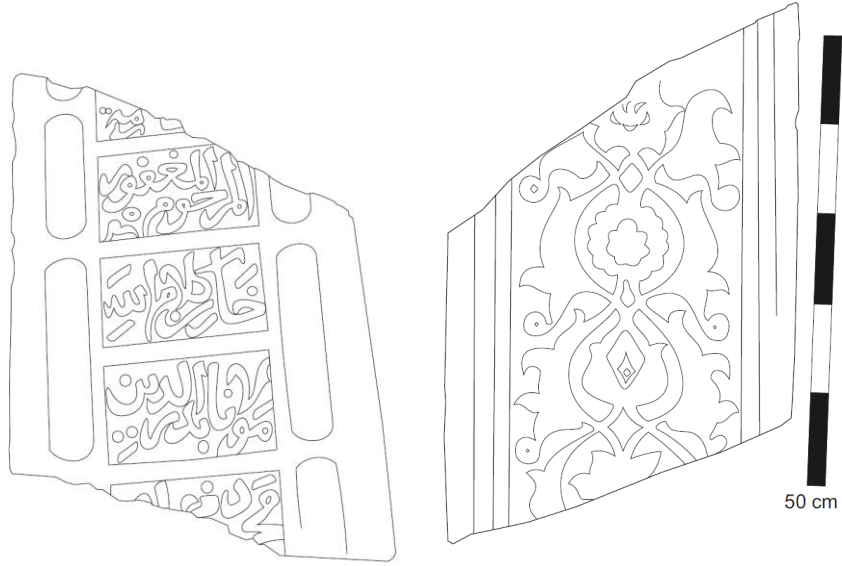
²²⁴ M. Zeki Oral, a.g.m. , s. 437, Kitabe:9.

ÇİZİMLER

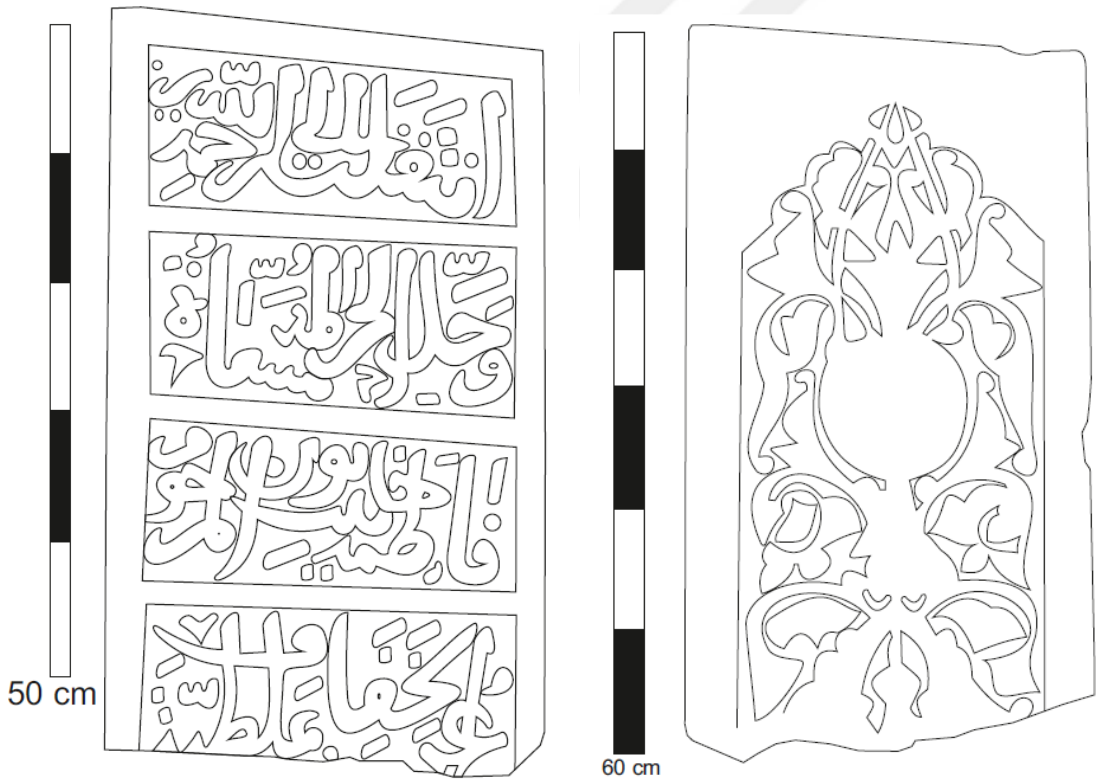
KAZI DEPOSUNA ALINAN MEZAR TAŞLARININ ÇİZİMLERİ

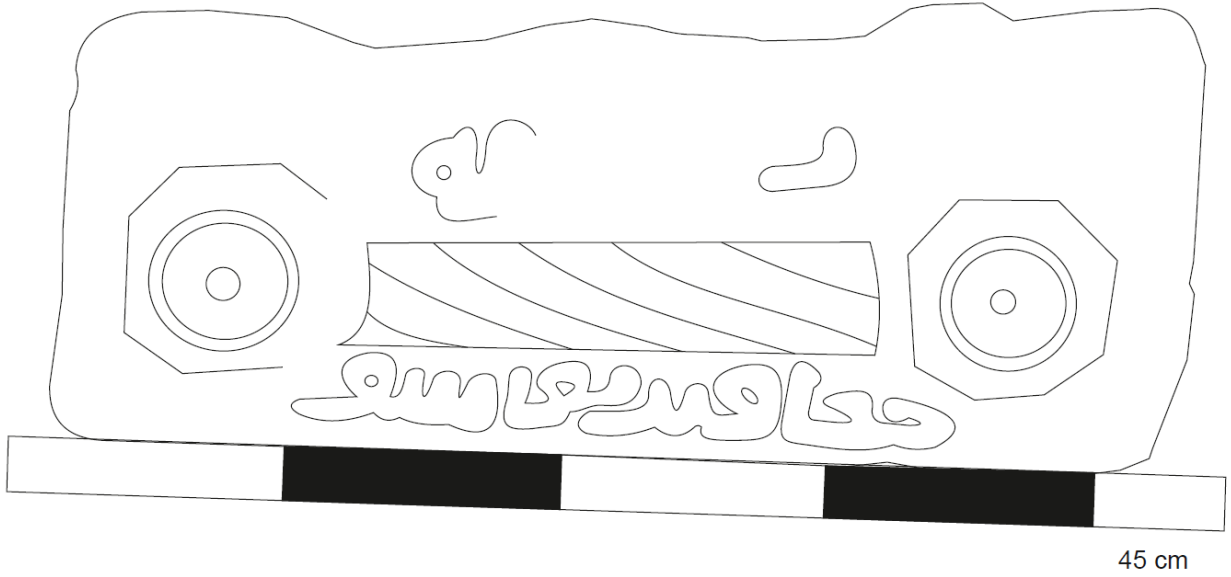
Çizim 1: (3.3.28 Katalog Numaralı Sultan Hatun Mezar Taşı)

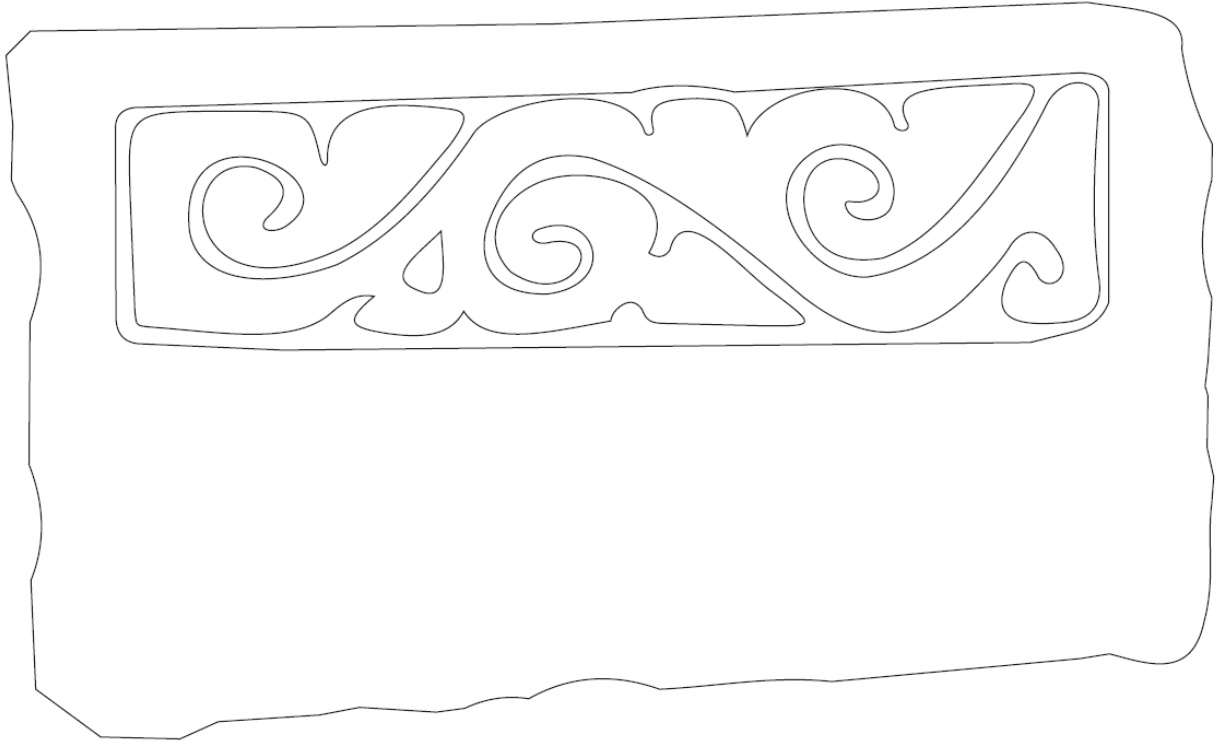
ÇİZİM 2: (3.3.18 Mevlana Bedreddin Mahmud'un Mezar Şahidesi)

ÇİZİM 3: (3.3.19 Katalog Numaralı Malatyalı Fatıma'nın Mezar Taşı)

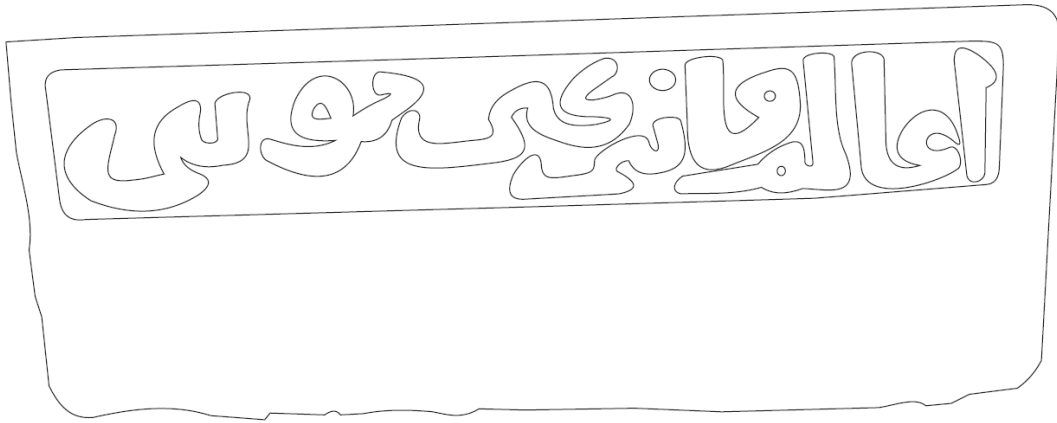
ÇİZİM 4: (3.3.20 Katalog Numaralı Yusuf'un Mezar Taşı'nın Üst Yüzü)

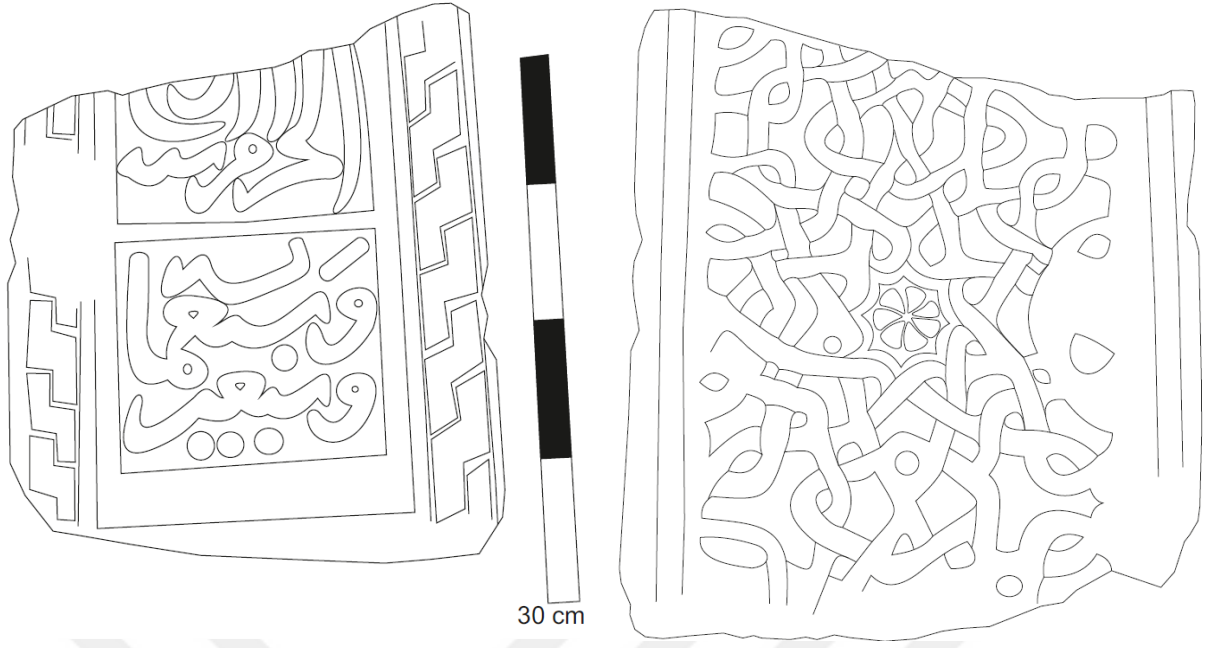
ÇİZİM 5: (3.3.20 Katalog Numaralı Yusuf'un Mezar Taşı'nın Ön Yüzü)

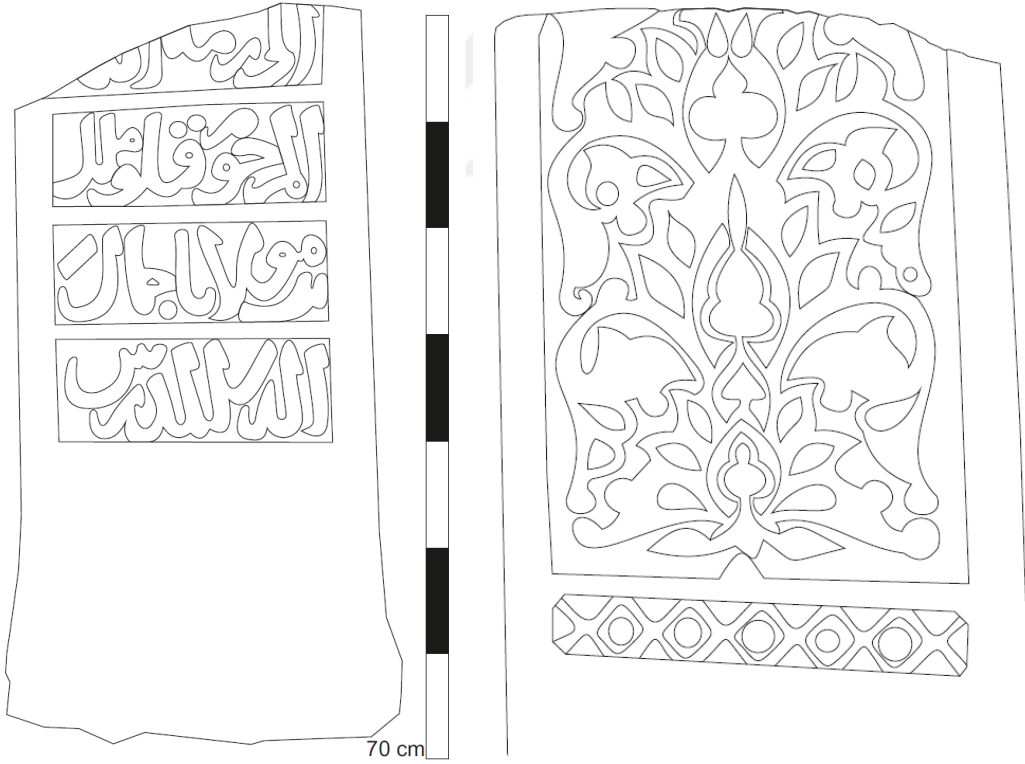
ÇİZİM 6: (3.3.21 Katalog Numaralı Şucâ' Oğlu Mahmud Bey'in Mezar Taşı)

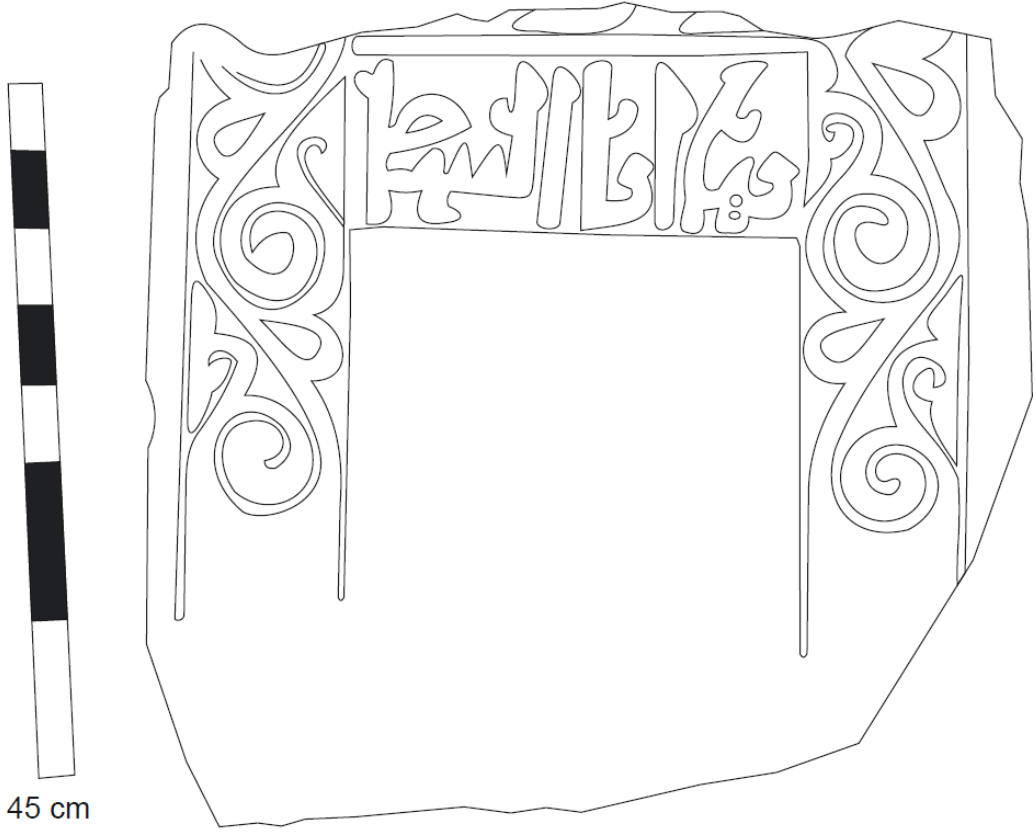
ÇİZİM 7: (3.3.3 Mezar Taşı-1'in Ön Tarafı)

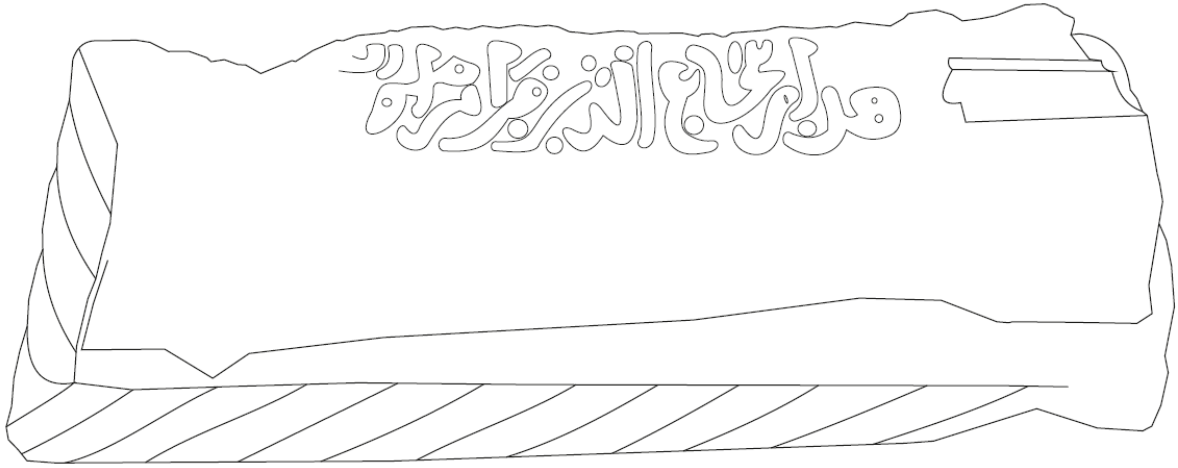
ÇİZİM 8: (3.3.15 Mezar Taşı-10)

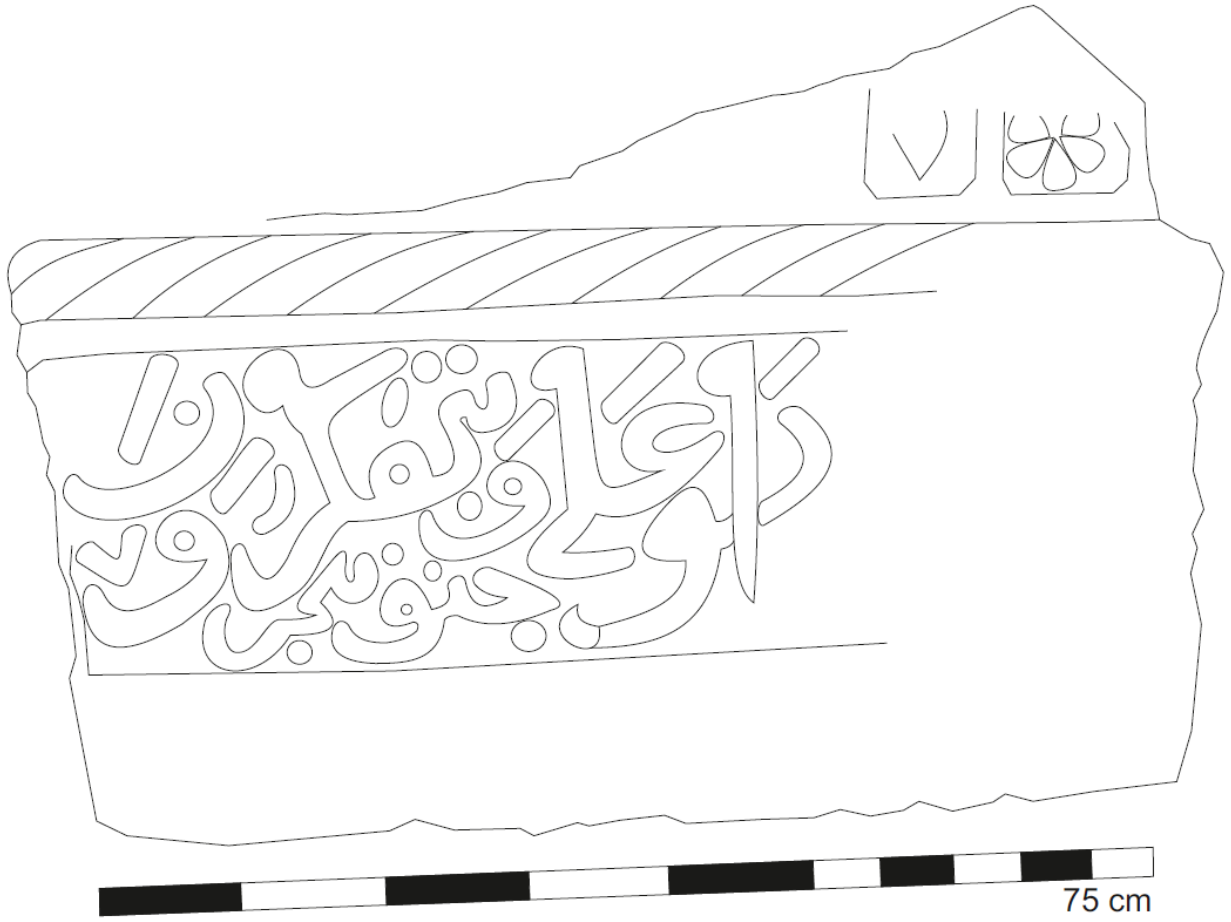
ÇİZİM 9: (3.3.22 Carullah'ın Kızı Kalur Melek'in Mezar Taşı)

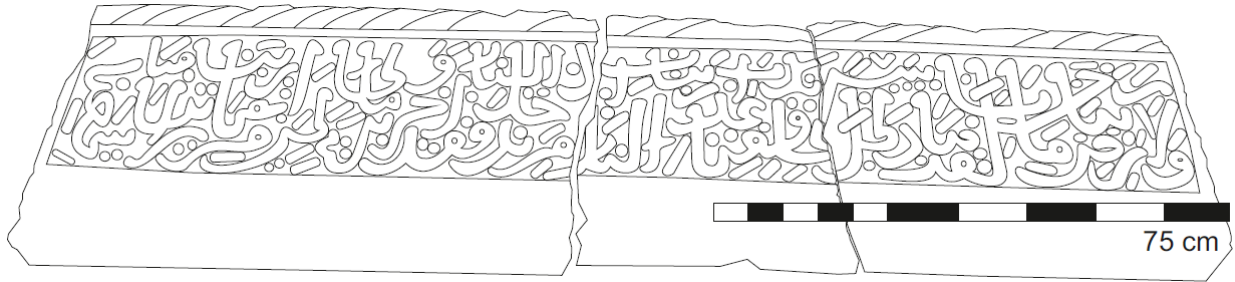
ÇİZİM 10: (3.3.23 Mezar Taşı-12)

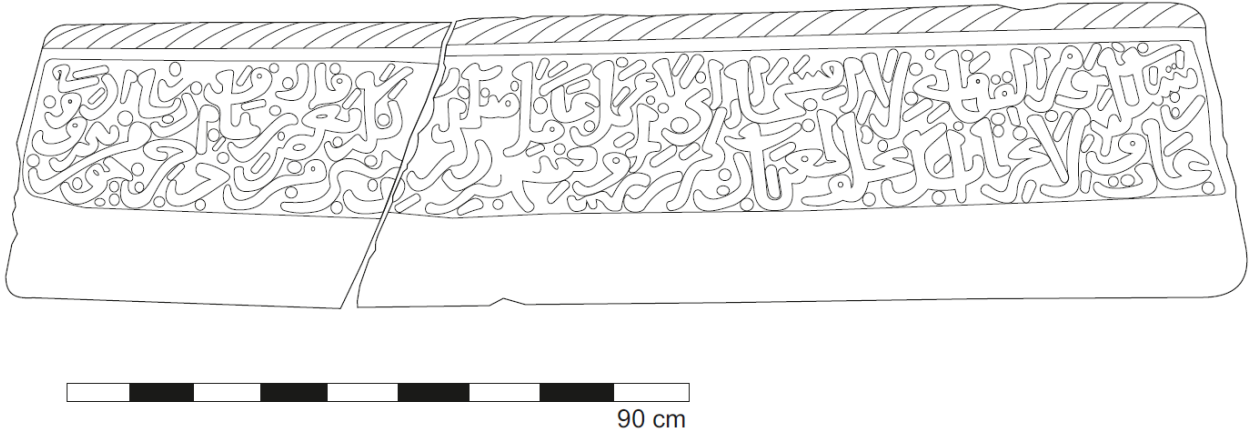
ÇİZİM 11: (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandık Mezar-1 Baş Taşı Üst Yüzü)

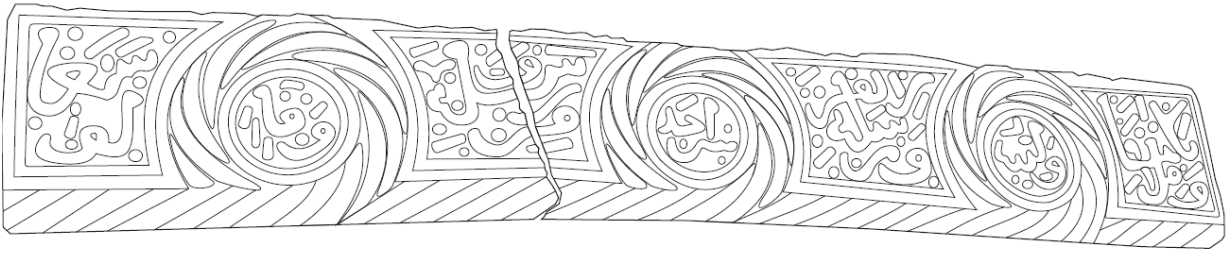
ÇİZİM: 12 (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandık Mezar-1 Baş Taşı Ön Yüzü)

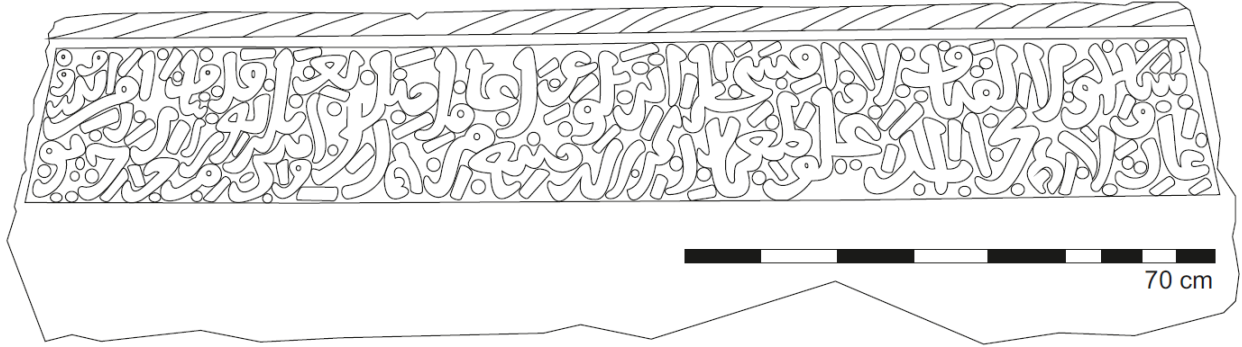
ÇİZİM 13: (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandık Mezar-1'in Yan Taşı)

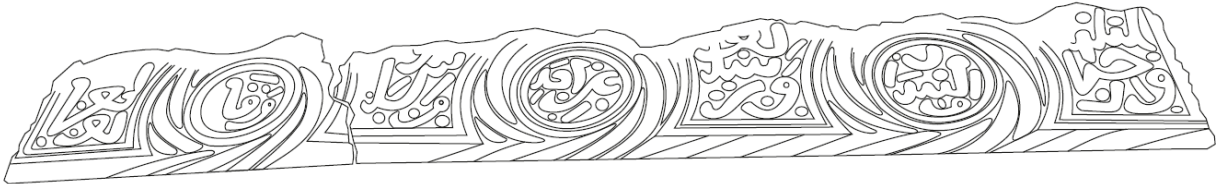
ÇİZİM 14: (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandık Mezar-1'in Yan Taşı)

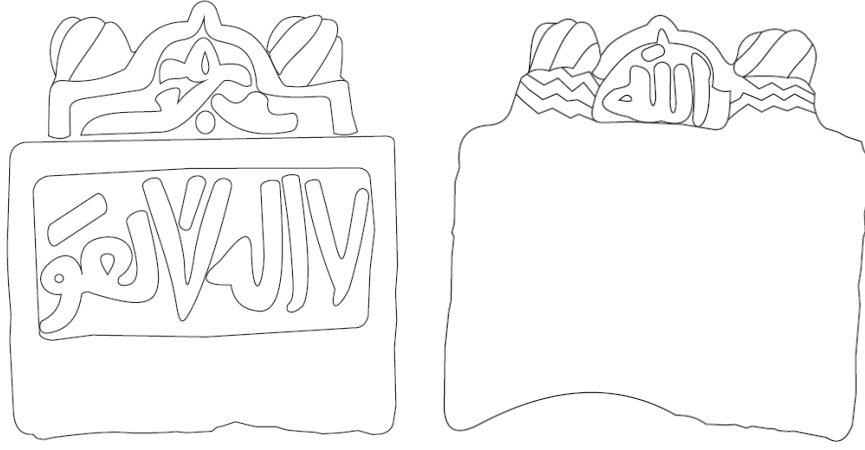
ÇİZİM 15: (3.3.1 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandık Mezar-1'in Yan Taşı)

ÇİZİM 16: (3.3.2 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandık Mezar-2'nin Yan Yüzü)

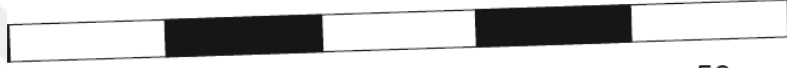
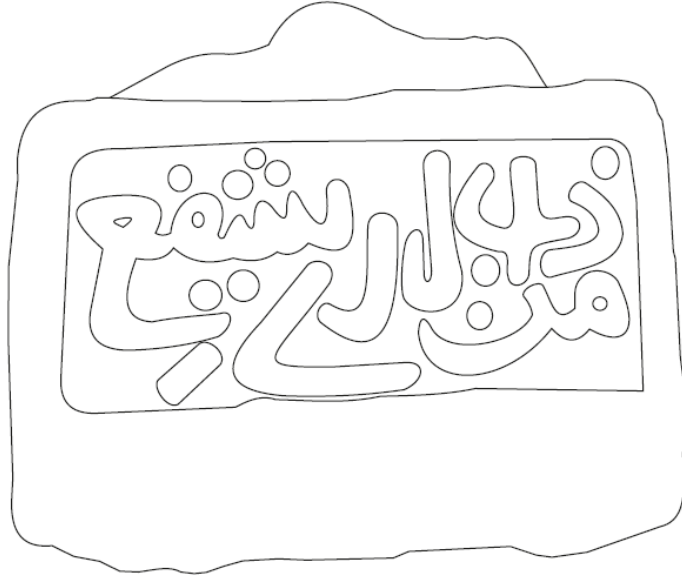
ÇİZİM 17: (3.3.2 Katalog Nolu Kümbetten Çıkan Sandık Mezar-2'nin Üst Yüzü)

ÇİZİM 18-19: (3.3.4 Mezar Taşı-2'nin Ön ve Arka Yüzü)

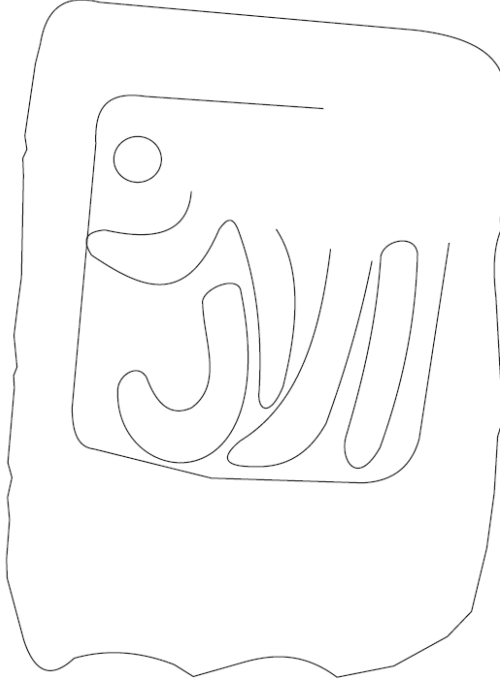

ÇİZİM 20-21: (3.3.4 Mezar Taşı-2'nin Yan Yüzleri)

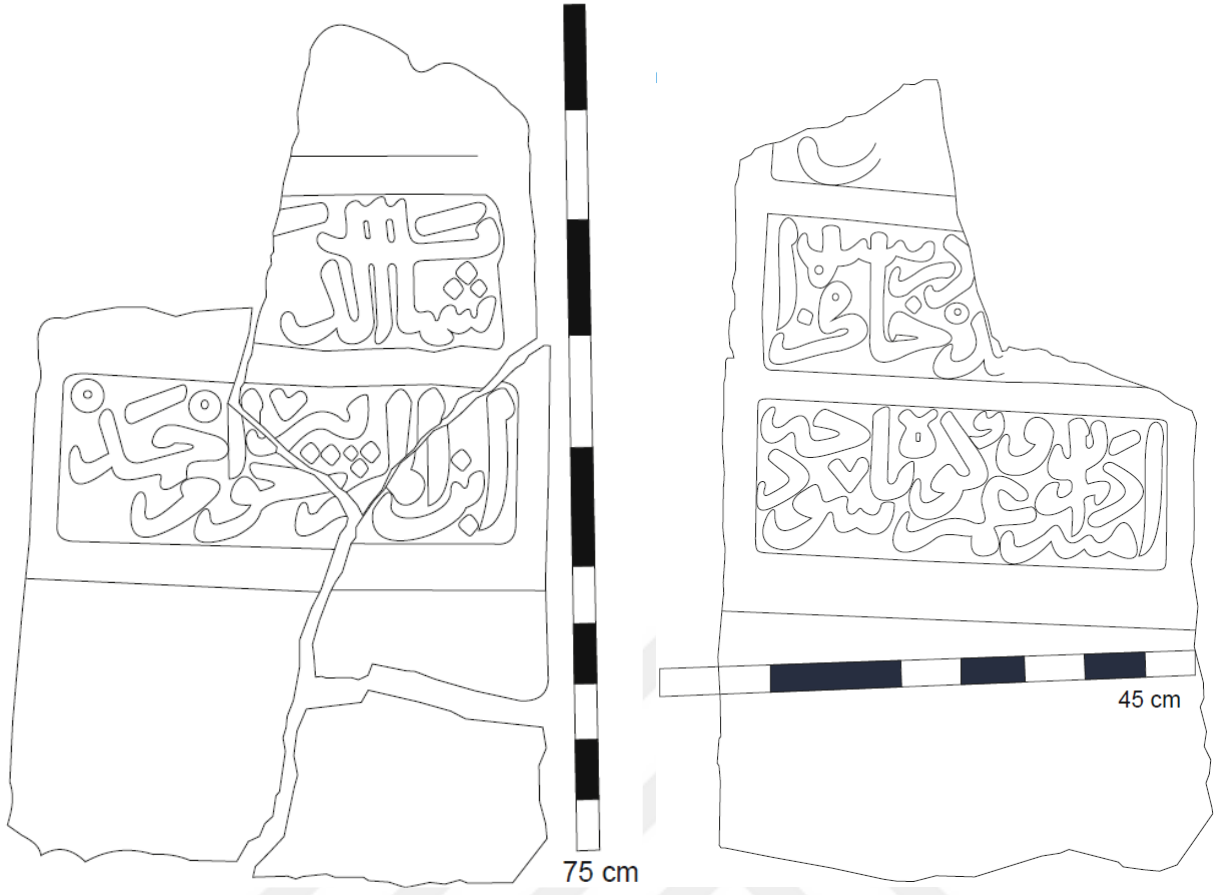

50 cm

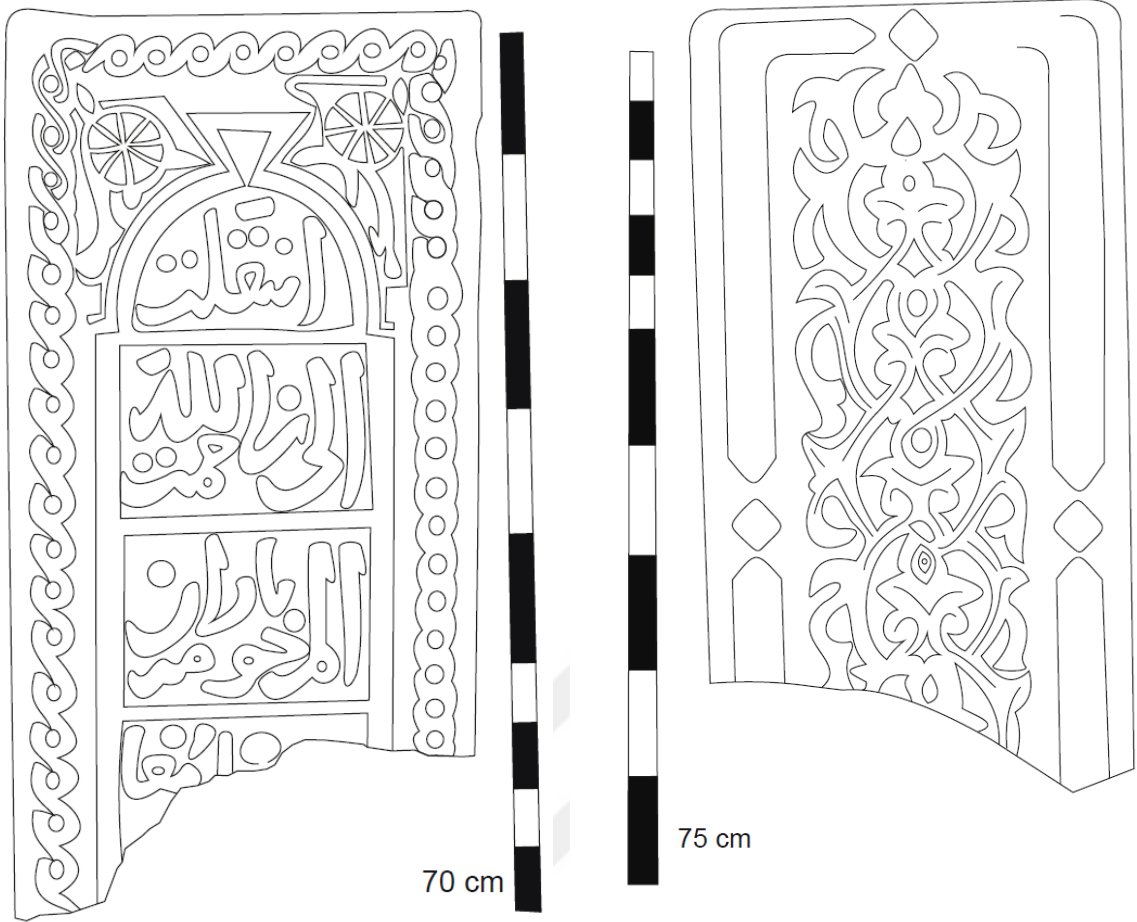
ÇİZİM: 22 (3.3.5 Mezar Taşı-3'ün Ön Yüzü)

ÇİZİM 23: (3.3.5 Mezar Taşı-3'nin Yan Yüzü)

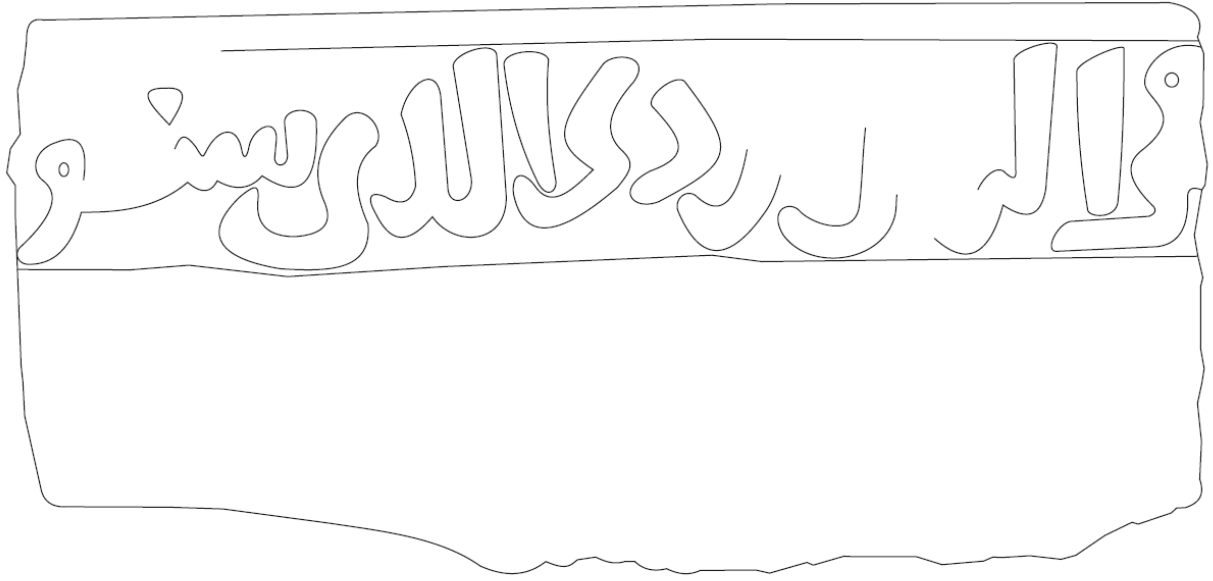
ÇİZİM 24-25: 3.3.30 Emir Ömer'in Kızına Ait Mezar Taşı Ön ve Arka Yüzü

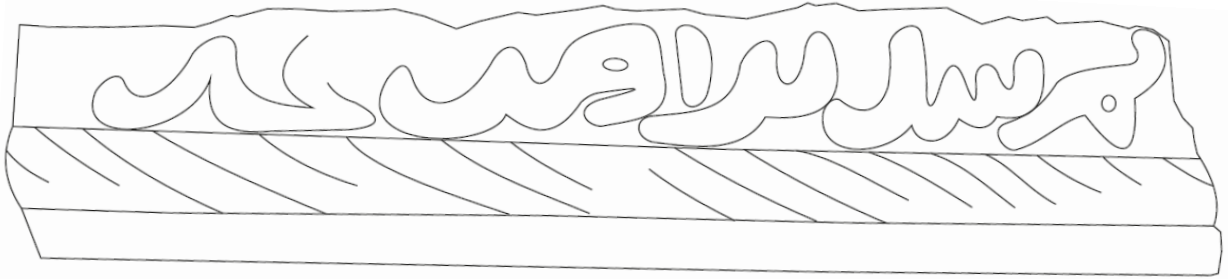
ÇİZİM 26: 3.3.24 Merhume Baran'ın Mezar Taşı'nın Ön ve Arka Yüzü

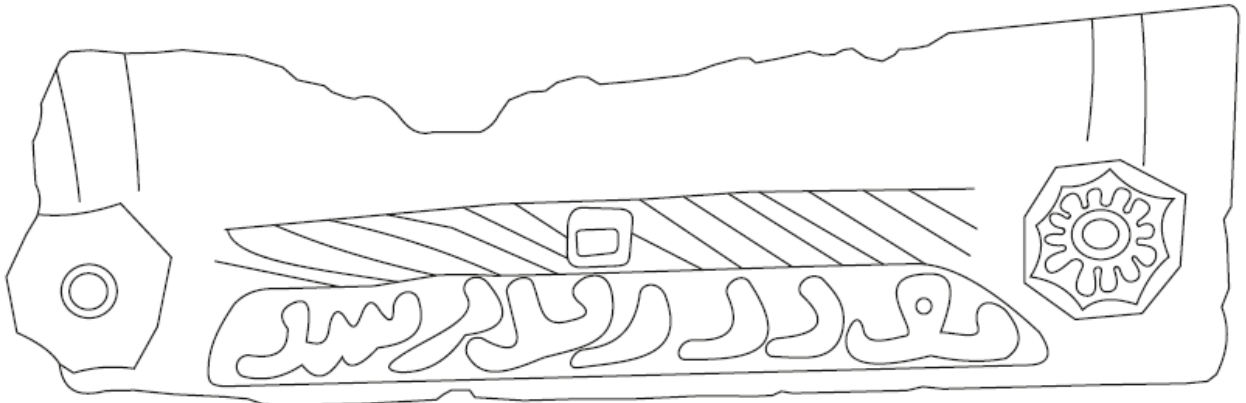
ÇİZİM 27: 3.3.6 Ömer'in Mezar Şahidesi

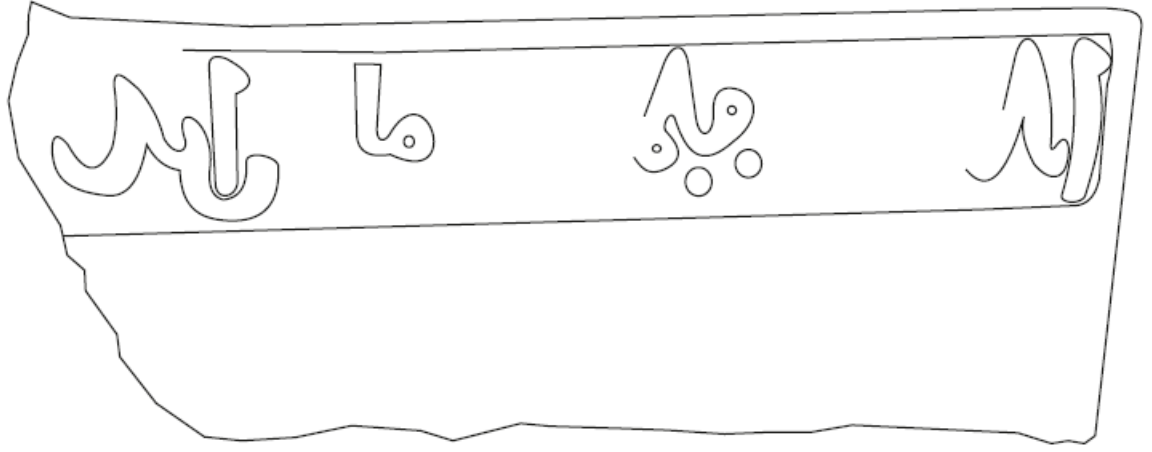
ÇİZİM 28: 3.3.7 Ali'nin Mezar Şahidesi'nin Ön Yüzü

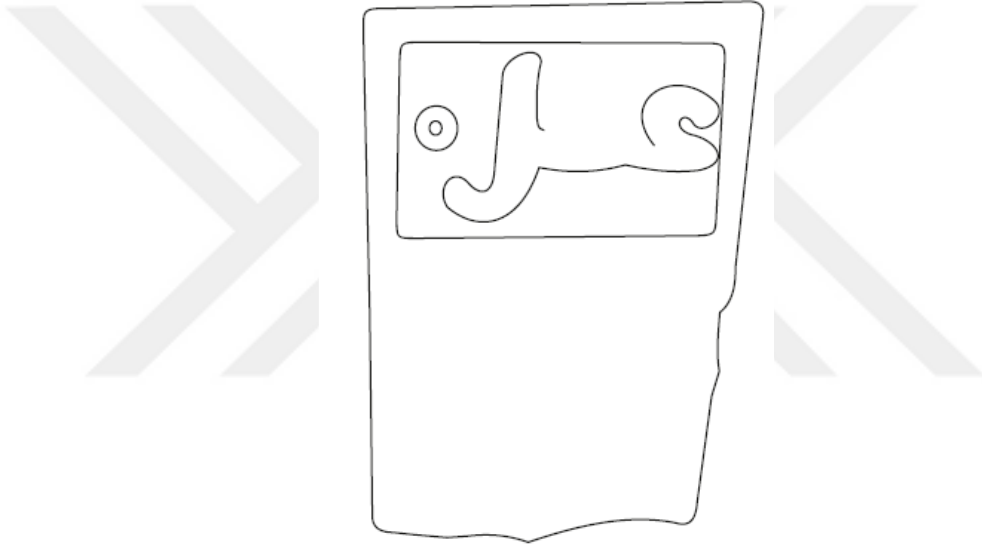
ÇİZİM 29: 3.3.7 Ali'nin Mezar Şahidesi'nin Üst Yüzü

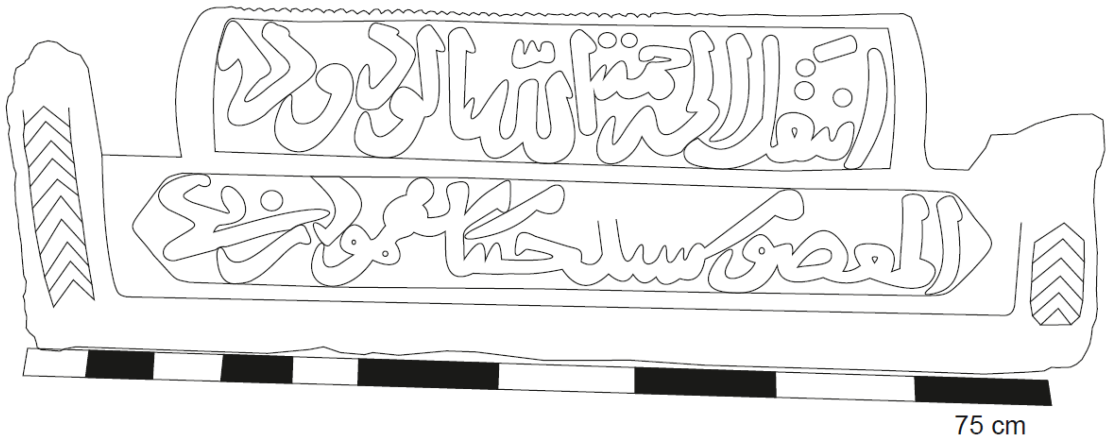
ÇİZİM 30: 3.3.8 Mezar Taşı-4'ün Üst Yüzü

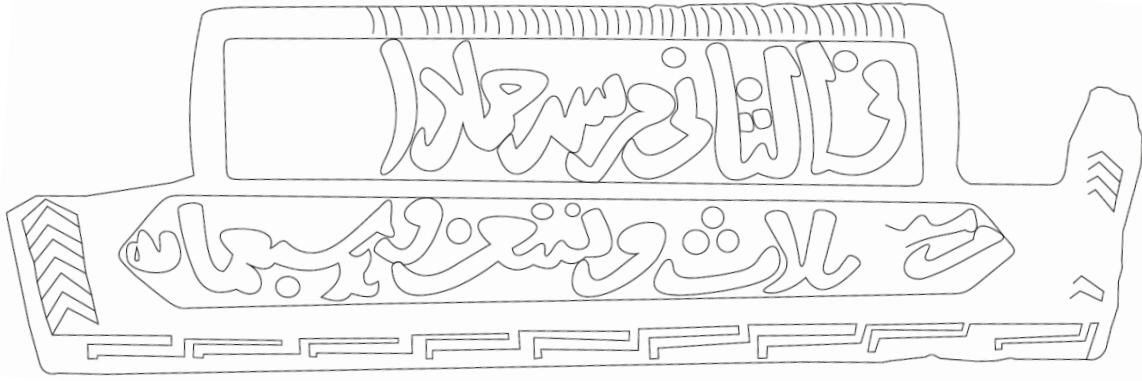
ÇİZİM 31: 3.3.8 Mezar Taşı-4'ün Ön Yüzü

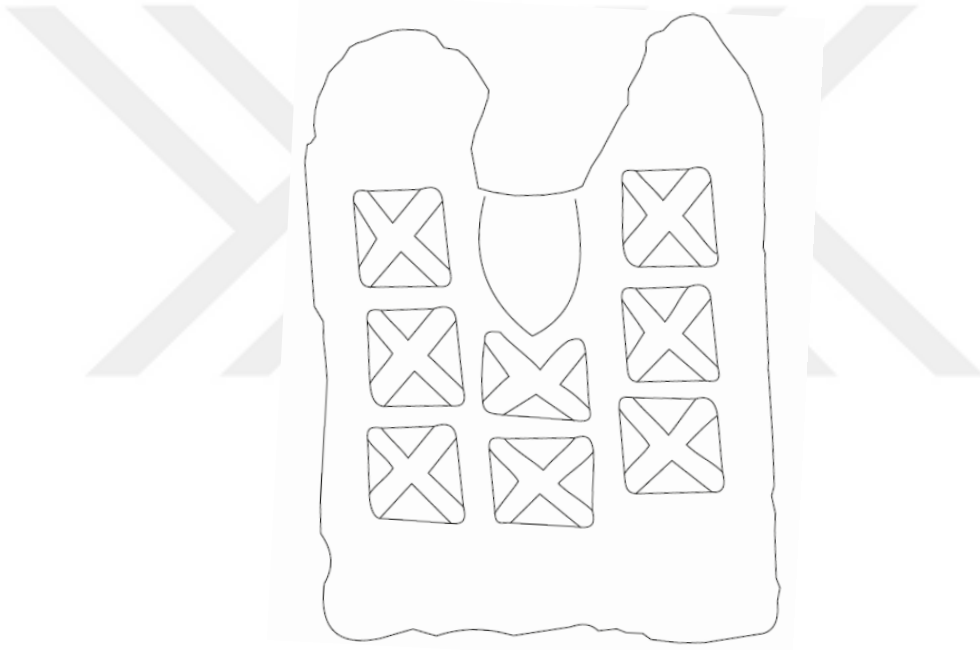
ÇİZİM 32: 3.3.8 Mezar Taşı-4'ün Yan Yüzü

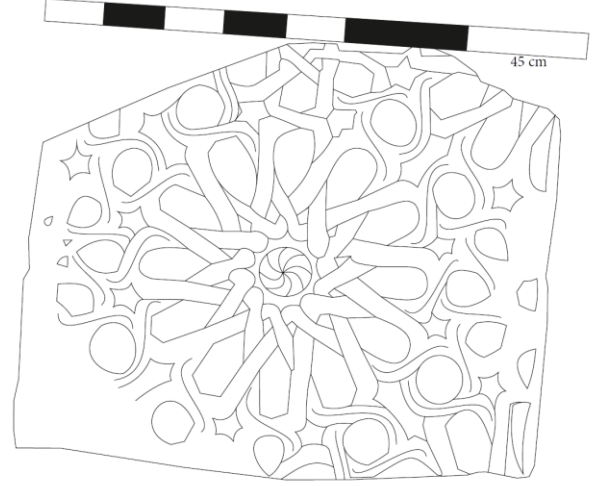
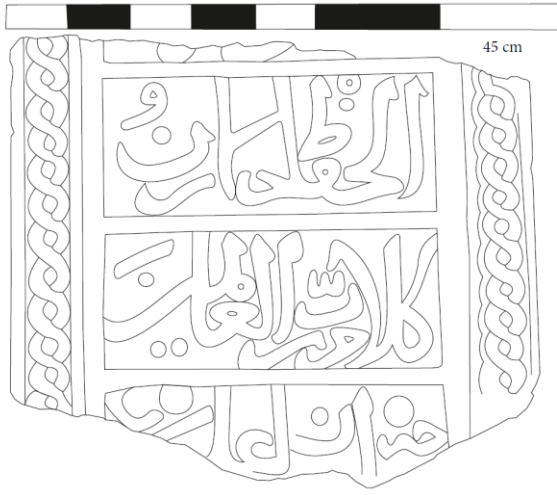
ÇİZİM 33: 3.3.17 Mahmud'un Oğlu Üstad Hüsam'ın Sandukası

ÇİZİM 34: 3.3.17 Mahmud'un Oğlu Üstad Hüsam'ın Sandukası

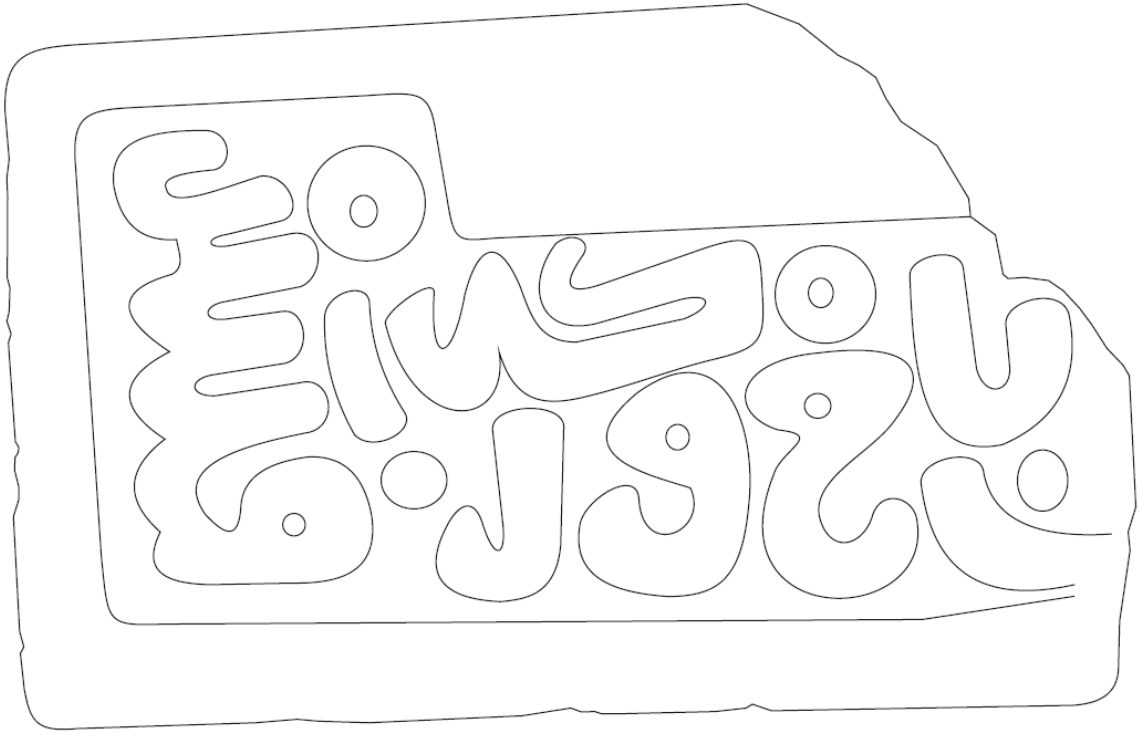
ÇİZİM 35: 3.3.17 Mahmud'un Oğlu Üstad Hüsam'ın Sandukası'nın Yan Yüzü

ÇİZİM 36-37: 3.3.25 Mezar Taşı-13'ün Ön ve Arka Yüzü

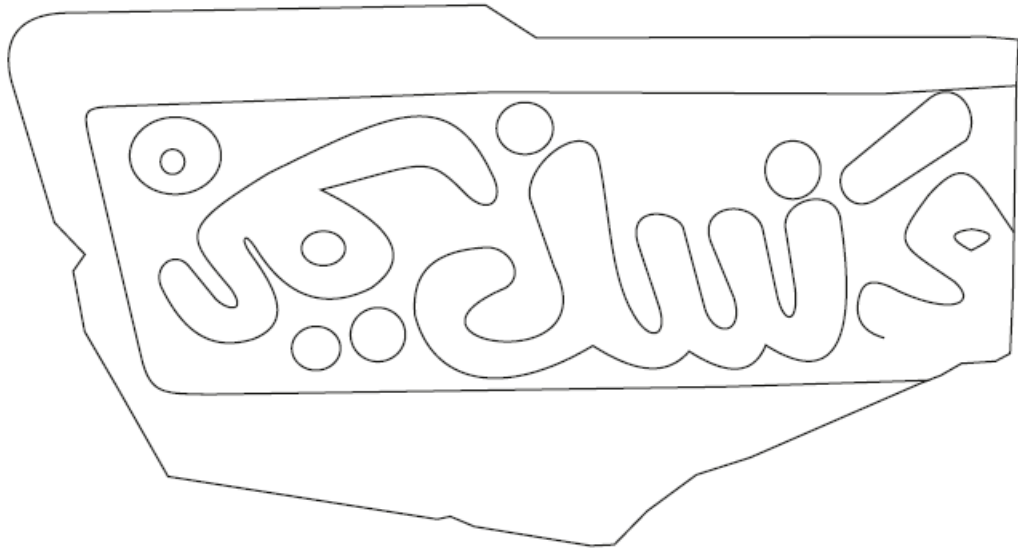

ÇİZİM 38: 3.3.9 Cihan Zeki'nin Mezar Taşı

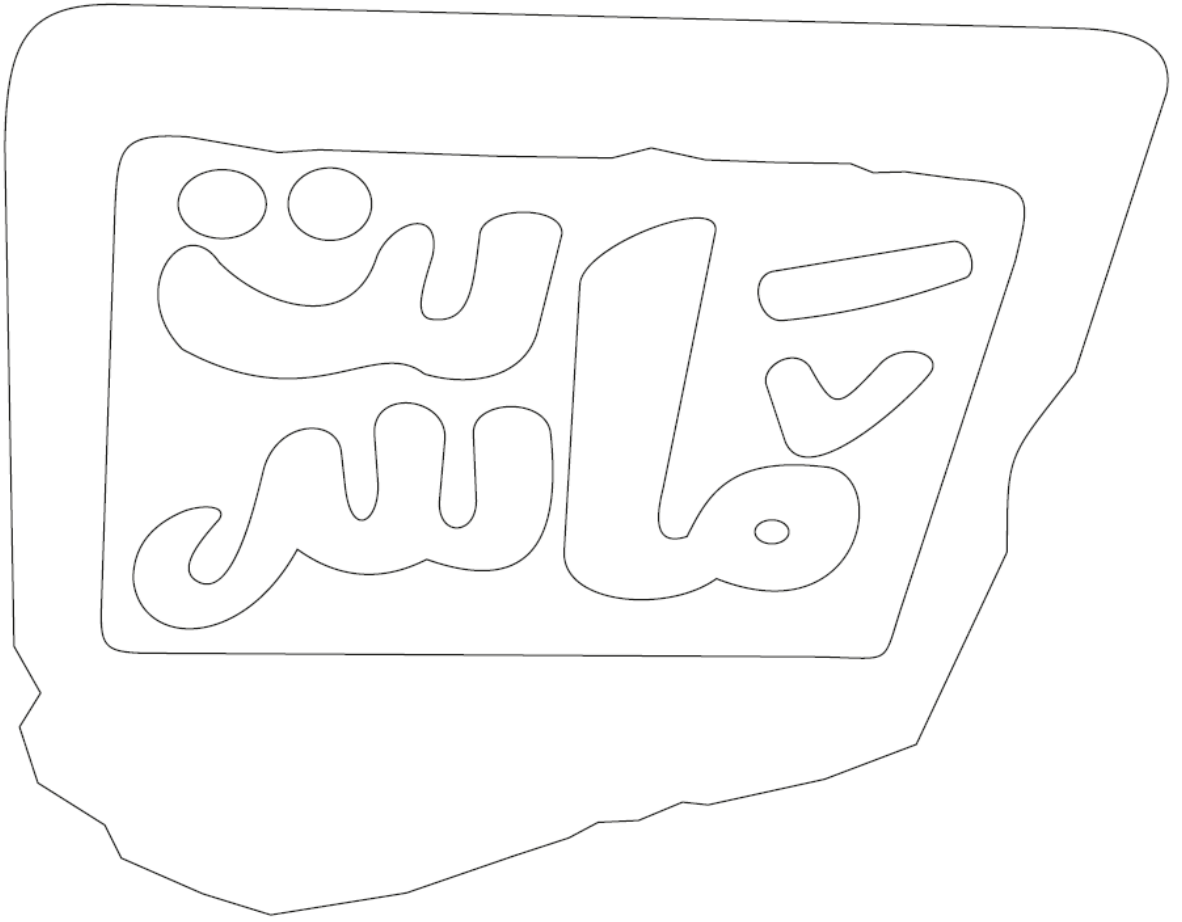

50 cm

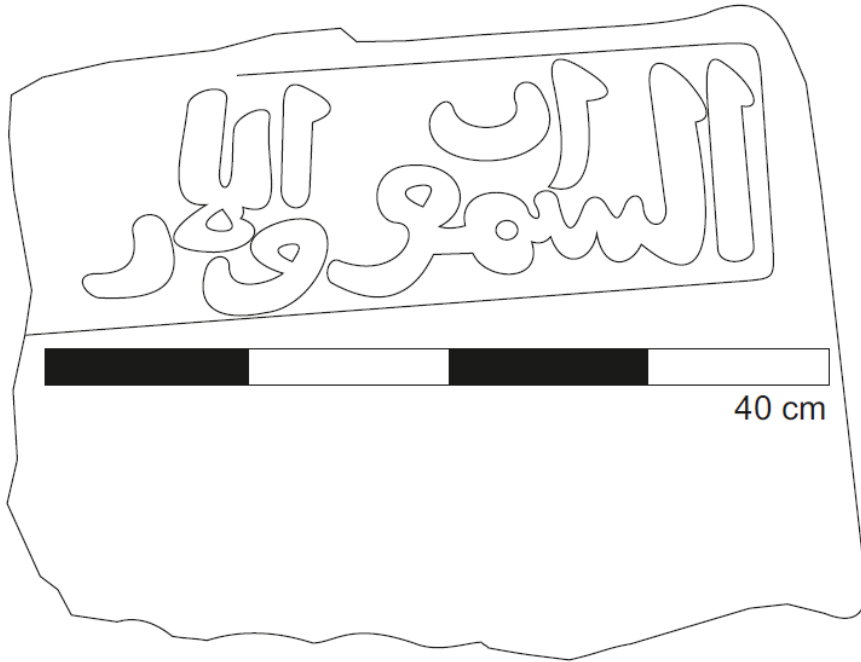
ÇİZİM 39: 3.3.10 Mezar Taşı-5'in Üst Yüzü

ÇİZİM 40: 3.3.10 Mezar Taşı-5'in Ön Yüzü

ÇİZİM 41: 3.3.10 Mezar Taşı-5'in Yan Yüzü

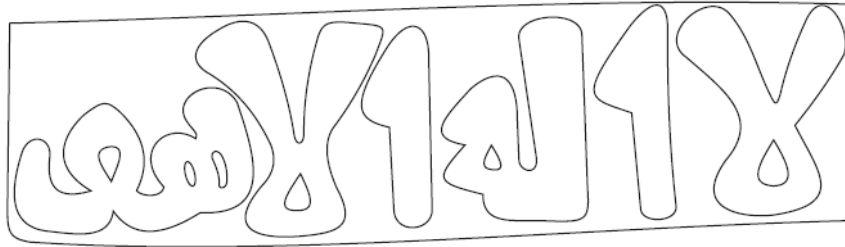
ÇİZİM 42: 3.3.26 Mezar Taşı-14

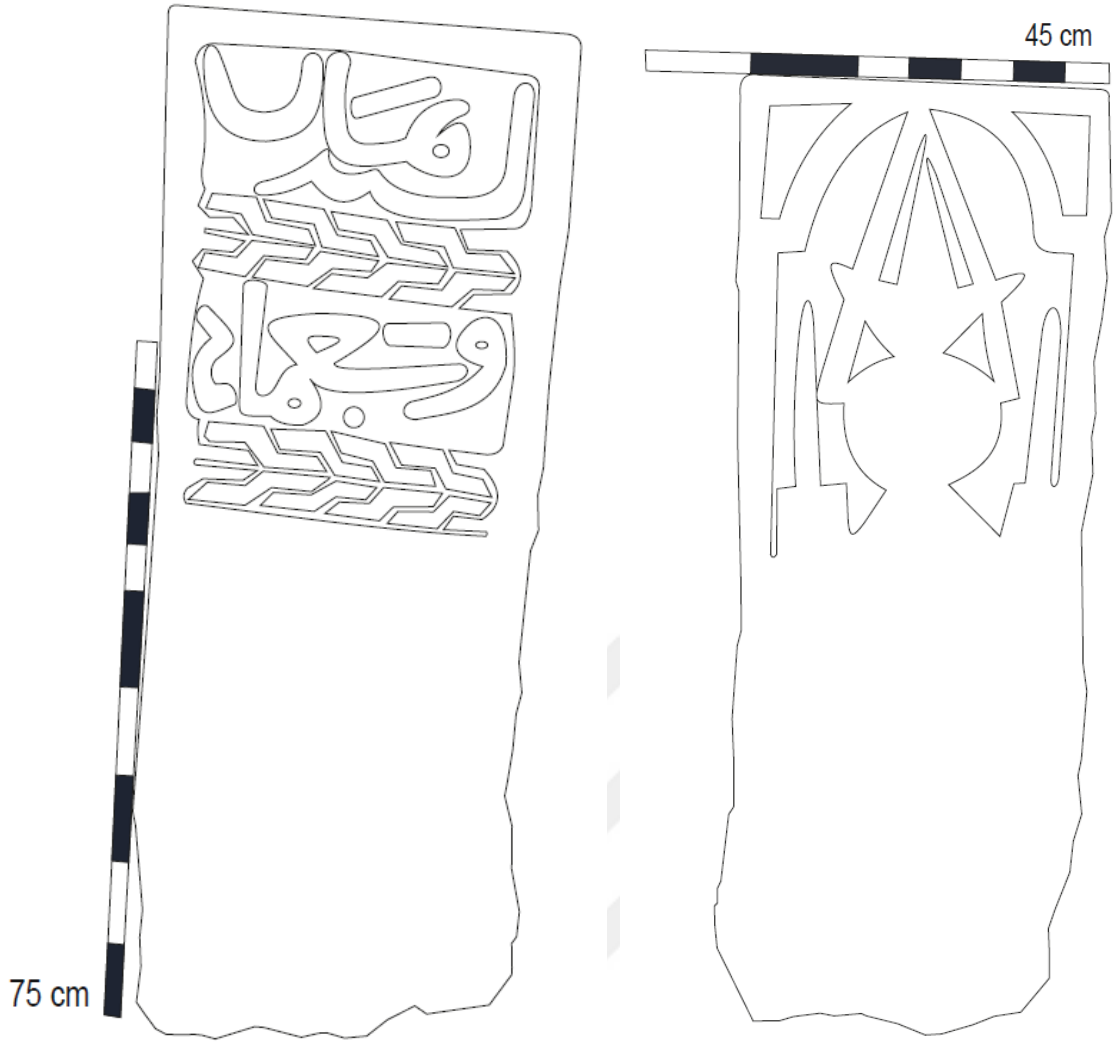
ÇİZİM 43: 3.3.11 Mezar Taşı-6

ÇİZİM 44: 3.3.11 Mezar Taşı-6

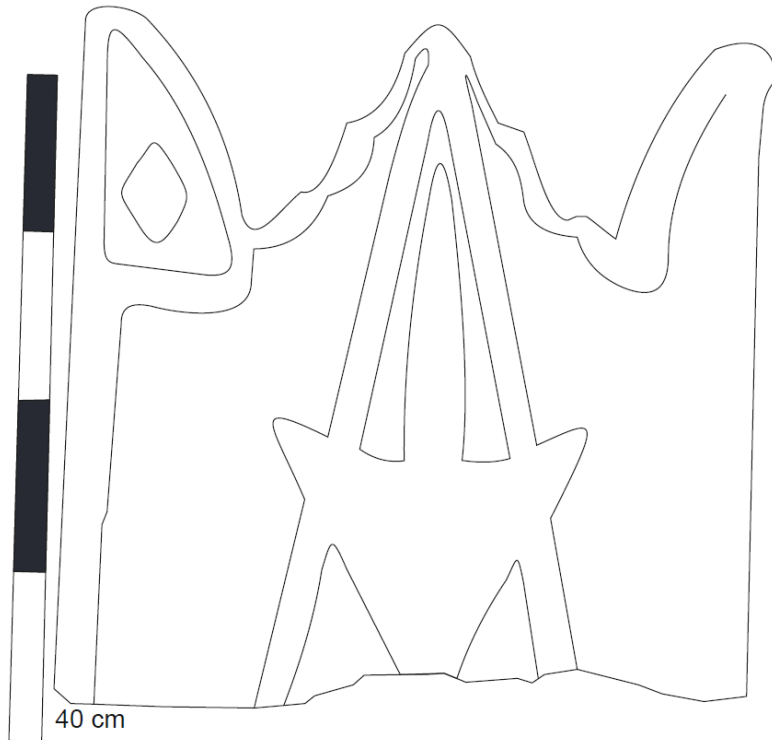
ÇİZİM 45: 3.3.11 Mezar Taşı-6

ÇİZİM 46: 3.3.13 Mezar Taşı-8'in Ön ve Arka Yüzü

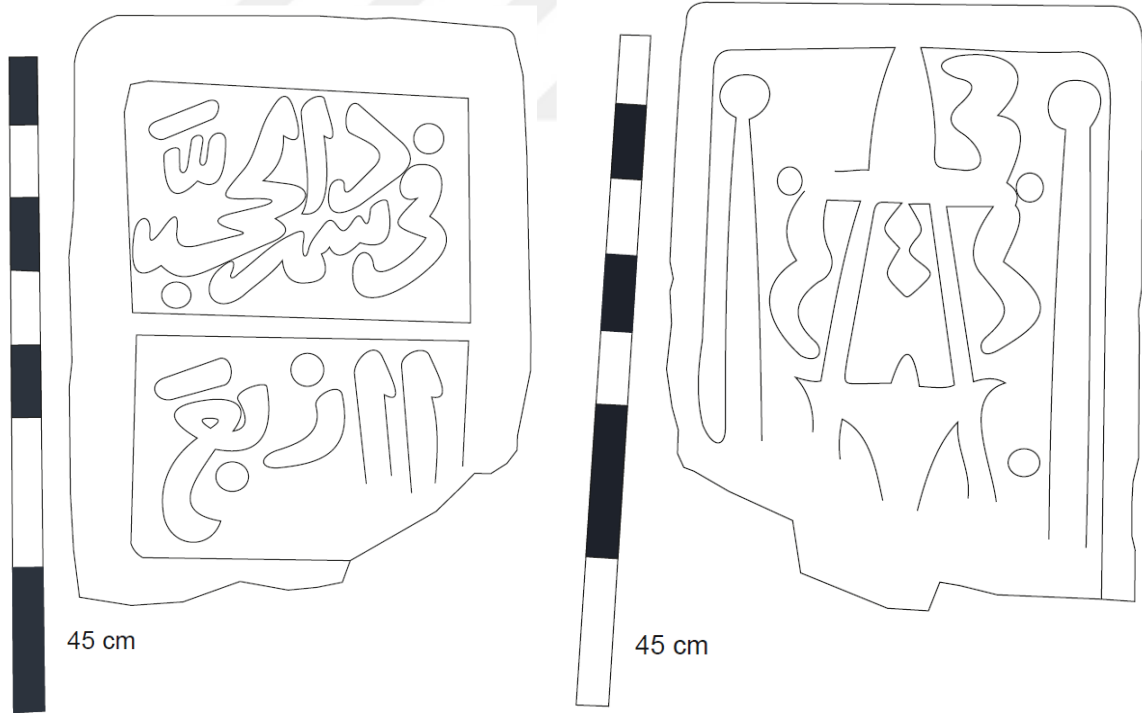
ÇİZİM 47: 3.3.29 Mezar Taşı-16'nın Ön Yüzü

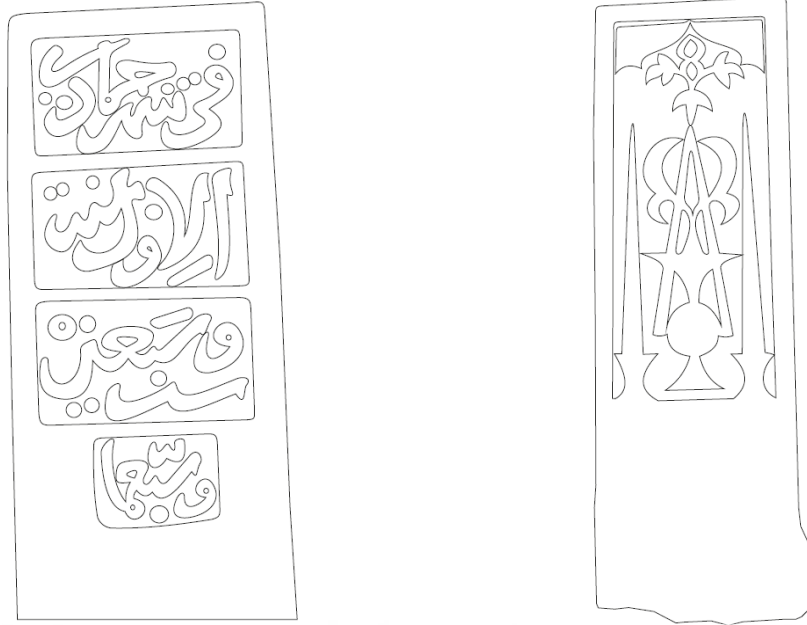
ÇİZİM 48: 3.3.29 Mezar Taşı-16'nın Arka Yüzü

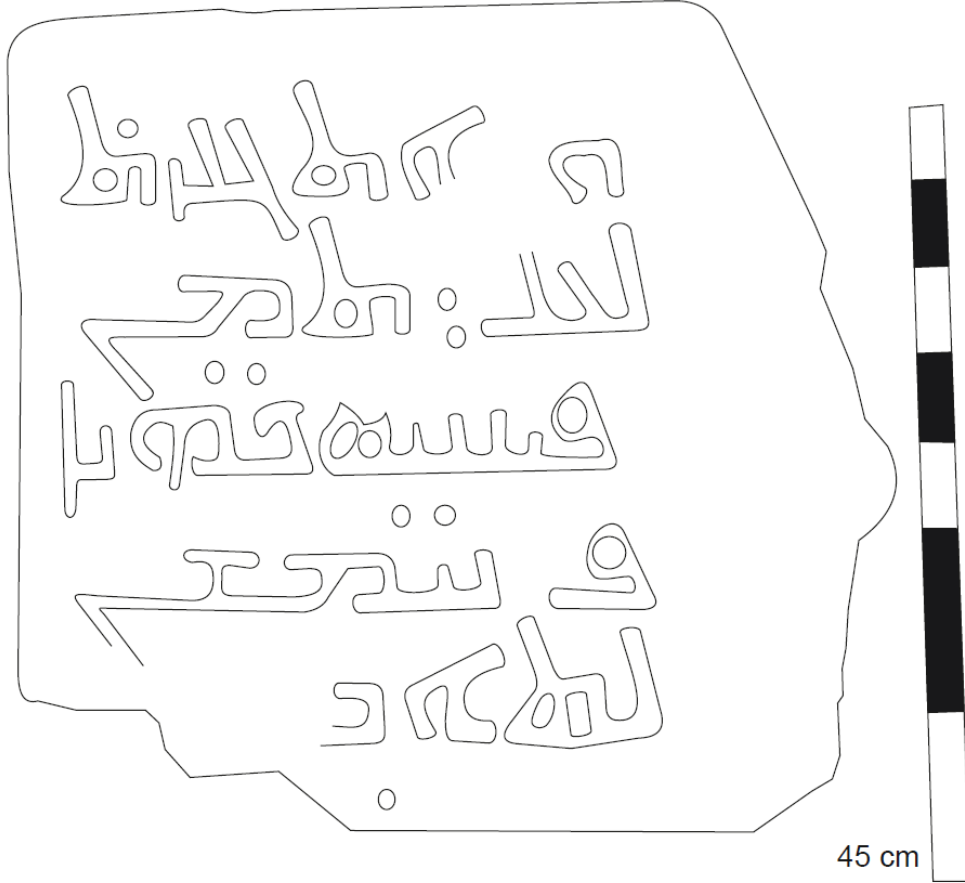
ÇİZİM 49: 3.3.14 Mezar Taşı-9'un Ön ve Arka Yüzü

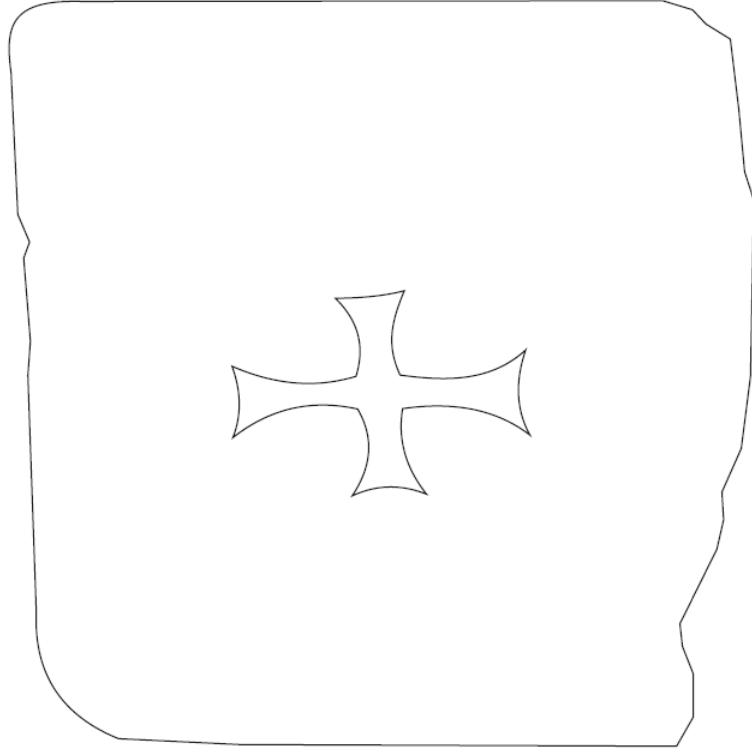
ÇİZİM 50: 3.3.12 Mezar Taşı-7'nin Ön ve Arka Yüzü

ÇİZİM 51: 3.3.16 Mezar Taşı-11'in Ön ve Arka Yüzü

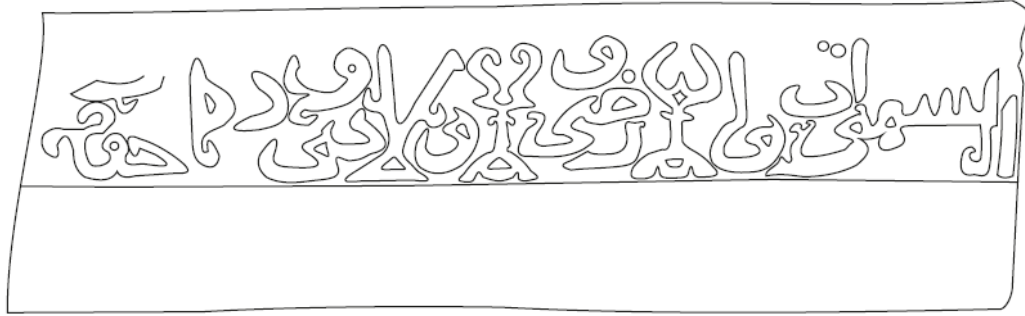

ÇİZİM 52: 3.3.32 Kazı Deposunda Bulunan Devşirme Taşlar

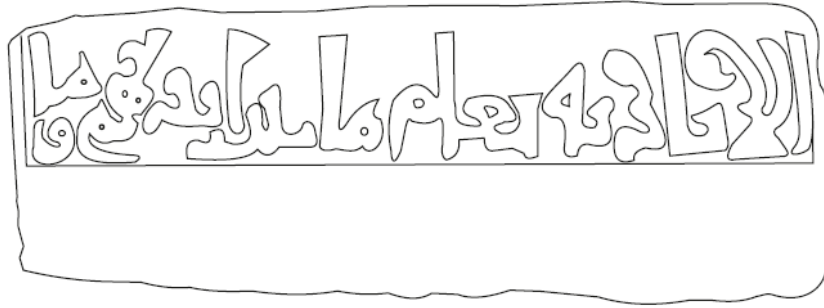

ÇİZİM 53: 3.3.32 Kazı Deposunda Bulunan Devşirme Taşlar

KAZI ALANINDA BIRAKILAN MEZAR TAŞLARININ ÇİZİMLERİ

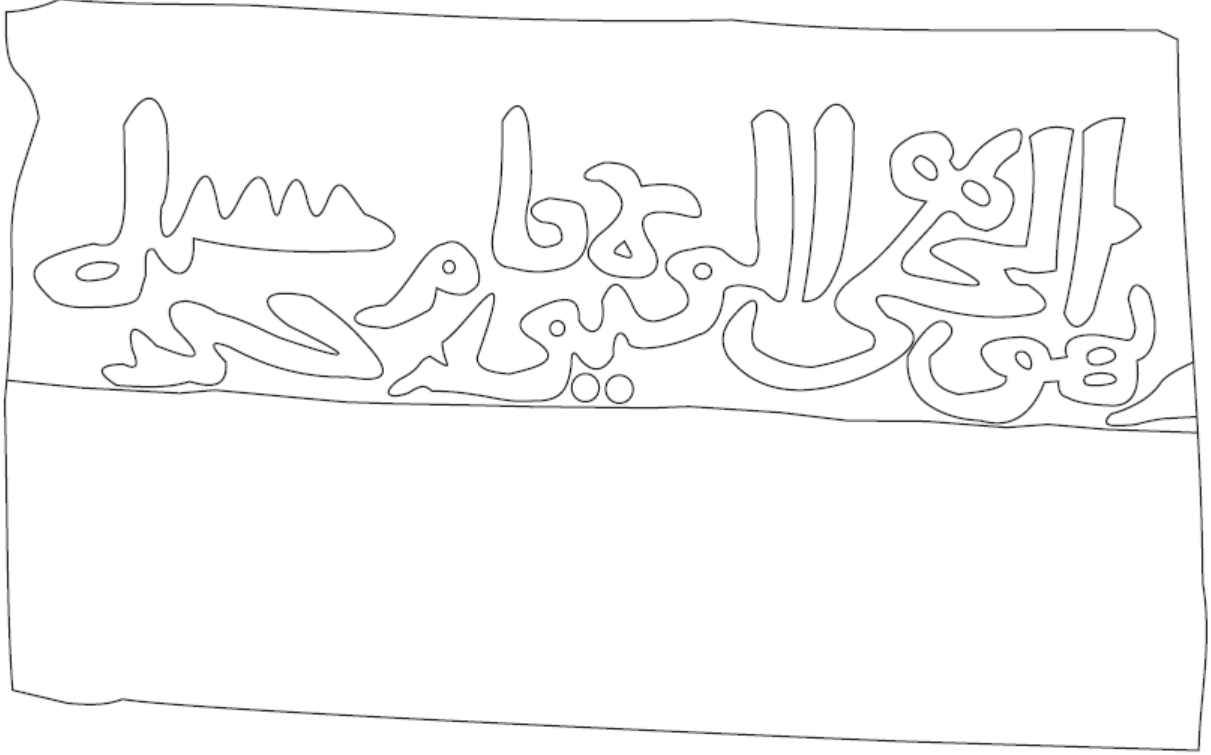
ÇİZİM 54: 3.4.5 Mezar Taşı-22

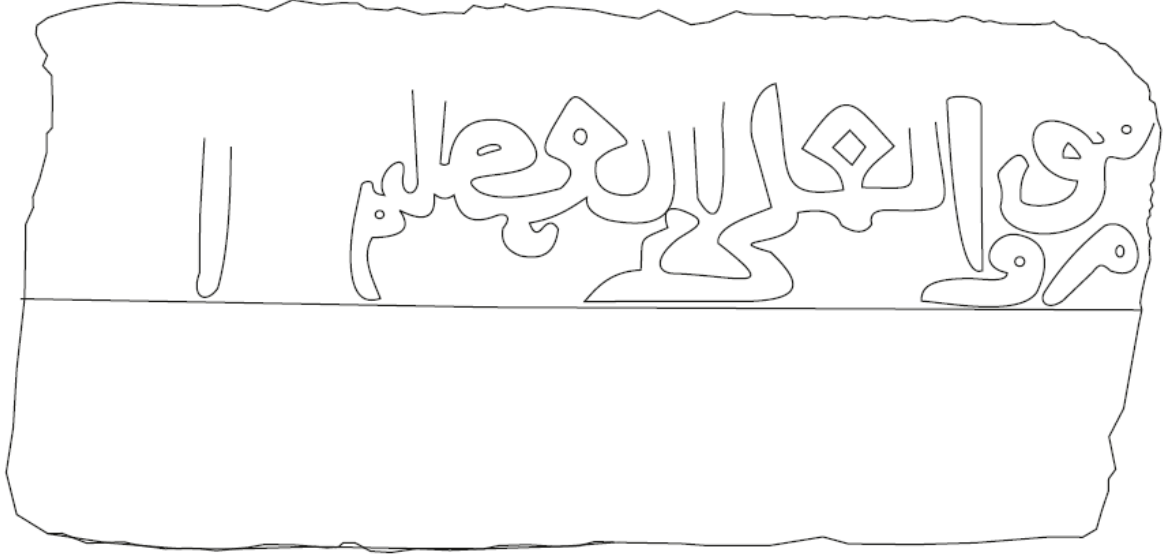
ÇİZİM 55: 3.4.6 Mezar Taşı-23'ün Ön Yüzü

ÇİZİM 56: 3.4.6 Mezar Taşı-23'ün Yan Yüzü

ÇİZİM 57: 3.4.7 Mezar Taşı-24

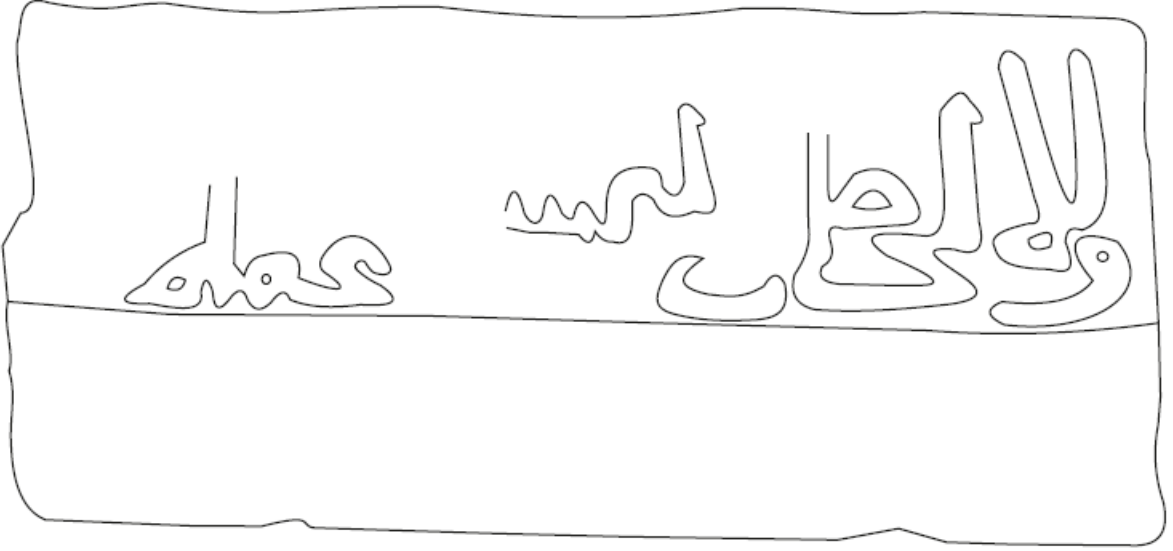

65 cm

ÇİZİM 58: 3.4.8 Mezar Taşı-25

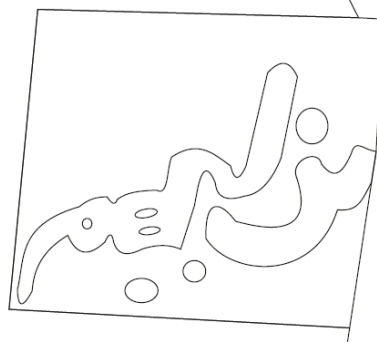
ÇİZİM 59: 3.4.1 Mezar Taşı-18

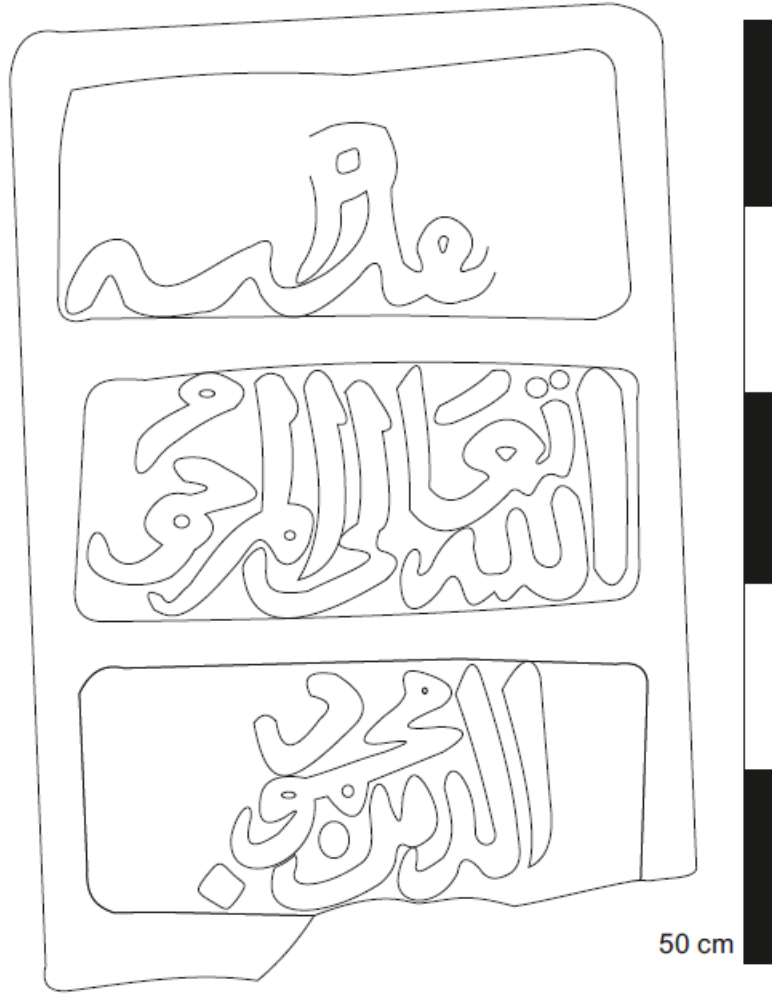
ÇİZİM 60: 3.4.9 Mezar Taşı-26

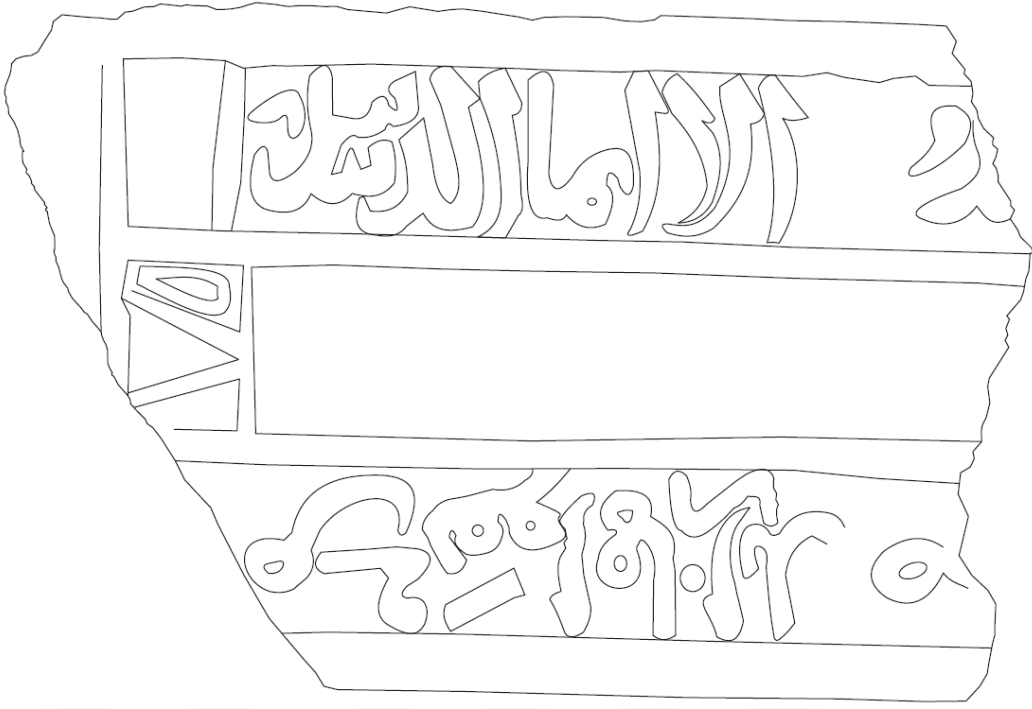
ÇİZİM 61: 3.4.10 Mezar Taşı-27'nin Ön Yüzü

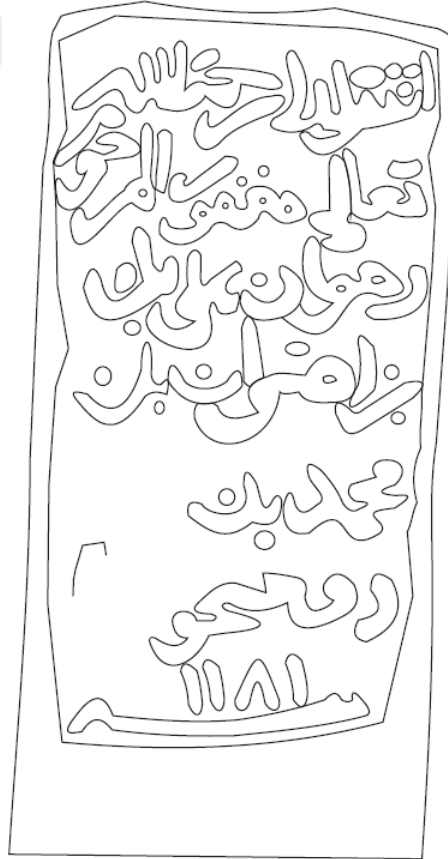
ÇİZİM 62: 3.4.10 Mezar Taşı-27'nin Yan Yüzü

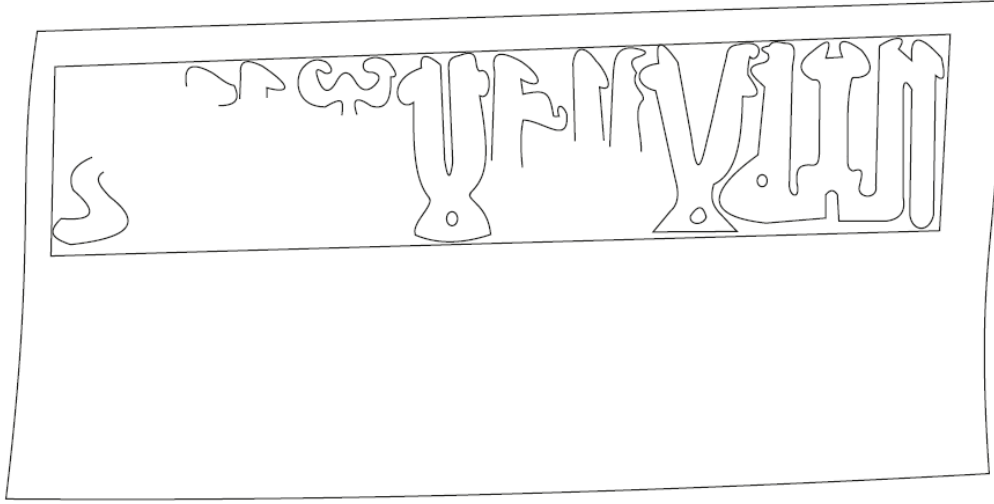
ÇİZİM 63: 3.4.34 Malik Bey'in Mezar Taşı

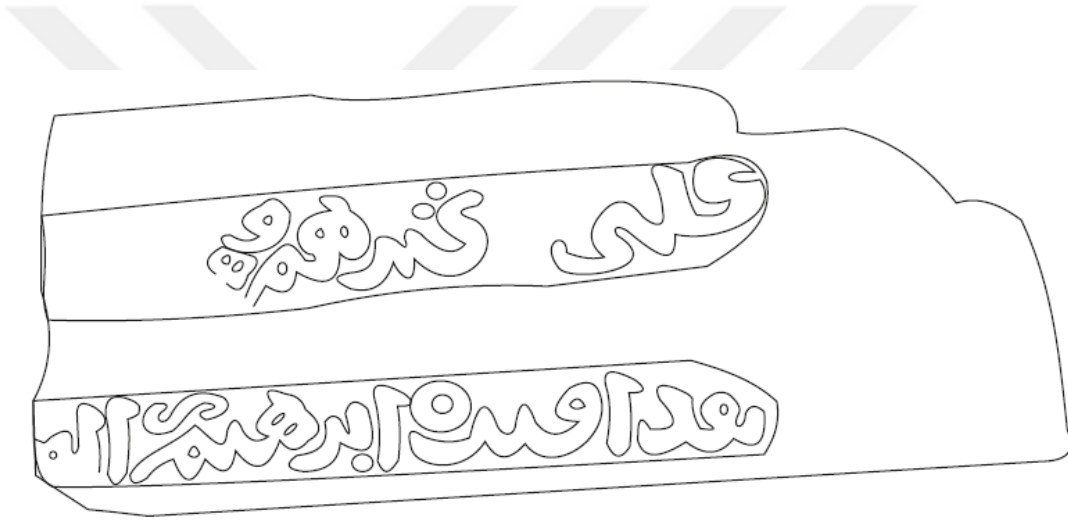
ÇİZİM 64: 3.4.51 Kapak Taşlı Mezar-4

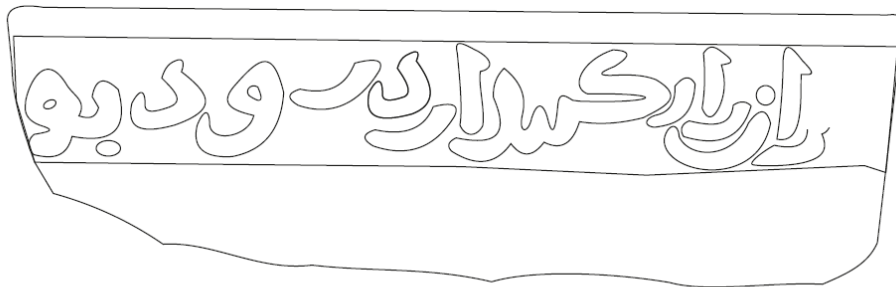
ÇİZİM 65: 3.4.54 Rıdvan Ali'nin Mezar Taşı

ÇİZİM 66: 3.4.11 Ali'nin Mezar Taşı'nın Üst Yüzü

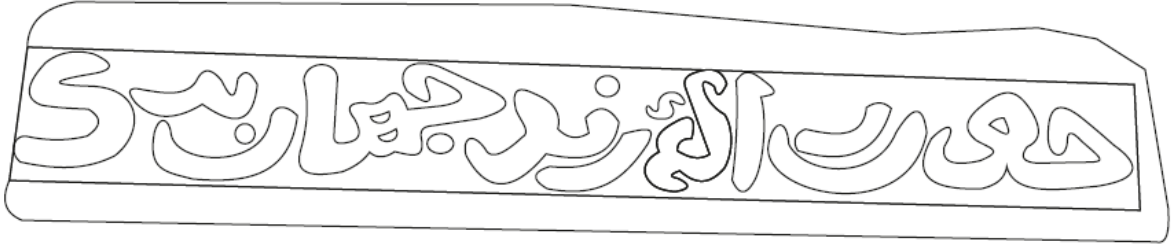

ÇİZİM 67: 3.4.11 Ali'nin Mezar Taşı'nın Üst Yüzü

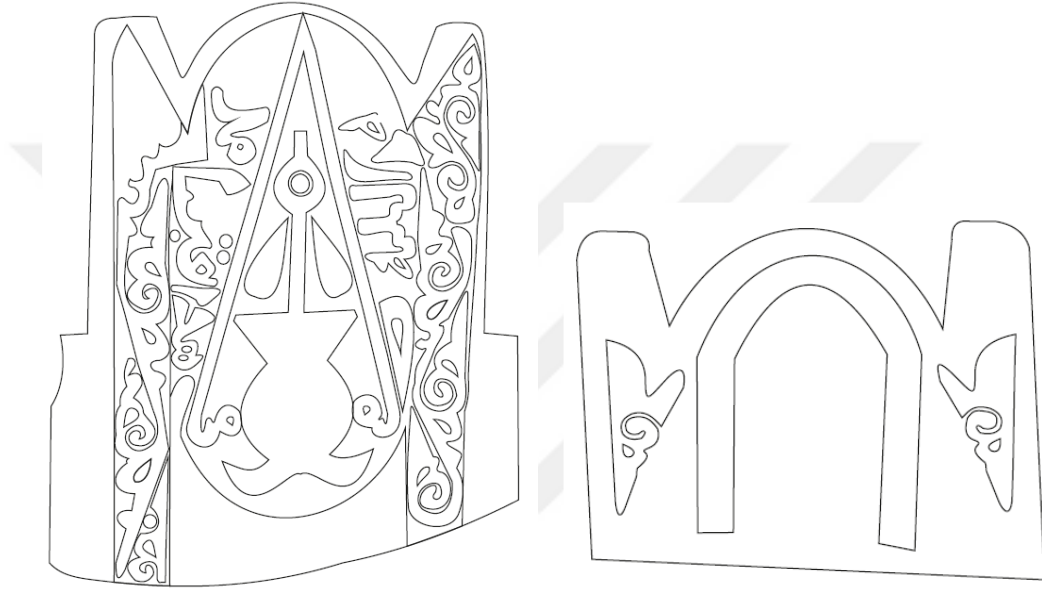

ÇİZİM 68: 3.4.2 Mezar Taşı-19'un Ön Yüzü

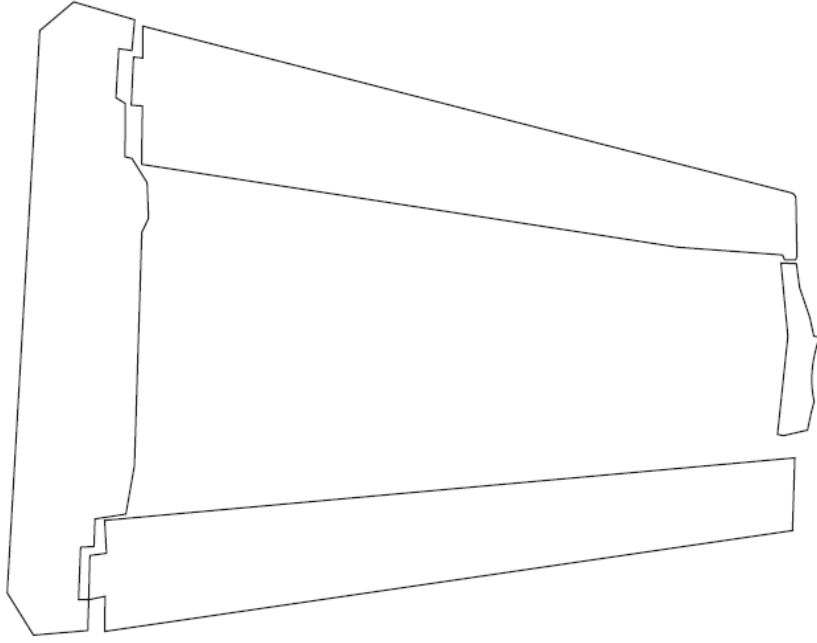
75 cm

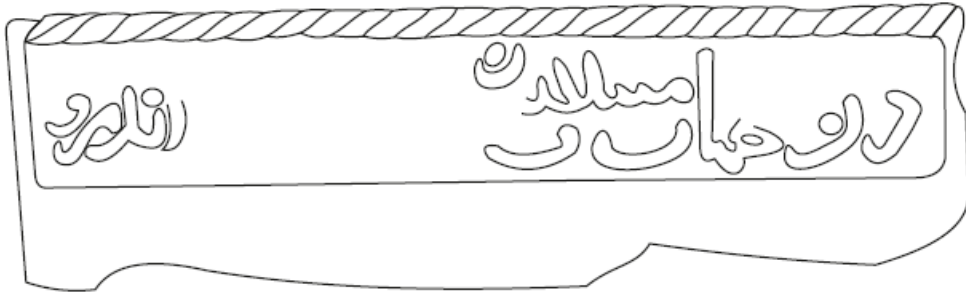
ÇİZİM 69: 3.4.2 Mezar Taşı-19'un Üst Yüzü

ÇİZİM 70: 3.4.38 Mezar Taşı-47 Baş Şahidesi'nin Ön ve Arka Yüzü

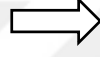
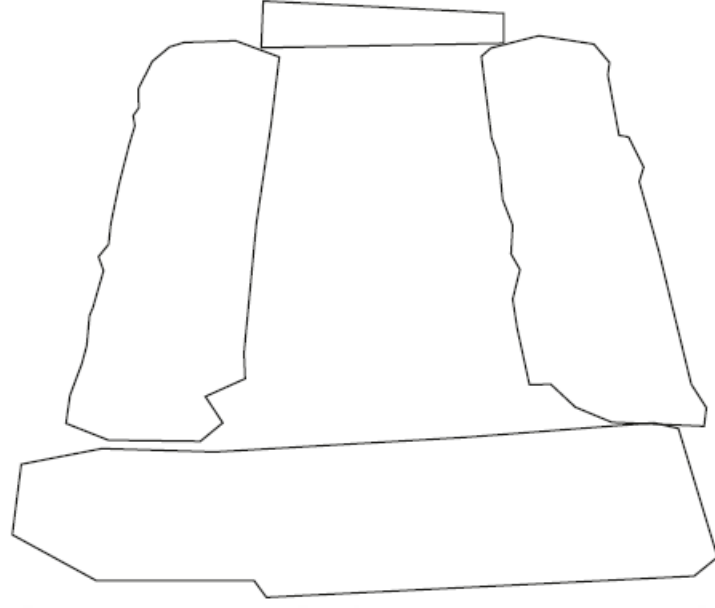
ÇİZİM 71: 3.4.39 Mezar Taşı-48

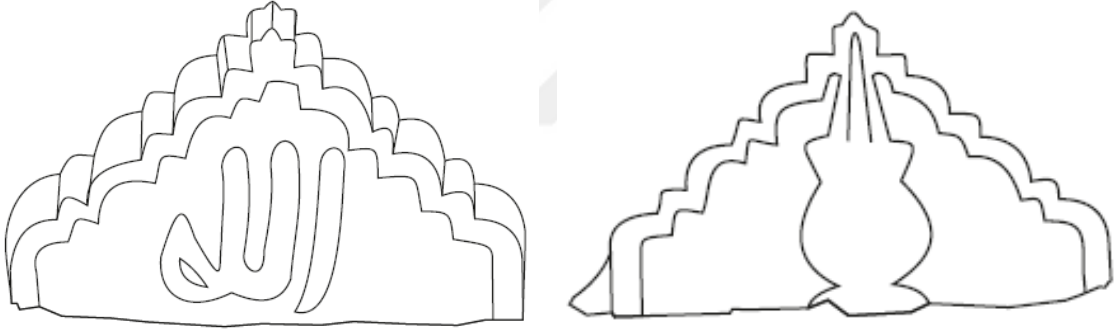
ÇİZİM 72: 3.4.27 Mezar Taşı-39 Ön Yüzü

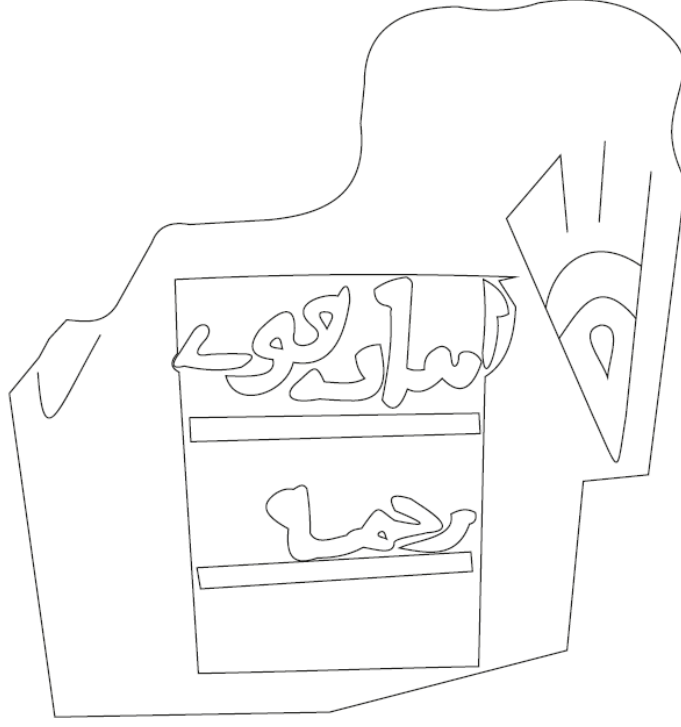
ÇİZİM 73: 3.4.27 Mezar Taşı-39 Üst Yüzü

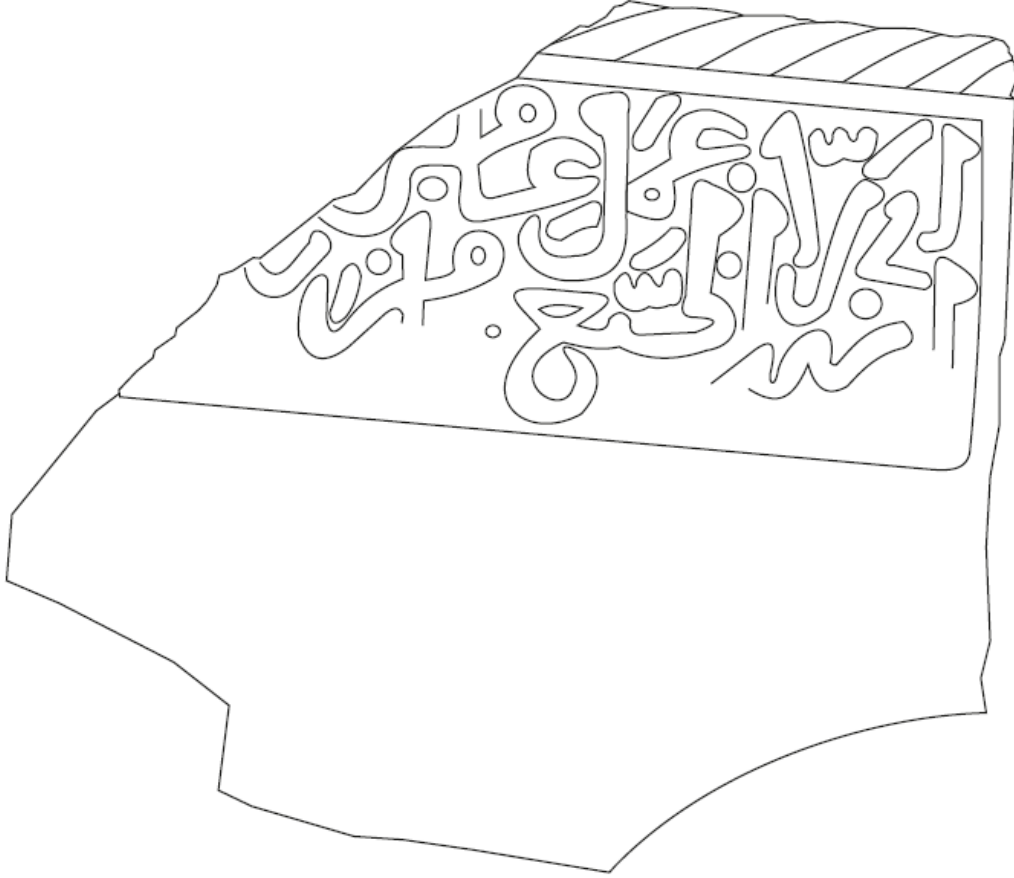
ÇİZİM 74: 3.4.52 Mezar Taşı-56 Sandık Mezar'ın Planı

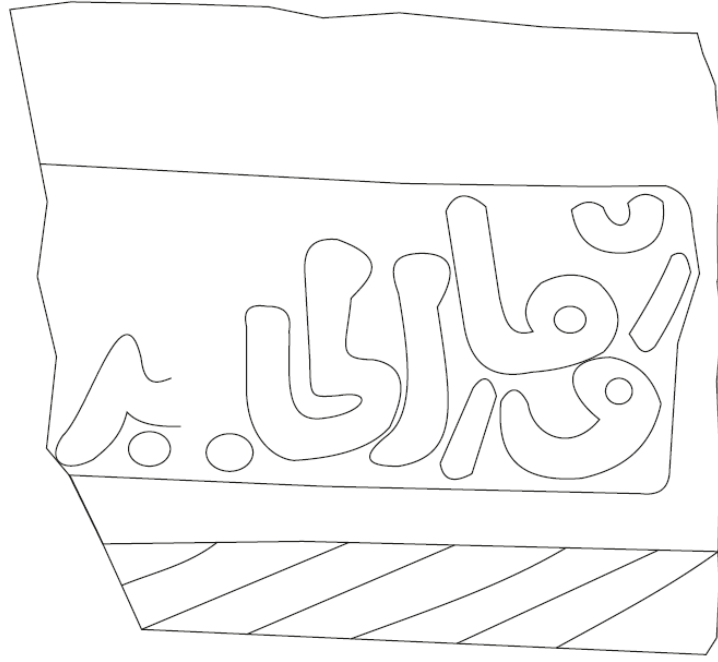
ÇİZİM 75: 3.4.52 Mezar Taşı-56 Sandık Mezar'ın Baş Taşının Ön ve Arka Yüzü

ÇİZİM 76: 3.4.40 Mezar Taşı-49 Sandık Mezar ve Baş Şahidesi

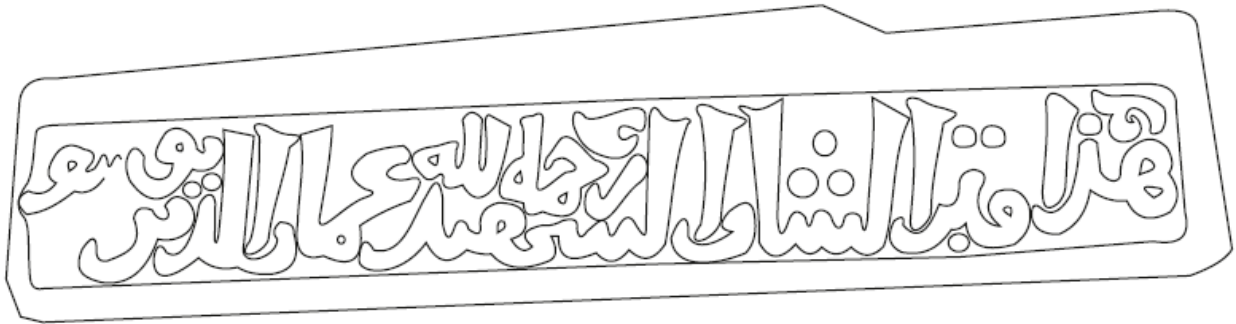
ÇİZİM 77: 3.4.3 Mezar Taşı-20'nin Ön Yüzü

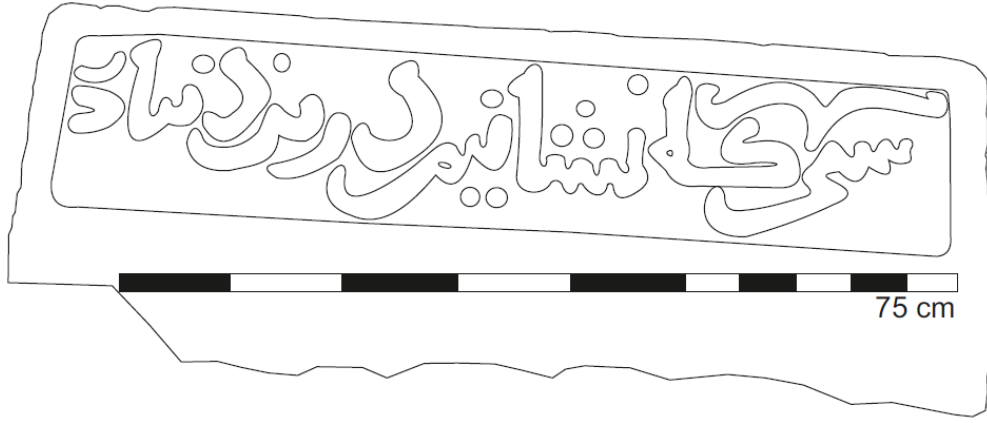
ÇİZİM 78: 3.4.3 Mezar Taşı-20'nin Üst Yüzü

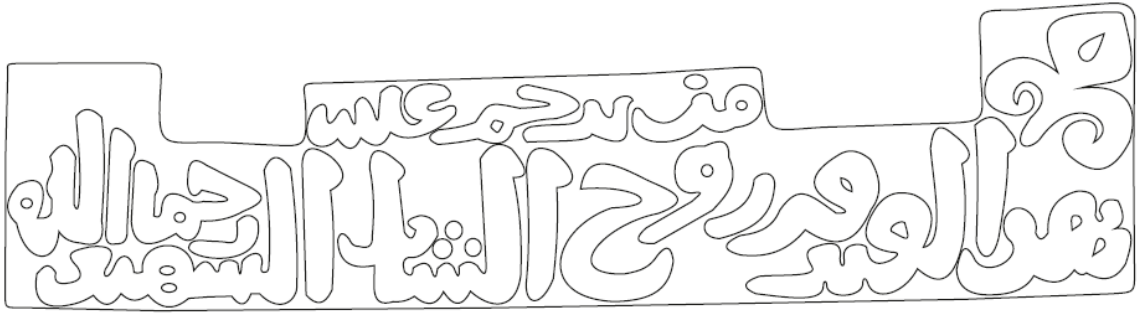
ÇİZİM 79: 3.4.12 İmaduddin Yusuf'un Mezar Taşı Ön Yüzü

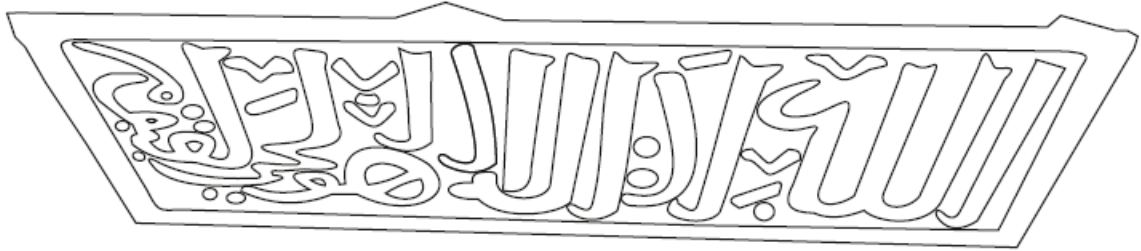
ÇİZİM 80: 3.4.12 İmaduddin Yusuf'un Mezar Taşı Üst Yüzü

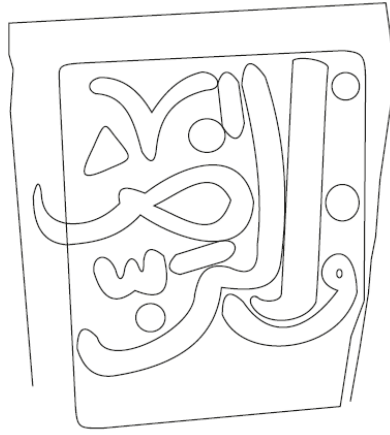
ÇİZİM 81: 3.4.13 Ferruh'un Mezar Taşı Ön Yüzü

ÇİZİM 82: 3.4.13 Ferruh'un Mezar Taşı Üst Yüzü

ÇİZİM 83: 3.4.14 Mezar Taşı-28'in Baş Şahidesi

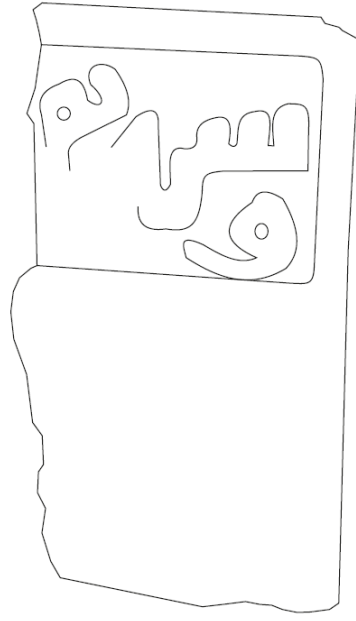
ÇİZİM 84: 3.4.14 Mezar Taşı-28'in Baş Şahidesinin Güney Yanı

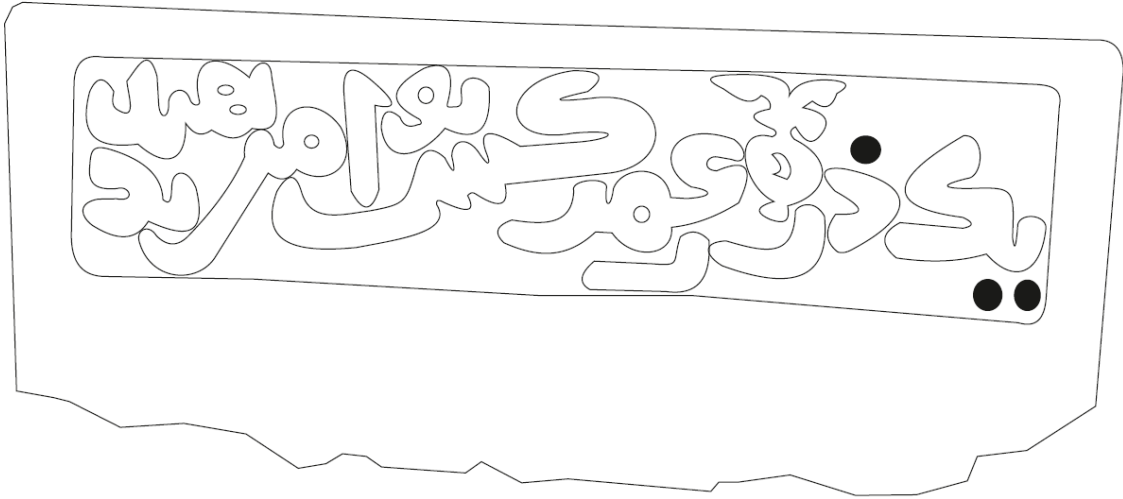
ÇİZİM 85: 3.4.14 Mezar Taşı-28 Sandık Mezar'ın Kuzey Yan Taşı

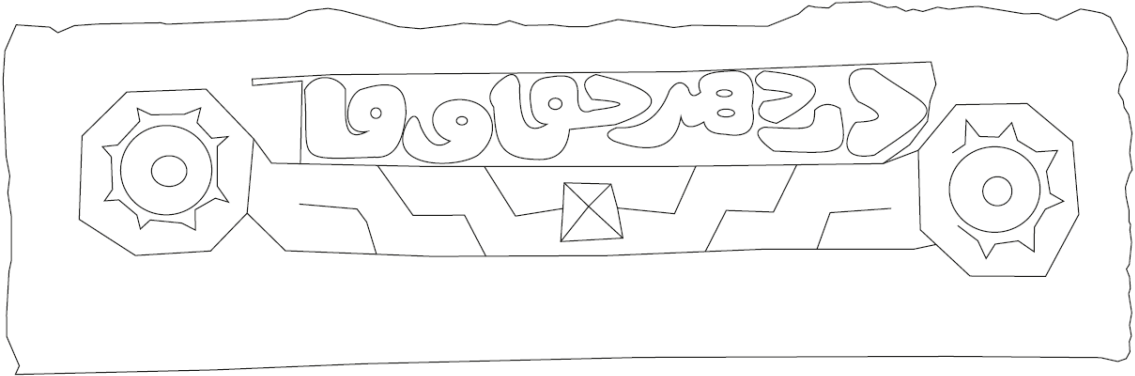
ÇİZİM 86: 3.4.4 Mezar Taşı-21 Sandık Mezar Baş Şahidesi

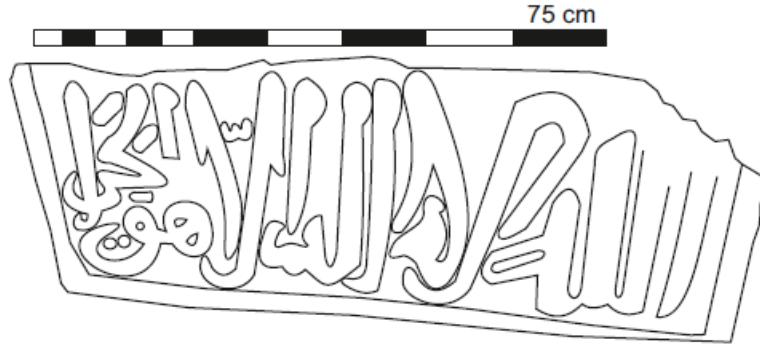
ÇİZİM 87: 3.4.4 Mezar Taşı-21

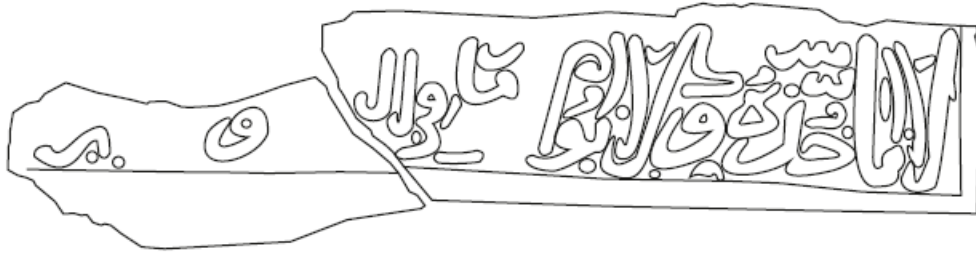
ÇİZİM 88: 3.4.15 Mezar Taşı-29'un Ön Yüzü

ÇİZİM 89: 3.4.15 Mezar Taşı-29'un Üst Yüzü

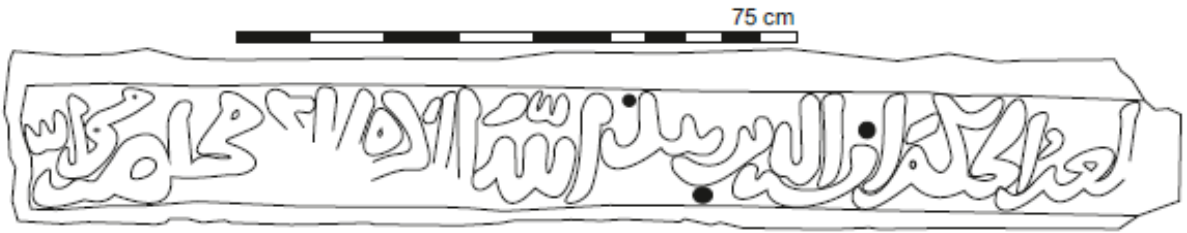
ÇİZİM 90: 3.4.16 Abdullah'ın Mezarı'nın Baş Şahidesi

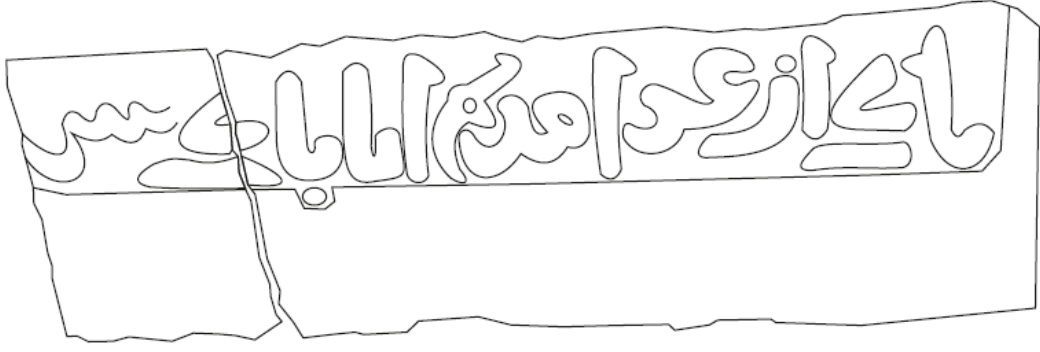
ÇİZİM 91: 3.4.16 Abdullah'ın Mezarı'nın Kuzey Yan Taşı

ÇİZİM 92: 3.4.16 Abdullah'ın Mezarı'nın Güney Yan Taşı

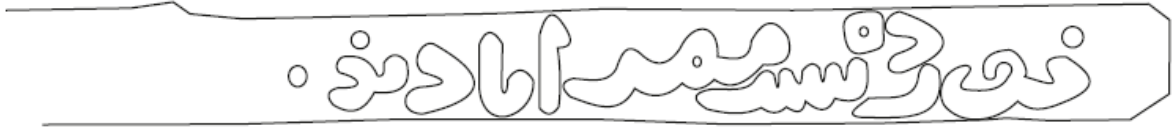
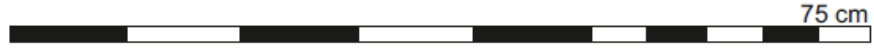
ÇİZİM 93: 3.4.16 Abdullah'ın Mezarı'nın Güney Yan Taşı Üst Yüzü

ÇİZİM 94: 3.4.17 Mezar Taşı-30'un Yan Yüzü

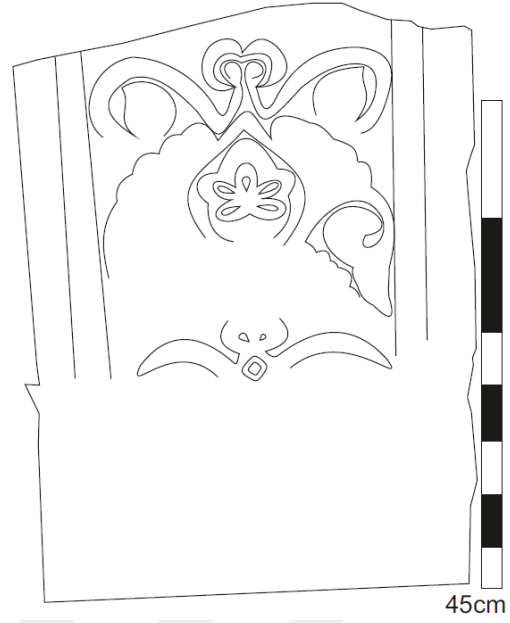
ÇİZİM 95: 3.4.17 Mezar Taşı-30'un Güney Yan Taşı Yan Yüzü

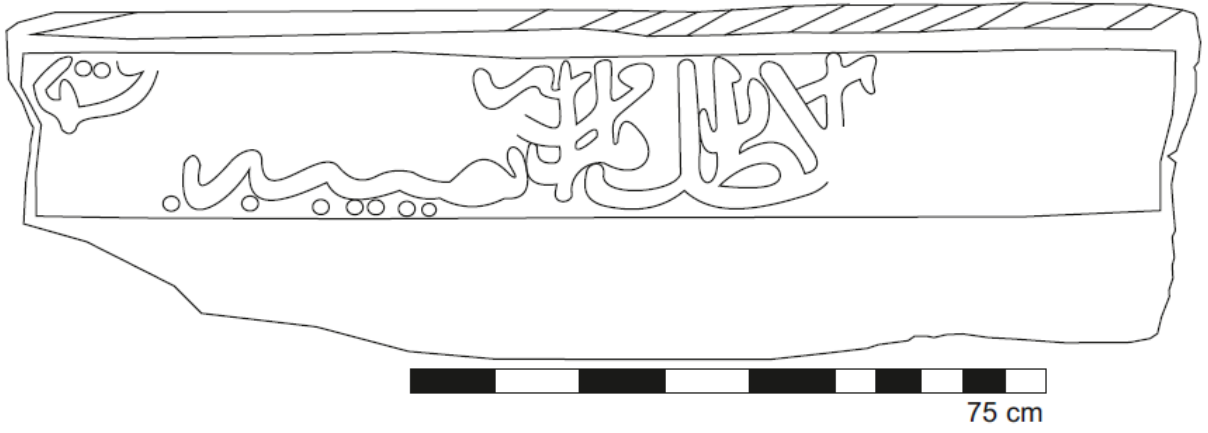
ÇİZİM 96: 3.4.17 Mezar Taşı-30'un Güney Yan Taşı Üst Yüzü

ÇİZİM 97: 3.4.41 Erdebir Oğlu
Emîr Bekî'nin Mezar Taşının Ön Yüzü

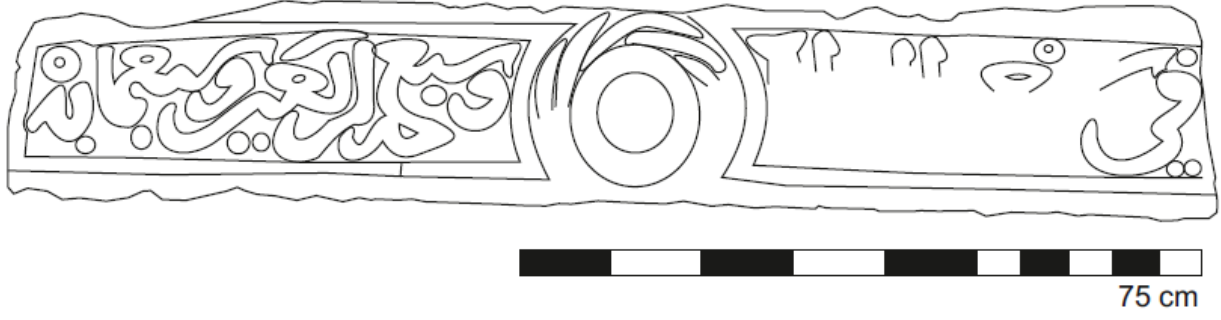
ÇİZİM 98: 3.4.41 Erdebir Oğlu
Emîr Bekî'nin Mezar Taşının Arka Yüzü

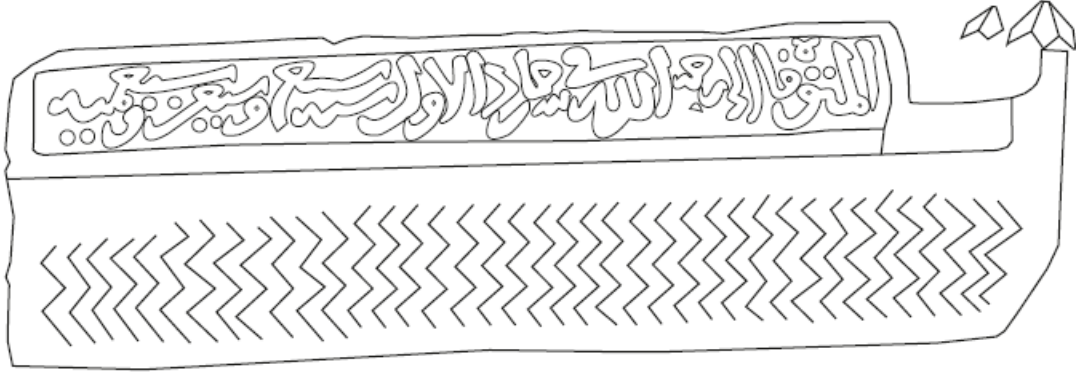
ÇİZİM 99: 3.4.28 Mezar Taşı-40'ın Güney Yan Taşı

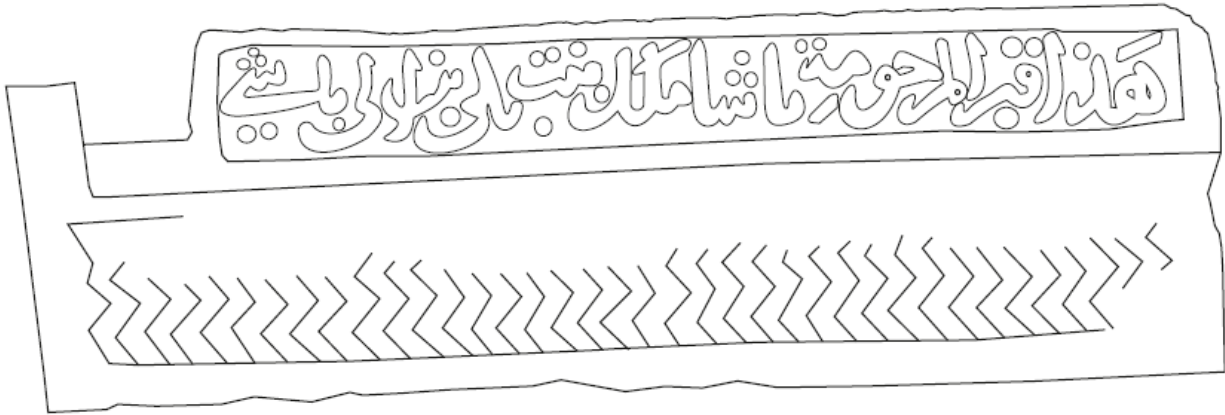
ÇİZİM 100: 3.4.28 Mezar Taşı-40'ın Güney Yan Taşı Üst Yüzü

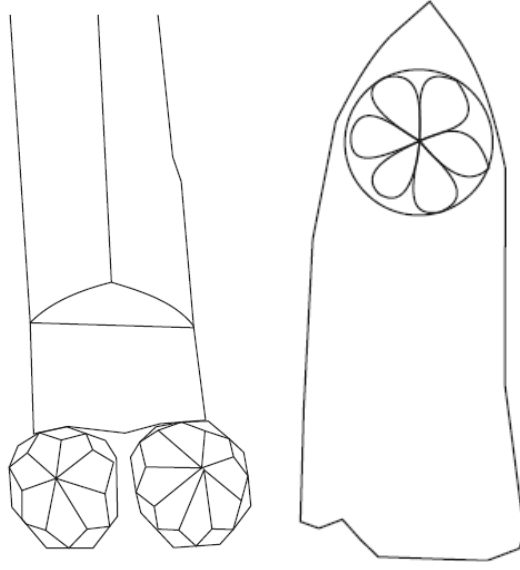
ÇİZİM 101: 3.4.28 Mezar Taşı-40'ın Kuzey Yan Taşı Üst Yüzü

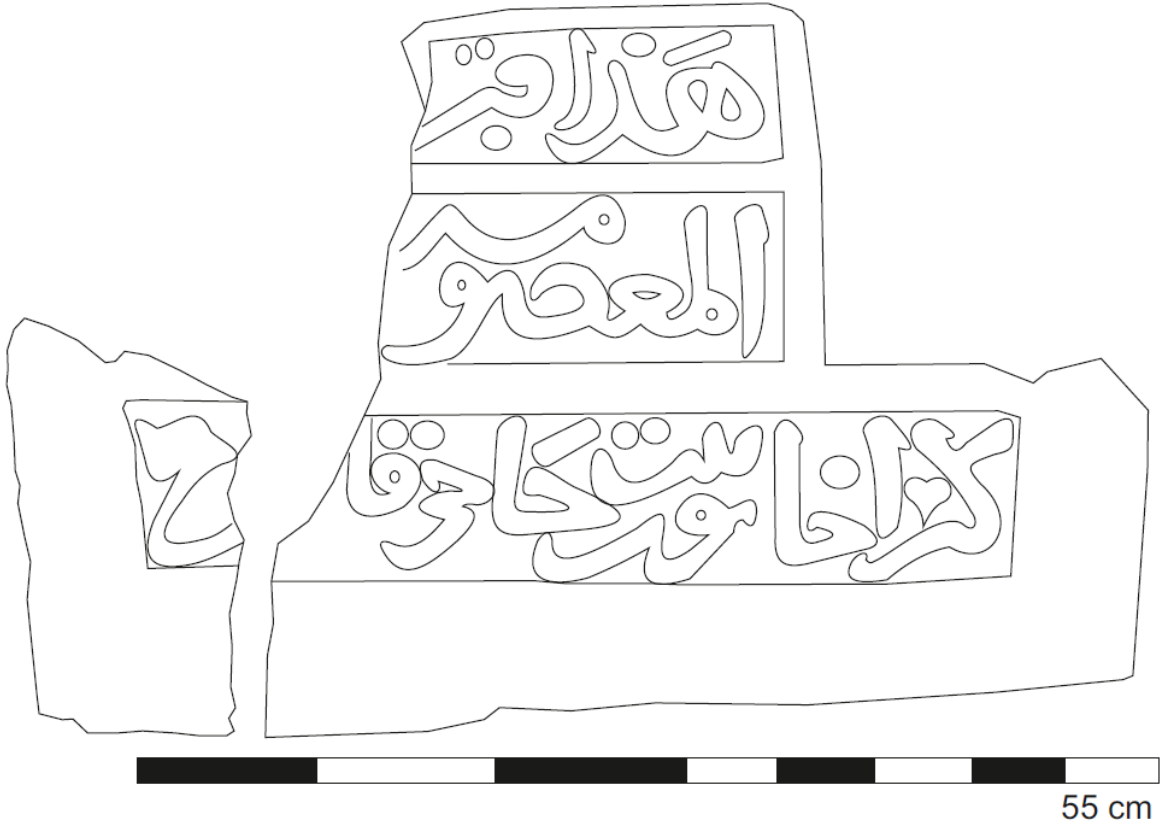
ÇİZİM 102: 3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası Kuzey Yüz

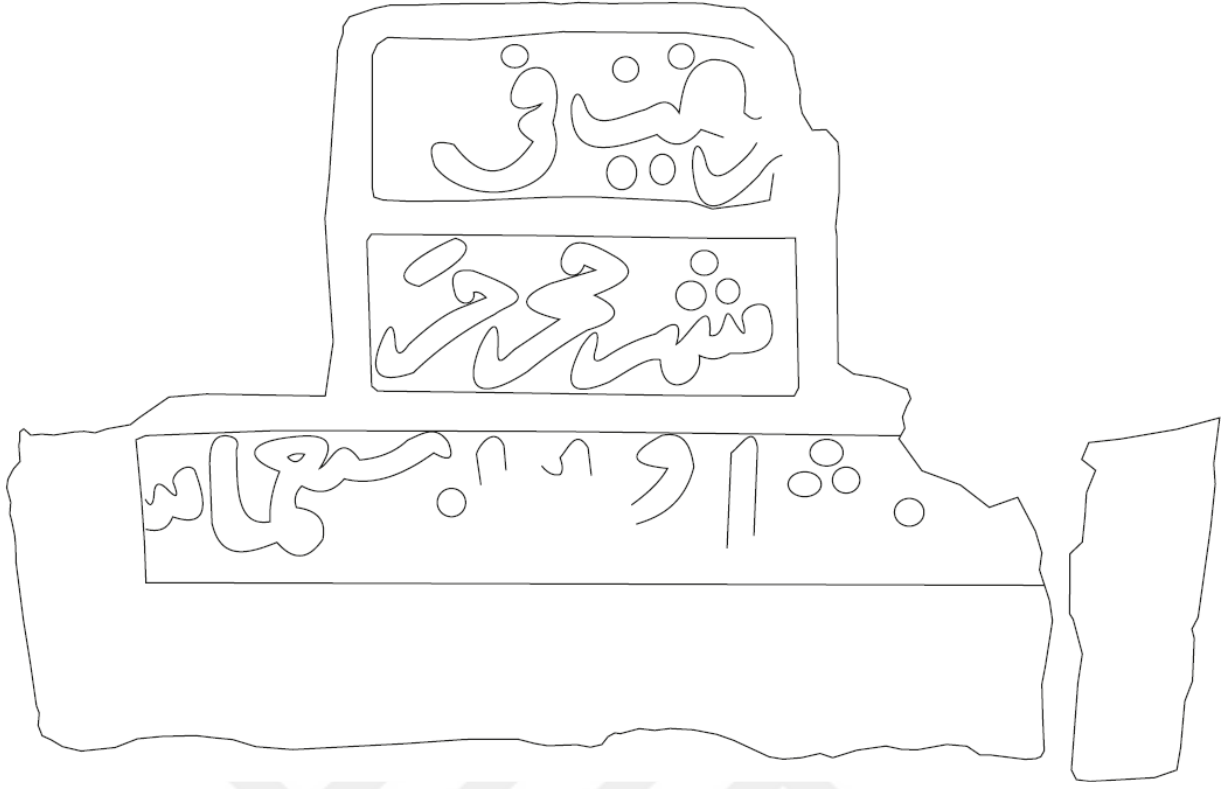
ÇİZİM 103: 3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası Güney Yüz

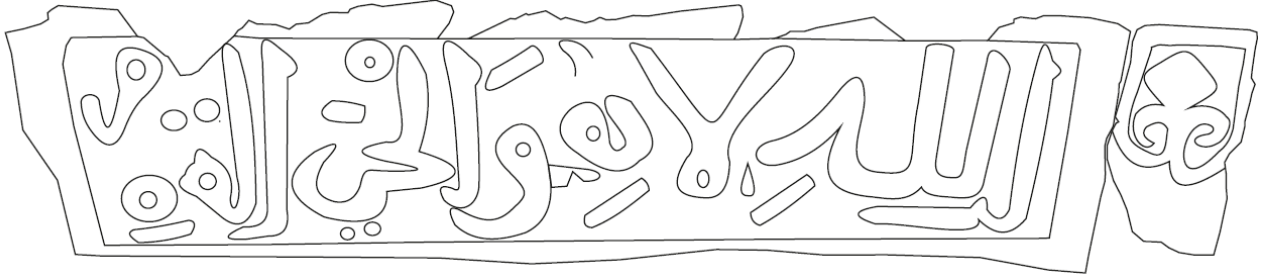
ÇİZİM 104: 3.4.29 İli Bey Oğlu Beli Bey'in Kızı Paşa Melek'in Sandukası Kabaralar ve Çiçek Motifi

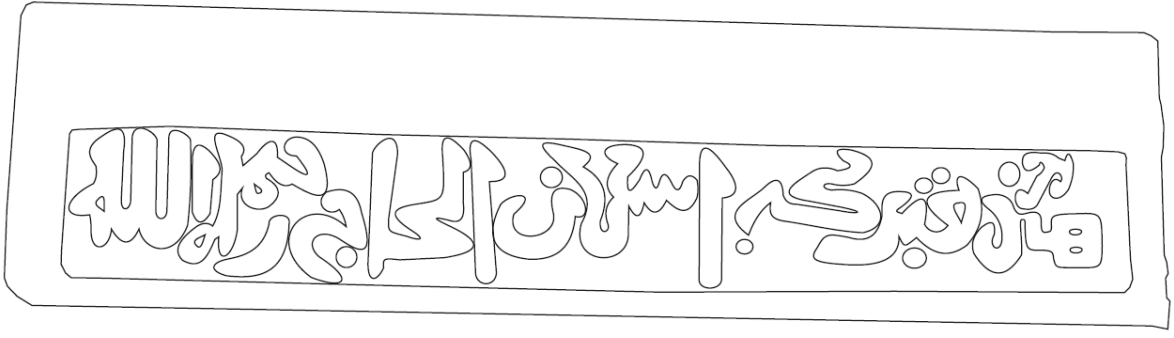
ÇİZİM 105: 3.4.32 Hacı Kadı Kızı Kira Hatun'un Sandukası

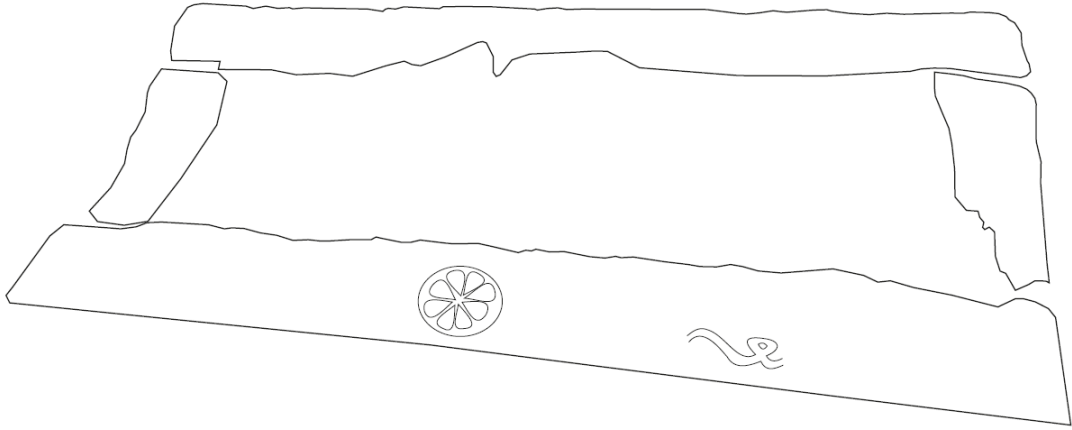
ÇİZİM 106: 3.4.32 Hacı Kadı Kızı Kira Hatun'un Sandukası

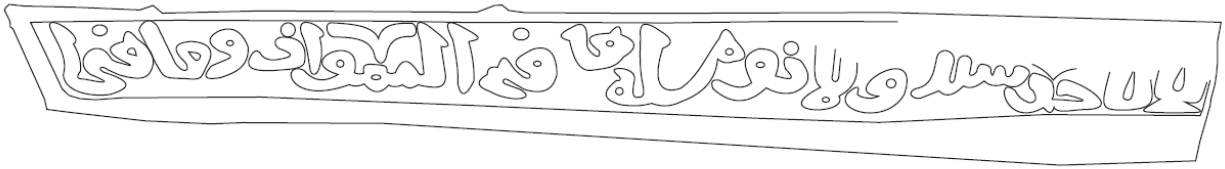
ÇİZİM 107: 3.4.53 Mezar Taşı-57'nin Güney Yan Taşı

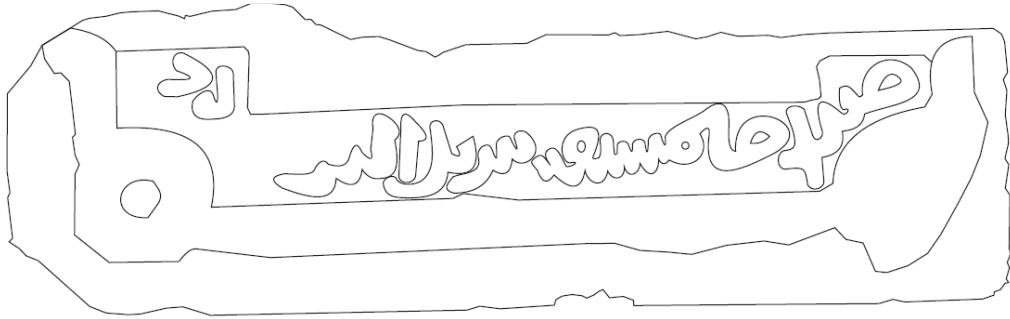
ÇİZİM 108: 3.4.18 Hacı Arslan Kemal'in Mezar Taşı

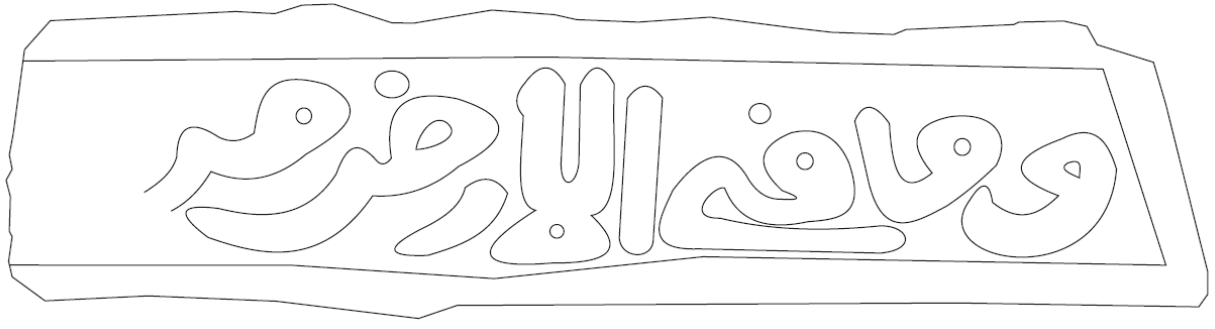
ÇİZİM 109: 3.4.20 Mezar Taşı-32

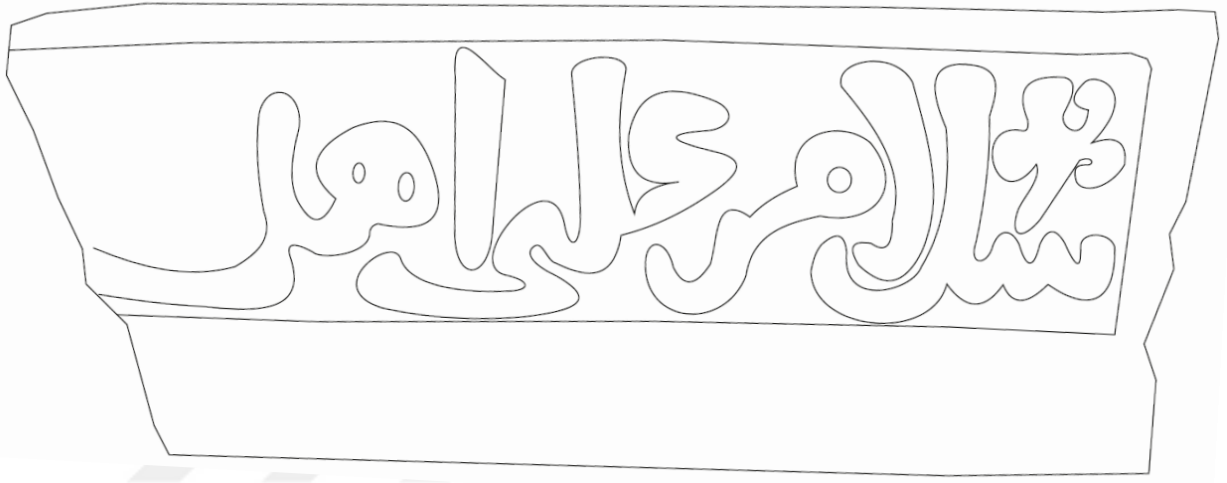
ÇİZİM 110: 3.4.21 Mezar Taşı-33'ün Yan Taşı

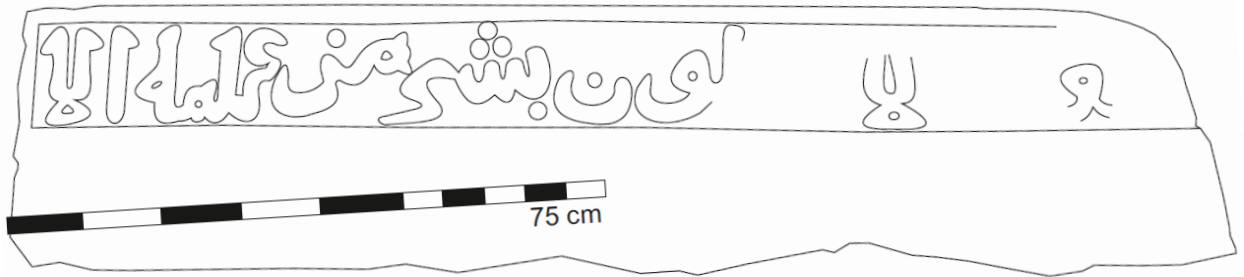
ÇİZİM 111: 3.4.22 Mezar Taşı-34'ün Üst Yüzü

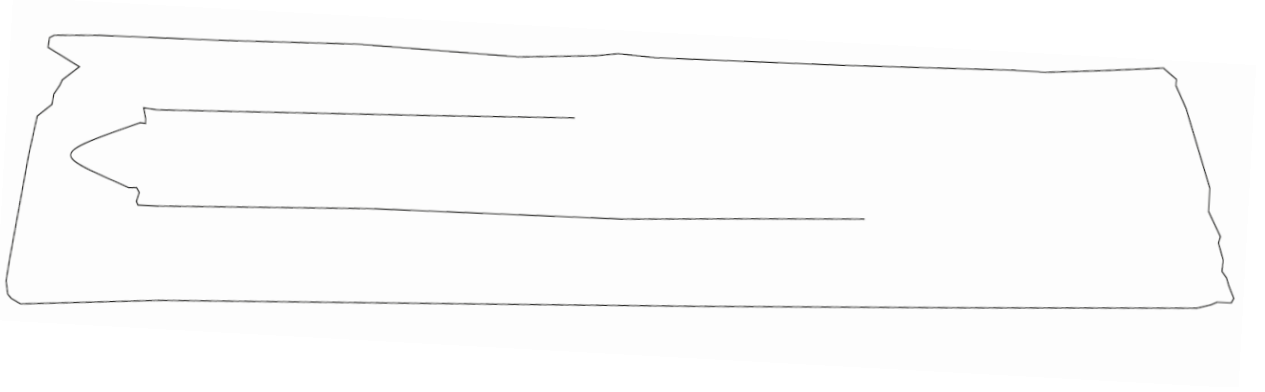
ÇİZİM 112: 3.4.23 Mezar Taşı-35'in Üst Yüzü

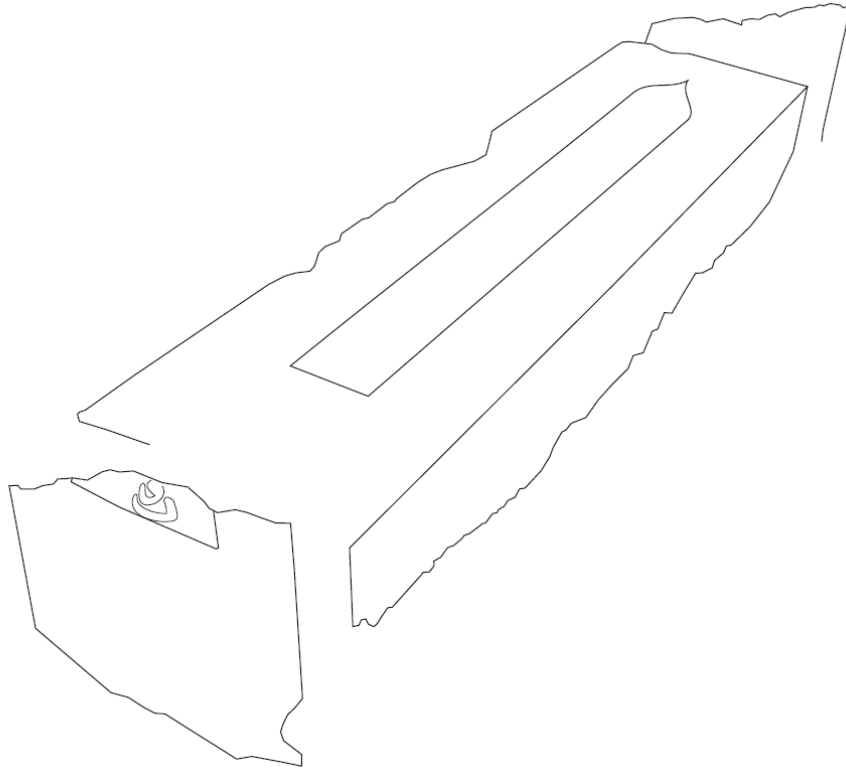
ÇİZİM 113: 3.4.23 Mezar Taşı-35'in Ön Yüzü

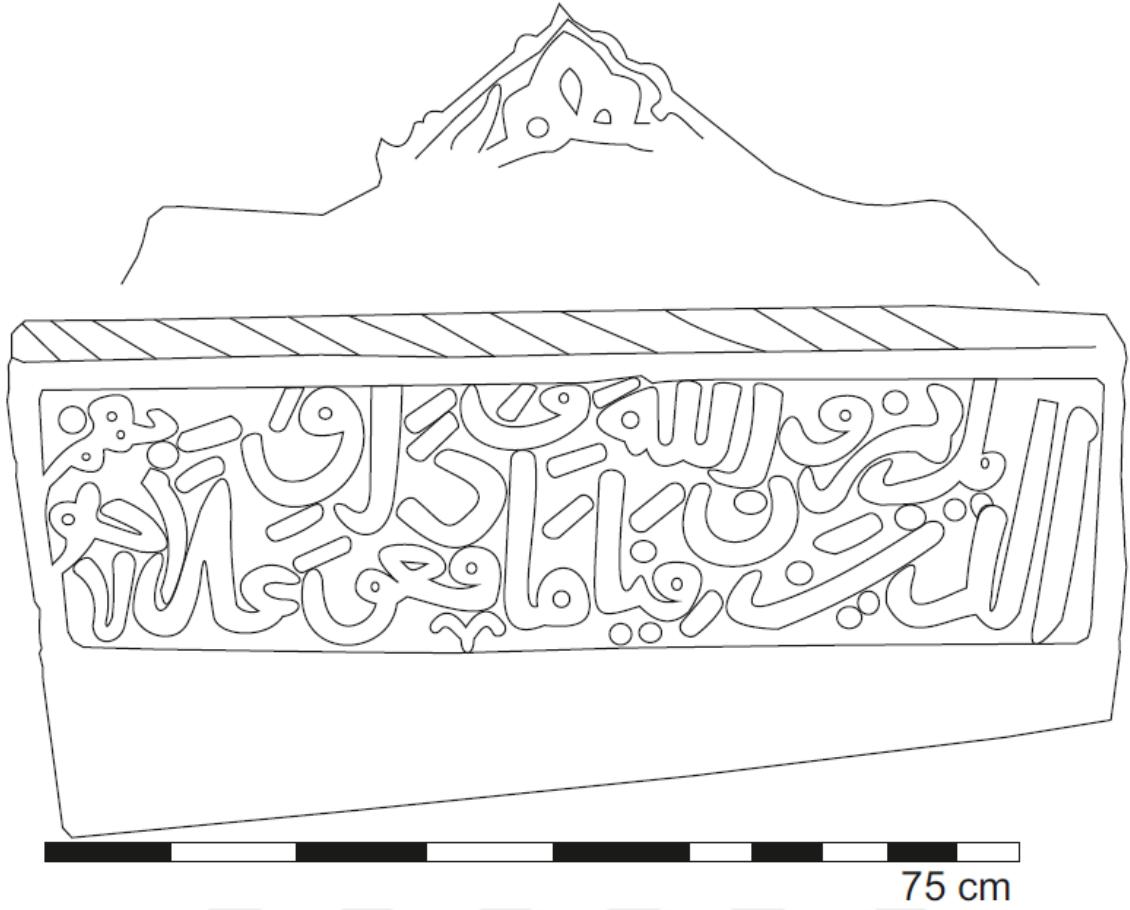
ÇİZİM 114: 3.4.24 Mezar Taşı-36'nın Yan Taşı

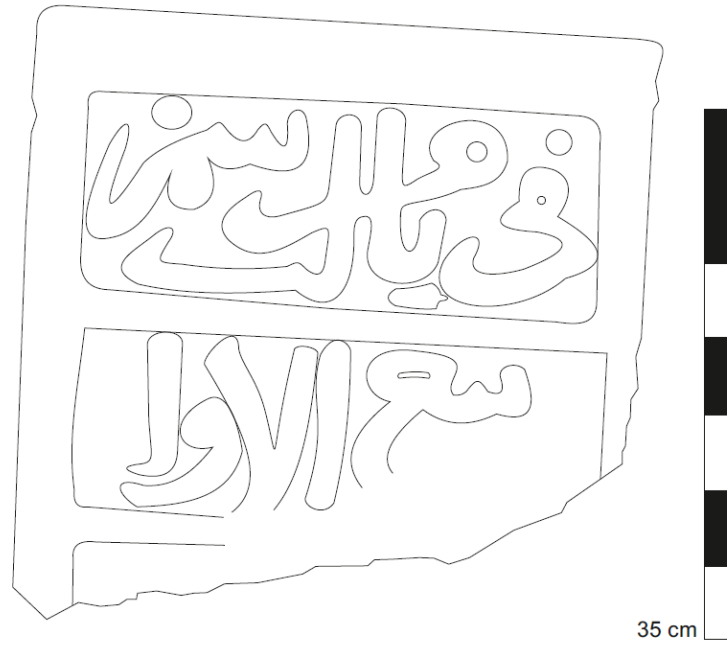
ÇİZİM 115: 3.4.48 Kapak Taşlı Mezar-1

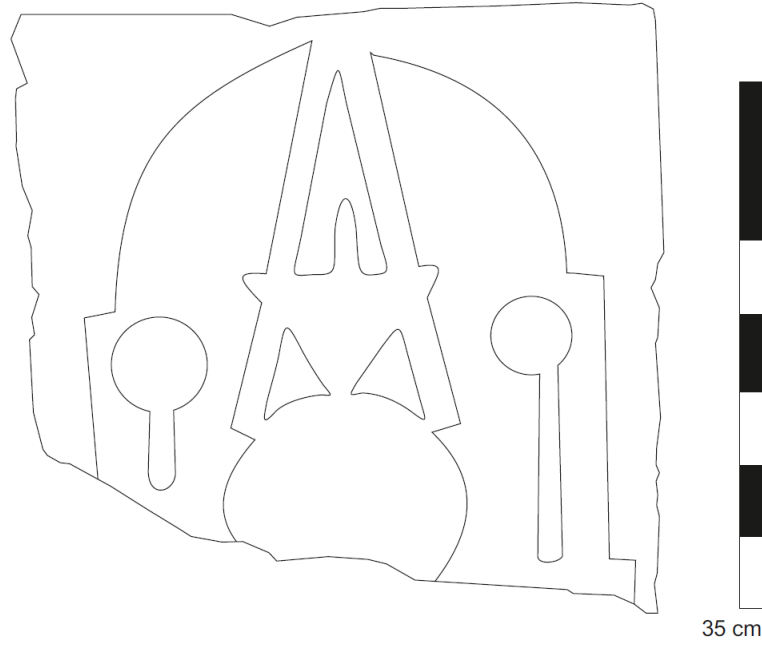
ÇİZİM 116: 3.4.49 Kapak Taşlı Mezar-2

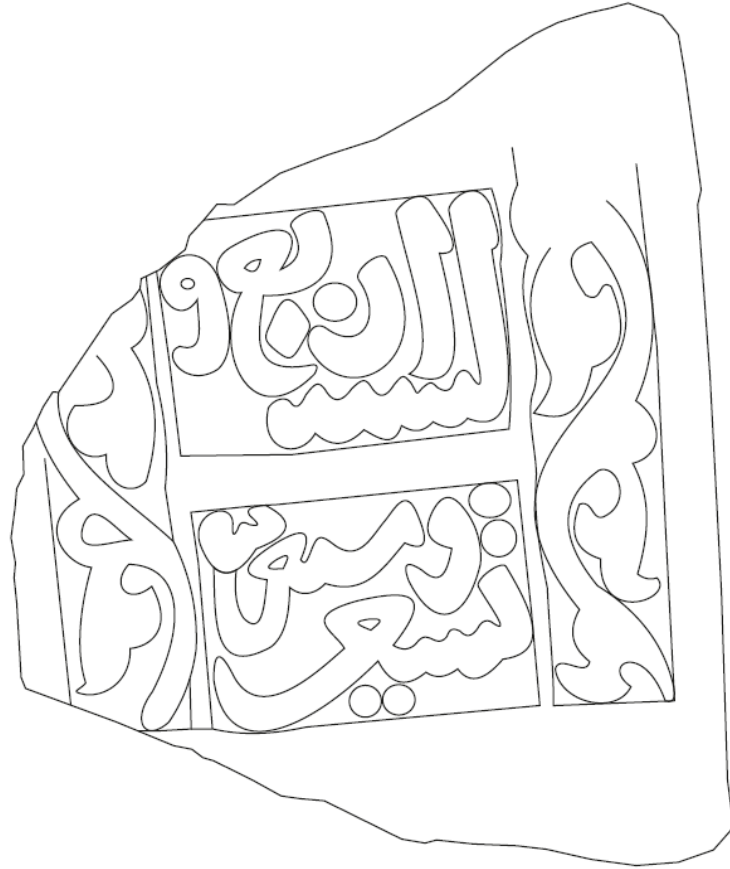
ÇİZİM 117: 3.4.37 Mezar Taşı-46'nın Baş Şahidesi

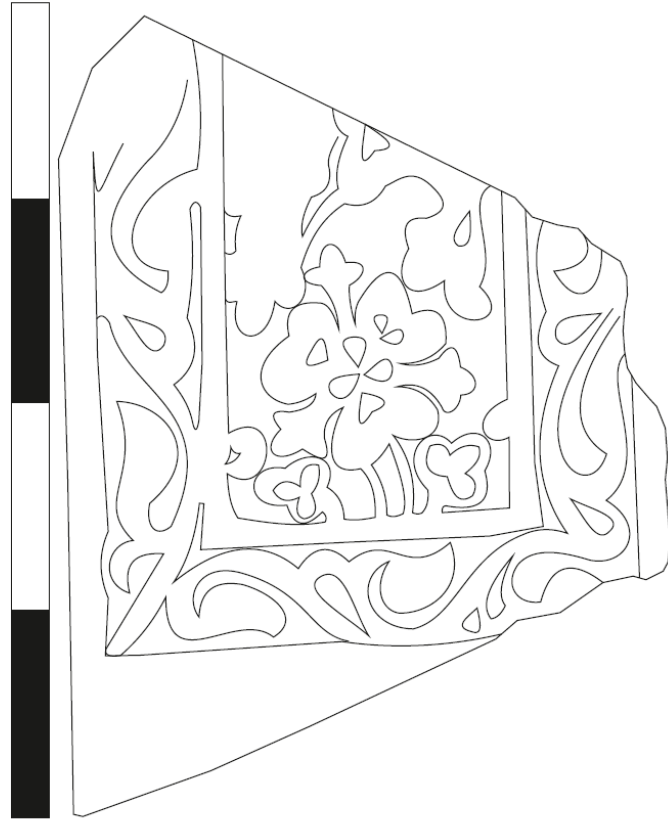
ÇİZİM 118: 3.4.44 Mezar Taşı-52'nin Ön Yüzü

ÇİZİM 119: 3.4.44 Mezar Taşı-52'nin Arka Yüzü

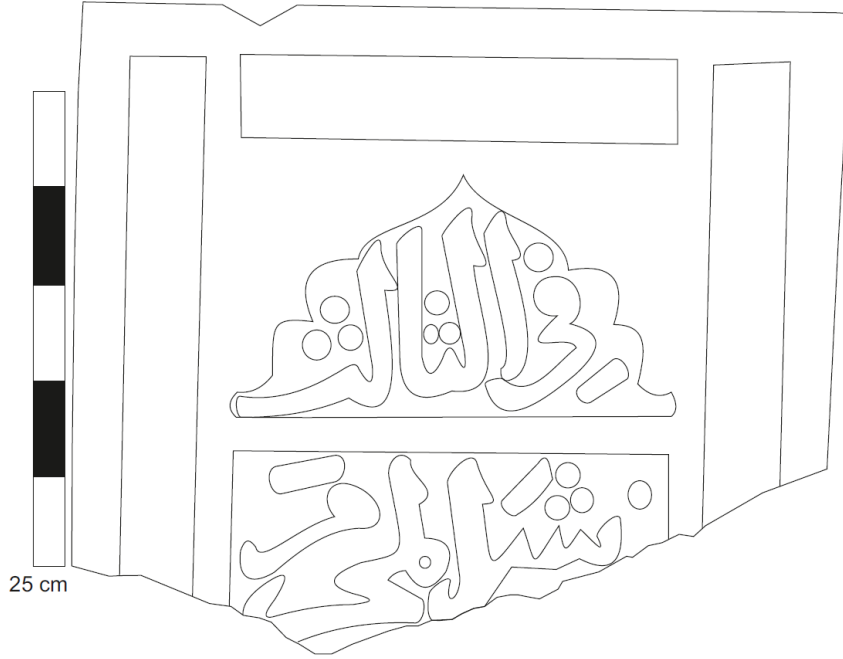

ÇİZİM 120: 3.4.31 Mezar Taşı-42'nin Ön Yüzü

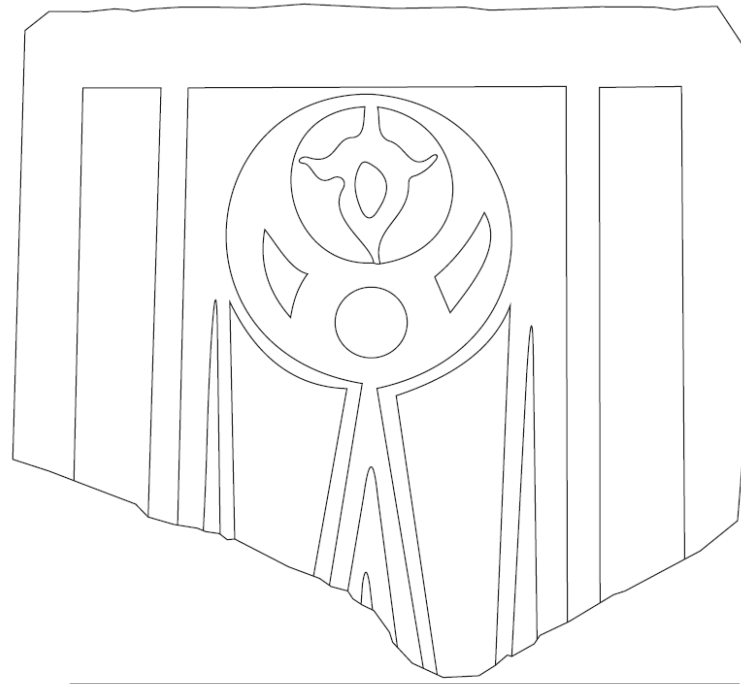
40 cm

ÇİZİM 121: 3.4.31 Mezar Taşı-42'nin Arka Yüzü

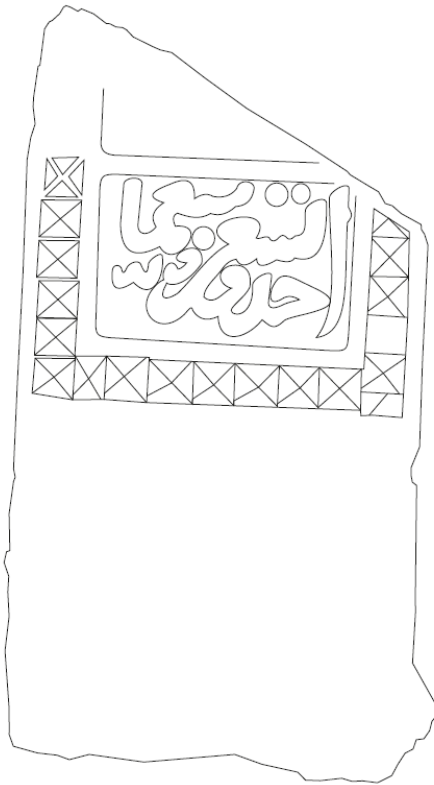
25 cm

ÇİZİM 122: 3.4.45 Mezar Taşı-53'ün Ön Yüzü

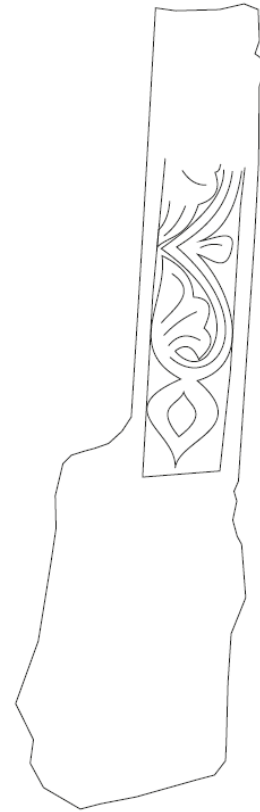

35 cm

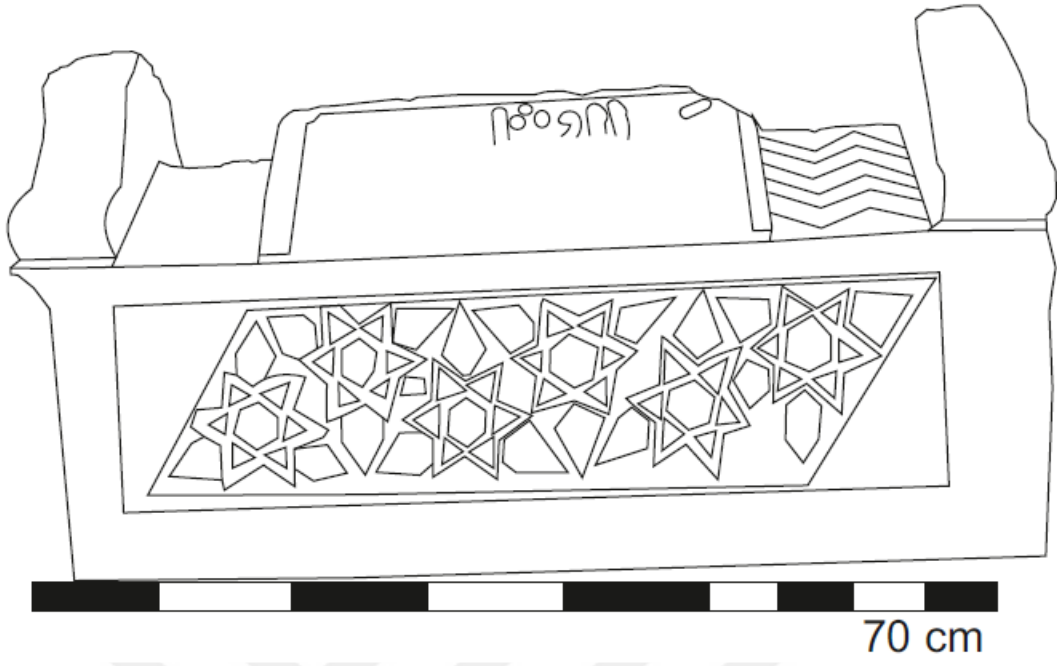
ÇİZİM 123: 3.4.45 Mezar Taşı-53'ün Arka Yüzü

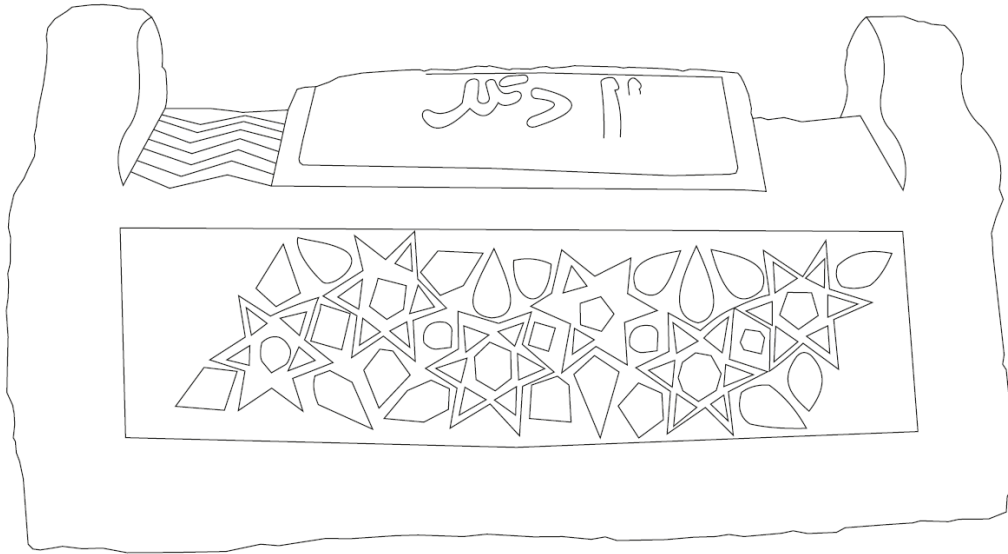
ÇİZİM 124: 3.4.30 Mezar Taşı-41'in
Ön Yüzü

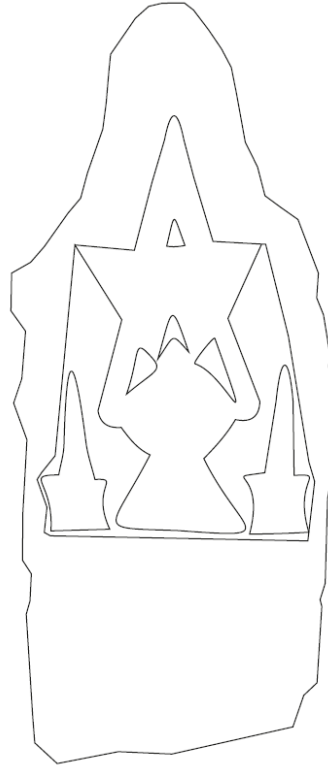
ÇİZİM 125: 3.4.30 Mezar Taşı-41'in
Yan Yüzü

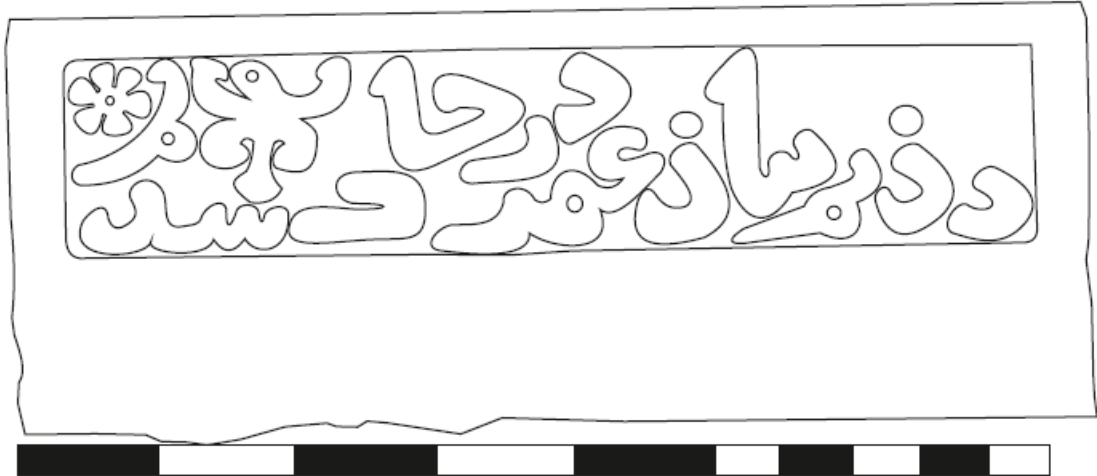
ÇİZİM 126: 3.4.33 Mezar Taşı-43

ÇİZİM 127: 3.4.33 Mezar Taşı-43

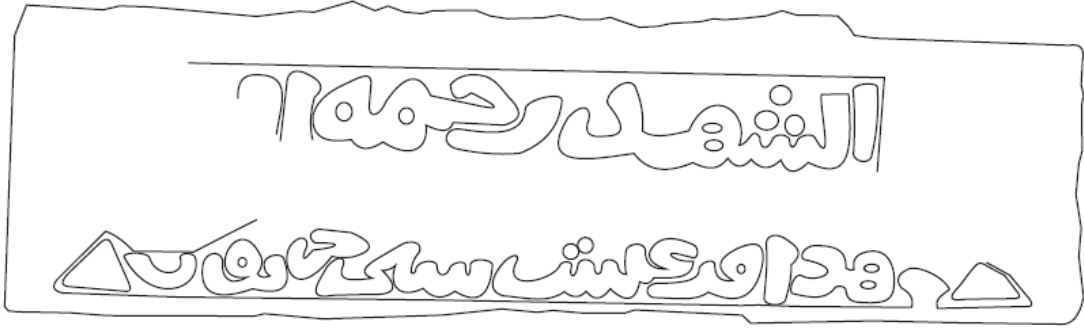

ÇİZİM 128: 3.4.33 Mezar Taşı-43 Kandil ve Şamdan Motifi

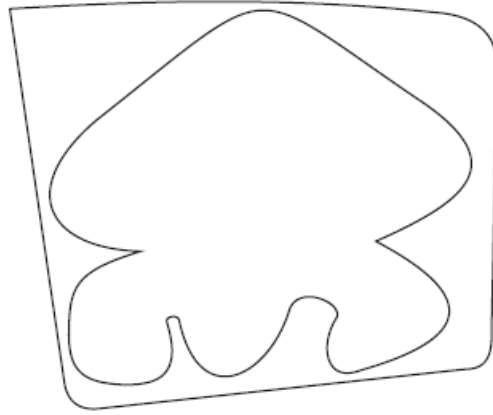

75 cm

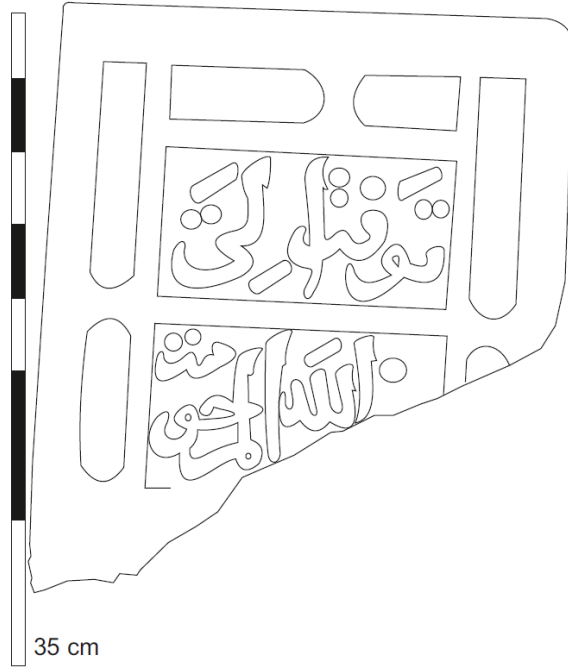
ÇİZİM 129: 3.4.26 Mezar Taşı-38'in Ön Yüzü

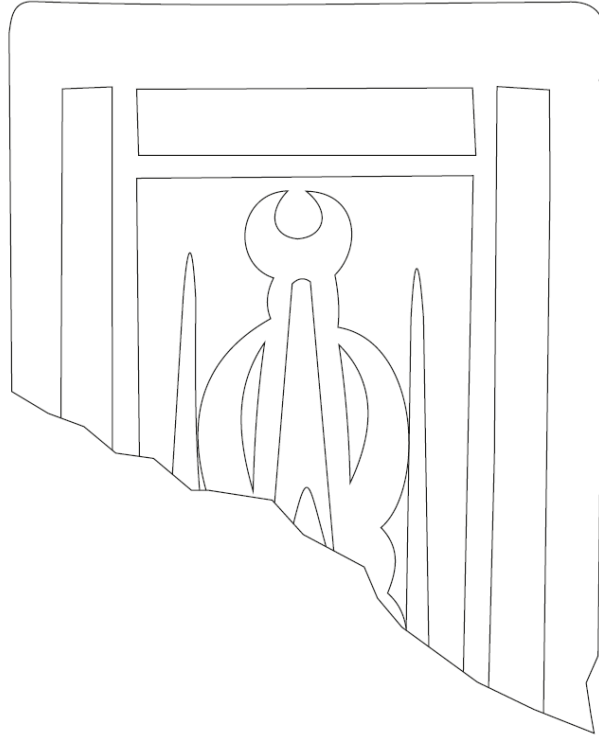
ÇİZİM 130: 3.4.26 Mezar Taşı-38'in Üst Yüzü

ÇİZİM 131: 3.4.26 Mezar Taşı-38'in Baş Şahidesi Palmet Motifi

ÇİZİM 132: 3.4.46 Mezar Taşı-54 Ön Yüzü

ÇİZİM 133: 3.4.46 Mezar Taşı-54 Arka Yüzü

ÇİZİM 134: Palmet ve Çiçek Motifinin Görüldüğü Kırık Parça